DENG

AYLIK SİYASAL VE KÜLTÜREL DERGİ

Şevên Pıştgıriya Kovara

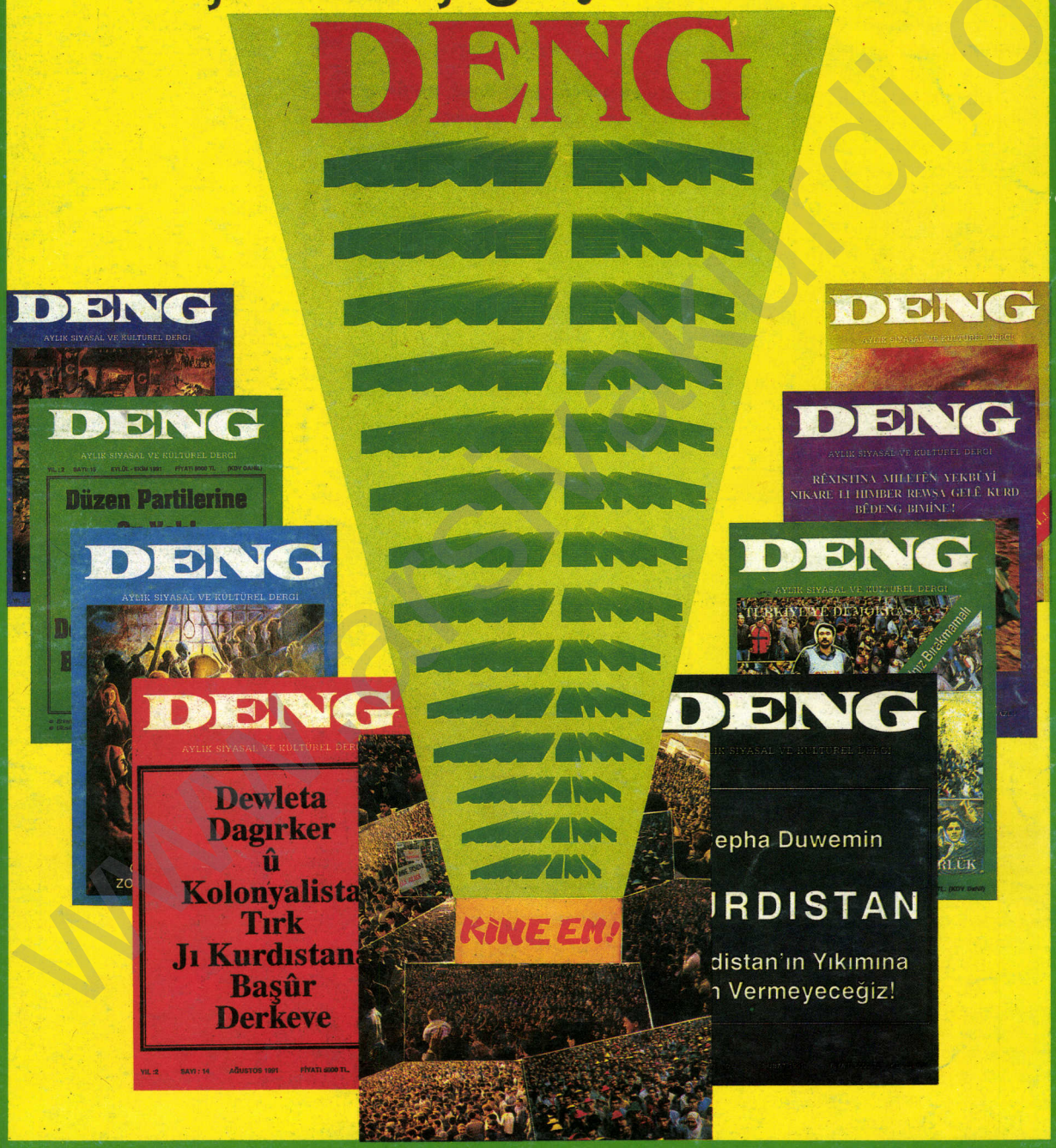

YIL: 3 SAYI: 17 OCAK 1992 FİYATI: 8000 TL (KDV DAHİL)

www.serxwebunkurdi.org

DENG

AYLIK SİYASAL VE KÜLTÜREL DERGİ

Süreç İnşaat Turizm Yayıncılık Ticaret Limited Şirketi Adına Sahibi
Hikmet ÇETİN

SORUMLU YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ
Kamil ERMİŞ

HUKUK MÜŞAVİRLERİ
Ercan KANAR - Eren KESKİN - Kamber SOYPAK

YAZIŞMA ADRESİ
Atatürk Bulvarı Emlak Bankası Apt.
B Blok No: 146 Kat: 7 Daire: 28
Aksaray - İSTANBUL
Tel: 513 23 56 Tel-Fax: 513 87 36

DİYARBAKIR İRTİBAT BÜROSU
Fehim IŞIK
İnönü Cad. Kahraman İşhanı Kat: 2 No: 13
Tel-Fax: 136 63 DİYARBAKIR

ANKARA İRTİBAT BÜROSU
Ziya KÖSEOĞLU
Necatibey Cad. Top İşhanı No: 40/17
Tel-Fax: 229 93 54 Sıhhiye - ANKARA

VAN İRTİBAT BÜROSU
Seyfettin KIZILYILDIZ
Kazım Karabekir Cad.
Zafer Matbaası Üstü No: 28 VAN

İZMİR İRTİBAT BÜROSU
Nasır SÖYLEMEZ
859. Sk. Saray İşhanı B Blok No: 3-102
Tel: 19 58 07 Konak - İZMİR

MERSİN İRTİBAT BÜROSU
Hasan ASLAN
İstiklal Cad. 29. Sk. Bulvar İşhanı
Kat: 2 No: 44 Tel-Fax: 13 73 63 MERSİN

AĞRI İRTİBAT BÜROSU
İzzet KIZILDAĞ
Vali Konağı Cad. Şahin Sk. No: 20
Tel: 119 76 AĞRI

AVRUPA TEMSİLCİSİ
N. KESEN
Postfach 1541 5040 Brühl 1 F. ALMANYA

GENEL DAĞITIM
Birleşik Basın Dağıtım

BANKA HESAP NO
Hikmet ÇETİN adına T. İş Bankası Aksaray Şb.
Yurtiçi: 938204 Nolu cari hesap
Yurtdışı: 30100-7464 Nolu döviz tevdiat hesabı

ABONE KOŞULLARI
Yıllık: 80.000 TL **Altı Aylık:** 40.000 TL
Avrupa: 60 DM **ABD:** 40 Dolar
Avusturalya: 45 Avusturalya Doları

İLAN TARİFESİ
Arka Kapak: 1.000.000 TL **İç Kapak:** 750.000 TL
İç Sayfalar: 500.000 TL
Yarım Sayfa: 250.000 TL **1/4 Sayfa:** 125.000 TL
Baskı: Baran Ofset

İÇİNDEKİLER

DENG'den SUNU 1

OLAYLAR ve GÖRÜŞLER

Hükümetin Kürt Sorununun Çözümü İçin Ortaya Koyduğu Program Nedir?
Kemal BURKAY 2-3

Kürt Sorunu, Eşitlik ve Demokratik Tutum Üzerine
B. ŞİLAN 4-8

Halkın Emek Partisi 1. Olağanüstü Kurultayı Üzerine
C. KAYGUSUZ 9-12

HEP'i Yaşatmalıyız
Fehmi DEMİR 13-17

Kurultayımız, Partimizi Silikleştiren Bu Olayları Elbette Değerlendirecektir
Mehdi TEKTAŞ 18-21

BONN KONFERANSI BELGELERİNDEN

Irak Kürdistanı Cephesi Temsilcisi Kemal FUAT'ın Konuşması 22-23

Özgürlük Uğruna 40 Yıl Mücadele
Dr. Abdurrahman KASIMLO 24-35

GÜNCEL GELİŞMELER - HABER - YORUM

Şevên Pıştgiriya Kovara DENG
DİYARBAKIR-AĞRI TEMSİLCİLİKLERİ 36-44

Diyarbakır, Lice ve Kulp'ta Devlet Terörü
Fehim IŞIK 45-46

İnsan Hakları Haftası Etkinlikleri
D. TATLI - F. ŞAHİN 47-50

Irak Kürdistanı'nda Kitlesel Açlık Grevleri
Kemal DEMİR 51-52

İnsan Hakları ve Kürtler 53

KÜLTÜR - SANAT / ÇAND Û HUNER

Dersên Zmanê Kurdi
Baran 54-56

Dil - Kültür Çalışmaları Hızlanırken Gözönüne Alınması Gerekli Birkaç Önemli Nokta
Munzur ÇEM 57-60

SERBORİ

Şıvan û Aqılfroş 61

Gotınên Pêşiyan 62

Helbest (Şiir) - Dıbêjım
Gurginê XALID 63

Musıq (Müzik) 64

www.arsivakurdi.org

DENG'den SUNU

Değerli DENG Okurları;

Yayın yaşamımızın 3. yılına girerken 17. sayımızla siz değerli okurlarımıza birkez daha ulaşmanın onurunu yaşıyoruz.

Bu onura kavuşabilme mücadelemizde yaşadığımız sıkıntıları ve sevinçleri bundan önceki sayılarımızda siz okurlarımıza ve kamuoyuna sunmuştuk.

Süreç boyunca karşılaştığımız güçlüklerin bizi mücadelemizden alıkoymadığı, aksine hırsımızı ve mücadelemizi daha da güçlendirdiği bir gerçek.

Tabii ki, mücadelemizin önündeki engeller aşılmış değil. Kürt halkının ve onun Ulusal Kurtuluş Mücadelesi'nin bir parçası olan DENG, halen çeşitli engellemelerle karşı karşıyadır.

Karşılaştığımız engeler ve güçlükler sadece yayın yaşamımızda değil, faaliyet gösterdiğimiz tüm mücadele alanlarımızda karşımıza çıkartılıyor.

Halkımızdan aldığımız dayanışma ve güven duygularıyla yapılmasını programladığımız "DENG'le Dayanışma Geceleri" engellenmeye çalışılan faaliyet alanlarımızdan sadece biri.

Dergimizin iç sayfalarında sunduğumuz bu konuyla ilgili haberler, karşılaştığımız sıkıntıları yeterince yansıttığından bu konuya fazla değinmek istemiyoruz.

Ancak üzerinde önemle durulması gereken ve devletin mücadelemize yönelik sinsi oyunlarının teşhirine açıklık getireceğinden dolayı, yaşanan son baskıcı oyunlardan birini ve bu oyunu da etkisiz kılma öneri ve yönetimimizi siz sayın okurlarımızın dikkatine önemle sunuyoruz.

Bildiğiniz gibi dergimizin bundan önceki sayısını, yani 16. sayımızı ilk kez dağıtım şirketi aracılığıyla dağıttık.

Bu girişimle okurlarımıza daha rahat ve yaygın olarak ulaşmayı amaçlamıştık. Bu amaca büyük ölçüde ulaştığımızı bir sayıyla bile olsa gerçekleştirdiğimizi, DENG'i bayilerde gören yeni okurlarımızdan aldığımız mektup ve telefonların yoğunluğuyla gördük.

Gün geçtikçe genişleyen ve kitlelerle kucaklaşan mücadelemizden ürken egemenler, bu alanda da önümüze engeller çıkardılar.

Devletin denetimindeki mevcut dağıtım şirketlerinden biri olan "Birleşik Basın Dağıtım" devletten almış olduğu direktif gereği 17. sayımızdan sonra dergimizi dağıtmayacağını bildirdi. Bunun üzerine diğer dağıtım şirketi "GAMEDA'ya başvuruda bulunduk. Onlardan aldığımız yanıt ise "Kapasitelerinin dolu olduğu ve dergimizi dağıtamayacakları" yönünde idi.

Oysa, günden güne artan ve devletin ırkçı, asimilasyoncu şoven politikalarına hizmet eden, kitleleri sömürü düzenine karşı mücadeleden uzaklaştırmaya yönelik ne idüğü belirsiz ahlaksızca yayınlara rahatlıkla kapasite bulunmaktadır.

Egemenlerin istediği zemine düşmeden mücadelesini sürdüren DENG elbette bu oyunu da boşa çıkaracaktır.

Her konuda olduğu gibi siz cefakar okurlarımızın desteği ve özverisiyle bu işin de üstesinden geleceğimize inanıyoruz.

Bunun için de bu sayımızla ulaştığımız ve daha önce ulaşmakta güçlük çektiğimiz sayın okurlarımıza değişik kanallarla bağ kurmak isitiyoruz. Sizlerin bildireceği kitapçı, gazeteci ve kişilerle kısa sürede bağlantı kurup bu hedefimize ulaşabiliriz. Bu anlamda mektup ve telefonlarınızın yanısıra, sizlere yakın temsilciliklerimiz ile irtibata geçmenizi istiyoruz.

Bu isteği tereddütsüzce bildirirken sizlere olan güvenimizden esinleniyoruz ve inanıyoruz ki her zaman olduğu gibi bu işi de yine hep birlikte başaracağız.

Koşullar bizi eski dağıtım yöntemimize zorlamaktadır. Biraz fazla enerji ve özveri bu koşulların yarattığı zorlukları aşmaya yetecektir.

Değerli Okurlarımız,

Devletin ve O'nun hükümetinin demokratikleşme konusundaki vaadlerinde ne derece samimi olduklarını anlamak için uzun süre beklemeye gerek yok. Perşembenin geleceği çarşambadan bellidir. Kürdistan'da yaşanan son insanlık dışı olaylar ve TBMM'deki "İç Güvenlik ile İlgili Genel Görüşme" oturumu düşündürücü ve bu alandaki kaygıları arttırıcı gelişmelerdir.

20 Ekim 1991 seçimlerinde Kürt halkının karşısına çıkma cesareti gösteremeyen Demirel ve İnönü, Kürt halkının oylarıyla bir yerlere gelebilenleri ve kimi çevreleri de yanlarına alarak onbinlerce "Devletin üniter yapısı dışında isteyin bizden ne isterseniz" vaadlerini bile unuttular.

26.12.1991 günü TBMM'nde yapılan genel görüşmede güya Kürt sorunu halkın karşısında tartışılacaktı. Genel görüşmenin ve tartışmaların ne derece aldatmaca ve kamuoyunu yanıltmaya yönelik olduğunu ANAP Genel Başkanı Mesut YILMAZ'ın şu sözlerinden anlamak mümkün.

"(..) Bizim önerimiz bu görüşmelerin bir kapalı oturumla yapılması yönünde idi.(...)"

Ardından konuyla ilgili gerçek niyetlerini ve Kürt halkına yönelik tuzaklarını bu oturumla anlatamayacaklarını ima etti.

Konuşmacıların tümü için söylenecek ortak şey, hepsinin de olayı geçiştirme çabası içinde oldukları ve usulen konuştukları idi.

Çünkü egemenlere göre bu konu ancak devletin gizli elleri ve MGK tarafından tartışılabilir ve onların istemleri doğrultusunda politikalar önerilebilir. Baylarımıza düşen, vitrinlik görevlerini yerine getirmektir.

Tüm bunlara rağmen Kürt halkının ulusal demokratik güçleri kitleleri bu devlet tuzaklarına karşı uyarmaya ve onları doğru politikalara yöneltmeye devam edeceklerdir.

Zafer Kürt halkının olacaktır. Saygılarımızla.

DENG

www.arsivmarksist.org

HÜKÜMETİN KÜRT SORUNUNUN ÇÖZÜMÜ İÇİN ORTAYA KOYDUĞU PROGRAM NEDİR?

Kemal BURKAY
Türkiye Kürdistanı Sosyalist Partisi (PSKT)
Genel Sekreteri

Demirel Başkanlığındaki yeni Koalisyon Hükümeti, kamuoyuna bir demokratikleşme paketi sundu ve bu, görünüşte Kürt sorununu da kapsıyor.

Bize göre de ülkenin baş sorunu demokratikleşme sorunudur ve Türkiye'nin çağa ayak uydurması, tüm önemli sorunlarına çözüm bulabilmesi buna bağlıdır. Ülkenin demokratikleşmesi ise Kürt sorununa adil, gerçekçi bir çözüm bulmadan olanaksızdır. Bu olmadan ülkede demokratik yaşamın kurulması ve yaşatılabilmesi için gerekli barış ortamı da varolamaz.

Biz yeni hükümetin demokratikleşme ve Kürt sorununa barışçı bir çözüm bulma yönünde atacağı her olumlu adımı desteklemeye hazırız. Diğer yandan, hükümet böylesine ciddi adımlar atmaya gerçekten açık ve hazır mıdır? Ne yazık ki hayır.

Demirel, İnönü ve diğer hükümet sözcüleri iç ve dış kamuoyunda yeni bir çehre sergilemek, umutlar yaratmak için yoğun bir çaba harcıyorlar. Ancak önemli olan, boş sözler değil, ortaya konan program ve atılacak adımlardır. Buna bakınca ise iyimser olmaya olanak yok.

Hükümetin Kürt sorununun çözümü için ortaya koyduğu program nedir? Gerçekten, ciddi bir politika değişikliği sözkonusu mudur?

Yeni hükümet Kürt kimliğini artık kabul ettiğini açıkladı. Bu, 70 yıla yakın süredir uygulanan ve artık gülünç bir hal alan Kürtleri yok sayma politikasında bir değişikliktir ve elbet önemlidir. Ancak besbelli, sorun bundan ibaret değil. Kürt sorunu, kendine özgü bir dili, tarihi, kültürü, yurdu olan, baskı altındaki bir ulusun sorunudur ve bir özgürlük sorunudur. O, ekonomik, politik, yönetsel, kültürel yönleriyle bir bütündür.

Yeni hükümet programında ise "Yeni Kürt Politikası" olarak açıklanan şey şundan ibaret: Kürtler kendi dilleriyle gazete-kitap yayınlayabilecekler ve isteyen Kürtçe özel ders alabilecek..

Bunlar, sorunun büyüklüğü karşısında ciddi olmaktan öte gülünç önerilerdir ve hiçbir şeyi çözmezler.

Yeni hükümetin içişleri bakanı, Olağanüstü Hali sürdüreceklerini, Köy Koruculuğu Sistemini koruyacaklarını açıkça söyledi. Hükümetin programında genel af yok. O, Kürt yurtsever partilerine serbestçe çalışma hakkı tanımayı düşünmüyor. Özgür bir tartışma ortamına bile kapalı. "Üniter devlet yapısının tartışılmasına bile izin vermeyiz" diyorlar. Kürt dili radyo ve televizyonda, eğitim alanında, resmi kurumlarda yine yasak.

Örneğin şu "özel ders" olayına bakalım: Kürtler, çocuklarına Kürtçe okuma-yazma öğretmek isterlerse özel öğretmen tutacaklar! Peki neden Kürdistan'daki binlerce köy okulunda Kürtçe ders verilmesin? Neden Kürtlere Kürtçe değil de ille Türkçe?

Görülüyor ki yeni hükümet de 70 yıllık baskı politikası üstünde yürüyor ve demokratikleşme yönündeki sözler boş laflardan başka birşey değil. Dağ fare doğurmuştur.

Oysa sözkonusu 70 yıllık baskı politikasının bir çözüm olmadığı artık anlaşılmış olmalıydı. Örneğin 12 Eylül dönemindeki azgın devlet

www.arsivekurdi.org

terörünün yarattığı durum ortada. Ancak görünen o ki, yeni hükümet de tüm bunlardan ders almamıştır.

Türk Hükümeti terörden yakınıyor. Oysa bu terör kendi politikasının ürünüdür. Kitlelerin hak ve özgürlük istemlerini şiddetle bastıran, tartışma özgürlüğüne bile katlanmayan, söze ve düşünceye dahi zindan ve işkence ile cevap veren bir düzen başka neyi üretebilir?

Türk Devleti, barışçı ve kitlesel biçimde gelişen Kürt yurtsever hareketini bilinçli bir şekilde terörize etti. Amacı onu zamansız, yanlış eylemlere itmek ve ezmek için bahaneler bulmaktı. Nitekim rejim, kimi silahlı eylemleri bahane ederek tüm halkı karşısına aldı ve her türlü ölçüyü aşan, azgınca bir terör estirdi. Ama yanıldı. Kitleler sinmediler; yurtsever hareketin "kökü" kazınamadı. Rejim kitleleri tümden kaybederken terör kendi karşıtını yarattı. O, şimdi kendi eteklerini yangına kaptırmış olmanın telaşı içindedir. Yanığını söndürmek, ortamı yumuşatmak için önerdikleri ise göstermeliktir.

Sorun tümüyle yeni bir yaklaşım ve ciddi adımlar gerektiriyor. Kürt sorunu gerçek boyutları içinde ele alınmalı, adil ve gerçekçi bir çözüm bulunmalıdır.

Bize göre adil ve gerçekçi çözüm, Kürt halkının kendi kaderini özgürce belirlemesinden başka şey olamaz. Kürt halkı da her halk gibi özgür yaşamak istiyor ve bu, onun da hakkıdır. Bize göre bu ya ayrı devlet, ya da eşit haklara sahip, iki cumhuriyetli bir federasyon biçiminde olabilir. Türkiye Kürdistanı Sosyalist Partisi'nin programında federasyon istemi başından beri vardır.

Türkiye çok uluslu bir ülkedir. Böyle bir ülkede eğer ayrı uluslaların birlikte yaşaması isteniyorsa devlet yapısı üniter olamaz ve kafaları buna alıştırmaktan başka çare yoktur. Ayağı papuca değil, papucu ayağa uydurmak zorundayız. Ne sınırlar, ne devlet biçimleri kutsal değildir. Halk devlet için değil, devlet halk içindir.

Biz Türk Devleti'nin Kıbrıs'ta 100.000 Türk için istediğini, Türkiye Kürdistan'ı ve Türkiye'deki 15 milyon Kürt için istiyoruz.

Başka türden bir çözüm umut edenler ve özgürlük için ayağa kalkmış Kürt halkını birkaç gazete ve kitapla oyalayabileceklerini sananlar tümüyle düş görüyorlar.

Biz, böylesine bir adil çözümün gerçekleşmesi için bugünkü terör ortamının son bulmasını, barışçı ve özgür bir tartışma ortamının başlamasını istiyoruz. Partimiz Kürt sorununun terörize edilmesine herzaman karşı oldu. Terör ortamı her iki halka da ciddi zararlar vermekte, özellikle Kürdistan yanıp yıkılmakta, halkımız kitle halinde sürgün edilmekte ve göç etmektedir.

Ülkeyi terörize eden devlettir ve bunun son bulması için de ilk ciddi adımları o atmalıdır. Bu nedenle, şu somut edımların gecikmeden atılmasını istiyoruz:

- Kürdistan'da olağanüstü hale son verilsin;
- Kürdü Kürde kırdırma demek olan Köy Koruculuğu Sistemi dağıtılsın;
- Bir cinayet ve provokasyon örgütü olan "özel tim"ler dağıtılsın;
- İşkenceye son verilsin;
- Genel af çıkarılsın; yurttaşlıktan çıkarılanlara hakları geri verilsin;
- Partimiz de dahil olmak üzere, tüm partilere serbestçe faaliyet hakkı tanınsın;
- Radyo ve televizyonda Kürtçe yayın, okullarda Kürtçe eğitim yapılsın; Kürt dili resmi kurumlarda da kullanılabilsin.

Türk Hükümeti ancak böylesi acil ve ciddi bir programı hayata geçirerek Kürt sorununda iyi niyetini kanıtlayabilir. Politik ortam ancak bu şekilde yumuşar ve barışçı bir çözümün yolu açılır.

Türk Hükümetinin Kürt sorununda izlediği 70 yıllık inkar ve terör politikası tümüyle iflas etti. Yeni ve çağdaş bir politikaya yönelmenin zamanıdır. Bunun yöntemleri ise şiddet olamaz.

Kürt sorununun çözümü ancak Kürt halkına haklarını tanımakla mümkündür. Birlik ise eşitlik temelleri üzerinde kurulabilir. Bunu istiyorsak her iki halkın hak eşitliğine alışmalıyız.

Hükümet boş sözlerle kitleleri oyalamaktan vaz geçip ciddi adımlar atmalı. Bu konuda gecikme, ya da oyalama politikası sorunu daha da derinleştirmekten, yangını büyütmekten başka işe yaramaz.

Biz, Türk olsun Kürt olsun, sağduyu sahibi tüm politikacıları, aydınları, kendilerini geçmişin şartlanmalarından kurtarıp böylesi barışçıl ve adil bir çözüm için destek vermeye, çaba göstermeye çağırıyoruz. Eski ve yanlış politikalar üzerinde yürümek ise her iki halka da büyük acılar verecek, daha büyük kayıplara yol açacaktır.

Türkiye ve Kürdistan Lübnanlaşmasın! Özgür ve eşit koşullarda, barış içinde birlikte yaşamaya alışalım.

KÜRT SORUNU, EŞİTLİK ve DEMOKRATİK ÇÖZÜM ÜZERİNE

• B. Şilan

Değişik sömürgeci burjuva politik çevrelere bakıldığında, **Doğu ve Güneydoğu Meselesi** diye adlandırılan **Kürt sorununu** Türkiye'nin en önemli sorunu olarak görüyor ve "çözümü"nün de **demokratik kurallara** uygun biçimde olmasını istiyorlar. Hatta Devlet Başkanı Özal kısa bir süre önce daha da ileri giderek "sopa politikası"nın meseleyi çözemiyeceğini, federasyonun dahi tartışılabileceğini söyledi. Demirel "vatandaşı incitmeden" sorunu haletme vaadlerini ardarda sıralarken, SHP, "Demokratik kurallar çerçevesinde hükümete her türlü desteği verme" vaadini yeniliyor. Yine öteki burjuva politik partilerine bakılırsa üç aşağı, beş yukarı benzer şeyleri savunuyorlar.

Yeri gelmişken şunu hemen belirtelim; **bu sorunun şiddete başvurulmadan, barışçıl ve demokratik yollardan çözüme kavuşturulması** herkesten çok yoksul Kürt halkının istemi ve özlemidir. Çünkü o terörün, baskı ve savaşların, sürgünlerin acısını dünyada en fazla çekmiş, ağır kayıplara uğramış bir halktır. Dolayısıyla da onun savaşa ve şiddete karşı olması, sorunlarının barışçıl ve adil yollardan çözümlenmesini herkesten çok istiyor olması için yeterli ve mantıki nedenler mevcut.

Ne var ki herhangi bir sorunu çözüme kavuşturabilmek, bu yönde şu veya bu ölçüde olumlu bir rol oynayabilmek için de her şeyden önce onu doğru olarak saptamak, yani meselenin ne olduğunu gerçek boyutlarıyla ortaya koymak gerekir. Bu yapılmadığı veya yapılamadığı zaman, istense de sağlıklı çözüm yolları bulunamaz. Soruna bu açıdan bakıldığında, sözkonusu çevrelerin tutumu nedir? Açıktır ki onlar bugün hala da Kürt sorununun varlığını kamuoyu karşısında kabullenmiş gözükmekten uzaklar. Bundan bir kaç yıl öncesine kadar Kürt kelimesini ağızlarına dahi almıyorlardı. Daha sonra ise gelişmelerin zorlamasıyla "Kürt kökenli", ya da "Kendilerini Kürt kökenli sayan yurttaşlarımız" demeye başladılar. Ancak bu gibi sözlerin hemen arkasından "Etnik kökeni ne olursa olsun Türkiye'de yaşayan herkes Türk ulusunun bir parçasıdır" türünden açıklamaları da mutlaka yapıyorlar.

Burada bir soru sormak gerekiyor; madem ki Türkiye'de farklı etnik kökenden insanlar var, o halde neden bunlar kendi etnik kökenleriyle değil de, Türk olarak nitelendirilsinler?. Her halk kendi kimliği ile çağrılsa, ülkesinin ismini özgürce kullansa, dilini, kültürünü, töresini yaşatsa daha iyi olmaz mı? Doğru olan, yapılması gereken bu değil mi? Kuşkusuz budur ama gerçekten demokrasiye, eşitliğe ve halkların kardeşliğine inananlar için böyledir bu. Yoksa sömürgeciler, zorbalar için değil.

Bu açıdan soruna bakıldığında sömürgeci burjuva partilerinin "Etnik kimliği ne olursa olsun kanun karşısında herkes eşittir" tarzındaki açıklamaları gerçekdışı, kabaca bir yalan olmaktan öte bir anlam ifade etmiyor. Kürt halkının durumuna kısaca bir göz atmak ise, onların "eşitlik"ten ve "devletin müşvik"liğinden neyi anladıklarını gözönüne sermek bakımından yeterlidir.

Kürt halkı ile coğrafi ve tarihi bir kavram olan onun ülkesi Kürdistan kelimeleri günümüzde hala yasaklıdır. Burada, bu kavramların son dönemlerde giderek artan ölçüde Kürt yurtsever çevreleriyle, Türk solunun bir kesimi tarafından kullanılmakta olmasından hareketle bu görüşün yanlış olduğu sonucuna varanlar çıkabilir. Ancak sınırlı da olsa toplumsal gelişmenin, yasal çerçeveyi aşmış olması bu gerçeği değiştirmeye yetmez. Sömürgeciler bakımından bu terimler hala tabudur, bunların kullanılmasını engelleyen bir dizi yazılı ve yazılı olmayan yasa var. Örneğin, Irak'da resmi dilde ismi Kürdistan olan Irak Kürdistanı dahi, hala bu çevreler tarafından ısrarla "Kuzey Irak" diye lanse ediliyor. Kürtçeye konan yasak hakeza devam etmektedir. "Uygar" ve "Çağ atlayan" Türkiye'de bugün hala Kürt dilinin yayın alanında kullanılması, herhangi bir resmi kuruluşta konuşulması, onunla başvuruda bulunularak hak talebinde bulunulması vs. caza ile karşılanan "suçlar" arasındadır. Kürt çocukları kendi ana dillerinden

okuma hakkına sahip değiller. Kürt müziği bakımından durum yine farklı değil. Bu devletin sınırları içerisinde radyo ve televizyonlarda dünyanın tüm dillerinden müzik dinleme hakkına sahipsiniz. Ama "Kürt vatandaşların" dilinden asla. O, yasak ve "tehlikeli"-dir. Türk radyo ve televizyonları "ülke ve millet bütünlüğünü dinamitlemek" demek olan böyle bir uygulamaya asla meydan vermezler. Devlet "GAP-Televizyonu" adı altında özel bir kanal açmış, ama onda Kürtçeye, Kürt kültürüne bir dakikalık bir yer ayrılmaz. Tersine o sadece bir yalan üretme merkezi, bir asimilasyon kanalı olarak faaliyet gösteriyor. Türkiye'nin eğitim sistemi baştan sona kadar ırkçı-şöven karakterdedir. Eğitim ve öğretim kurumları Kürt halkı açısından birer beyin yıkama merkezleri, asimilasyon yuvaları rolü oynuyor. Bunların başlıca amaçları Kürt çocuklarını kendi kültürlerine, dillerine ve tarihi değerlerine, özcesi ulusal kimliklerine yabancılaştırmak, onları Türk olmaya özendirmektir. Okula giden Kürt çocukları her sabah "Türküm doğruyum çalışkanım"-'la başlayan yemini etmek zorundadırlar. "Ey Türk Gençliği!.. Muhtaç olduğu kudret damarlarındaki asil kanda mevcuttur", "Ne Mutlu Türküm Diyene", "Bir Türk Dünyaya Bedeldir", "Türk Öğün Çalış Güven" türünden 24 ayar ırkçı sloganlar sadece okulları, devlet dairelerini ve meydanları değil, Kürdistan dağlarını da "süslüyor".

Kürt halkı, bugün hala demokratik ve siyasal planda kendi örgütlerini oluşturma hakkına sahip değil. Parlamentoya seçilen yurtsever bir Kürt parlamenter, Kürt düşmanlığı üzerine formüle edilmiş ve doğal olarak kendi inançlarına yüzde yüz ters düşen ırkçı bir yemini etmek zorunda kalıyor. -Elbet aynı şey demokrasiye ve insan haklarına saygılı herkes için geçerlidir- Nitekim son parlamentonun açılışı sırasında, iki Kürt parlamenterden birinin, yemini anayasanın baskısı altında okuduklarını söylemesi ve bir diğerinin de Kürtçe bir kaç söz etmesi üzerine gerek parlamentoda ve gerekse basın başta olmak üzere çeşitli sömürgeci burjuva kesimlerinde kopartılan ilkel ve mide bulundarıcı fırtına da Türkiye'nin hala nerelerde olduğunu ortaya koyuyor.

Devlet, kurulduğu günden şu ana kadar Kürdistan'a karşı sistematik bir geri bıraktırma politikası izliyor, sömürgeci burjuvazi onun yeraltı ve yerüstü zenginlik kaynaklarını klasik sömürgeci yöntemlerle sömürüyor. Demir, maden, kömür, bakır, krom gibi madenler, petrol, elektrik enerjisi, ormanlar ve hayvancılık ürünleri hep aynı yöntemlerle taşınıp batıya götürülüyor. Buna karşılık Kürdistan'ın payına düşen ise, gittikçe artan kışlalar, karakollar, işkence merkezleri, cezaevleri, gizlisi ve açığıyla polis güçleri, özel timler, komando birlikleridir. Türk yönetimleri orduya, jandarmaya, polise ve zındanlara harcadıkları parayı halkın yararına işler için harcasalardı, Kürdistan şimdikiyle karşılaştırılamıyacak derecede ileri ve gelişmiş olmaz mıydı? Tartışmasız öyle olurdu.

İşte Genel Kurmay Başkanı'nın dahi "demokrasiye zarar vermeden" haletmekten yana olduğunu söylediği Kürt sorunu, böylesine boyutları olan bir sorun olarak çözüm bekliyor. Hem de sadece Türkiye'nin değil, bölgenin ve dünyanın gündemindedir o.

Peki acaba sözkonusu çevreler "demokratik çözüm"den neyi kastediyorlar? Onlar arasında bu sorunu gerçekçi bir yaklaşımla ele alıp çözüme kavuşturma yönünde bir eğilim mi sözkonusudur? Yoksa çözüm adı altında bugüne kadarki durumu sürdürme, hatta daha da kötüleştirme hesapları mı yatıyor? Bu sorulara verilecek yanıtlar üzerinde düşünürken de şu an piyasada bulunan burjuva partilerinin ve önde gelen bir kısım politikacılarının bakış açılarına özetle değinmekte yarar var.

Demirel, Türkiye'de bilinmeyen biri değil. Onun geçmişte geniş halk yığınlarına, demokrasi güçlerine karşı izlediği politika unutulmadı. Açıktır ki Demirel yine aynı Demirel'dir ve onun demokrasi ve insan hakları diye bir derdi bugün de yok. Hele de Kürt halkının haklarına saygı gösterilmesi, ona özgürlük tanınması gibi düşünceler, aklının kenarından bile geçen şeyler değiller. Sürekli olarak ezmekten, kök kazımaktan bahsetmesi de DYP Genel Başkanının çizgisinde geçmişten buyana herhangi bir değişiklik meydana gelmediğini ortaya koyuyor.

ANAP'ın ne mal olduğunu ise, onun iktidarda olduğu yıllardaki uygulamalarıyla zaten gözönündedir. Bu bakımdan halkımız bu partiyi iyi tanıyor. Turgut Özal'ın bundan kısa bir süre önce sopa politikasına karşı çıkmasının, veya öyle gözükmesinin de yine özde bir yeniliği ifade etttiği söylenemez. Bu, onun bir olumsuzluğa karşı çıkıyor gürünüp yerine daha kötüsünü koyma taktiğinin bir örneğidir. Zaten aynı konuşmada görüşlerini açarken bu gerçeği kendisi de açığa vurdu. Örneğin Özal, devletin sürgün politikasına devam etmesini açık biçimde savunuyor. **"Ovaları ve kentleri kontrol ederiz. Dağlık bölgede yaşayanlar ise zamanla bulundukları yerleri bırakırlar. Önemli olan bunun çok hızlı olmamasını sağlamaktır. 10-15 yıllık bir plan var. Nehirler üzerinde barajlar yapılır. Bunlar-**

dan hem elektrik elde edilir, hem de tabiat güzelleşir''. İşte Özal'ın Kürt sorununu çözmeye ilişkin ''yeni'' görüşlerinin özeti böyle. Görüldüğü gibi bu planda barajlara ve elektrik enerjisine yer var ama insanın kendisine yok. Barajlar inşa edilir, elektrik enerjisi üretilir, hatta ona göre doğa da güzelleşirken köyler su altında kalıyor ve halk yurdundan kovuluyor. Böylece Kürt meselesi de bir kez daha Kürtsüz olarak ''halledilmiş oluyor''. Doğrusu ilginç bir çözüm önerisi! Kaldı ki doğayı güzelleştirmek şurda kalsın, tersine onun dengesini bozdukları ve çirkinleştirdikleri için, dünyanın bir çok yerinde baraj yapımına karşı geniş bir muhalefet var.

Yine bu arada SHP'nin ''demokratik çözümü'' formülü de gün geçtikçe daha iyi açığa çıkıyor. Bundan kısa bir süre önce Genel Başkan İnönü'nün ''Güneydoğu'daki sıkıntılar 1980 darbesinden sonra ortaya çıktı'' tarzında bir belirlemede bulunması, yine Kürtçe yasağını da 1983'te çıkartılan 2932 sayılı yasaya bağlamaya kalkışması da, bu partinin gerçekçilikten ne kadar uzak olduğunun bir göstergesidir. İnönü, herhalde Kürt dili üzerindeki resmi yasağın 1924'lerde başladığını bilmeyecek kadar konunun uzağında değil. Onun 1925-38 tarihleri arasında meydana gelen onlarca ayaklanmadan ve devletin taş taş üstüne bırakmamacasına Kürdistan'da estirdiği terörden habersiz olması da düşünülemez. Enazından o dönemde başbakanlık görevini üstlenmiş olan babasından bu konularda bir takım şeyler duymuş olmalı. SHP yönetiminin kültürel ve siyasal yöndeki hemen her öneriye ''üniter devlet'' kavramını ileri sürerek karşı çıkması da aslında onun vaadlerinin havaya söylenmiş sözcüklerden ibaret olduğunu gösteriyor. Örneğin Özal'ın ''federasyon tezi tartışılabilir'' tarzındaki açıklamasına, ilk resmi tepki yine aynı gerekçeyle aynı partiden geldi.

Ecevit'e gelince; aslında onun tutumu üzerinde açıklamayı gerektirecek fazla bir şey yok. Ecevit'in politik çizgisinin ana ekseni Kürt halkına düşmanlık üzerine temellenmiş. Hem de Kürt düşmanlığı bay Ecevit'de öylesine azgın bir noktaya varmış ki, eskiden gizlemeye çalıştığı, ya da üstükapalı olarak ifade ettiği bir çok şeyi şimdi çok açık biçimde dile getirmekte sakınca görmüyor, Türkü Kürde karşı kışkırtma çabası içerisine giriyor. Üstelik zatı-muhterem, sadece Türkiye Kürdistanı halkımızın terörle ezilmesini istemekle yetinmiyor, Kürdistan'ın öteki parçalarında yaşayan halkımız için de aynı tavrı takınıyor. Daha doğrusu dünyanın neresinde olursa olsun, bir tek kürdün ulusal nitelikte tek bir hakka sahip olması dahi onun çileden çıkması için yeterli nedendir. Ama bu arada Türkiye'ye ''dünya Türkleri'' için bir merkez olma onların haklarını koruma görevi yüklemekten de geri kalmıyor. Başka bir deyişle ona göre Kürt halkı, gerektiğinde Türklerin ''haklarını korumak'' için cepheden cepheye koşmalı, döğüşmeli, sakat kalıp ölmeli fakat kendisi için herhangi bir hak talebinde bulunmamalı. Bulunursa ağır, hem de çok çok ağır bir suç işlemiş olur. Elli-altmış bin Türk'ün haklarını koruma adına Kırbrıs'ı işgal eden ve onlar için federal, eğer olmazsa ayrı devlet isteyen bu müthiş ''demokrat'', Irak Kürdistanı'ndaki 4 milyon Kürdün otonomi istemi karşısında nerdeyse aklını oynatacak. Halkımızın o parçada şu veya bu şekilde herhangi bir ulusal ve demokratik hakka kavuşmaması için, ikide bir Saddam'ın kapısına koşmaktan ve kendi gibi eli kanlı olan bu diktatörle pazarlıklara girişmekten geri kalmıyor. En son önerileri arasında, **''Kuzey Irak'taki güvenlik bölgesinin Türkiye'yi tehdit ettiğinin müttefiklere de anlatılarak yeniden bir düzenlemeye gidilmesini''**, daha doğrusu yeni bir Kürt sürgünü ve katliamı isteyen **Türkiye Göbels**'inin işi nerelere kadar vardırma hesabı içerisinde olduğunu gösteriyor. Bu arada Turgut Özal'ın ''Federasyon tezi tartışılabilir'' yolundaki açıklamasına verdiği yanıtta da **''Doğuştan bütünlüğü bulunan bir ülke yapay biçimde federatif sisteme dönüştürülemez... Sayın Özal'ın bu konudaki görüşlerini sakıncalı ve ayrılıkçılara cüret verir nitelikte buluyorum''** diyor. Adamın maşallahı var; öylesine pişkin, öylesine rahat manevra yapabilecek esnekliğe sahip ki her an yeni bir teori üretmek onun için hiç de zor değil. Bu amaçla binlerce yıldan beri bugünkü yurtlarında yaşayan Kürtler ve kültürleri de yok sayılabilir, gerektiğinde onların Türk oldukları yolunda tezler de üretilebilir, Kürtlerle Türklerin gönüllü olarak birleşip türk ulusunu oluşturdukları da söylenebilir (her nedense bir kez olsun Kürt ulusu değil, hep Türk ulusu oluşuyor) ve hatta Fransa büyüklüğündeki Kürdistan dahi bir çırpıda haritadan silinerek Türkiye ''doğuştan bütünlüğü olan bir ülke'' olarak da ilan edilebilir. Nasıl olsa dilin kemiği yok ve Ecevit de laf etme yeteneği olan biri.

Politik arenada boy göstermekte olan Erbakan ise aynı çizgiyi başka bir renge boyayarak sürdürmeye çalışıyor. Refah Partisi'ni yönetenlere bakarsanız örneğin, Kürt halkının ulusal ve demokratik haklara kavuşmasını istemek, onun için kendi kaderini belirleme hakkını savunmak ayrılıkçılık olur. Müslümanlar arasında böyle şeylere gerek yok. Kürtler için

bunları söylüyorlar ama sıra kendilerine geldiğinde iş tamamen değişmeye başlıyor ve her biri bağnaz birer Türk milliyetçisi kesilmekten geri kalmıyorlar. Erbakan da Ecevit gibi hala Kıbrıs fatihi olmakla övünüyor. O, dünyanın neresinde olursa olsun Türkçe konuşan insanların ''hakları'' konusunda da pek titiz. Bu alanda Ecevit ve Türkeş'le kullandığı ağız aynıdır. Körfez krizi sırasında, tıpkı Ecevit gibi Bağdat'a koşanlardan ve ardından da Kürt halkı karşısında Saddam rejimine destek verenlerden biri yine oydu.

Bütün bunlar ise bu çevrelerin ''müslümanların kardeşliği'' perdesi altında kimlerin kardeşliğinden yana olduklarını göstermektedir. Özcesi, onların kardeşlik ve eşitlik adına yaptıkları şey, hemen daima yoksul Kürt halkına karşı baskıya ve teröre başvuranlardan yana tavır almak oluyor.

Bunun nedenini anlamak elbet güç değil. RP yönetimi de, dini sloganlar altında politika yapan öteki kimi çevreler de dine sadece bir çıkar aracı olarak sarılıyorlar. Gerçekte bunların halklar arasında kardeşliği ve eşitliği savunmakla bir ilgileri yok. Saddam da Kürdistan'da Kürt halkına karşı soykırıma girişirken, ülkesinin Arap halkını ezer ve Kuveyt'in altını üstüne getirirken namaz kılma gösterileri yapmıyor muydu? Ya şeriat düzenine göre yönetilen Suudi Arabistan ve İran gibilerinin tutumlarına ne demeli? Onlar bırakalım öteki halkları bizzat Fars ve Arap halklarına dünyayı zından eden rejimler değiller mi? Müslümanların kardeşliği sloganını dillerinden düşürmeyen İran yöneticisi mollaların ve öteki bir dizi politik cevrelerin Kürdistan halkımıza karşı yıllardır yürüttüğü kirli savaşı görmezlikten gelmek mümkün mü?. Sözümona ''müslümanların kardeşliğinden'' ve ''eşitliğinden'' yana olanlar, bizzat müslüman devletler tarafından ve yine ezici çoğunluğu islam dinine mensup bulunan Kürt halkına yapılanlar karşısında neden kıllarını kıpırdatmıyor, üstelik de sürekli zalimlerin tarafını tutuyorlar? Şu bir gerçek ki Erbakan ve tayfası, olsa olsa İran mollalarının veya Suudi şeyhlerinin çok kötü bir kopyası olabilir, daha fazla değil..

İşte yaklaşımları böyle olan ve en sıradan gerçekleri bile göremeyen, görmek istemeyen sömürgeci burjuva politik çevrelerin sorunun çözümü üstüne söyledikleri, daha önce de belirtildiği gibi özünde bir çözümü ihtiva etmiyor. Çünkü onlar hala 1924 politikasına sıkı sıkıya bağlılar. Onlar bugün de Kürt halkını kölece koşullar içerisinde yaşamaya mahkum etme, onun ulusal varlığını ortadan kaldırma hedefinden vazgeçmiş değiller. Halkımızın meşru haklarına saygı göstermeyi akllarından bile geçirmiyorlar. **Demokratiklik adına savundukları şey, ırkçı-sömürgeci terör düzeni, kardeşlik ve eşitlikten kastettikleri köleliğin daniskasıdır.**

Açıktır ki Türkiye'de Kürt sorununu Kürt halkı yaratmadı. Bu sorunu, İngiliz ve Fransız sömürgecileriyle Lozan'da anlaşarak ülkemizi parçalayan, daha sonra halkımızın varlığını ortadan kaldırmak için insanlıkdışı hertürlü yol ve yönteme başvuran Türk sömürgecileri yarattılar. Kürdistan'ın öteki parçalarında yine aynı sorun, yerel sömürgeci devletlerle emperyalistmlerin tutumu yüzünden vardır.

Türkiye'de bu meseleye kafa yoran herkesin, 1924'lerden buyana geçen sürenin muhasebesini iyi yapması gerekir. Bu devletin, o tarihten buyana Kürt halkına zulüm ve terörden başka verdiği bir şey var mı? Yervüzünde Türkiye kadar ırkçı-şöven terörü azgınlaştıran kaç ülke gösterilebilir? Nazi Almanyası'nın Yahudi halkına yaptıklarıyla, Türk yönetimlerinin Kürt halkına yaptıkları arasında, temelde ne fark var? Her ikisi de şu veya bu yöntemle düşman olarak belledikleri ulusu ortadan kaldırmayı hedeflemiyor mu?

Ama kabul etmek gerekir ki Türkiye'yi yönetenler çok pişkinler. Onlar, bir yandan Kürdistan'a karşı bu iğrenç politikayı izlerlerken, bir yandan da halkımızın en sıradan hak istemini, bu yöndeki en küçük direnişini terör, bölücülük, haydutluk veya eşkiyalık olarak nitelendirmekten geri kalmıyorlar. Anasından öğrendiği dili konuşan, kendi türkülerini çalıp söyleyen, ülkesinin adını kullanan, folklorunu oynayan, geleneğini, töresini sürdüren her kürdün bu devletin literatüründeki adı terörist ve bölücüdür. Bebekleri, okul çağındaki çocukları, kadınları, gençleri ve yaşlılarıyla yediden yetmişe kitleler halinde insanları kurşuna dizmenin, süngülemenin, onları evlere veya samanlıklara doldurarak ateşe vermenin resmiyetteki adı ''eşkiya temizleme'', ''Haydut tepeleme''dir. İki tarafında yaşayan halkın birbiriyle ilişkisini koparmak için mayınlanmış tarlalarda can veren, baskılar sonucu evini-barkını bırakıp dağa çıkmak zorunda kalan veya ülkesini terkedenler için kullanılan terimler yine aynıdır. Buna karşın tüm bu işleri yapmak ise ''vatan görevini'' yerine getirmedir, ''kahramanlık''tır, ''yiğitlik''tir.

Kuşku yok ki bu politika yalnızca Kürt halkına değil, Türk halkına da zarar veriyor. Bu nedenle de sadece Kürtlerin değil, Türk ve öteki halkların çektikleri sıkıntıların sorumlusu da bu devletten, onun başında bulunanlardan başkaları değil. Türkiye insan haklarına saygıyı benimsemeyen, de-

mokrasiye sürekli sırt çeviren ırkçı-sömürgeci bir devlettir. Bölücü ve teröristtir.

Yeri gelmişken şunu da açıkça belirtmek gerekir. **Kürt halkının başkalarının toprağında gözü yok. O, kimsenin ülkesini bölmek gibi bir amacın peşinde değil. Onun yapmak istediği şey kendi ülkesinde özgürce ve insanca bir yaşama kavuşmak, kendi kaderini özgürce belirleme hakkına sahip olmaktır. O, tüm dünya halklarıyla ve bu arada Türk halkıyla eşit haklara sahip, bağımsız ve özgür olarak yaşamak istiyor. Halklarımızın yan yana barış içerisinde ve kardeşçe yaşamasına engel olanlar, bu yolda mücadele yürütenler değil, baskı ve terörü kural haline getirenlerdir.** Gerçekte her türden olumlu adımın, diyalogun önünde engel olan onların sözkonusu tutumudur.

Kürt sorununa adil ve demokratik çözüm, onun varlığını inkar ederek, onun haklarını gaspederek, ona karşı teröre başvurarak sağlanmaz. Herkesin bu gerçeği kafasına kazıması gerekir. Türk devleti 1924'ten buyana Kürdistan'da şiddet uyguluyor, katliam yapıyor, insanları topraklarında sürüyor, işkence çarkını acımasızca işletiyor, cezalar veriyor; peki bu asıp kesme politikası ile bir yere varıldı mı? Kürtlerin "kökü kazıldı" mı? Onlar susturulabildiler mi? Kürt halkı bunca zulme katlandı, eşi benzeri görülmemiş acılara katlandı da Türk halkı bir kazanç mı elde etti? Tersine kaybeden taraflardan biri de sürekli o olmadı mı? Özcesi sopa politikası bugüne kadar neyi haletti ki bundan sonra neyi etsin?.

Demek oluyor ki, Kürt sorunu sömürgecilerin öne sürdükleri gibi bir terör veya bölücülük olayı değil. Şu veya bu örgütün, şu veya bu yöndeki eylemlerini bahane ederek terör ve bölücülük edebiyatı yapanlar, bir kez daha halkı aldatıyorlar. O, dört dörtlük bir ulusal sorundur. Yani görülmemiş şiddetteki ırkçı-şöven uygulamalara, sömürgeci baskılara karşı ezilen bir halkın topyekün yürüttüğü bir ulusal kurtuluş mücadelesidir. Bu mücadele içerisinde değişik ideoloji ve politikalara sahip, birbirlerinden farklı yol ve yöntemler izleyen politik partiler ve gruplar var elbet. Bu da doğal bir şeydir. Gerek Kürdistan'da ve gerekse Batıya göçetmiş Kürtler bakımından, yurtseverlik duygularının geniş yığınları sardığı ve Kürt politik örgütlerinin de bunlar arasında sağlam ve koparılamaz bağlara sahip oldukları bilinen bir gerçektir. Sömürgeci burjuva partileri, bizzat kendi tabanlarında bulunan bir çok insanın da aynı taleplere sahip olduğunu çok iyi biliyorlar. Yoksa özellikle de seçim dönemlerinde bu partiler, kendi deyimleriyle kürtçülük yarışına girme gereğini neden hisetsinler? O nedenle de kimse yirminci yüzyılın sonuna gelinen bir dönemde, özgürlüğe susamış halkımızın mücadelesini durdurma ve onu sindirme hayallerine kapılmasın. Kürt halkı, Türk sömürgecilerinin barbarlığını elbet bilmiyor değil. Onlar baskıları daha da arttırabilir, halka karşı işledikleri suçlara yenilerini ekleyebilirler. Ama bu, onların çıkmazını derinleştirmekten başka hiç bir işe yaramaz. **Bu bakımdan yapılması gereken tek şey, en başta inkar ve terör politikasının terkedilmesi ve sorunun özgürce tartışılmasının önündeki engellerin ortadan kaldırılmasıdır. Hem Kürt halkının ve hem de Türk halkının yararına olan çözümlere ancak bu yoldan varılabilir. Türkiye'yi yönetenler etrafa şöyle bir gözatsalar, zora davanarak birlik sağlanamıyacağını, bunun ancak gönüllü olarak gerçekleşebileceğini rahatça görebilirler. Kürt halkı lafla değil, kendi devletini kurmak da dahil, her bakımdan Türk halkıyla eşit koşullara sahip olmalı ki, gelecekte nasıl bir yaşam biçimini seçeceğini de özgürce ve kendi iradesiyle belirleyebilsin.** Böyle bir durumda örneğin eşit haklara sahip iki federal devletin oluşturduğu bir birliği gerçekleştirmenin koşulları da olgunlaşabilir. Aslında bazılarının göstermek istediği gibi bu sorun Türkiye'de yeni tartışılmaya başlanıyor da değil. Bazı Kürt örgütleri, örneğin Türkiye Kürdistanı Sosyalist Partisi(PSKT) bu çözüm önerisini 1980 öncesinde programına almış ve kamuoyu önünde tartışmaya açmıştı. İsteyenler, **Özgürlük Yolu** Dergileri ile **Roja Welat** gazetesinin değişik sayılarında yeralan konuya ilişkin ayrıntılı değerlendirmelere bakabilirler.

Bu bakımdan önümüzdeki dönem bir nevi sınav dönemidir. Türkiye'de ya demokratikleşme ve Kürt sorununun çözüme kavuşturulması yolunda olumlu adımlar atılacak, baskı ve terör politikası geriletilecek, ya da yalnız Kürt halkı için değil, Türk halkı bakımından da daha da zor ve karanlık bir döneme girilmesi kaçınılmaz hale gelecek. Bu konuda, sağduyu sahibi, temel hak ve özgürlüklere sahip çıkmak isteyen herkese büyük görev ve sorumluluklar düşüyor. Türk halkı, onun demokratik güçleri, aydınlar sömürgeci güçlerin yalan ve demagojilerine karşı uyanık davranır ve yarımyamalak değil, halklar arasında gerçek anlamda bir eşitliği ve özgürlüğü savunurlarsa, iyi ve doğru olanın yaşama şansı daha da büyür.

•••

HALKIN EMEK PARTİSİ
I. OLAĞANÜSTÜ KURULTAYI ÜZERİNE

C. KAYGUSUZ

15 Aralık 1991 tarihinde Halkın Emek Partisi (HEP) 1.Olağanüstü Kurultayı Ankara'da yapıldı.

Sanıyorum, Kurultay'dan ilerici--yurtsever kamuoyunun birçok beklentisi vardı. Özellikle *Demokratik Cephe* çağrısına ilişkin olarak Kurultay'da ne tür tartışmaların olacağı da merak konusuydu.

Yine HEP'e mensup olduklarını 20 Ekim Seçimleri öncesinde çeşitli vesilelerle dile getiren ve seçime SHP listelerinden giren milletvekili adaylarının, seçim sonrasında HEP'e dönmemeleri nedeniyle,HEP taraftarlarının ve diğer demokrat kamuoyunun kafasındaki *Bu milletvekilleri HEP'e dönecek mi, dönmeyecek mi* türünden sorulara bu Kurultay'ın açıklık getirmesi önemli bir gündem maddesi olarak Kurultay'ın önünde duruyordu.

Bir diğer gündem maddesi ise -ki kanımca Kurultay'ın tartışması gereken en önemdi sorundu- Resmi ideolojinin özellikle Kürt sorunuyla ilgili tavır ve tutumlarına alternatif politikalar üretmeye ve bu uğurda mücadele etmeye aday olduğunu kamuoyuna deklare eden HEP'in Kürt sorunuyla ilgili temel tez ve görüşlerini Kurultay'da tartışmaya açması ve bu konuda sağlıklı politikalar üretilmesine en azından bir başlangıç oluşturması doğrultusunda bir çabaya girişmesi gerekliliğiydi.

Ayrıca HEP'in Türkiye'de genel olarak demokrasi mücadelesini nasıl kavradığı ya da kavraması gerektiğini de tartışmaya açması gerekiyordu.

Kısaca formüle etmek gerekirse:

1- Bizzat HEP Genelbaşkan vekili Sayın A. Karataş ve bazı aydınlar tarafından daha önceden başlatılan ve çeşitli dergi çevrelerinin de en azından izleyici olarak katıldığı *Demokratik Cephe* kavram ve anlayışını Kurultay'da tartışmaya açmak,

2- SHP listelerinden HEP adına seçime katılan ve seçilen milletvekillerinin *HEP'e dönüp dönmeyeceklerini ya da ne tür bir siyaset izleyeceklerini* tartışmaya açmak,

3- Düzen partilerinin alternatifi olduğunu iddia eden bir parti olarak *HEP'in Kürt sorunuyla ilgili konuları nasıl programlaştıracağını; Kürt sorunuyla ilgili programlarını yeniden gözden geçirip geçirmeyeceklerini, mevcut programlarının bu soruna yeterli cevap verip vermediğini* tartışmaya açmak,

4- HEP'i 1. Olağanüstü Kurultay'a gitmek zorunda bırakan ve partinin önünde yığınla sorun biriktiren, sağlıklı politikalar üretemeyen, izlediği siyaset yüzünden HEP'in önünü tıkayan yönetim sorununu aşmak,

5- Türkiye'nin bugün içinde bulunduğu demokrasi mücadelesinin nasıl kavranması gerektiğini tartışmak...

Yukarıda kısaca formüle edilen konular ışığında başka gündem maddeleri oluşturmak ve tartışmak da mümkündü.

Örneğin kitle partisi olmak ne demekti?

Farklı ulusların yaşadığı Türkiye'de bu ulusların, ulusal ve toplumsal özlemlerini bir parti asgari olarak nasıl bir programa kucaklayabilirdi? gibi...

Elbette bu tartışmalar kısa bir güne sığdırılamazdı.

Acaba bu kadar ağır sorunlar altında tıknefes olmuş bir partinin sorunlarını çözmek için onu Olağanüstü Kurultay'a götüren yönetim gündemi neden bir güne sığdırmıştı?

Sorunları daha iyi irdelemek, tartışmak ve çözüm yolları bulabilmek olanağını sağlayabilmek için Kurultay **1 güne** sığdırılacağı yerde **2 güne** yayılamaz mıydı?

Bütün bunlara rağmen **1 güne** sıkıştırılan Kurultay neden saatinde çalışmalara başlayamadı?

Niçin saat **11-30**'a kadar beklenildi ve neden Kongre divanı ancak saat **12-00**'de oluşturuldu?

BİR GÜNE SIKIŞTIRILAN KURULTAY'IN DÜŞÜNDÜRDÜKLERİ

Bir güne sığdırılan Kurultay'ın yarım gününün boşuna tüketilmesi ve sadece gündemin **4 saate** sıkıştırılarak seçime geçilmesi oldukça düşündürücü değil midir?

Tüm bu sorular 1. Olağanüstü Kurultay'dan beklenilenlerin tersine bir seyir izlediğini, verimsiz, dar ve güdümlü bir tarzla sürdürüldüğünü gösteriyor.

Öte yandan zamandan dolayı bazı gündem maddelerine geçilmeyebilinir ve birkaç saate sıkıştırılmış bulunan gündem HEP'i hiç ilgilendirmeyen ve sadece birilerini tatmine yönelik sloganlar, içi boş duygusal nutuklar HEP'e hiç te uygun düşmeyen şov ve gösterilerle tüketilmeyip, verimli tartışmalarla beslenebilirdi.

Ancak bu yapılmadı. Divan başkanı başka şeyleri kotarmayı tercih etti. Bunları elbette tartışacağız. Üstelik, alternatif bir kitle partisi olarak kendisini kamuoyuna sunan HEP'in yeni yönetiminin bu sorulara ve sorunlara süreç içinde sağlıklı bir biçimde cevap aramaya çalışacağı dileğiyle bu türden sorulara süreç içinde **nasıl cevap verileceğini** ve sorunların **nasıl çözüleceğini** izleyeceğiz.

Ayrıca, Kurultay'ın kendinden beklenilen üretkenliği gösteremediğini söylemek Kurultay için çaba harcayanlara haksızlık olur mu bilemiyorum. Ancak, yukarıda belirtilen **5** maddenin son maddesini işin dışında tutsak bile, ilk **4** maddeye HEP Kurultayı'nın cevap araması için çaba göstermiş olması gerikirdi. Çünkü, bu maddeler için istenseydi zaman da zemin de uygundu. Ancak, yeteri kadar gerçekçi ve açık bir biçimde bu **4** madde ele alınamadı, tartışılamadı, çözümlenemedi, çözüm önerileri üretilemedi; üretilmek istenen çözüm önerilerine de fırsat verilmedi.

ELEŞTİRİLERİMİZ VE TEMELLERİ

Bilim bazı genellemelere varmakta, bazı yargılarda bulunmakta acele etmemeyi, bir genellemeye varırken ya da bir yargıda bulunurken onun altını sağlam bir biçimde doldurmayı ve yargıları kanıtlayıcı bulgulara dayandırmayı öngörür.

Bu anlayışla ele alınan bu yazıda özellikle 4 maddeye ilişkin olarak öne sürdüğümüz "... yeteri kadar gerçekçi ve açık bir biçimde bu 4 madde ele alınamadı, tartışılmadı, çözümlenemedi, ya da çözüm önerileri üretilemedi" şeklindeki görüş temellendirilmeye çalışılacak ve bunun nedenleri üzerinde durulacaktır.

1- HEP Genelbaşkan Vekili A. Karataş'ın ve bazı aydınların başlattığı ve Yeni Ülke Gazetesinin 2. yıl 5. sayısında *HEP'ten Demokratik Cephe Çağrısı* başlığıyla verilen yazıda oturuma katılanlar genel olarak **SHP-HEP** ittifakını değerlendirmişlerdir.

Öyle anlaşılıyor ki, *Demokratik Cephe* tartışmaları için **SHP** ile **HEP** arasındaki ittifakın açıklığa kavuşturulması artık bir zorunluluk halini almıştır.

Oturumda, **A. Karataş** ittifakın amacına ulaştığı konusunda kesin görüş bildirmiş, diğer aydınlar ise bu konuya eleştirel bakmışlardır.

Amacımız; açıkoturuma katılanların görüşlerini tartışmak değildir. Ayrıca, isteyenin bu tartışmaları adı geçen gazeteden öğrenebileceğini de biliyoruz. Vurgulamak isteğimiz, bizzat **HEP Genelbaşkan Vekili A. Karataş** tarafından başlatılan ve kamuoyunun gündemine getirilen bu çağrının, **HEP** Kurultayı'nda sağlıklı bir biçimde ele alınmamasının, tartışılmamasının Kurultay açısından bir eksiklik olduğudur.

Öncelikle Genelbaşkan Vekili tarafından daha önce gündeme getirilmiş olan böylesine önemli bir sorunun önyargılardan ve çeşitli çıkar hesaplarından uzak olarak Kurultay'da ele alınmasının bir zorunluluk olduğuna inanıyorum.

HEP Kurultayı'nda bir ara SHP ile ittifak anlayışı tartışılmaya çalışılmış ve sözkonusu ittifakı eleştiren taraf Kurultay'a katılan kimileri tarafından protesto edilmiştir. Üzülerek söylemek gerekiyor ki; ***Demokratik Cephe*** **çağrısında bulunan bir partinin kendi içinde en basit demokratik kurallara bile saygı göstermemesini, bu partiye sempati duyan bir kısım parti taraftarlarının oldukça önyarlı bir biçimde tartışmayı engellemeye çalışmaları parti tabanına** ***demokrasi bilincinin*** **götürülmesinde, parti yetkili organlarının ne denli aciz kaldığının ya da kendi seçeneğini dayatmasının göstergesi şeklinde yorumlamak dışında bir seçeneğimiz kalmamaktadır.**

Parti yetkili organları niçin *demokrasi bilincini* kitlelere ulaştırmamaktadır, sorusu ayrıntılı bir incelemeyi gerektirmektedir.

Ancak Kurultay'da izleyebildiğimiz kadarıyla, bizzat parti delegelerinin bir kısmının bile **SHP-HEP** ittifakının eleştirisine tahammül edememeleri bu konudaki eleştirileri *"...bu tür bir eleştiri demokrasiyle ilgili değildir"* diyerek engellemeleri sorunu demokrat bir kafayla ilişkisi olmayan ve sadece sloganlara dayalı çözümlemelerle ele almaları başlı başına bir sorundur. Bu tür bir delegasyonun parti tabanına *demokrasi bilincinin ulaştırılmasında* etkili bir engel olabileceğini düşünmek gerekir.

Demokrasi geniş kitlelerin faydasına olmak üzere, her tür sorunu tartışmaya açmak ve çözüm önerileri üretmek anlayışıdır. Eğer demokrasi mücadelesi sürdürenler bu tür bir anlayışı **kitle partisi**'nde uygulayamıyorlarsa, **HEP**'de demokrat kafayla ilgili tartışılması gereken çok önemli sorunların olduğunu herkes bilmelidir.

SHP-HEP ittifakı kamuoyu açısından bir problem olarak görülüyorsa (ki öyledir) bırakalım sadece demokratlığı, düzen partilerinin alternatifi olarak kendini kamuoyuna sunan bir partinin Kurultayı'nda bunu tartışmak isteyenlerin bizzat kimi delegeler ve yandaşları izleyiciler tarafından engellenmeye çalışılması hangi mantığın ürünü olarak ele alınabilir, bilemiyorum. Ancak bunun bilimsel bir mantığın ürünü olmadığı kesin. Daha da önemlisi bu tür bir anlayış demokrasi mücadelesini nasıl kavramaktadır? *Demokratik Cephe* çağrısı yapan bir parti delegasyonunun, bu çağrıyı Kurultay'da tartışmaması, hatta tartışılmasının engellenmeye çalışılması oldukça düşündürücüdür.

2- Kamuoyunun **HEP** Kurultayı'nda tartışılmasını beklediği diğer önemli bir sorun ise *HEP kökenli SHP milletvekillerinin!* (Her nedense bu kavram bana Türk kökenli Kürt kavramını çağrıştırmaktadır ve yine her nedense demokrat kamuoyu da bu miletvekillerini böyle tanımlıyor) konumlarının açıklığa kavuşturulması yada en azından bu konunun tartışılmaya açılmasıydı.

Kurultay bir ara bu tartışmalara (daha doğrusu çekişmelere) sahne oldu. Hatırlanacağı gibi **SHP-HEP** ittifakı seçim öncesinde de yoğun tartışmalara sahne olmuş, **HEP** içinde iki farklı anlayış ortaya çıkmıştı.

Bu anlayışlardan birisi; özetle "böyle bir ittifakı onaylamadıklarını ya da en azından böyle bir ittifakın **seçim ittifakı** olup olmadığının kamuoyuna açıklanması gerektiğini eğer seçim ittifakıysa bunun ilkelerinin bi-

linmesinin doğru olacağını" savunurken,

Diğer anlayış; "şu anda böyle bir ittifakın zorunlu olduğunu, bu ittifakın nereye kadar süreceğini sürecin belirleyeceğini, ancak seçimlerden sonra kendi adaylarının demokrasi mücadelesini daha doğru sürdürebilmeleri için bu adayların partiye dönmeleri gerektiğini" belirtmişlerdir.

Hangi anlayışın doğru olduğunu gerekçeleriyle birlikte açıklamak bu yazının kapsamı dışındadır. Pratikte görünen odur ki, seçim öncesindeki bu belirsizlik seçimlerin üzerinden iki ay gibi bir süre geçmesine rağmen hala belirsizliğini korumakta, konuya açıklık getirmek için de **HEP Yönetimi** çaba göstermemektedir. Daha önceden de belirttiğimiz gibi Kurultay'ın bu sorunu açıkça tartışması gerekiyordu ve bir ara bu yapılmaya çalışıldı. Her nedense, **Parti kurucusu, Parti Meclisi Üyesi ve doğal delege olan Fehmi DEMİR**'in konuşması bu sorunu irdelediği sırada da başta Divan Başkanı olmak üzere kimi delegeler ve yandaşları izleyiciler tarafından engellendi. Hatta Divan Başkanı bu sorunları tartışmak isteyen **Ankara Delegesi M. Mehdi TEKTAŞ**'ın konuşmasına da fırsat vermedi.

Belli ki **milletvekillerinin SHP'de kalıp kalmamasının HEP Kurultayı**'nda bazı çevrelerce çok önemli görülmediği de açıktı. Öyle ki *HEP kökenli SHP'li milletvekillerinin eleştirilmesi* Divan Başkanı tarafından ayıplandı. Delegasyonun dışında Kurultay'ı izleyen bir gurup izleyicinin de Kurultay gündemine müdahale ederek demokratik tartışma ortamını engellemeleri karşısında, Kurultay'ı yöneten Divan Başkanı'nın seyirci kalması ve hatta bu tür olumsuzluklara arka çıkan tavırlar takınması da yurtseverleri ve demokratları derin derin düşündürdü. Bu tutum, Kurultayı zaafa sürüklemiş ve hatta olumlu çabaların da önünü tıkamıştır. Bir ara Delegasyondan birinin bu milletvekilleri için ... *demokrasi mücadelesi verdikleri sürece SHP'de ya da HEP'te olmalarının farketmeyeceği* yolundaki açıklamaları belli bir kitle tarafından çoşkuyla karşılandı.

Burada akıllara şu gelebilir: "Bu açıklama kitle tarafından alkışlanıyor, coşkuyla karşılanıyorsa, doğru bir görüştür. Çünkü doğrunun ölçütü pratiktir."

Bu tür bir anlayışın sakat olduğunu vurgulamak için "bundan 10-20 yıl öncesine kadar Kürdistan'a giden politikacıların Kürt halkına *Siz Türksünüz* dediklerinde alkışlandıklarını ve bugün de Koalisyon liderlerinin Kürdistan'da coşkuyla karşılandıklarını hatırlamak gerekir.

Acaba o zaman ki gerçek,

Kürtlerin Türk olduğu muydu?

Bugün Koalisyon liderlerinin coşkuyla karşılanmaları gerçeği yansıtıyor mu?

Bu sorular bu türden çarpık bir mantığı ortaya çıkarmaya yetiyor mu, bilemiyorum. Ancak bilinmesi gereken bir şeyin altını çizmeden de geçemiyorum. **Kitlenin duygularına, önyargılarına hitap ettiğinizde kitleyi kolayca coşturabilirsiniz. Kitleyi coşturma taktikleri sosyal psikolojide uzun süredir bilinmekte ve kullanılmaktadır. Belki de bu taktikler farklı zamanlarda yurtseverler tarafından da savunulabilinir.**

Ancak, HEP gibi demokrat bir partinin Kurultayı'nda sorunları açıkça tartışmak ve çözüm önerileri üretmek yerine, sadece orada bulunan kitlenin duygusal onayını almak için bu tür taktiklere başvurmak, partiyi kısırlaştırmak, dar kalıplar içerisine sokmaktan başka bir işe yaramaz.

Parti nedir tartışmasına burada girmek istemiyorum. Ancak partinin kitlelere demokratik bilinç götürmeyi kendisine hedef edinen bir anlayışta olması gerektiğine değinmeden de geçemiyorum.

Eğer parti böyle bir anlayışı önüne koyamazsa kitle kuyrukçuluğu yapmaya mahkum olur. HEP Kurultayı'nda kitlelere bilinç götürmeyi hedefleyen bir parti anlayışına aykırı kimi anlayışlara tanık olmak üzücüdür.

Konuyla ilgili olarak üzerinde durulması gereken bir diğer nokta da; *HEP kökenli SHP milletvekillerinin* durumuyla ilgili olarak idda edilen **"ha SHP, ha HEP, farketmez"** *mantığının sakat olduğudur. Madem milletvekillerinin SHP'de ya da HEP'de olmaları farketmiyor, madem her iki partide de demokrasi mücadelesi verilebiliyor. Öyleyse HEP niçin var, niçin HEP SHP ile birleşmiyor? Bu tür bir birleşme demokrasi mücadelesi açısından en azından demokrat kitleyi bölmeyeceği için daha iyi olmaz mı?*

SHP'nin demokrasi mücadelesine, Kürt sorununa bakışı ortadadır ve bu anlayışın savunucuları da SHP çatısı altında demokrasi mücadelesinin sürdürülemeyeceğini bilmektedirler. Öyleyse sorun milletvekillerini durumu olunca niçin **iki partinin farketmediğini** söylüyorlar.

Amaç kitlenin beklentisine cevap vermekse, kitlenin duygularını okşamak ve alkış almaksa bu tür bir bakış açısının yanlış olduğu, üstelik niçin yanlış olduğu bu yazıda açıklandı.

Yok eğer amaç, küçük çıkar hesaplarıysa, bu daha da üzücüdür.

Kitle partisi, **üstelik alternatif bir kitle partisi** olmayı hedeflediğini idda eden bir partinin yetkili organlarının ve yöneticilerinin bu konuyu kamuoyu önünde tartışmaya açmalarının doğru olacağına inanıyorum.

Aslında bu tartışmaların hazır milletvekilleri ve hemen hemen tüm parti delegasyonu oradayken, üstelik kamuoyunun dikkatleri HEP Kurultayı'na çekilmişken Kurultay'da yapılması gerekmez miydi?

Niçin bunlar yapılmadı, bunları yapmaya kalkanlar neden ayıplandı, kınandı ve ben-merkezci gurupçu ve HEP tanımına uygun düşmeyen sloganlarla engellenmeye çalışıldı.

3- HEP Kurultayı'nda kendileri dışında kalan partilerinin düzen partisi HEP'in ise **alternatif bir parti** olduğu çok kez vurgulandı. Ancak, HEP'in hangi konularda ve hangi programlarla diğer partilere **alternatif** bir parti olduğu bir türlü somutlaştırılamadı.

En önemlisi HEP'i istedikleri ve ihtiyaç duydukları zaman diledikleri gibi ifade edenler bunun haklı gerekçelerini ve düzen partilerine karşı bu yöndeki programlarını da ortaya koymadılar, aciz kalıp sadece sloganlara sarıldılar.

Diğer sorunları bir yana bırak-

sak bile, en azından Kürt sorunuyla ilgili alternatif politikalar üretebilmek için *düzen partilerinin* Kürt sorununa yaklaşımlarını kitlenin gözlerinin önüne sermeleri, kendi alternatif programlarını tartışmaya açmaları gerekiyordu. Ne yazık ki bu da olmadı.

Gözlediğim kadarıyla HEP seçim öncesi ANAP Hükümeti politikalarının olduğu dönem için alternatif olan ya da kitleye öyle sunulan bugün için düzen partileri dedikleri partilerin programlarıyla hemen hemen örtüşen politikalarının açmazından kurtulabilecek gerekli adımı da atamadı. Görünen odur ki, HEP Kürt sorununa üretken, araştırıcı bir yaklaşımla politikalar üreten bir yeteneğe kavuşamadığı için bir zamanlar SHP'nin bu sorunla ilgi olarak hep Özal'ın arkasından sürüklenen bir tutarsızlığa düşüşü gibi şimdi de HEP bunu Demirel ile kendisi arasında da yaşamaktadır.

Kurultay'da bir ara güya düzen partilerinin Kürt politikaları eleştirilerek, Demirel'in *Kürt realitesini kabul ediyoruz* sözü alaya alındı. Alternatif bir parti olduğunu her fırsatta dile getiren bir partinin soruna bu denli ciddiyetten uzak yaklaşması, sadece bazı tümceleri alaya alarak kitleyi coşturmaya çalışması; hiçbir kitleye kendi politikalarını götürme çabasına girmemesi, hatta bu konuyu tartışmaya dahi açmaması düşündürücüdür, üzücüdür.

- Niçin böyle oldu?
- Neden *Demokratik Cephe*?
- HEP kökenli SHP milletvekillerinin durumu,
- Kürt sorunuyla ilgili alternatif politikalar,
- Acil çözüm bekleyen yönetim sorunu tartışılamadı.

Bu sorunlar yazının başında tartıştığımız diğer eksikliklerle ve bizim gözlemleyemediğimiz olası bazı eksikliklerle birlikte neden yaşandı!

Bunlarla birlikte Yeni Genel Başkan'ın Kurultay konuşması, bu sorunların **HEP**'in perspektiflerine uygun olarak çözülebileceği konusunda, umutlarımızı güçlendirmekten uzak bir konuşmaydı. Bu nedenle de HEP'in sorunlarını çözme konusunda iyimser olmak çok zor.

Genel başkan, duygusal bir konuşma yapmış, Kurultay'a hakim olmaya çalışan sloganları okşamayı yeğlemişti.

Eğer bu, seçilebilecek bir oya ulaşmak için yapılmışsa, HEP gibi bir partinin başına geçerek demokrasi mücadelesine atılan bir genel başkanın daha yolun başında iken böylesi yanlış bir yöntemle kendisini mahkum etmesi düşündürücüdür, üzücüdür.

Amaç bu değilse, HEP'in Genel Başkanlığı'na talip olan bir kişinin şov yapması ya da duygusal söylemlere sarılması **HEP** için yine de yeni sıkıntılar getirecektir.

En önemlisi, yeni Genel Başkan'ın konuşmasında; *HEP'in misyonuna, O'nun bağımsız kimliğine, devlet politikalarından ve düzen partilerinden kopuş sürecini ifadelendiren siyaset formasyonuna* aykırı belirlemelerde bulunmasıdır.

Örneğin Yeni Genel Başkan konuşmasında; Bir yandan *HEP'in mücadeleci bir örgüt olduğunu* diğer yandan da, *biz SHP'ye milletvekili sunmakla doğrusunu yaptık, değil 20 milletvekili, bundan sonra da düzen partilerine 50 milletvekili, 100 milletvekili verebiliriz* demiştir. **Elbette bu yanlış ve garip bir mantıktır. HEP bu mantıkla yönetilirse varacağı yer bellidir.**

HEP'i düzen partileri için milletvekili imal eden bir imalathane sanmak düzen partileri için milletvekili üreten entegre bir kuruluş olarak görmek, HEP'in düzen partilerine ve devlet politikalarına karşı duran direngen bir mevzi olmak gerçeğini unutmak ve bu yolda yürümeyi önüne koymamak anlamına gelir ki, Kürt halkının ve demokrasi güçlerinin HEP'ten bekledikleri bu değildir.

SONUÇ OLARAK

Yazı içinde yer yer değilinilen bu nedenleri kısaca şöyle özetlemek mümkündür:

1- Kurultay'ın gündemini tam olarak belirleyememesi ya da belirlemek istememesi ve Kurultay'ın sadece seçim havasında sürdürülmesi,

2- Kitlenin duygularına aşırı önem verilmesi, coşku sağlayacağına inanılan, ancak, HEP gerçeğine uygun düşmeyen ve tahakkümcülüğü amaçlayan sloganlara çok fazla yer verilmesi,

3- Kurultay'ı doğruları tartışmaya açarak gerçeğin bulunmasını sağlamanın bir aracı olarak görmek yerine, Kurultay'ın *biz dersek olur* mantığıyla gövde gösterisi yapılacak bir yer olarak algılanması,

4- Türkiye'de meydana gelen değişim sürecinin HEP Yöneticileri ve bu partiye sempati duyan çevreler, politikacılar ve onların taktisyenleri ve teorisyenleri tarafından çok sağlıklı bir biçimde algılanmaması ya da algılansa bile bunun parti programı haline dönüştürülmemesi,

5- Parti yetkili organlarının kendi delegasyonuna *demokratik düşünce ve anlayışlara açık olma bilicini* taşıyamaması, dolayısıyla bu anlayıştan yoksun kimi delegelerin demokratik mücadele anlayışını tam olarak kavrayamaması,

6- Kitle partisinin ve parti içi demokrasinin nasıl olması gerektiği konusunda HEP'in tam olarak netleştirilememesi ya da buna özellikle fırsat verilmemesi,

7- HEP'in kendi misyonuna, işlevine genel doğrultusuna denk düşebilecek şekilde yönetebileceği sağlıklı bir yönetime bir türlü kavuşamaması HEP'in sorunlarını daha da ağırlaştırmış, 1. Olağanüstü Kurultay bu sorunları çözememiş ve beklentilere yanıt verememiştir.

- HEP eğer gerçekten demokrasi mücadelesi vermeyi, ulusal ve toplumsal bir kitle partisi olmayı hedefliyorsa,
- HEP'in özellikle Kurultay, Kongre gibi süreçlerinde yaşadığı eksiklikleri görmesi,
- Bu eksikliklerin nedenlerini, tartışmaya açması, bu nedenleri bilimsel yollarla incelemesi, araştırması,
- İnatçı bir biçimde eksikliğe yol açan bu nedenleri bertaraf etmeye çalışması ve bu konudaki her türlü yazı ve yayına önyargısız bir biçimde yaklaşması gerektiğine inanıyorum. Aksi taktirde alternatif parti olma iddialarının altı boş kalacak ve HEP giderek tam da marjinal bir parti konumuna gelecektir.

Fehmi DEMİR :

"HEP'İ YAŞATMALIYIZ !"

HEP Parti Kurucusu, eski PM. üyesi ve Doğal Delege Fehmi Demir'in 1. Olağanüstü Kurultay Konuşma Metni'ni okurlarımızın ilgisine sunuyoruz

DENG

TÜRKİYE VE KÜRDİSTANDA DURUM

Türkiye'de sorunlar her geçen gün daha çok ağırlaşıyor. **Kürt halkı**, kendi ülkesinde özgür değil. Ulusal boyunduruk, ağır sömürü, yeraltı ve yerüstü kaynaklarının talan edilişiyle birlikte; azgın Devlet Terörü, halkımızı acılar içinde kıvrandırıyor.

Bölge halkı, yoksul ve perişan durumda, zincirler ve zindanlarla yönetiliyor, dipçik ve süngü altında inim, inim inletiliyor.

Bu koşullar altında, **Türk halkı** da özgür değil. Onlar da, insafsız bir sömürü altında tutuluyor, ülkede yaşanan ağır sorunlardan kaynaklanan baskılarla yüzyüze yaşıyor.

İşçiler, sömürü düzeninin doymak bilmeyen çarkı altında eziliyor, sendikal haklarını kullanamıyor, genel greve çıkamıyor, lokavt tehdidi altında tutuluyor, emeklerinin karşılığı olan ücreti alamıyorlar.

Kamu çalışanları, grevli-toplu sözleşmeli sendikal haklarından yoksun oldukları için köle gibi çalıştırılıyorlar. Devlet, memurlara verdiği maaşla, adeta onlarla alay ediyor. Kamu çalışanları, ağır sorunlarla cebelleşirken bu sorunlarını aşabilmek için mücadele araçlarından da yoksun bırakılmışlar; ekonomik-demokratik haklarını kullanamıyorlar.

Gençlik, yıllardan beridir töhmet altında tutuluyor. Sorunları çözümsüz bırakılan gençler, hala suçlu görülüyor, aşağılanıyor ve baskı görüyor.

Üniversiteler, bir darboğaz içinde. Sınav sistemi, okumak isteyen öğrencilerin belini büküyor. Üniversiteler ve yüksek okullar, idari ve mali özerklikten yoksun. Bilimsel araştırma yapma özgürlüğü yok. Öğrenciler kadar olmasa bile, hocalar da özgür değil.

Eğitim sistemi bir bütün olarak demokratikleşmenin önünde ciddi bir engel olarak duruyor.

Irkçı, şoven, assimilasyoncu öğelerle örülü olan eğitim sistemi, devlet politikalarının egemen kılınması ve sürdürülebilmesi için kullanılıyor. İlkeleri, programı, yaygın ve örgün kurumlarıyla, sistemli bir baskı aracı olarak kullanılan eğitim, baskıcı ve sömürücü **üniter** devletin belkemiğini oluşturuyor.

Irkçı, şoven, assimilasyoncu politikalar ve emperyalist ögelerle şekillendirilmiş olan bu eğitim sistemi, Kürt halkının ve azınlıkların anadilleriyle eğitim yapma hakkını da engelliyor. Eritme ve yoketme politikalarının etkin bir aracı olarak kullanılıyor.

Aydınlar, basın ve yayın susturulmuş.

Emekliler, esnaflar, zanaatkarlar, toplumun tüm dar gelirli kesimleri, emekçi sınıf ve katmanlar; ağır baskı ve sömürü altında eziliyor.

Emeğiyle geçinenler, sosyal güvenlikten yoksun. Zam ve zulüm kol geziyor.

Kadınlar, cins-ayrımcı politikaların ve ağır sömürü çarkının acılarını yaşıyor.

Düşünce, inanç ve örgütlenme özgürlüğü, toplumun en yakıcı özlemi olarak, gündemin başında, çözümsüz olarak duruyor, bu alandaki engellemeler diri tutuluyor.

Ulusal ve sosyal kurtuluş talebi olanlar ve de demokrasi mücadelesinde yerini alanlar, zindanlar ve işkence tezgahlarıyla susturulmaya çaşılıyor. Cezaevleri, birer işkencehaneden farksız.

Anti-terör Yasası, Olağanüstü Hal Yasası, Olağanüstü Bölge uygulamaları, Köy Koruculuğu, Kontr-Gerilla v.b. çağdışı düzenleme, toplumun ve demokratikleşmenin önünde ciddi engeller olarak duruyor.

Anayasa başta olmak üzere tüm yasalar demokrasiye geçit vermiyor.

Kürt halkının kendi ulusal-demokratik talepleri doğrultusunda, kendi programlarıyla, siyasal örgütlenme hakkına fırsat verilmiyor.

Özetle söyleyecek olursak; T.C.'nin üniter devlet çatısı altında yaşayan Türk, Kürt, Laz, Çerkes, Arnavut ve egemenler cephesinin dışında kalan herkes, bu düzende mutlu olamıyor. Eşit, adil ve gönüllü bir demokratik birliğe dayalı olmayan bu gidişattan hiç kimse memnun değil.

RESMİ İDEOLOJİ VE DAYATILAN DEVLET POLİTİKALARI

Egemen burjuvazi ve sömürgeci güçler ise çözümsüzlüklerini baskı ve şiddet yöntemleriyle aşmaya çalışıyor. Egemen sermaye, ekonomik ve siyasi iktidarını sürdürmenin yolunu; yalnızca resmi ideolojinin varolduğu, başkaca hiçbir düşünceye yaşam hakkının tanınmadığı, dar bir siyasal düzende buluyor. Gerçek demokrasiden çok korkuyor ve azıcık demokrasinin bile kendisi için tehlike olduğu dönemlerde de, çareyi darbelerde, açık faşist rejimlerde buluyor.

Egemen sermayenin ve onun aracı olan devletin, Türkiye halklarına, emekçi kitlelere dayattığı resmi ideolojiye göre :

- Herkes Türk'tür.
- Herkes Sünni-müslümandır.
- Herkes burjuvazinin ve sömürgeci güçlerin iktidarını korumak ve kollamakla yükümlüdür.

Kısaca, herkes Devlet gibi düşünmek zorundadır.

"İmtiyazsız, sınıfsız, kaynaşmış ulus" tezinden yola çıkan Kemalizm, bu baskıcı ve militarist devlet ideolojisi, T.C. Devletinin işleyişine, yapısına sindirilmiştir. Siyasi partiler de bu çerçeveye uygun biçimde konumlandırılmışlardır. Bu

nedenle de, halklarımızın gerçek demokrasiye, refaha ve kardeşçe eşitliğe ulaşmasının önündeki en büyük engel, resmi ideoloji ve onun taşıyıcısı düzen partileri olumuştur.

Diğer bir deyimle, bir yandan Türkiye halklarının demokrasiye olan özlemleri, öte yandan onlara dayatılmaya çalışılan demokrasiden uzak devlet iktidarı ve resmi ideolojinin yarattığı derin açmaz; düzen partilerinin de, resmi ideolojinin de iflasına yol açmıştır.

12 Eylül sömürgeci faşist rejimi, bir yandan egemenlerin çözümsüzlüğünün açık bir ilanı olurken; öte yandan ülkeyi; Kürt halkı ve işçisi, köylüsü,memuru ve esnafıyla tüm emekçi kesimler için bir açık cezaevi haline getirmiştir.

12 Eylül, sermayenin egemenliğinin ve resmi ideolojinin süngü zoruyla devamının sağlanmaya çalışıldığı dönemin adıdır.

Sözde demokrasiye geçildikten sonra da kurulan partiler, hiç bir zaman 12 Eylül'ün getirdiği ideolojik-siyasal çerçeveye karşı çıkmamışlar, aralarında küçük birtakım farklar bulunsa da; temel konularda ortak bir paydada buluşmuşlardır.

Nedir bu ortak payda?

Bunun tesbiti, gerçek demokrasiden yana olan güçlerin ortak paydasının da daha açık anlaşılmasına yardımcı olacaktır.

Bugün de parlamentoda grubu ya da temsicileri olan partiler, düzenin temel olarak, değişmeden devamından yanadırlar. Bu düzen partilerine göre, devletin temel direklerine herkes sahip çıkmak zorundadır.

Nedir bu devletin temel direkleri?

Birincisi, üniter devlet yapısı ve tek-ulus anlayışı,

İkincisi, serbest piyasa ekonomisi, bir başka deyişle sömürgeci burjuvazinin egemenliğidir.

Oysa ne Kürt halkının ve azınlıklarına reddi ve inkarı, ne de serbest piyasa ekonomisi adı altında dayatılan soygun ve talan düzeni, halklarımıza mutluluk ve refah getirmiştir. Dayatılan sömürü politikalarının sonucu açıktır.

Ağır bir sömürü ve baskı...

DEMOKRASİ SORUNU VE HEP

Ezen-ezilen, sömüren-sömürülen ilişkisinin olduğu bir yerde demokrasi de yoktur; ekonomik sorunların üstesinden gelmek de mümkün değildir.

O halde; demokrasi güçlerinin ortak paydası, resmi ideolojiye, baskıya ve sömürüye karşı çıkmak olmalıdır.

Bunun yolu da, düzen partilerine karşı, demokrasi güçlerinin örgütlü birliğini sağlamaktan geçer.

Çünkü, düzen partileri 70 yıldan beri, hem devlet politikalarının sadık yürütücüleri oldular, hem de kitleleri oyaladılar. Bu nedenle, demokrasi isteyen herkes, demokrasi kanallarını tıkayan düzen partilerinden umudunu kesti.

İşte bu yüzden HEP, kendisini düzen partilerinde ifade edemeyen, demokratik hak ve özgürlüklerin özlemini çeken, Kürt sorununun özgür ve demokratik bir ortamda çözümünü isteyen demokrasi güçlerinin partisi olarak ortaya çıktı. Kürt halkının ve geniş emekçi yığınların devletten ve devlet partilerinden kopuş sürecinin adı oldu.

HEP, onyıllardır Kürt halkının inkarı üzerine inşa edilen siyasal zemine karşı, *Kürt sorunu çözümlenmeden demokrasiye ulaşılamayacağı* tesbiti ile varoldu.

Kürt sorununun çözümünün ve gerçek demokrasinn önündeki engellerin temizlenmesi acil siyasal hedefti.

Bu hedefe ulaşmak; tüm devrimci, demokrat, sosyalist ve yurtsever unsurların ortak bir paydada buluşacağı; geniş, yığınsal, sol bir kitle partisi modeli ile mümkün olabilirdi.

HEP, işte bu rolün adayı oldu.

HEP, düzen partilerinden umudunu kesmiş olan Kürt halkının ve emekçi yığınların yoğun ilgisi ve sempatisi ile karşılaştı. Ama, gelinen noktada, üstlendiği misyona ve yığınsal desteğine hiç de uygun düşmeyen biçimde, takatsiz kaldı.

HEP'İN PARTİLEŞME SÜRECİ VE SORUNLARI

Şimdi bu durum, HEP'in ve demokrasi güçlerinin önünde ciddi bir sorun olarak durmaktadır.

Bu sorunu çözmenin yolu da HEP'in partileşme (ya da partileşememe) sürecini iyi tahlil etmekten geçer.

HEP kendisinden beklenen işlevi yerine getirebilmenin yolunu açabilecek sağlıklı bir kuruluş süreci yaşayamadı.

Çalışma Kurultayı'ndan sonra, Kurucular Kurulu'nu oluşturmak için görev alanlar; çoğulcu ve katılımcı bir yapıyı gerçekleştirebilecek, istenilen genişliği sağlayabilecek bir doğrultuda hareket etmediler.

Bu durum, HEP'in daha yolun başında iken tökezlemesine neden oldu. Demokrasi güçlerinin en geniş birliği gerçekleşmedi.

HEP, daha henüz demokrasi güçlerinin en geniş birliğini bünyesinde toplayıp örgütlülük düzeyini yükseltememişken, devletin ağır saldırılarına hedef oldu.

Devlet, HEP'e karşı terör ve marjinalleştirme politikası izledi.

HEP üyeleri ve yöneticileri ağır saldırılar ve katliamlarla karşıya kaldı. Burjuva basını ve düzen partileri HEP'e karşı ortak bir cephede birleşerek, O'na saldırdılar.

İlk oluşumun yetersizliği, Devletin ve Resmi İdeolojinin bu baskı ve saldırılarının aşılamamasında da kendini gösterdi.

Bu sorunları aşabilmek, partiyi gerçek bir **Demokrasi Partisi** kimliğine kavuşturabilmek, demokrasi güçlerinin ve geniş emekçi kitlelerin istemlerine yanıt verebilecek bir yeteneğe yükseltebilmek için HEP'in 1. Olağan Kurultayı önemli bir fırsattı.

1. Olağan Kurultay, bu beklentilerle toplandı.

Ama Kurultay'ın seçtiği **Genel Başkan** ve **Parti Meclisi,** kimi üyelerin çabalarına rağmen, Kurultay'ın beklentilerine yanıt verebilecek bir yönetimin oluşturulması için üstlerine düşen görevi yerine getirmediler. **Parti Yönetimi;** tahakkümcü, tekilci, demokrasi güçlerini dışlayan ve aynı zamanda politika üretmekten aciz bir yapıda oluşturuldu.

Dar kadrocu, tabanın çok renkliliğini yansıtmayan bir yönetimle, HEP'in sorunlarını aşabilmesi ve kendi doğrultusunda mücadele ede-

rek güçlenmesi mümkün değildi. **Çünkü HEP, kimilerinin özgül istek ve tercihlerine göre yönetiliyordu.**

Nitekim, Diyarbakır olaylarıyla başlayan süreçte, HEP devletin yoğunlaşan saldırısına maruz kaldı. Kitleleden tecrit edilmeye, dar bir alana sıkıştırılmaya çalışıldı. Örgütlenme çalışmaları aksadı ve giderek durdu. Varolan örgütler tıkandı, işlemez hale geldi.

Yönetim ise bu sorunları aşabilecek genişlikte ve yetenekte olmadığından politika üretemez, kitlelere öncülük edemez duruma düştü.

Egemenlerce, **yeni bir dönemin başlangıcı** diye adlandırılan seçim sürecine HEP, böyle bir tıkanıklık durumuyla girdi.

20 EKİM 1991 SEÇİMLERİ VE YANLIŞ BİR SEÇİM SİYASETİ

Sömürgeci ve baskıcı devlet iktidarı tıkanan yolunu açmak; kitleleri yeni söylemler ve seçim vaatleriyle bir kez daha oyalamak için seçimleri dayattı.

20 Ekim 1991 seçimleri demokrasi güçlerinin ve Kürt halkının demokratik ve bağımsız iradesini safdışı bırakmak için sahnelendi. Bunun için de HEP'in seçime sokulmaması gerekiyordu.

Yeteneksiz yönetimin basiretsizliğinden ve çıkarcı anlayışından da yararlanılarak, **düzen partilerinin Milli Mutabakatı ile HEP seçime sokulmadı.**

Başta Kürt sorunu olmak üzere, insan hakları ve demokrasi alanında içte ve dışta çok sıkışmış olan T.C. Devleti bu açmazdan kurtulmak ve kendisine yeni manevra alanları yaratmak için, görünüşte Kürt halkının da onayını yansıtacak, insan hakları makyajıyla süslenmiş yeni politikalara ihtiyaç duyuyordu.

HEP'in seçimlere katılmasıyla Devletin bu manevra alanı daralacak, Kürt halkını, devlet politikalarına entegre etme çabası boşa çıkacaktı.

Devletin HEP engelinden kurtulabilmesi için HEP'in bir bölgeye sıkıştırılması ve seçimlere sokulmaması yetmiyordu. Aynı zamanda, HEP'in kendi kimliğini ortaya koyan bağımsız politikalarla seçimlere girmesini önlemek ve O'nu işlevsiz kılmak için, SHP'ye de entegre edilmesi gerekiyordu.

Nitekim, **kimi yöneticilerin kişisel ve siyasal hesapları; Devletin HEP'i düzene entegre ederek tüketme politikalarıyla çakıştı.**

HEP'in seçimlere sokulmayacağının ortaya çıkması üzerine, kimi yöneticiler, düzen partileri ile ittifak arayışına girdiler.

Bu durum Parti Meclisinde ve örgütün tabanında yoğun tartışmalara neden oldu. Parti Meclisi ve İl Başkanları, ilk toplantılarında **bağımsız adaylarla seçime girme** konusunda görüş birliğine vardılar. Hatta, HEP'in bağımsız adaylarla seçime gireceği kamuoyuna da açıklandı.

Ancak seçim hazırlıkları yapmak üzere oluşturulan komisyon, Parti Meclisinden habersiz bir biçimde işlev değiştirerek SHP ve RP ile ittifak görüşmelerine başladı. İttifak görüşmelerinin giderek HEP'i SHP ile birleştirme, SHP'ye katma zemininde yürütüldüğü ortaya çıktı.

Bundan sonra tartışmalar yoğunlaştı. Bu süreçte bir sonuca varmak amacıyla Parti Meclisinden yetki isteyen Genel Başkan, **birçok üyenin muhalefetine rağmen** istediğini elde etti. Genel Başkana verilen yetki, doğru seçenekleri de içerdiği halde, Genel Başkan, bu seçenekleri araştırmadan, SHP ile ittifaka karar verdi.

Oysa Genel Başkan'a verilen yetki, *"Bağımsız Adaylarla seçime Girme"*ye karar vermeyi de kapsıyordu. **Genel Başkan, partinin bağımsız politikalarına ve ilkelerine uygun düşecek bir seçim yapmak yerine, gönlünde yatan Aslan'ı seçti.**

Bundan sonra da, HEP'in SHP'ye ve dolayısıyla düzene mahkum edilmesi süreci başladı.

Genel Başkan, kendisine yetki veren Parti Meclisi'ne, kararını açıklama gereği dahi duymadı.

Bu politikadan çıkar sağlama amacında olanlarla birlikte, kapalı kapılar ardında pazarlıklarını sürdürdü. **Parti tabanı ve Parti Meclisi, HEP'in SHP ile ittifak yaptığını ve milletvekili adaylarının isimlerini ancak basın ve televizyon haberlerinden öğrenebildi.**

Örgüt, bir bütün olarak safdışı bırakıldı, demokratik işleyişe son verildi, seçim politikaları kişisel inisyatiflerle yürütüldü.

Partinin ilkelerine ve demokratik işleyişine uygun düşmeyen kimi politikaların yürütülmesi için *Parti Disiplini* kavramı da, parti çıkarlarına aykırı bir biçimde kullanıldı:

Milletvekillerinin yeniden SHP'den aday olabilmeleri için, HEP'ten ihraç edilmeleri gerekiyordu.

SHP ile yürütülen entegrasyon politikalarının gerçekleştirilmesi için Partinin Merkez Disiplin Kurulu, araç olarak kullanılmak istendi. Partinin çıkarlarını korumakla yükümlü Genel Başkan ve Yürütme Kurulu, parti çıkarlarına aykırı olan *ihraç* istemlerini, Disiplin Kurulu'na onaylatmaya çalıştılar. Bu operasyona karşı çıkan MDK üyeleri, ihraç istemini reddettiler.

Bu MDK üyeleri, ne kendileri için bir istikbal düşünerek, ne de milletvekili olmak isteyenleri engellemek için değil; sadece, partiyi bugünkü açmaza düşüren operasyonu engellemek için ve parti çıkarlarını düşünerek görev yaptıkları halde, hukuka ve siyasal ahlaka aykırı biçimde görevden alındılar.

Bu türlü çıkar politikalarıyla hareket edenler, HEP'in bağımsız kimliğini, ilkelerini ve programını unutmuşlardı.

Onlar da çok iyi biliyorlar ki; HEP , daha kuruluşunda, SHP'yi bir düzen partisi olarak nitelemiş, SHP'nin kitlelere verebileceği hiç bir şeyin olmadığın ortaya koymuştu.

Örneğin, HEP'in kuruluşundan sonra, basında SHP ile birleşeceği yolunda söylentilerin artması üzerine, 30. 10. 1990 tarihinde tüzük değişikliği için toplanan Kurucular Kurulu, SHP'yi ve HEP'i bir kez daha tanımlamak ihtiyacı duymuş ve Sonuç Bildirgesi'nde şöyle demişti:

(...) Anamuhalefet partisinin son Kurultayında estirilen ve Kurultay kazanma hesaplarıyla yüklü "birlik, beraberlik ve bütünlük" gibi klişe sözcüklerle süslenen bu gayretler, aynı zamanda, kitlelerin gözünde inandırıcılığını yitiren siyasal kadroların, ülkemizin sorunlarına

çözüm getirebilme güçlerinin ve soluklarının tükendiğini göstermektedir.

Halkımızın yükselen demokrasi ve onurlu yaşama taleplerine yabancılaşan Anamuhalefet Partisinin yönetim kadrosunun değişimi de bu imajı silmeye yetmeyecektir. Yapay ve ilkesiz birlik ve beraberlik çığırtkanlıkları, SHP tabanında başlayan erozyonu önleyemez...

Eskiyen ve köhnemeye yüz tutan her siyasal partinin HEP'ten tedirgin olması doğal ve kaçınılmazdır. SHP de bunlar arasındadır. SHP, partimizin ortaya koyduğu ilke ve amaçlarla uzaktan yakından ilgisi olmayan, 12 Eylül'ün çizdiği çerçeve içinde politika yapmayı içine sindirmiş, toplumun gerisine düşmüş, pasif muhalefeti ilke edinmiş, düşünce ve doğrultusu belirsiz bir partidir.

Kısaca, bu nedenlerle, düzene karşı mücadele veren HEP ile düzen partisi olan SHP'yi aynı kefeye koyan anlayışları ve yorumları şiddetle reddediyoruz (...)

Dün SHP ile HEP'i aynı kefeye koyan anlayışları şiddetle eleştiren HEP'in Genel Başkanı ve O'nun dostları, milletvekili olabilmek için HEP'i, SHP'nin tuzağına düşüren politikaların mimarı oldular.

Dün, basında çıkan birleşme söylentilerini şiddetle eleştiren ve *yapay ve ilkesiz birlik ve beraberlik çığırtkanlıkları* diye niteleyen HEP'in eski Genel Başkanı ve O'nun dostları, bugün, E. İnönü'nün *Ulusal bütünlüğü sağlamak* adına önerdiği yapay ve ilkesiz birliği sessizce kabullendiler.

Dün, SHP'yi *köhnemiş, eskimiş, 12 Eylül'ün çizdiği çerçeveyi içine sindirmiş, toplumun gerisine düşmüş, pasif muhalefeti ilke edinmiş bir parti* olarak niteleyen HEP'in eski Genel Başkanı ve O'nun dostları, bugün, SHP'yi demokrasi cephesinin bir unsuru olarak görüyorlar ve SHP'nin milletvekili sıralarında otururak, demokrasi mücadelesi verdiklerine kitleleri inandırmaya çalışıyorlar.

Bu süreç öncelikle, bir devlet operasyonudur.

Özetle, Devlet, önce HEP'i, marjinal, dar bir parti görüntüsüyle kitlelerden koparmaya çalışmış, HEP üzerinde şiddet ve yıldırma politikası izlemiştir.

Kürt halkının ve resmi ideolojiden kopmuş yığınların; mevcut ortamda, siyasal tercihlerini HEP'ten yana ortaya koymalarından ürkmüştür. HEP'in seçimlere sokulmamasının anlamı budur.

Resmi ideolojinin soluk alması için, sadece HEP'in seçimlere sokulmaması yetmedi. Bu siyasal gaspı meşrulaştırmak gerekiyordu. Bunun tek yolu ise HEP'in bağımsız adaylarla seçimlere girmesini engellemek ve bir düzen partisine entegre etmekti.

HEP'te egemen olan anlayış, bu devlet operasonuna zemin hazırladı. Kimileri milletvekili olmak, kimileri HEP yükünden kurtulmak, kimileri de olası bir iktidara ortak olmak için bu operasyona omuz verdiler.

Besbellidir ki; gerek seçimler döneminde ve gerekse sonrasında, resmi ideoloinin ve düzen partilerinin politikaları, *SHP ile birleşmiş bir HEP* aracılığı ile Kürdistan'a yeniden sokuldu.

HEP, kendi kimliğiyle ve resmi ideolojiden bağımsız politikalarıyla kitlelerle kucaklaşıp örgütlülük düzeyini yükselteceği yerde; *Kürt halkını düzen partileriyle ve devlet politikalarıyla buluşturan* ve adeta *Kürt oylarının taşaronluğunu yapan bir parti durumuna düşürüldü.*

Önümüzde duran acil görev, devlete ve resmi ideolojiye karşı demokrasi mücadelesini örgütlemek ve HEP kimliğiyle yürütmek olduğu halde, bu acil hedeften vazgeçildi.

Demokrasi mücadelesinin, resmi ideolojiden bağımsız kanallarla verilebileceği, gerçeği unutuldu.

SHP'ye, sahip olmadığı bir misyon haksız yere yüklendi; HEP'in değerleri yerine, resmi ideolojinin ve SHP'nin değerleri kitlelere taşındı.

Devletin zor ve terör politikalarının, savaş hükümetlerinin, *düzen partileriyle kolkola girilerek çıkarılacak birkaç milletvekili ile engellenebileceği* hayal edildi. Bu anlayış, seçim boyunca, temel bir politika olarak kitlelere anlatıldı.

HEP'in ayakta kalabilmesinin ve yaşamasının tek koşulunun grup kurabilecek sayıda milletvekili çıkartmak olduğu iddia edildi ve bunun için de her *yol mübahtır* anlayışından yola çıkıldı.

Yapılanların yanlışlığı, seçimden kısa bir süre sonra ortaya çıktı.

HEP kimliği ile seçilen milletvekilleri, şimdi **verdikleri sözü tutmamanın** ve **HEP'e geri dönmemenin** yollarını arıyorlar. Bir kısmı, SHP Meclis Grubunda, komisyonlarda görev aldılar. Böylece, **SHP disiplini** içinde kalmaya istekli olduklarını ifade ettiler.

Öte yandan hükümete ortak olan SHP'nin içinde kalmaya devam ederek ve hükümet programına güvenoyu vererek; devletin yeni hükümet aracılığıyla *Kürdistan'ı fethetme* politikasına onay vermiş oldular.

Böylece, kitlelerin hedefini şaşırtmak konusunda, HEP, araç olarak kullanıldı.

Bu yol, HEP'in ve demokrasi güçlerinin yolu değildir.

HEP'in seçimlere sokulmaması; düzen partileriyle buluşarak seçim siyaseti izlemeyi, hiçbir şekilde haklı kılamaz.

DOĞRU TAVIR : BAĞIMSIZ ADAYLARLA İZLENEN SEÇİM SİYASETİ

Gerçek demokrasi güçleriyle dayanışma içinde çıkarılacak bağımsız adaylarla alınacak her oy, *Devlet Politikalarına Hayır!* anlamına gelecek ve devletin HEP'i seçime sokmama operasyonu sonuçsuz bırakılmış olacaktı.

Diğer yandan, bağımsız adaylarla seçime girmek; partinin örgütsel bütünlüğünü de koruyacaktı. Parti-içi sorunlar da, bugünkü gibi ağır ve karmaşık bir hal almayacaktı.

Bağımsız adaylar, elele vererek, partinin kimliğini bir bayrak gibi dalgalandıracak, partinin program ve ilkeleri geniş yığınlara anlatılabilecek, kitlelerin yoğun ve sıcak desteği HEP kimliğiyle şekillenecekti.

Yığınların demokratik muhalefeti, devlet politikalarının karşısında ve bağımsız bir şekilde, demokrasi kanalında topalanacaktı.

Bugünkü görüntünün tersine, HEP, büyüme ve genişleme yolunda büyük bir atılım yapmış olacaktı.

Yerel seçimlerden ve önümüzdeki muhtemel erken seçimden güçlü bir şekilde çıkma şansına sahip olacaktı.

Eğer HEP, örgütsel bütünlüğünü koruyarak, bağımsız adaylarıyla seçime girmiş olsaydı, şimdi Meclis'te hükümet programına oy veren milletvekillerinin yerine, az sayıda olsa bile HEP'in bağımsız sesini yükselten ve hükümetin gerçek yüzünü teşhir eden milletvekilleriyle temsil ediliyor olacaktı.

Oysa şimdi HEP, bir tek milletvekiline bile sahip olmadığı gibi, **koalisyon partilerinin politikalarını yürütmek için bir araç durumuna düşürülmüş parti** olmanın sancılarını yaşıyor.

KURULTAYIMIZA DÜŞEN GÖREV

Şimdi 1. Olağanüstü Kurultay'a, gündemi HEP lehine değiştirebilecek, yeni dönemin Kürt halkı ve emekçi yığınlara getireceği sorunları aşabilecek, doğru politikalar üretebilecek yetenekten yoksun bir yönetimle gelmiş buluyoruz

HEP Yönetimi yüzünü SHP'ye ve ödünç verip geri alamadığı milletvekillerine çevirmiş bekliyor. HEP imajı, politika sofrasının garnitürü olarak kullanılıyor.

İzlenen yanlış seçim politikası nedeniyle HEP, güçsüz bırakıldı, soluğu kesildi. Örgütsel-politik işlerliğini yitirdi.

HEP, demokrasi güçlerinin en geniş birliğini sağlamak perspektifiyle kuruldu. HEP'in zemini, demokrasi cephesi zeminidir.

HEP'in gerçek perspektifinden uzak bir yönetimin şimdi, *Demokrasi Cephesi* çağrısı yapması, **Amerika'yı yeniden keşfetmek** gibi bir şaşırtmacadan başka ne olabilir.

Tekelci ve tahakkümcü anlayışlarla HEP'i marjinalleştiren bir yönetimin, tam da Kurultay öncesi, cephe çağrıları yapması;

-Ya HEP'i bu noktaya getiren yanlış politikalarını unuttturma telaşındandır,

- Ya da bundan sonra da, tahakkümü sürdürme özlemine yeni dayanaklar ve örtüler bulma çabasından kaynaklanmaktadır.

Yönetimin önünde duran görev; il ve ilçe örgütlerinin **dağılışını,** yüzlerce üyenin **istifasını** izah etmek ve HEP'in bütünlüğünün ve parti içi demokrasinin kurulmasına katkı sağlayabilecek doğru politikalarla buluşmaktır.

Şimdi, HEP, açık denizlerde, dalgalarla boğuşan, rotasız ve yelkensiz bir teknedir.

Şimdi Kurultay, bu sorunu çözmek durumundadır.

Önümüzdeki dönem, HEP'in yeniden yapılandırılması ve tıkanıklıklarının aşılması sürecidir. Bu sürecin verimli olabilmesi, yeni zenginliklere ulaşılabilmesi; yönetimin demokratik, çoğulcu, katılımcı bir anlayışla oturtulmasına bağlıdır.

Kurultay, gereken özeni göstermeyip, HEP'i bu noktaya getiren anlayışlarla yönetilmesine izin verdiği takdirde; HEP, bugünkünden çok daha ağır sorunlarla cebelleşecek ve yokolup gidecektir.

Kurultayımızın, HEP'in yokolmasına izin vermeyeceğine inanıyoruz.

HEP'İN MİSYONU İŞLEVİ VE YÖNETİM SORUNU

Önümüzdeki dönem; devletin etkiliğinin arttırılacağı, zora ve baskıya dayalı resmi çözümlerin, *insan hakları* makyajıyla süslenerek sürdürüleceği bir dönemdir.

Bu dönemde, Kürt halkının ve emekçi yığınların sesi olacak, düzen partilerinin gerçek yüzünü ortaya koyabilecek; özgürlük, eşitlik ve demokrasi bayrağını yükseltebilecek bir HEP'e daha çok ihtiyaç vardır.

Kürt halkı ve geniş emekçi yığınlar, demokrasi istiyor. Türk ve Kürt halklarının demokrasi cephesindeki birlikteliği, demokrasi sorununun odak noktasını oluşturuyor. Kürt sorununun çözümü, demokrasinin *olmazsa olmaz* koşulu olarak, gündemdeki yerini koruyor.

Oysa koalisyon hükümeti aracılığıyla, *Yeni* diye gösterilmeye çalışılan devlet politikaları, hala resmi ideolojinin temel unsurlarından vazgeçmiyor. Kürt halkının ulusal-demokratik taleplerini reddetmeye devam ediyor.

HEP'in öncelikli görevi, demokrasi güçlerinin en geniş birliğini sağlamak ve Kürt sorununun, **ulusal eşitlik temelinde adil, demokratik ve gönüllü birliğe** dayalı çözümüne katkı sağlamaktır.

Elbette HEP ne bir ulusal kurtuluş partisidir, ne de Türkiye'de devrim yapmaya soyunmuş bir örgüttür.

Kürt halkının ulusal kurtuluşu, kendi bağrından fışkıran ulusal kurtuluş hareketleriyle kazanılacak; zafer, bu güçlerin siyasi programları doğrultusunda yürütecekleri mücadeleyle elde edilecektir.

HEP ise demokrasinin ve Kürt sorununun çözümünün önündeki engellerin kaldırılması için mücadele edecektir.

HEP, demokrasi mücadelesinde yanlış yapmamak zorundadır. O ne devletin ve düzen partilerinin esiri olmalı; ne de HEP'i kendi özgül çıkarları için kullanmak isteyenlerin aracı durumuna düşmelidir.

HEP, demokrasi güçlerinin en geniş birliğini sağlamış; demokrasi mücadelesinde kararlı ve direngen bir mevzi olmalıdır.

HEP'in bugün toplanan 1. Olağanüstü Kurultayı, *HEP'i kendi kimliğine kavuşturabilecek, HEP misyonuna uygun olarak yönetebilecek bir yönetim* oluşturmak görevi ile karşı karşıyadır.

Biz, bu uğurda mücadele edebilecek hiç bir gücün ve tek bir kişinin dahi dışlanmasından yana değiliz. Bu uğurda mücadeleye istekli olan herkesle birlikte çalışmaya kararlıyız.

Tarihsel bir fırsat olan 1. Olağanüstü Kurultayın; başarılı ve verimli olması dileğimizle...

YAŞASIN HEP!
YAŞASIN ÖZGÜRLÜK,
BARIŞ ve DEMOKRASİ MÜCADELEMİZ!

15 Aralık 1991
ANKARA

Mehdi TEKTAŞ:

"KURULTAYIMIZ, PARTİMİZİ SİLİKLEŞTİREN BU OLAYLARI ELBETTE DEĞERLENDİRECEKTİR"

HEP 1. Olağanüstü Kurultayı'nda konuşma hakkı anti-demokratik bir yöntemle engellenen Ankara Delegesi M. Mehdi TEKTAŞ'ın Kurultay'da dağıttığı konuşma metnini aynen yayınlıyoruz. **DENG**

Değerli Delegeler,

Halkın Emek Partisi kurulduğu günden beri, Kürt halkının ve emekçi yığınların giderek artan sıcak ilgisiyle karşılaştı. Ve yoğun bir destek gördü.

Türk ve Kürt halklarının demokrasi mücadelesinde birliğini savunan partimiz, düzen partilerinin karşısında yerini aldığını ve resmi ideolojiye karşı duracağını ilan etti.

HEP; programı, ilkeleri ve genel doğrultusu ile bir yandan özgürlük, demokrasi ve barış güçlerinin sempatisini kazanırken, diğer yandan da devletin hışmı ile karşılaştı.

Devlet, okun sivri ucunu partimize yöneltti; O'na karşı saldırıya geçti.

HEP, bir yandan yüklendiği demokrasi mücadelesinin ağır sorunlarıyla boğuşurken, öte yandan da devletin, düzen partilerinin ve cümle gerici güçlerin adım başı önüne koydukları engellemeleri ve tuzakları aşmak zorunda kaldı.

Ne yazık ki, HEP bu ağır sorunları aşabilecek yetenekte olan bir yönetime de hiçbir zaman sahip olamadı.

Parti yönetimine hakim olan tahakkümcü ve ben-merkezci anlayış, HEP'i, öznel çıkarlara dayalı politikalarla yönetti. O'nun çok renkli ve zengin bir yapıya ulaşmasına fırsat vermedi.

Bu nedenle, parti giderek daraldı, yüklendiği misyona ve işlevine uygun politikalar üretemedi.

Yeteneksiz ve dar kadrocu yönetimin basiretsizliği yüzünden, partimiz,

- Devletin karşısında,
- Demokrasi güçlerinin safında genişleyip örgütlülük düzeyini yükselterek bir kale gibi duracağı yerde, giderek devlet politikalarının at oynattığı, beceriksiz ve takatsiz bir örgüt haline geldi.

Devlet bundan da yararlanarak, partimize karşı operasyon üzerine operasyon düzenledi ve başarıya da ulaştı.

HEP'i, 20 Ekim 1991 Erken Genel Seçimleri'ne sokmamayı başardı.

Bununla da kalmayıp, O'nun örgütsel bağımsızlığına yöneldi, O'nun kendi kimliği ile seçim alanlarına çıkmasını da engelledi.

Kurultayımızın Saygın Delegeleri,

Herkes biliyor ki, Yönetim, HEP'i kendi ilkeleri, programı ve bağımsız tavrı ile seçime sokup, O'nu kitlelerle kucaklaştıracağı yerde, SHP'ye sığınmayı tercih etti.

Bu kötü seçim siyaseti, devletin HEP'i düzene entegre etme operasyonuna geçit verdi.

Yine biliniyor ki, bu yanlış ve kötü seçim siyasetine kimi Parti Meclisi Üyeleri, bütün enerjileriyle karşı çıkmalarına rağmen, tahakkümcü anşayış, bildiğini okudu ve partimiz, devletin tuzağına düştü.

İşte, bugün toplanmış bulunan 1. Olağanüstü Kurultayımız, yeteneksiz ve ben-merkezci anlayışların darmadağınık ettiği partimizin sırtına yüklenen bugünkü ağır sorunların çözümü ile uğraşmak zorunda kalmıştır.

Bugün gelinen noktada;

- Partimiz silikleşmiş,
- Örgütsel yapısı dağılmış,
- Bağımsızlığını yitirmiş olarak GODOT'YU BEKLİYOR!
- "Döneceğiz" diyen milletvekillerinin dümen suyunda,
- Düzen partilerinin cirit attığı siyaset alanında sessiz, soluksuz olarak,
- Ve hatta düzen partilerinin ve devlet politikalarının ardından sürüklenip gidiyor!

Bu durum karşısında, tribünlerdeki seyirciler gibi, devletin partimiz HEP'i adım adım fethetme ve gerçek demokrasi güçlerinin mücadelesini biryerlere hapsedip boğma operasyonuna seyirci mi kalacağız!

Bu acil durum karşısında,

- Ya partimiz kimliğini, ilkelerini, programını ve hedeflerini bozuk para gibi harcayan yönetim anlayışının tahakkümüne ve tekeline yine EVET diyeceğiz!
- Ya da HEP'e ve O'nun kavgasına yakışan çoğulcu, katılımcı, zengin, dengeli ve adil bir yönetim için elele verip hep birlikte bu Kurultay'dan zaferle çıkacağız!

Elbette özgürlük, barış ve demokrasi güçlerinin tercihi, ikinci seçenekten yana olacak ve böylece ilericiler, yurtseverler, devrimciler ve demokratlar, devletin sahte demokratikleştirme söylemlerinin ve "İnsan Hakları" makyajlı propagandalarının kar- şısına, bağımsız ve direngen sesiyle, mücadeleci ve diri HEP'i, örgütsel bütünlüğüne kavuşturmuş olarak dikeceklerdir.

HEP'i dimdik olarak ayağa kaldırabilmek için Kurultayımızın delegelerinin partimizi bu duruma düşüren politikaları birkez daha hatırlamalarında büyük yarar gördüğümüz için sadece yakın dönemde yaşanılanları, yani seçim öncesi ve sonrasında cereyan eden siyaset tablosunu mümkün olduğu kadar özetleyerek sunmak istiyoruz.

Değerli delegeler,

Bakınız, seçim öncesi tartışmaların olduğu dönemde 6 Eylül 1991 tarihli Güneş Gazetesi'nde şu haber çıkıyor:

"HEP'LİLER SHP'DE ÖRGÜT KARARSIZ

HEP Genel Başkanı Fehmi Işıklar ile bazı milletvekilleri ve yöneticileri seçimlerde aday olmak koşulu ile SHP'ye katıldı. Bu karara HEP Malatya milletvekili İbahim Aksoy karşı çıktı ve partisinin bağımsız adaylarla seçime katılacağını söyledi...

...SHP Genel Başkanı Erdal İnönü, "İşbirliğinin bir seçim ittifakı olmadığını, demokrasi için önemli bir adım atıldığını" söyledi..."

Görüldüğü gibi, HEP'in seçim siyaseti, SHP'ye katılmak oluyor. Bu iltihakın da yorumunu SHP Genel Başkanı Erdal İnönü yapıyor.

Bunu şunun için söylüyoruz:

O gün, "SHP ile ilkeli seçim ittifakı yaptık, 21 Ekim sabahı HEP'e grup kurmuş olarak döneceğiz" diyen Genel Başkan Fehmi Işıklar ve ekibi ise bu yoruma karşı sessiz kalıyor ve hiçbir yanıt vermiyordu.

Değerli Delegeler,

İstiyoruz ki, SHP Genel Başkanının o günkü yorumunu, şimdi Kurultayımız yorumlasın ve yanıtlasın.

Yine başka bir haber:

"HEP, SHP YÜZÜNDEN BÖLÜNDÜ.

SHP ile HEP arasında işbirliği yapılması amacı ile, bir süre önce başlatılan görüşmeler dün de devam ederken, HEP içinde anlaşmazlıklar su yüzüne çıkmaya başladı. HEP Malatya Milletvekili İbrahim Aksoy, SHP ve RP ile birleşmeye karşı çıktı.

RP Genel Başkan Yardımcısı Rıza Ulucak ise bir süredir kamuoyunda tartışılan, seçimlerde RP-HEP ittifakının hiçbir zaman sözkonusu olmadığını HEP tabanında bazı kişilerin HEP'in RP ile birlikte seçime girmesi yönünde bir talebi ortaya atarak bir anlamda kendi kendilerine gelin-güvey olduklarını söyledi.

SHP adına görüşmeleri yürüten Genel Sekreter Hikmet Çetin, dün Parti Meclisinin bu konuda tam yetki tanıdığı Genel Başkan Fehmi Işıklar ile bir telefon görüşmesi yaptı...

HEP Yönetim Kurulu'nun, dün, milletvekillerinin başka bir partiden aday olabilmelerini sağlamak için partiden ihracı istemi ile MDK'ya vereceği dosyayı, parti tabanının yoğun baskısı üzerine geri çekmesi tartışmalara yol açtı. Karar, HEP milletvekillerini içinden çıkılmaz bir duruma getirdi..."

(4 Eylül 1991 - Güneş)

Kurultayımızın Saygın Delegeleri, bunu da yorumlasınlar!

Bir başka haber daha:

"SHP Genel Sekreteri Hikmet Çetin, SHP'nin HEP ile birleşmesini bölücülük olarak suçlayan Ecevit'i sert bir dille eleştirerek, "Partimiz HEP girişimi ile ulusal birliği sağlamak için çok büyük bir adım atmıştır." dedi."

(10 Eylül 1991 Güneş)

SHP Genel Sekreterinin "ULUSAL BİRLİĞİ SAĞLAMAK" belirlemesi, Kurultayımızın dikkatini elbette çekecektir.

İşte bu belirleme ile SHP ittifakının ne-menem bir ittifak olduğu veciz bir şekilde anlaşılmıştır.

Bu, devletin partimize karşı yönelttiği operasyonun açık ifadesi değil midir?

Açık seçik bir haber daha;

Değerli Delegeler; şimdi de Milliyet Gazetesi'nin 1 Ekim 1991 tarihli haberine bakalım...

"İNÖNÜ, "Hep'ten gelen arkadaşlar, ulusal birlik doğrultusunda önemli adımlar attılar. Ülkenin birliği için bu arkadaşlar bize geliyor. Bizim Güneydoğu Raporumuz ortadadır. Arkadaşların bize dönmelerinden çok mutluyum..." dedi."

Demek ki, HEP, ULUSAL BİRLİĞİ BOZUYORDU, Erdal İnönü'nün marifetiyle de bu tehlike safdışı edilmek istendi. (!)

Erdal İnönü'ye göre: SHP ile birleşen HEP'liler, "ULUSAL BİRLİĞİ SAĞLAMAK" için önemli bir adım atmışlardı.

Arkadaşlar,

O gün bu birleşmeyi yapan HEP'liler, bu açıklamaya da hiçbir yanıt vermemiş ve sessiz kalmışlardı.

Şimdi onlar, "Ne yapalım, Erdal İnönü'dür, ne söylerse O'nu bağlar" diyebilecekler mi?

Elbette diyemeyeceklerdir. Çünkü onlar, şu anda Erdal İnönü'nün partisinin disiplini altında politika yapıyor ve İnönü'ye göre "ULUSAL BİRLİĞİ" sağlamaya devam ediyorlar!!!

Kurultayımız, partimizi silikleştiren bu olayları elbette değerlendirecektir.

Değerli Delegeler,

10 Eylül 1991 tarihli Güneş Gazetesi'nde, bir de şu yazı çıkıyor:

"HEP'TEKİ SHP KAVGASI SÜRÜYOR.

HEP Parti Meclisi üyesi ve Malatya Milletvekili İbrahim Aksoy, HEP-SHP işbirliğine karşı çıkan bir grup partili adına açıklama yaptı.

Aksoy, HEP'in gerçek bir demokrasi partisine olan talepten doğduğunu, kısa bir süre içinde yapılan yoğun saldırılara rağmen kitleselleşip önemli bir siyasal varlık haline geldiğini belirtti.

Resmi ideoloji açısından bir tehdit oluşturan HEP'i zor yoluyla kapatamayan güçlerin, O'nun seçime girmesini engelleyerek düzen partilerine entegre etmek istediklerini ifade eden Aksoy, HEP'e sahip çıkmak isteyen ve SHP'ye iltihaka karşı çıkan

partililerin bu konuda, Genel Merkezde bir toplantı yapmak istemesinin Parti Genel Merkez Yönetimi tarafından önlendiğini öne sürdü. SHP'den aday olacakları birdirilen iki Genel Sekreter Yardımcısının, toplantı salonunun kapısını kilitleyerek, toplantı yapmak isteyen partilileri engellediğini öne süren İbrahim Aksoy, grubun daha sonra Ankara İl Binasında toplandığını açıkladı.

Toplantıda ortaya çıkan görüşleri kamuoyuna açıklayan İbrahim Aksoy, parti genel merkezi tarafından, kamuoyuna ve parti tabanına "ilkeli ittifak" diye sunulan kararın, özünde, "SHP'ye iltihak" olduğunu, HEP'in seçime bağımsız adaylarla girmesi gerektiğini kaydetti.

Aksoy, "SHP listelerinden milletvekili adayı olacakları açıklanan milletvekili ve yönetici arkadaşlarımızın, bu tarihsel sorumluluk ve siyasal zan altında kalmadan partimize geri dönmelerini yürekten istiyoruz" dedi."

Elbette Kurultayımız, İbrahim Aksoy'un bu TAVRINI da değerlendirecektir.

Arkadaşlar,

HEP, seçimlere böyle bir ortam içinde girdi.

Bu seçim siyasetiyle gelinen noktada ve kurulması hayal edilen grubun kurulup kurulamayacağını ve HEP KİMLİĞİ ile seçilen milletvekillerinin HEP'e geri dönüp dönmeyeceklerini, yorumsuz olarak, anlamaya çalışalım.

HEP'LİLERİN
KARAR HAFTASI

IŞIKLAR: "...Biz güvenilir yol arkadaşıyız." dedi. Işıklar'dan sonra, HEP Genel Başkanı olan İ. Hakkı Önal ise geri dönme kararlarının milletvekillerinin özgür iredalerine bağlı olduğunu belirterek "Genel Başkan olarak dönmelerini isterim. İnanıyorum ki, sorumlulukları ölçüsünde karar vereceklerdir."

(23.10.1991 - Hürriyet)

IŞIKLAR: AYRILMIYORUZ

Eski Partilerine dönecekleri yolundaki söylentileri kesinlikle reddeden Işıklar, "Bunları söyleyenler, bizi tanımıyor, böyle bir niyetimiz olsaydı baştan söylerdik. SHP'yi daha çağdaş ve demokratik bir parti yapmak için uğraş vereceğiz." dedi.

(24.10.1991 - Cumhuriyet)

IŞIKLAR: SHP'DEN AYRILMAK
KALLEŞLİK OLUR

...Diyarbakır'da seçim sonuçlarına ilişkin bir değerlendirme yapacaklarını belirten Işıklar, bu toplantıdan SHP'den ayrılmak konusunda herhangi bir karar alınacağını sanmadığını söyledi. Işıklar, "SHP'yi bu aşamada bırakmak kalleşlik olur" dedi.

(25.10.1991 Hürriyet)

IŞIKLAR:
PARTİDE KALIYORUZ

SHP Diyarbakır Milletvekili ve HEP Eski Genel Başkanı Fehmi Işıklar, parti Genel Başkanı Erdal İnönü ile yaptıkları görüşme paketinin bir ültimatom olmadığını, bölge halkının beklenti ve isteklerini içerdiğini söyledi. Işıklar, önerilerinin kabul edilmemesi halinde partiden ayrılmayı düşünmediklerini, bir soru üzerine, açıkladı.

(7.11.1991 Milliyet)

Tüm bunların yanısıra, İbrahim Aksoy da, 13 Kasım 1991 tarihli Cumhuriyet gazetesinde çıkan şu çağrıyı yapıyordu:

"HEP Diyarbakır 1. Bölge Bağımsız Milletvekili adayı İbrahim Aksoy, milletvekillerine çağrıda bulunarak, SHP'den ayrılmalarını istedi. 6 HEP'li Bağımsız Milletvekili Adayı adına bir açıklama yapan İbrahim Aksoy, grup kurabilmek ve seçimden sonra ayrılmak üzere ittifak yapan HEP'li milletvekillerinin SHP'den vakit geçirmeksizin ayrılmaları gerektiğini savundu."

(13.11.1991 Cumhuriyet)

Bu çağrıya rağmen, besbellidir ki, gidenler memnundur ki yerlerinden, aylar geçti, hala dönen yok seferinden...

Onlar, HEP'in yüksek imajını kullanarak, düzen partilerinin yönetimlerinden ve komisyonlarından bize el sallıyor, "siz devam edin, biz de burada işimize bakıyoruz" diyorlar!

Değerli Delegeler,

İzlenen kötü ve yanlış seçim siyasetinin sonuçları bugün bütün çıplaklığıyla orta yerde dururken, kimileri, hala HEP'in SHP ile ilkeli ittifak yaptığını -utangaç bir tarzda olsa bile- savunmaya çalışıyorlar.

Çalışıyorlar ama, bakın, çok açık bir şekilde, SHP Genel Başkanı Erdal İnönü ne diyor:

İNÖNÜ VE HEP'E BAKIŞI

"Bu seçim karşımıza gelince, o partideki arkadaşlar, kendiliklerinden bize geldiler. "Biz, sizin partiden seçime gireceğiz" dediler. "Eee, seçimden sonra?" dedik. "Seçimden sonra da sizin partinizde kalacağız, biz artık ayrı partide olmak istemiyoruz, yuvaya dönüyoruz" dediler. Biz buna "Evet" derken, siyasetimizi değiştirmedik. Bizim GÜneydoğu Raporumuz olduğu gibi duruyor. Yine aynı şeyi yapacağız...

Onun için bu birleşme, bütünleşmenin ilk adımıdır. Ve bence seçimden daha büyük bir değer taşıyor. Seçim bugün var, işte 20 Ekim'de bitecek. Ama bir ayırlığı biz bu suretle ortadan kaldırmış oluyoruz. Ben bunun için çok mutluyum. Seçimde bize oy mu kazandırır, oy mu kaybettirir? Bilmiyorum."

(20.9.1991 - Cumhuriyet)

SHP liderinin bu açıklaması, HEP'e, Kürt halkına ve demokrasi güçlerine yöneltilen devlet operasyonunun da özünü yansıtıyor.

SHP lideri, kendileri açısından çok doğru söylüyor.

Devlet politikalarının hakim kılınması olayında hiç "OY HESABI" yapılır mı!!!

Kürt halkının Self-Determination (kendi kaderini belirleme) hakkının doğacağı bir yerde, elbette ki SHP, "OY HESABI"na dayalı bir seçim siyasetinden daha çok, devletin yüksek çıkarları için, YÜKSEK KURULLAR'da inşa edilen politikaları tercih edecekti.

Nitekim, Deniz Baykal da, aynı siyaseti seslendiriyordu.

Arkadaşlar, bakınız, Deniz Baykal'ın Antalya'dan yükselen sesine:

BAYKAL, ANTALYA'DA, HEP'LE NİÇİN BİRLEŞTİKLERİNİ ANLATTI

Baykal, SHP ile HEP birleşmesinin, Kürtlerin kazanılması yönünden büyük yararlar sağladığını ifade etti. Baykal "Eğer biz HEP ile birleşmeseydik, onlar TBMM'ye giremeyecekti. Böyle olunca da Kürt toplumu TBMM'de temsilcilerinin bulunmadığı gerekçesi ile tepki gösterecek ve Meclis'i kabul etmeyecekti." dedi.

(9.10.1991 Hürriyet)

Çok net, açık ve çarpıcı bir açıklama!

Devletin neleri engellemek istediğini gelin hep beraber görelim. Ve ona göre adım atalım!

Biz bunları parti meclisinde, seçim siyaseti tartışmaları yapılırken, döne, döne anlatmaya çalıştık. Ama, yine onlar bildiklerini okudular.

Değerli Delegeler,

Deniz Baykal şunu söylemek istiyor:

Birleşmiş Milletleri'n bir kararına göre,

- Bir halka karşı ırk, inanç ve renk esasına dayalı bir ayrılık güdülüyor,

ve,

- O halk, ülke yönetimine katılmaktan alıkonuluyorsa, o halkın "Halkların kendi siyasal sıtatülerini kendi serbest iradeleriyle belirlemeleri doğrultusunda Self Determination hakkı" doğar.

Yani, HEP seçime sokulmadığı için BM'nin kararına göre; Kürt halkı, Self Determination hakkı için BM'e başvurabilirdi.

Bunu engellemek için de HEP'i, kendi resmi organlarının kararı ile SHP saflarında seçime sokuyoruz. Ve böylece siyaset yapma ve yönetime katılma hakkını kullandırmış gibi yaparak, Kürtler için bu hakkın doğmasını engelliyoruz.

Değerli Delegeler,

İşte devletin bu ince siyasetine, HEP yöneticileri teşne oldular ve şimdi de sözümona Kürt halkı adına HEP, SHP'deki milletvekilleriyle yönetime katılmış oluyor.

Yani devlet, Kürt halkını düzene entegre etme operasyonunun ilk adımını, yönetimin, bu basiretsiz ve çıkarcı politikalarından yararlanarak atmış oluyor.

Bu vahim ve acı durum karşısında, hala da kimileri HEP makyajıyla siyaset sahnesinde, demokrat politikalar yaptığını idda ediyor ve yurtseverlik görevlerini ifa ettiklerini söylüyorlar.

Zaten devlet de, HEP'e "Kürt partisi" imajını yüklemenin yolunu, onlar bu şaşkın politikalarıyla parsa toplamaya çalışırken bulmuştu.

Çünkü, devlet, HEP'e "Kürt Partisi" imajını yükleyememiş olsaydı, seçime katmadığı HEP'i SHP'ye katarak, Kürt halkının siyasete ve yönetime katıldığını, dolayısıyla ulusal baskının sözkonusu olmadığını, BM'nin Self Determination ilkesi karşısında savunamayacaktı.

İşte devlet, ince politikalarıyla, kimi HEP'lileri avlayarak, işini yoluna koymuş oldu.

Bakınız, bu olaydaki ince politikayı, devlet politikalarının sadık savunucusu Prof. Mümtaz Soysal, 8 Kasım 1991 tarihli Hürriyet gazetesindeki köşesinde, çok açık bir şekilde, nasıl değerlendiriyor:

"...Halkların kendi siyasal statülerini, serbest iradeleriyle belirlemeleri.

Bugünün dünyasında, düşünülebilecek hakların belki de en tartışmalı ve patlayıcı alanı. Kim 'Halk'? Hangi halk için ve ne zaman böyle bir hak doğar? Birleşmiş Milletler'in son yirmi-otuz yıl içinde, ençok tartıştığı sorunlardan biri bu. Sömürgeciliğe son verilen yıllarda, iyi idi de 1960'ların ardından konu tehlikeli bir hal aldı. Bu hakka dayanarak bütün devletlerin parçalanmasından söz edilebilirdi. Böyle olduğu için BM, "kendi kendini belirleme hakkı, devletlerin siyasal birliğini ve toprak bütünlüğünü bozmak için kullanılamaz." diye bir ilke kararına vardı.

Kullanılamaz, ama iki koşulla:

- Birincisi, söz konusu halka karşı ırk, inanç ve renk esasına dayalı bir ayrımcılık güdülmüyorsa.

- İkincisi de, o halk, ülke yönetimine katılmaktan alıkonulmuyorsa.

Son seçimin HEP'li formülü, Güneydoğu halkının temsilcilerini parlamentonun göbeğine kadar taşımakla Türkiye Cumhuriyeti'ni böyle bir töhmet altında kalmaktan kurtarmış, o yöre insanlarının dertlerini en yüksek düzeyde dile getirmenin ve onları yönetimde temsil etmenin kapılarını açık tutmuştur."

Mümtaz Soysal'ın da açık bir şekilde ifade ettiği gibi; Kürt halkının demokratik mücadele kanallarında yürüttüğü mücadelesiyle de kazanabileceği Self Determination hakkı, devletin yukarıdan beri anlatmaya çalıştığımız politikalarıyla bertaraf edilmiş ve böylece devlet, HEP'i SHP'ye katarak "Kürt sorununu çözmüş" görünme fırsatını yakalamıştır.

İşte, sakat bir yönetim anlayışı ve işte bu yönetimin yanlış seçim siyasetinin, devletin sırtından alıp Kürt halkının sırtına bindirdiği yük...

Karar, Kurultayımızındır!

Kurultayımızın yapılan yanlışları giderip bu sorunları politik sağduyu ile aşabileceğine inanıyor, saygılar sunuyoruz.

15 Aralık 1991
ANKARA

Irak Kürdistanı Cephesi Temsilcisi Kemal Fuat'ın Konuşması

Irak rejiminin zorbalığı karşısında geçen ilkbaharda sivil halkın kitlesel göçü, Kürt sorununu nihayet gün ışığına çıkardı. Kürt halkı dünya kamuoyuna, kendisine karşı yoketme savaşını engellediği ve yeniden yaşama şansı verdiği; Irak hükümetini Kürt halkına yönelik imha savaşını durdurmaya ve barışçıl bir çözüm bulmaya teşvik ettiği, 6 Nisan 1991'de alınan 688 Numaralı BM kararına yol açtığı için teşekkür borçludur. Irak rejimi görüşme önerdiğinde, Kürt liderler, buna olumlu yaklaşım gösterdiler.

Görüşmeler, 20 Nisan'da iki tarafın katılımıyla resmi olarak başladı. İki hafta sonra Kürdistan Cephesi'nden bir heyet, Irak rejimine otonomiye yönelik tasarı sundu. Bu, Irak tarafından reddedildi. Rejim kendi otonomi projesini sundu. Uzun görüşmelerden sonra Kürt heyeti Ağustos ortalarında Kürdistan'a geri dönüp, görüşmelerden çıkan sonuçları açıkladı. Kürdistan Cephesi'nin siyasi önderliği, 19-29 Ağustos arası hükümetin sunduğu otonomi projesini değerlendirdi. Sonuçta bunun yetersiz olmakla birlikte, kabul edilmez birçok şartları da içerdiği anlaşıldı: Hükümetin sunduğu otonomi projesi, Kürdistan Cephesi'nin, Irak'ta demokratikleşme istemini dikkate almıyor.

Önerilen otonomi bölgesi, Kürdistan'ın ancak üçte ikisini içeriyor, Sincar, Haneki ve Kerkük vilayetinin tümü başta olmak üzere, stratejik önemi olan yöreler, bu sınırların dışında bırakılmış. Otonomi organlarının yetkileri sınırlandırılmış, korkulan güvenlik işleri yine doğrudan Bağdat tarafından yönetilecek.

Eğitim politikası, şimdiye kadar olduğu gibi, merkez tarafından belirlenecek; küçük yerlerinki dahil olmak üzere, tüm idari yöneticiler, Bağdat tarafından atanacak; yasama konseyi, otonomi yasalarını değiştirmek için herhangi bir öneride bulunamayacak; ordu ve polis içersinde politik çalışma yapmak sadece Baas Partisine serbest olabilecek. Kürt partilerinin merkezi Bağdat'ta olacak ve Baas Partisi'nin önderliğini kabul etmek zorunda olacaklar; onun rolünü, eylemlerini, ayrıca 17-30 Haziran 1968 sözde devrimini göklere çıkarıp, hiçbir şekilde dışarıyla ilişki kurmayacaklar.

Bunun yanısıra, otonomi yasasına, Irak yönetiminin ve onun, Temmuz 1968'de iktidara geldiğinden bu yana getirdiği "kazançlarının" ululandığı bir siyasi açıklama eklenmiş. Irak'ın Kuveyt saldırısını mahkum eden tüm devlet, parti ve örgütler sertçe eleştirilmiş.

Kürdistan Cephesi'nin siyasi önderliği, 29.8.1991 tarihinde önerilen otonomi yasasını ve ekte bulunan siyasi açıklamayı, yakın zamanda bir halk oylamasına sunmmaya karar verdi. Halk oylamasının hazırlık çalışmaları süresince de, Kürdistan Cephesi yurt içi ve yurt dışı kamuoyunun Irak hükümeti ile böylesi bir anlaşmaya karşı olan tepkisini öğrenmeye çalışıyor. Ondan sonra kararını verecek. Bununla ilgili sizin de görüş ve önerinizi rica ediyoruz.

Kürdistan Cephesi çok zor bir karar karşısında bulunmaktadır. 30 yıldır Kürdistan'da savaş devam etmekte. Tüm ülke viraneye döndü, yüzbinlerce insan savaşın kurbanı oldu; Irak rejiminin barbarlığı her yerde izlerini bırakmıştır.

Rejim, görüşmeler sırasında da Araplaştırma politikasına devam ediyor. Hükümet, Kerkük ve çevresinden sürgün edilen Kürtlerin geri dönmesine müsaade edeceğine, Ağustos'un başında, 2 bin 746 Arap ailesinin Kerkük'te arsa almasına ilişkin bir kararname çıkarttı. Ev yapımı için de her aile 30 bin Irak Dinarı almaktadır. Irak ordusu, 1988 yılının baharında, özellikle bu yöreden 182 bin insanı sürgün etti. Geçen Ağustos ayında, bu insanların hiçbirinin sağ olmadığını tesbit ettik. Bu, aynı yılın Halepçe'de zehirli gaz saldırısının

barbarlığını ve Haziran 1989'da 70 bin nüfuslu Kaladize kentinin yerle bir edilmesini bile aşan bir cinayettir! 1983 yılında Barzani aşiretinden sürgün edilen 8 bin erkek de kayıptır. Dört aylık görüşmelerden sonra ancak 17 kadın serbest bırakıldı. Irak yönetiminin kara tarihinden ders çıkardığına dair hiçbir ipucu yoktur.

Sevgili dostlar,
Bay ve Bayanlar,

Birinci Dünya Savaşı'nın bir sonucu Irak devletinin kurulmasından ve Kürdistan'ın güney kısmının 1924 yılında bu devlete zorla bağlanmasından bu yana, Kürtler, yorulmadan yaşam, ulusal haklar ve eşitlik için savaşıyorlar. O zamandan beri kurulan değişik hükümetler, Kürt sorununa çözüm bulamamıştır. Irak devleti kurulduğundan beri hiçbir hükümet, Kürtlerin istemlerini yerine getirmeye hazır değildi. Onlar, Irak nüfusunun üçte birini oluşturan Kürt halkının asgari istemlerine bile zorbalıkla karşılık verdiler.

Bu, 1958 yılına kadar hüküm süren İngiltere yanlısı krallık, 1963'e kadar iktidarda olan General Kasım ve 1968'e kadar devam eden Arif kardeşler döneminde de öyleydi; bugünkü rejim de farklı değildir. Tüm kötü tecrübelere rağmen Kürt yönetimi her zaman merkez hükümeti ile görüşmeye hazırdı, ancak bu görüşmeler hep Bağdat iktidarının şövenist ve antidemokratik tutumundan dolayı başarısızlığa uğradı.

Biz krallık döneminden beri, Kürdistan'ı aralarında bölüşen devletlerde, Kürt sorununun çözümünün, demokratik ve insan haklarının sağlanmasına sıkı sıkıya bağlı olduğu kanısındayız. Bundan dolayı bizim istemimiz hala, "Kürt halkının ulusal haklarını kabul eden ve insan haklarına karşı saygılı davranan demokratik bir Irak Cumhuriyeti"dir.

Kürt sorunu, Ortadoğu'da yaşayan 25 milyon insanı ilgilendirdiğine göre, yanlışlıkla ya da kasıtlı olarak iddia edildiği gibi ulusal bir azınlığın sorunu değildir. Ayrıca, Kürt sorunu, salt bir insan hakları sorunu da değildir. O, politik bir sorundur. Siyasi olarak görüşülmeli. Şayet bu ulusun kendi kaderini tayin etme hakkı tanınırsa siyasi bir çözüme ulaşılabilir. Doğu Avrupa devletlerinden edindiğimiz tecrübeler, halklara yapılan baskı ve onların istem ve kimliklerinin saptırılmasının, ulusal sorunlara çözüm olmadığını ispatladı.

Irak'taki Kürtlerin kendi kaderini tayin etme hakkı deyince, insan haklarının saygı gördüğü, eşitliğe dayanan, demokratik hakların sağlanmış olduğu federal bir Irak Cumhuriyeti içerisinde gönüllü bir beraberlik akla gelir.

Sevgili dostlar,
Bay ve Bayanlar,

Uzun yıllardır devam eden savaş ve ülkenin sistematik yıkım nedeniyle bugün, bir milyondan fazla insanımız evsiz-barksızdır.

Bunların çoğu, hala hükümetin kontrolü altında bulunan Kerkük ve çevresindendir. Evleri yıkılmış ve yurtlarına dönmelerini izin verilmiyor. Tümden ya da kısmen yıkılmış yerlerden olanlar da vardır. Geri dönen sakinler yeniden inşaya başlamışlarsa bile, Irak silahlı kuvvetlerinin yeni bir saldırısından korkarak kışa dayanıklı evler yapmamışlardır. Şimdi de kış yaklaşıyor ve onlar çaresizler.

Bu sorunlara bir çözüm bulmak; özellikle halkımıza karşı yeni bir savaşı engellemek ve Kürt sorunun barışçıl çözümü için dünya çapında dayanışmaya ihtiyacımız vardır.

Dinlediğiniz için teşekkür ederim.

Almanca'dan Türkçeleştiren Hêvi.

evrensel kültür
aylık kültür sanat edebiyat dergisi
YAZILARIYLA
"ONUR OZANI: YAŞAR KEMAL"
SERVER TANİLLİ, PAUL DUMONT, METİN GÜVEN, HALİL İBRAHİM ÖZCAN, VELİ YILMAZ, GÖKHAN AYDIN, AYDIN ÇUBUKÇU, ALİŞAN AKPINAR
SÖYLEŞİLERİYLE
ÖZGÜN MÜZİK DOSYASI
TİMUR SELÇUK, FİLİZ ALİ, HALUK ÖZKAN, ORHAN KAHYAOĞLU, HASAN HÜSEYİN DEMİREL, ABUZER KARAKOÇ, MUAMMER SUN, GRUP YORUM, GRUP EKİN, BÜLENT ORTAÇGİL, GRUP MOZAİK
TÜYAP KİTAP FUARINDAN
AZİZ NESİN, BLAGOY DİMİTROV, VALENTİN RASPOUTİN, MELİH CEVDET ANDAY

ÖZGÜRLÜK UĞRUNDA 40 YIL MÜCADELE

İran Kürdistanı Demokrat Partisi Tarihinden Kısa Bir Özet / 2

Dr. Abdurahman Kasımlo

II. BÖLÜM: KÜRDİSTAN CUMHURİYETİ

1- Cumhuriyetin Kuruluşunun Şartları

Birinci bölümde de belirttiğimiz gibi, Cumhuriyetin kurulmasının şartları hızlı bir biçimde olgunlaşıyordu. Cumhuriyetin kurulduğu Mahabat ve çevresinde iç durum uygundu. Bu bölgeler kurtarılmış bölgelerdi. KDP'nin kurulmasından önce bölgede yaşayan köylüler 25 Ağustos 1941 tarihinde Şahenşahi rejiminin bölgedeki hakimiyetine son vermişlerdi, yönetim ağa ve şeyhlerin eline geçmişti.

25 Ağustos sonrası Kürdistan'da binlerce kişinin silahlandığını söylemeliyiz. Bu silahlı halk yığınları kendi başlarına hareket ediyorlardı. Her ne kadar bu kendiliğindencilik halkı politikaya, devrime doğru yönelmeye teşvik ediyorduysa da, düzensiz hareketler olduklarından dolayı, silahlı halk bazen kötü sonuçlar veren hareketlerde bulunuyordu. 1942 baharında Ormiye ve çevresinde baş gösteren olaylar buna bir örnektir. Ormiye çevresinde yaşayan çoğu silahlı olan Kürt aşiretleri, 1942 baharında sadece jandarma karakollarına saldırmakla kalmadılar, aynı zamanda bu bölgede bulunan Azeri köylerini talan ettiler, Azeri halka baskı uyguladılar.

Bu olaylardan sonra Kürt aşiretleri 28 Nisan 1942 tarihinde Ormiye Şehrini abluka altına aldılar. O dönemden kalan bilgilere göre silahlı Kürtlerin sayısı 10 bine yakındı. Bu Kürt aşiretleri, Ormiye çevresinde yaşayan emekçi halkı talan etmek vb. kötü davranışlardan başka, bazı siyasi talepler de ileri sürdüler. Söz konusu siyasi talepler şunlardı: Kürtlerin Ormiye ve öteki şehirler de dahil olmak üzere özgürce silah bulundurma hakları olmalı, Kürtler kendi işlerini yönetmede özgür olmalıdır, devletin imkanları ile okullar açılmalı ve Kürtçe okuma-yazma hakkı tanınmalıdır.

Sözkonusu taleplerin de gösterdiği gibi, bu hareketlerin aşiretçi yapılarının yanında bazı siyasal özellikleri de vardı. Ama yöneticilerin aşiret reisleri olması, aşiret yapısından kaynaklanan dağınıklık nedeniyle, her aşiret reisi hareketi kendine mal etmek istiyordu. Hatta aşiretler köylerin talanı konusunda kendi aralarında uyuşmazlığa düşüyorlardı. Bu hareket Ormiye ve çevresinde yaşayan halkın üzerinde kötü bir etki yaptı ve hiç bir biçimde siyasi bir herekete dönüşmedi.(*)

Sovyetler Birliği temsilcilerinin aşiret reisleri ve merkezi devlet arasında arabuluculuk yapmasından sonra aşiretler Ormiye ablukasını kaldırıp kendi bölgelerine döndüler. Aşiretlerin özgürce silah bulundurma hakkı dışında, hiçbir siyasi talebleri kabul edilmemişti. Kürdistan Cumhuriyeti'nin kuruluşundan çok önce merkezi devletin Kürdistan'da, özellikle köylerde, hakimiyeti sona ermişti. Kendiliğinden olan hareketler günden güne gelişiyor ve siyasi bir nitelik kazanıyordu. Bu nedenle KDP, kurulduğunda net ve açık bir programa sahip olduğu için, bu hareketlerin yönetimini kolayca ele aldı, kendiliğinden olan hareketler Partinin bayrağı altına girdiler.

İran'ın öteki bölgelerinde demokratik parti ve örgütler güçlenmişler ve İran'ın en büyük siyasi gücünü oluştur-

(*) Sovyet tarihçisi İvanov, hiçbir belgeye dayanmayarak Ormiye ve çevresindeki hareketlerin Alman ajanlarınca teşvik edildiği inancındadır.
(Y) *M. S. İvanov, Tarihi Nujini İran* (Yeni İran Tarihi), s. 95

muşlardı. Özellikle o dönemde sol ve demokratik güçleri saflarında toplayan Tudeh, Abadan ve İsfahan gibi sanayi şehirlerinde, Mazenderan, Gilan gibi İran'ın Kuzey kesimlerinde çok güçlü idi. (*)

Tudeh'in sadece İran'da değil, aynı zamanda Ortadoğu ülkelerindeki tüm siyasi örgütlerden daha güçlü bir hale geldiğini söyleyebiliriz. Demokratik güçler ve örgütler ilerlemeler sağladıkları, halk yığınlarını kendi saflarına kazandıkları oranda, merkezi devletin otoritesi zayıflıyordu. İran'da oluşan bu yarı demokrasi şartlarında merkezi devlet demokrasi güçlerine kolayca darbeler indiremiyor, onları bastıramıyordu. Kısaca bu dönemde İran'da demokratik bir muhalefet oluşmuştu.

17 Aralıktan kısa bir süre önce, yani 12 Aralık 1945 tarihinde, Azerbaycan Milli Hükümeti, Tebriz'de hakimiyeti resmen ele geçirdi ve böylece Azerbaycan'da merkezi devletin hakimiyetine son verdi. Tüm kışlalar, silah ve mühimmat Azerbaycan fedailerinin eline geçti. Tudeh'in güçlü olduğu Gilan ve Mazenderan bölgelerinde iktidarın ele geçirilmesi konusu gündeme girmişti.

Hem İran'daki genel durum hem de Kürdistan'daki iç şartlar Kürt halkının hakimiyeti ele geçirmesi için olgunlaşmıştı. Geriye sadece bu hakimiyetin varlığını ve biçimini ilan etmek kalmıştı.

Diğer yandan uluslararası şartlar da uygundu. Kürdistan Cumhuriyeti'nin kurulmasından birkaç ay önce, Avrupa halkları Alman Nazizmi ve İtalyan Faşizmi'ne karşı zafer kazanmışlardı, İttifak devletleri ve Asya halklarının mücadelesi Japon emperyalizmini dize getirmişti. İkinci Dünya Savaşı sona ermiş, birçok ülkede gericilik yenilgiye uğramış, tüm dünyada demokrasi güçleri görülmedik bir biçimde gelişme göstermişlerdi. Birçok Avrupa ülkesinde sosyalist cumhuriyetler kurulmasının yolu açılmıştı.

Tüm öteki siyasi ve askeri güçlerden daha fazla, faşist saldırılara karşı koyan SSCB'nin uluslararası itibarı ve nüfuzu günden güne artırıyordu. Sovyet ülkesi diğer ülkelerden çok fedakarlık yapmış, 20 milyona yakın vatandaşını kurban vermiş, yüzlerce, binlerce köy ve şehiri yakılıp, yıkılmıştı. Faşizmin yıkılmasında asıl rolü oynayan Sovyetler Birliği'nin uluslararası planda etkinliğinin ve nüfuzunun artması doğal bir olaydı. 1945-1946 İran Kürdistanı halk hareketinin destekçisi olan Sovyetler Birliği, aslında KDP ve Kürdistan Cumhuriyeti'nin destekçisi idi. Bu da Kürdistan Cumhuriyeti'nin resmen kurulması için, uluslararası planda olumlu bir durum yaratıyordu.

KDP ve Kürdistan Cumhuriyeti yöneticileri ile Sovyetler Birliği arasındaki ilişkiler, irdelenmesi gereken bir konudur. 25 Ağustos 1941 tarihinde Rıza Şah rejiminin yıkılmasından, Kızılordu'nun İran'a girip, İran Kürdistanı'nın kuzey kesimine yerleşmesinden sonra, Sovyet yöneticileri Kürt meselesiyle direkt olarak yüz yüze geldiler. 1942 baharında Ormiye ve çevresinde meydana gelen hareketler ve diğer bazı olaylar; Sovyetlerin dikkatini, Kürdistan'da varolan güçlü yurtsever duygulara ve devrimci potansiyele çekti. Bu nedenle Ormiye ve Tebriz'de bulunan bazı Sovyet subayları ve siyasi komiserler, Sovyetler Birliği'nin Kürt halkıyla daha güçlü ilişkiler kurması gerektiği bilincine vardılar. Ama siyasi bir örgütün bulunmaması, ağa ve şeyhlerin aralarında anlaşıp bir veya birkaç kişiyi seçememeleri Sovyetlerin işini zorlaştırıyordu. Sovyetler Birliği, kiminle ilişki kuracağını, kimlerle görüşme yapabileceği ve kimin Kürt halkının gerçek temsilcisi olabileceğini bilmiyordu.

Sovyetlerin İran'daki temsilcileri, o dönemdeki ekonomik ve toplumsal şartları, Kürdistan toplumundaki sınıfsal bileşimi ve bilinçlenme durumunu gözönünde tutarak; din ve aşiret alanlarında nüfuz sahibi olan aydın insanlarla ilişki kurmanın daha iyi ve gerçekçi olacağı düşüncesine vardılar. Sovyet subayları ve siyasi komiserlerin birkaç kez Mahabat'a gidip gelmelerinden sonra Sovyetler Birliği, Aralık 1941 yılında Kürdistan'ın tanınmış şahsiyetlerinden oluşan 25 kişilik bir heyeti Bakü'ya davet etti. Heyet aşiret reislerinden, bazı ağa ve şeyhlerden, Mahabat'taki orta sınıf ve tabakaların temsilcilerinden oluşmuştu. Sovyetler Birliği temsilcileri tarafından seçilen heyetin üyeleri —ki bunların başında, o dönemde dini ve siyasi alanlardan nüfuz sahibi ve aydın bir kişi olarak tanınan Kadı Muhammed geliyordu— herhangi bir parti ve hareketin temsilcileri değildiler, görüş ve düşünceleri bile kendi aralarında uyuşmuyordu. (**)

Bu ziyaret daha ziyade bir tanışma ziyareti idi. Yani ziyaret, hem Sovyetler'in Kürt temsilcilerini tanımasını,

(*) Bu olumlu şartlar İran ordusundaki bazı subayların başını dolandırdı. Tudeh Merkez Komitesi'nin bilgisi dışında, Tudehli **Albay Azer** ve **Binbaşı Eskandani** tarafından bir program hazırlandı. 16 Ağustos 1945 tarihinde Horasan'da 9 subay ve 6 asker ayaklanarak, Kumbet'e doğru yola çıktılar. **Albay Azer** ve 5 subay daha Gurgan'da onlara katıldı. Türkmenler arasında bir gerilla üssü kurmak için gittikleri Kumbet'e yaklaştıklarında, 20 Ağustos günü jandarmaların pususuna düştüler. **Eskandani** ve 6 kişi öldürüldü. Ötekiler kaçtılar. Ayaklanma başarıya ulaşmadı. Nedeni ise, iyi örgütlenmemesi, erken başlaması ve o dönemde ordu içinde nüfus sahibi olan Tudeh tarafından desteklenmemesiydi. (Y)

(**) O dönemde yaşımın 12 olmasına rağmen, siyaset, diğer çocuklar gibi benim de dikkatimi çekiyordu. Babam sözü geçen heyetin üyelerinden biriydi. Çok iyi hatırlıyorum; babam Bakü'den döndüğünde birkaç torba şeker, av tüfeği getirmişti. Sovyetler'in tüm heyet üyelerine şeker, av tüfeği vb. hediyeler verdiği belli oluyordu. Özellikle şeker çok kıymetli bir hediye idi. Çünkü o dönemde İran'da şeker az bulunuyordu ve çok pahalı idi. Ben bu işe çok şaşmıştım. Çünkü benden büyük olan kardeşlerim, amcaoğullarım evde "babamın Bakü'ye birkaç kişi ile birlikte Kürtlerin haklarını almak için gittiğini" söylemişlerdi. Bu nedenle hiç düşünmeden babamdan, "peki Kürtlerin hakkı ne oldu?" diye sordum. Babam, "eminim o da olacak" diye cevap verdi.

Heyet üyelerinde biri olan Herkili Reşit Bey ile babam arasında önemli bir konuda anlaşmazlık çıktı. Reşit Bey, "Rusların yardımıyla Kürtlerin haklarına kavuşmaları çok iyi, ama Kürt toplumunun gelecekte Soyvet toplumu gibi olması çok kötüdür." diyordu. Babam ise, "Sovyet Azerbaycanı'nda çok ünlü bir söz vardır" dedi ve azeri diliyle, "Elinnen işle, dişinnen dişle" diye ekledi. Yani çalışmayan yemez anlamına gelen, "kendi ellerinle çalış, kendi dişlerinle ye." (Y)

hem de Kürt temsilcilerin Sovyet toplumunu yakından görüp tanımalarını hedefliyordu. Her ne kadar bu ziyaret temelde siyasi bir nitelikte olmasına rağmen, resmi olarak ''bir kültür ziyareti'' diye adlandırıldı.

Heyet üyelerinin bileşiminden de anlaşıldığı gibi, Sovyetler Birliği, ''No Man's land'' olarak adlandırılan bölgeleri, yani Mahabat, Bokan, Şino ve Nagede gibi hiçbir devletin kontrolü altında olmayan yöreleri, Kürdistan olarak tanıyor ve buraların, Kürt halkının özgürlük mücadelesinde merkez olmasını istiyordu. Kürdistan'ın güney kesimleri İngilizlerin nüfuz alanları içindeydi. Sakız ve Divandere'yi kapsayan orta kesimde ise hiçbir tarafın askeri gücü yoktu. Aslında bu bölge ''tarafsız bir bölge'' olarak kalmıştı. İttifak devletleri arasında yapılan ''Gentleman Agreemet''le, hiçbir tarafın bu bölgede siyasi çalışma yapmaması konusunda anlaşmaya varıldığı belli oluyordu. İttifak devletleri arasındaki ''boş bölge'' olarak kalan Merivan, Sakız ve Bane'de merkezi hükümetin hakimiyeti zayıftı. Özellikle köylerde aşiret reisleri kendi bölgelerinin hakimi idiler.

Kızılordu 25 Ağustos 1941 tarihinde Bane'ye gitti. Bane kışlasını yıkıp, bir hafta kaldıktan sonra, tekrar Ormiye'ye döndü. Heme Reşit Han bu durumu fırsat bilerek Irak'tan döndü, birkaç yüz kişilik silahlı bir gurup oluşturdu ve 10 Eylül 1941 tarihinde Bane şehrini ele geçirdi. Birkaç gün sonra Sakız'ı ele geçiren Reşit Han 25 Eylül günü Serdeşt'e girdi. Heme Reşit Han Merivan'ı da ele geçirmek için çok uğraştıysa da, başaramadı. Reşit Han 1944 sonbaharına kadar Bane bölgesinde hüküm sürdü. 1944 Eylülünün sonlarına doğru İran devletinin Bane'ye gönderdiği ordu, Heme Reşit Han'ın silahlı güçlerini ''Geli Han'' da bozguna uğrattı ve Han Bane'yi terketmek zorunda kaldı. Ama gitmeden önce 30 Eylül günü Bane şehrini yaktı. (*)

Bakü'ye giden heyet, o dönemde Azerbaycan Komünist Partisi Sekreteri olan Cafer Bakırof ile görüştü. Görüşmelerde Bakırof sadece Parti Sekreteri olarak değil, aynı zamanda sovyet devletinin güçlü bir adamı ve tam yetkili biri olarak konuşuyordu. Bu toplantıda Bakırof Sovyetler Birliği adına, Sovyetlerin genel olarak Kürt hareketini ve İran Kürdistanı'nda Kürtlerin ulusal hakimiyetini desteklemeye hazır olduğunu, ama bu iş için zamana ihtiyaç duyulduğunu ve sabırlı olmak gerektiğini bildirdi.

Bu konu üzerine herkesten önce Kadı Muhammed konuştu ve Kürt halkının da diğer tüm halklar gibi kaderini kendi eline alma hakkı olduğunu söyledi. Sovyetler Birliği'nden, İran Kürdistanı'ndaki hareketi ciddi bir biçimde desteklemesini istedi. Kürdistan'a memnun bir halde dönen heyet üyeleri, Kürtler için uygun bir fırsat doğduğu inancındaydılar ve Kürtlerin haklarına kavuşacağı konusunda çok umutlu idiler. Fakat bu ziyaret resmi değildi. Çünkü heyet siyasi bir parti veya bir devlet organı tarafından gönderilmemişti.

KDP'nin kurulmasından sonra Kadı Muhammed, 1945 Ağustosunda Tebriz'e gitti ve ADF'nin 3 Eylül'de yapılan kuruluş kutlamalarına katıldı. Bu kutlamalardan sonra Kadı Muhammed ve birkaç kişi, ikinci bir ziyaret için Bakü'ya davet edildiler. Ziyaret bu kez tamamiyle siyasi bir nitelik taşıyordu. Çünkü Kadı Muhammed, Parti Başkanı, yanındakiler ise Parti yöneticileri olarak Bakü'ya gittiler. Bu nedenle bu kez istemler formüle edilmişti. Heyet Sovyetler Birliği'nden, kurulmasına çalışan Kürdistan Cumhuriyeti'ni desteklemesini, mali yardımda bulunmasını istedi. Silahlı güçlerin oluşturulması, milli ordunun kurulması için, Sovyetler'den silah ve mühimmat yardımı talebinde bulundu. Heyet bu kez de Bakırof'la görüştü. Bakırof'un tavrı, geçen seferden çok daha iyi idi. Ve Sovyet Hükümeti adına, Kürdistan Hükümeti'ne silah ve mühimmat yardımı yapılacağına dair söz verdi. O dönemin esas ve hafif silahı olan 10 bin bırno tüfeğinin halk arasında dağıtıldığı, Kürdistan Cumhuriyeti Devletine verildiği biliniyor. Bakırof'un ağır ve hafif makinalı tüfeklerin, topların verileceğine dair vaadde bulunmasına rağmen bu tür silahlar Kürdistan Cumhuriyeti'ne verilmedi. Mali yardımda bulunma sözünün de yerine getirilmediği belli oluyor. Çünkü o dönemden kalan belgelerin hiç birinde mali yardım alındığına dair herhangi bir iz yoktur. Gelecekte kurulacak olan Milli Orduyu yönetmek amacıyla, birçok Kürt genci askeri eğitim için Sovyetler Birliği'ne gönderildi. Ayrıca kitap, gazete, dergi basımının ve yayınlanmasının geliştirilmesi için, Mahabat'da bir matbaa kurulması vaadi de yerine getirildi. Sovyetlerden alınan matbaa, Mahabat'da faaliyete başladı, parti yayınları ve Cumhuriyet dönemindeki tüm yayınlar bu matbaada basıldı. Böylece KDP, bir yandan Kürt halkının desteğini almış, İran'daki diğer demokratik güçlerin yardımından umutlu idi. Öte yandan, Sovyetler Birliği'nin siyasi desteğini kazanmış, maddi yardım vaadini almıştı.(**)

O dönemde, Kürdistan Cumhuriyeti'nin resmen ilan edilmesi için iç ve dış şartlar tamamiyle olgunlaşmıştı. Bu nedenle, 22 Ocak 1946 tarihinde, Kürdistan'ın bir-

(*) Kürdistan Cumhuriyeti döneminde **Heme Reşit Han,** Mahabat'a gitti ve **Generallik rütbesi** verilen 4 kişiden biri oldu. Ama Irak'taki İngiliz yöneticileri ile ilişkisi ortaya çıkınca, bölgeden ayrılarak Irak'a döndü. Daha sonra Şiler mıntıkasına dönme izni alan Heme Reşit Han, 1974 yılında öldü. (Y)

(**) Bu ziyarette **Bakırof** ile **Kadı Muhammed** arasında ilgi çekici bir görüşme oldu. Çay molasında, Sovyetler'in gelecekteki Kürt hükümetine yardımları üzerinde konuşulurken, **Kadı Muhammed Bakırof**'a şu fıkrayı anlatır: ''Ağanın biri fakir bir köylüsüne bir tazı bağışlar. Ertesi gün köylü ağanın yanına gider, minnetarlığını belirtir, çok teşekkür eder. Şaşıran ağa, 'çıplak bir tazı için bu kadar teşekkür niye?' diye sorar. Köylü, şöyle cevap verir: 'Bana tazı veren sen, kuşkusuz ava gitmem için bir at da verirsin. At verdin mi tüfek de verirsin. Açıktır ki, hem at hem de sahibi için ev de verirsin. İşte o zaman ben senden tamamıyla razı olurum' der.'' *Mahabat Cumhuriyeti,* s. 450). **Kadı Muhammed**'in amacı daha işin başlangıcında **Bakırof**'u Sovyetler'in yardım vaadlerini uygulaması konusunda uyarmaktı. 'Yoksa söz vermekle ne işler yürür, ne de Kürtler buna bel bağlarlar' düşüncesini **Bakırof**'a anlatmaktır.

çok bölgesinden gelen temsilcilerin katıldığı ve Mahabat'ın ''Çar Çıra'' meydanında yapılan geniş katılımlı bir toplantıda Kürdistan Cumhuriyeti'nin kuruluşu ilan edildi. KDP lideri Kadı Muhammed Cumhurbaşkanı oldu. Sözkonusu toplantıda konuşan Kadı Muhammed, Cumhuriyet'in gelecekteki çalışma programından, yapacağı çalışmalardan bahsetti. (*)

Daha sonra Hacı Baba Şeyh başkanlığında, 13 kişiden oluşan Bakanlar Kurulu açıklandı. Kabinede görev alan bakanların çoğu ağa, büyük toprak sahibi ve Mahabat'daki orta sınıf ve katmanların temsilcileri idiler. 11 Şubat tarihli Kürdistan gazetesinde de yayınlanan bakanların adları sırasıyla şöyle idi:

1. Başbakan: Hacı Baba Şeyh
2. Savaş Bakanı: Muhammed Hüseyin Seyfi Kadı
3. İçişleri Bakanı: Mehmet Emin Muini
4. Sağlık Bakanı: Muhammed Eyubiyan
5. Devlet Bakanı: Abdurrahman İlhanizade
6. Yol (Ulaştırma) Bakanı: İsmail İlhanizade
7. İktisat Bakanı: Ahmet İlahi
8. Posta, Telgraf Bakanı: Kerim Ahmediyan
9. Ticaret Bakanı: Mustafa Davudi
10. Kültür Bakanı: Menaf Kerimi
11. Tarım Bakanı: Mahmut Velizade
12. Propaganda Bakanı: Sıdık Haydari
13. Çalışma Bakanı: Halil Husrevi. (**)

İlk defa 17 Aralık 1945 tarihinde Kürdistan Bayrağının sembolik olarak göndere çekilmesi 22 Ocak 1946 tarihinde Cumhuriyet'in kurulmasıyla resmiyet kazandı. Daha sonra Kürdistan'ın tüm şehir ve köylerinde adet haline geldi. Kürdistan Bayrağı üç renkten oluşmuştu: Üstte kırmızı, ortada beyaz ve altta da yeşil. İki buğday başağı ve aralarındaki bir kalemden oluşan Kürdistan Cumhuriyeti Arması bayrağın ortasında yeralıyordu. Armadaki kalem, Cumhuriyet'in ve KDP'nin bilim ve kültüre verdiği önemi, başaklar ise iş ve üretimi simgeliyorlardı. Bayrağın üst kesiminde yeralan güneş ise özgürlüğün sembolü idi. Kürdistan Cumhuriyeti'nin etki alanlarında bulunan köy ve şehirlerde Bayrağın göndere çekilmesi törenleri, geniş bir propaganda yapılması olanağı sağlıyordu, KDP ve Cumhuriyetin halkın desteğini kazanmalarına yardımcı oluyordu. Mahabat'tan gelip bu törenlere katılan KDP yöneticileri, Parti ve Cumhuriyet'in politikalarını halka açıklıyor ve onların desteğini istiyorlardı. (***)

Kürdistan Cumhuriyeti'nin kurulmasından sonra Parti ve Cumhuriyet için bir marş yazıldı. Sözkonusu marş bugün de Partimiz'in marşı olan **''Ey Raqib''** marşıdır. Bu Marşın seçilmesi tesadüfi değildi. Çünkü, birkaç yüzyıl sonra Kürt halkı, ulusal yönetimini oluşturmuş, kendi kaderini kendi eline almıştı. Bu nedenle Marş'ta da söylendiği gibi, ''Ey düşman, Kürt milleti ölmedi, Kimse Kürtler öldü demesin, Kürtler yaşıyor'' diye haykırmak gerekiyordu.

Yüzyıllar sonra 22 Ocak olayı gösterdi ki, Kürt ulusunun düşmanları, sürekli zulüm uygulamalarına rağmen, kendi aralarında birlik oluşturmaları ve birbirlerine yardım etmelerine rağmen, Kürt halkını asimile edemediler, ortadan kaldıramadılar. Bu nedenle ''Kürt Milleti ölmedi, Kürt ulusu yaşıyor'' diye haykırmak gerekiyordu.

2- Kürdistan Cumhuriyeti'nin Yaptıkları

Kürdistan Cumhuriyeti 11 ay yaşadı, bir başka deyişle ömrü 330 gün sürdü. Tarihte bu süre çok kısa bir süredir ve hiçbir siyasi iktidar 330 günde, programının önemli kısımlarını bile uygulayamaz. Ama övünerek söyleyebiliriz ki, Kürdistan Cumhuriyeti 11 ayda, tarihi ve önemli birçok işi başardı. Yapılan işlerin çoğu, Kürtlerin yaşamında ilk defa gerçekleşen tarihi ulusal, istemlerin yerlerine getirilmesiydi. Kürtçe resmi dil oldu. Kürtçe kitap, dergi ve gazete basıldı, yayınlandı. İran KDP'nin bir yayını olan ''Kürdistan'' gazetesinin ilk sayısı 10 Ocak 1946 tarihinde çıktı ve 113. sayıya kadar basıldı. Siyasi ve edebi bir dergi olan **''Kürdistan''** ve **''Hewarê Kurd''** adlı siyasi dergiler yayınlandı. **''Hewarê Nıştıman''** siyasi, toplumsal ve edebi bir yayındı. Bokan'da **''Helale''** adlı bir edebi dergi yayınlandı. ''Kürdistan Matbaası'' çalışanları **''Gır û Gali Mındalani Kurd''** adlı bir dergi çıkardılar. Ayrıca Kürdistan Cumhuriyeti'nin son günlerinde bazı kitaplar basıldı, çocuklar için ders kitaplarının hazırlanması ve baskısı için çaba harcandı.

Kürt dili ve kültürünü geliştirmek için 11 ayda yapılanlar bir devrimdi. Bu süre zarfında basılan Kürtçe kitap ve yayınlar, böylesi fırsatı olan diğer bazı yerlerde birkaç yılda bile yayınlanmamıştı.

Kürt kültürünü geliştirmek amacıyla ilk Kürt tiyatrosu oluşturuldu. Tiyatronun halk yığınlarının uyarılmasında büyük bir rolü vardı. Okuma-yazma bilmeyenler, yayınları okuyamayanlar tiyatroyu anlayabiliyorlardı. Eğer o dönemde halkın yüzde 95'inin okur-yazar olmadığını dikkate alırsak, Kürt Tiyatrosu'nun önemi daha da açığa çıkar. (****)

(*) Bu toplantıda **Zero Bahadıri, Seyid Abdullah Geylani**'yi eleştirerek, onu ''İran ordusuyla ilişki içinde olmakla'' suçladı. İşin ilginç yanı, Zero'nun bu konuşmasının **1 Mart 1946 tarihli Kürdistan Gazetesi**'nde yayınlanması idi. **Zero**'nun bu konuşmayı Sovyetler'in hatırı için yaptığı uzak bir ihtimal değildir. Çünkü o dönemde **Seyid Abdullah,** İngilizlerle ilişki içinde olmakla suçlanıyordu. Her ne olursa olsun, ''Çar Çıra'' meydanı bu tür konuşmaların yeri değildi. (Y)

(**) Bazı belgelerde Adalet Bakanı olarak, Mella Hüseyin Mecidi'nin adı geçmektedir. (Y)

(***) 26 Aralık günü Mahabat'taki ''Kelimi''ler büyük bir tören düzenleyerek, Kürdistan Cumhuriyeti'nin kuruluşunu kutladılar. (Y)
(Kelimi, Yahudi azınlığa verilen addır. C. Rênas)

(****) Kürt Tiyatrosu'nun sahnelediği oyunlardan biri, Kürdistan Cumhuriyeti'nin kurulmasından önce hazırlanan **''Dayka Nıştıman''** (Ana Vatan) oyunu idi. ''Ana Vatan'', birkaç devlet tarafından baskı altında tutulan Kürdistan idi. Kürtler mücadele sonucu Anavatanlarını düşmanların elinden kurtarıyorlardı. Kürt Tiyatrosu, köy ve kentlerdeki halk yığınları tarafından sıcak bir ilgi ile karşılandı. (Y)

Kürdistan Cumhuriyeti'nin gerçekleştirdiği önemli işlerden biri ise; Kürt kadınlarının ilk defa açıkça, mücadeleye katılmalarını sağlaması idi. Öteki kadınlara örnek olmaları ve mücadeleye çekebilmeleri için Kadı Muhammed, eşinin ve kızının aktif olmalarını istiyor ve onları bu işe teşvik ediyordu. 12 Mart 1946 tarihinde kurulan Kürdistan Demokrat Kadınlar Birliği'nin mücadelesi günden güne ilerlemeler kaydetti. Ama o dönemde bilinçli ve tahsilli kadınların sayısı çok azdı ve kadın hareketinin öteki bölgelerde kısa bir süre içinde gelişmesinin imkanları yoktu.

Kuşkusuz Kürdistan Cumhuriyeti'nin başardığı en büyük işlerden biri ''Pêşmerge gücü'' olarak adlandırılan Milli Ordu'nun oluşturulması idi. (*)

Milli Ordu'nun kurulması KDP programında da yer almaktaydı. Parti geleceği ve Cumhuriyetin korunmasını düşünmek zorundaydı. Peşmerge güçleri (Milli Ordu) çok hızlı bir gelişme gösterdi, binlerce insan Kürdistan Cumhuriyeti'ni korumak için silahlandılar, peşmerge oldular. Irak Ordusunda görev yapmış olan ve İran'a sığınan Kürt subaylar da Milli Ordu'da aktif görev aldılar.

Ama Milli Ordu'da usul ve düzenin bulunmaması, ya da bugünkü deyimle bir tüzüğün hazırlanmamasından dolayı tecrübesiz, deneye tabii tutulmamış ve geçmişte askeri işlerle uğraşmamış birçok kişi subay oluyor ve 2, 3 derece birden alıyorlardı. Aşiret reisleri arasında sağlıklı olmayan bir rekabet vardı. Aşiret reisleri eğer, omuzlarındaki yıldız sayısı artarsa, saygınlıklarının artacağı inancındaydılar. (**)

Örneğin 4 kişiye generallik rütbesi verilmişti. Bunlar Muhammed Hüseyin Seyfi Kadı, Ömer Han Şıkaki, Heme Reşit Han ve Molla Mustafa Barzani. Bunlardan başka küçük bir aşiretin reisi ve okuma-yazması olmayan Zero Bahadıri kendi kendine mareşallik rütbesi takmıştı ve ''Mareşal Zero'' olarak tanınıyordu. Bu iki örnek Milli Ordu'da askeri bir disiplinin yerleşmediğini gösteriyor. Ama bununla birlikte Milli Ordu'nun kurulması Cumhuriyetin övünç kaynaklarından biridir. Gerici Şahlık ordusunun polis ve jandarmanın dağıtılması ve onların yerini peşmerge güçlerinin alması Kürdistan Cumhuriyeti'nin başarılarından biri idi.

Kürdistan Cumhuriyeti'nin kontrolü altında bulunan bölgelerin ekonomik yapısında bazı değişiklikler ve ilerlemeler kaydedilmişti. Kürdistan Cumhuriyeti Sovyetler Birliği ile direkt ticari ilişkiler kurmuştu, Sovyetler'e tütün satıyor ve ondan birçok mal satın alıyordu. (***) Bu ise ticareti geliştiriyor ve ülke ekonomisinin düzelmesine yardım ediyordu. Sözkonusu bölgelerde ekonominin iyileşmesi önemli bir olay idi. Çünkü o dönemde, İran'ın öteki bölgesinde, İran Kürdistanı'nın güney kesimlerinde büyük bir yoksulluk hakimdi, insanlar açlıktan ölüyorlardı.

Halk arasında asayiş ve emniyetin sağlanması Kürdistan Cumhuriyeti'nin bir diğer başarısı idi. Binlerce kişinin silahlı olduğu bir dönemde, 11 ay içinde, sadece bir kişi öldürüldü. Hırsızlık kalmadı, Rıza Şah döneminde yaygın olan rüşvet ağır bir suç olarak nitelendirildi. (****)

Kuşkusuz, Kürdistan Cumhuriyeti döneminde Kürt halkının en büyük kazancı özgürlüğü tatması, kendi kaderini kendi eline almasıdır. Merkezi devletin otoritesi, polis ve jandarma zulmü kalmamıştı. Kürt halkı, ülkesinin efendisi olduğunu, Kürdistan'da kendisinin ''yabancı'' olmadığını hissediyordu. Kendi kaderini kendisi tayin ediyordu. Kısaca Kürt halkı özgürdü.

Yüzyıllarca baskı altında tutulmayan, birkaç devletin zulmünü görmeyen, kendi ülkesinde kendini tutsak hissetmeyen bir halk, özgürlüğün kıymetini Kürdistan Cumhuriyeti topraklarında yaşayan Kürt halkı kadar bilemezdi. Kürdistan halkı sadece özgür değil aynı zamanda silahlı idi. Yüzyıllardan sonra insanlık benliğini bulmuştu, ilk defa ikinci sınıf vatandaş değildi. Kendini diğer uluslardan küçük görmüyordu, kendi gücünden emindi.

Bununla birlikte zafer kazanan Kürdistan mağrur değildi. KDP ve Kürdistan Cumhuriyeti yöneticileri, gericiliğin saldırılarını önlemek ve emperyalizme karşı direnmek için, İran demokratik güçleriyle anlaşma ve ortak bir cephe oluşturma zorunluluğunu çok iyi biliyorlardı. Bu nedenle KDP, ADF, Tudeh, İran Partisi, Sosyalist Parti ve Orman Partisi (Kuzey İran'da kurulan bir parti) birlikte birleşik ve ilerici bir cephe kurdular. KDP'nin bu cephede yer almasındaki amacı, Kürdistan demokratik hareketinin, İran'daki genel demokratik hareketle birlik olduğu zaman, zafere ulaşacağı gerçeğini gözler önüne sermekti. KDP bununla, hem mücadelesinin İran sınırları içinde olduğunu, hem de tüm İran'a demokrasi talebinde bulunan, Programı'nın 8. maddesini hayata geçir-

(*) Kürdistan Cumhuriyeti'nin kurulmasından sonra, Milli Ordu'ya Kürtçe bir ad bulmak için edebiyatçılardan bir heyet oluşturuldu. Heyetin görevi Farsçası ''Serbaz'' olan ve Azerilerin ''Fedayi'' olarak tercüme ettikleri kelimenin Kürtçesini bulmaktı. Güya edebiyatçılar, uygun bir kelime bulamamışlar ve onlara çay getiren, yaşlı birisi ''Kürtler canını feda eden insanlara **'Pêşmerge''** diyorlardı'' demiş. (Y)

(**) Şöyle bir olay anlatılır: ''Aşiret reislerinden birisi köyünde sükse yapmak için Kadı Muhammed'ten fazladan bir yıldız ister. Bir yandan bu konudaki kuralı çiğnemek istemeyen, diğer yandan da aşiret reisini kırmak istemeyen Kadı Muhammed, bu isteği bir şartla kabul eder. Şu şartı koşar: Verilen yıldızı sadece kendi köyünde takmak, diğer köylerde ve şehirlerde takmamak. (Y)

(***) Kürdistan Cumhuriyeti, 1.875.500 kg tütünü, 800 bin dolar karşılığı Sovyetler Birliği'ne satmıştı. *W. Aegleton*, The Kurdish Republik of 1946, 1963 London, s. 88

(****) 9 Şubat tarihinde yayınlanan **Kürdistan** gazetesinin 12. sayısında, daha önceki sayılarda da yayınlanmış olan bir duyuru vardır. Sözkonusu duyuruda şöyle deniyor: **''Kürdistan Demokrat Partisi Merkez Komitesi Kararı** üzerine, **Kürdistan Hükümeti'**nin tüm memurlarına bildirilir ki, her ne adına olursa olsun, **kanuni, şer'i vb.** işlerini yürütmek için bir veya birkaç tümen rüşvet veren veya alan herkes, eğer suçları ispat olursa, vatan ve millet haini olarak tanınacaklardır. Bu tür kişilere 10 yıl hapisten başlamak üzere ölüm cezasına kadar çeşitli cezaların verilmesi kararı alınmıştır. **Kürdistan Demokrat Partisi Merkez Komitesi''.** (Y)

mek istediğini göstermeyi amaçlıyordu. Böylelikle merkezi devletin tüm olanaklarının ortadan kaldırıldığı, ilerici ve demokratik hareketin görülmedik bir biçimde gelişme gösterdiği İran Kürdistanı'nın bir bölümü, demokrasi kalesi haline gelmişti ve tüm İran demokratik güçlerinin saygınlığını kazanmıştı.

İran Kürdistanı, Kürdistan'ın diğer parçalarındaki özgürlükçü güçlerin umudu oldu. Kürdistan'ın Türkiye, Irak ve Suriye parçalarından örgüt temsilcileri, tanınmış şahsiyetler akın akın Mahabat'ı ziyarete geliyorlardı. Çünkü Mahabat Kürt özgürlükçülerinin umudu, kıblesi haline gelmişti.

Tüm ilerici ve yurtsever Kürtler, Kürdistan Cumhuriyeti deneyinin başarıya ulaşmasını canı gönülden istiyorlardı. Çünkü Mahabat'ta doğan güneşin gelecekte diğer parçaların üzerinde bulunan karanlığı da yırtacağını çok iyi biliyorlardı. Kadı Muhammed, Mahabat'a gelen Türkiye Kürtleri temsilcilerine cevap olarak, bir bez üzerine şunları yazdırmıştı: "Burada doğan ışık gelecekte sizleri de aydınlatacaktır". (*)

Kürdistan Cumhuriyeti'nin kurulmasından önce, Barzaniler İran Kürdistanı'na sığınmışlardı. Gerici Nuri Said Rejiminin zulmünden kaçan siyasi liderleri Molla Mustafa Barzani ve dini liderleri Şeyh Ahmed Barzani yönetimindeki Barzaniler 11 Ekim 1945 tarihinde Şino bölgesine gelmişlerdi. Sayıları 2 bin olan erkekler silahlı idiler ve ailelerini de birlikte getirmişlerdi. Irak ordusunda görev yapmış 12 Kürt subayı, birçok öğretmen ve memur da Barzanilerle birlikte İran Kürdistanı'na sığınmışlardı.

KDP'nin politikası gereği sıcak bir ilgi ile karşılanan Barzaniler, o dönemin imkanları ölçüsünde Kürdistan'ın bazı bölgelerinde, özellikle Negede'de peşmerge oldular. Tüm Peşmerge Güçleri Komutanı olarak atanan Molla Mustafa Barzani'ye general rütbesi verildi. Barzanilerin gelişi ve bu biçimde Kürdistan Cumhuriyeti ile kaynaşmaları, Kürdistan Cumhuriyeti'nin tüm Kürtlerin birlik ve dayanışma sembolü olduğu gerçeğini daha da açığa çıkarır.

3- Kürdistan ve Azerbaycan

28-30 Kasım 1943 tarihinde toplanan Stalin, Roswelt ve Churchil'in de katıldığı Tahran Konferansı'nda; ittifak devletleri (Amerika, İngiltere, SSCB) ile İran arasında ittifak devletleri ordularının, II. Dünya Savaşı'nın bitiminden 6 ay sonra, İran'dan çekilmeleri konusunda anlaşmaya varıldı. II. Dünya Savaşı Avrupa'da, Almanya'nın 8 Mayıs 1945 tarihinde kayıtsız-şartsız teslim olması, Asya'da 2 Eylül 1945 tarihinde Japonya'nın teslim olmasıyla sona erdi. Amerikan orduları sözkonusu sürenin bitiminden önce 1 Aralık 1945 tarihinde, İngiltere orduları 1 Şubat 1946 tarihinde, yani sürenin tam bitiminde İran'dan çekildiler. Ama Kızılordu eski yerinde kaldı. 1945 Aralığında Kızılordu, Azeri fedailerin çemberi altında bulunan kışlalara yardıma gelen İran ordularının önünü Şerif Abad'da kesti, İran ordusuna engel oldu.

2 Şubat 1946 tarihinde İngilizler, 4 Şubat'ta ise Amerika, Kızılordu'nun İran'da kalmasına itiraz ettiler. Hatta Amerika, Kızılordu'nun çekilmemesi halinde İran'a asker göndereceği tehditinde bulundu. Sorun, İran'ın 16 Mart 1946 tarihinde, Sovyetleri Birleşmiş Milletler Örgütü Güvenlik Konseyi'ne şikayet edecek kadar büyüdü. Birçok diplomatik görüşmelerden sonra, özellikle İran Başbakanı Gevam'ın, 1946 Mart sonlarında Moskova'yı ziyaretinden sonra; İran ve Sovyetler Birliği arasında önemli sorunlar üzerine Tahran'da mutabakata varıldı. 6 Nisan 1946 tarihinde Gevam ve Sadçekof imzasıyla yayınlanan anlaşmanın metni şöyledir:

1. Kızılordu 24 Mart'tan itibaren birbuçuk ay sonrasına kadarki süre içinde İran'dan çekilecek.

2. İran ve Sovyetler Birliği'nin katılımıyla bir petrol şirketi kurulacak ve 24 Mart'tan itibaren 7 ay sonrasına kadarki süre içinde, petrol şirketleriyle ilgili anlaşma onay için İran'ın 15. dönem Meclisine sunulacak.

Sözkonusu anlaşmaya göre, 50 yıl boyunca İran'ın Kuzey kesimlerinde petrol çıkartacak bir şirket kurulacak. İlk 25 yılda kazancın yüzde 49'u İran'ın, yüzde 51'i Sovyetler Birliği'nin olacak. İkinci 25 yılda kar yarı yarıya paylaşılacak. 50 yılın sonunda İran, Sovyetlerin de hissesini alabilecekti. Şirketin tüm sermayesi, Sovyetler Birliği tarafından yatırılacak, İran ise petrol yataklarını ortaya koyacaktı. Sözleşme metninin, Kızılordu'nun, İran'ı terketmesinden sonra onaya sunulması konusunda, anlaşmaya varılmıştı. Çünkü İran Hükümeti, genel seçimleri

(*) Kürt şairi **Ali Dızeyi**'nin Irak Kürdistanı'nda aşağıdaki şiiri yazması, tesadüfi almasa gerek.

Mehabad, Mehabad, ey laney şêranım
Yadi to agrê tav eda be canım
Mehabad duêni bû de milyon gelê Kurd
Berew to dewestan, sujedayan bot ebırd
Qıblegay hiva bûy sengeri azadi
Şebeq bûy bo şevi tariki bêdadi

Mahabat ey aslanlar yuvası Mahabatım
Adın canıma ateşler salıyor.
Daha dün 10 milyon Kürt
Yüzünü sana dönmüş, secde ediyorlardı
Umudun kıblesiydin, özgürlüğün kalesi
Amansız karanlığın aydınlığı idin

Kızılordu'nun tam olarak çekilmesinden sonra yapmak istiyordu. Buna gerekçe olarak da, ülkenin bir kısmının yabancı ordu işgali altında olduğu sürece, yapılacak seçimlerin özgürce olmayacağını görüşünü ileri sürüyordu. (*)

Ayrıca her iki taraf, Azerbaycan sorununun İran'ın bir iç meselesi olduğu ve barışçıl bir biçimde çözümlenmesi gerektiği konusunda anlaşmaya vardılar. Böylece Kızılordu'nun İran'ı terketmesinin ortamı oluştu ve Kızılordu 10 Mayıs 1946 tarihinde İran'dan çekildi.

Kızılordu'nun çekilmesinden sonra, merkezi devlet ile Azerbaycan ve Kürdistan devletleri arasında görüşmeler başladı. Sözkonusu görüşmeler Eylül 1946 tarihine kadar sürdü. Görüşmelerin sonuçlarından bahsetmeden önce, o dönemin en önemli meselelerinden biri olan Kürdistân Otonom Cumhuriyeti ile Azerbaycan Demokratik Hükümeti arasındaki ilişkilerden bahsetmek gerekir.

Bu her iki hükümet, karşılıklı uyum içinde olan, gerici merkezi devlete karşı mücadelede birlik yapan ilerici ve demokratik hükümetlerdi. Bu temeller üzerinde her iki taraf arasında bir dostluk anlaşması imzalandı. Her iki tarafın heyetlerince kabul edilen, Kadı Muhammed ve Cafer Pişeveri tarafından imzalanan 23 Nisan 1946 tarihli anlaşmanın metni şöyledir:

1. Her iki milli hükümet gerekli gördükleri yerlerde, karşılıklı olarak resmi temsilcilikler kuracaklar.

2. Azerbaycan'da Kürtlerin çoğunlukta bulunduğu yerlerde, devlet işleri Kürtlerin elinde olacaktır. Aynı şekilde, Kürdistan'da Azerilerin çoğunlukta bulunduğu yerlerde, devlet işleri Azerbaycan Milli Hükümeti'nin memurları tarafından yürütülecektir. (**)

3. Her iki hükümet ekonomik sorunların çözümü için bir komisyon oluşturacak. Komisyonun alacağı kararlar her iki hükümetin başkanları kontrolünde uygulanacaktır.

4. Gerekli olduğunda Azerbaycan ve Kürdistan Milli Hükümetleri arasında, askeri alanda birlik oluşturulacak, her iki taraf birbirine yardım edeceklerdir.

5. Eğer Tahran rejimiyle görüşmek gerekli olursa, görüşme her iki hükümetin onayı ile olmalıdır.

6. Azerbaycan Milli Hükümeti, Azerbaycan'da yaşayan Kürtlerin ulusal kültürlerini geliştirmeleri için gücü oranında çaba sarfeder. Aynı şekilde, Kürdistan Milli Hükümeti de Kürdistan'da yaşayan Azerilerin ulusal kültür ve dillerini geliştirmeleri için gücü oranında çaba sarfeder.

7. Kürt ve Azeri uluslarının tarihi dostluklarını bozmak isteyenler, bu birliği ortadan kaldırmak veya bulandırmak isteyenler, her iki tarafça cezalandırılacaktır. (***)

Görüldüğü gibi bu anlaşma iki bölümden oluşmuştur. Bir bölüm, Azerbaycan ve Kürdistan hükümetleri arasındaki ilişkileri aydınlatmaktadır. Her iki taraf ülkelerinde bulunan azınlıkları karşılıklı olarak resmen tanımaktalar, ulusal ve insani haklarını vermektedirler. Ayrıca her iki taraf ekonomik sorunların çözümü için birlikte davranacaklarını kabul etmişlerdir. İkinci bölüm ise bu iki hükümetin merkezi devletle ilişkileri hakkındadır. Merkezi devletle yapılacak her türlü görüşme, Azerbaycan ve Kürdistan devletlerinin onayı ile yapılmalı, gerekli hallerde her iki tarafın askeri güçleri birbirlerine yardım etmelidir. Her iki tarafın resmen imzaladıkları böylesi bir anlaşmanın, merkezi devleti kızdıracağı apaçık bir şeydi. Çünkü, merkezi devlet hiçbir şekilde bu iki hükümetin varlığını itiraf etmedi, Azerbaycan ve Kürdistan olaylarını ayrılıkçılık olarak değerlendirdi.

Bu anlaşma, Kürdistan Cumhuriyeti ile Azerbaycan Demokratik Hükümeti arasındaki birliği gösteriyordu. Her iki taraf düşmanın planlarını birlikte boşa çıkarmak, merkezi devletin askeri saldırılarına birlikte karşı koymak ve bu alanda birbirlerine yardım etmek konularında anlaşmaya varmışlardı.

1946 Baharında gerici merkezi devlete karşı birlik sorunu, temel bir sorundu. Ama aynı dönemde, Kürdistan Otonom Cumhuriyeti ile Azerbaycan Milli Hükümeti arasında bazı sorunlar, ayrılıklar vardı. Bu ayrılıklar her iki hareketin tabiatlarından kaynaklanıyordu. Kürdistan Cumhuriyeti hareketi, genel olarak o dönemdeki Kürt halk hareketi, tamamiyle ulusal bir hareket idi. Azerbaycan ulusal hareketi ise ulusal yanının ağır basmasının yanı sıra toplumsal yanları da olan bir hareketti. Yani, Kürdistan Cumhuriyeti, toplumsal değişiklikler konusunda Programında açık bir şey söylememiş idi. Örneğin, KDP Programında toprağın köylülere dağıtılacağı gibi bir belirleme yer almamıştı. Azerbaycan Milli Hükümeti ise iktidarı ele geçirdikten sonra, büyük toprak sahiplerinin topraklarına el-koymuş ve Azerbaycan köylülerine dağıtmıştı. Azerbaycan hareketi toplumsal yönden çok daha ilerici idi. Buna karşılık Azerbaycan'da, şehir orta sınıf ve katmanları ekonomik ve siyasi çıkarlarının tehlikede olduğunu görüyorlardı. Çünkü o dönemde Azerbaycan burjuvazisi, tüm İran ekonomisinde nüfuz ve devlet yönetiminde söz sahibi idi. Azerbaycan burjuvazisi İranlı olmayı tercih ediyordu. Bunlardan ayrı olarak Azerbaycan burjuva ve küçük burjuvaları milli hükümetin, Azerbaycan'ı İran'dan ayıracağını, eğer bunu yapmazsa bile, ülkede sosyalizmi kuracağından korkuyorlardı.

Bütün bunlardan dolayı, şehir orta sınıf ve katmanlarının büyük bölümü Azerbaycan Milli Hükümeti'ne karşı oldular.

Kürdistan'da durum böyle değildi. Genelde Kürdistan

(*) 22 Ekim 1947 tarihinde Gevam bu anlaşmayı onay için 15. dönem Meclisi'ne sundu ve kendisi kabul edilmemesini istedi. Meclis ise, beklendiği gibi ve çok erken bir zamanda anlaşmayı "böyle birşey olmadı diye de değerlendirebilirsin" diyerek reddetti.

(**) Bu maddede de "devlet işleri Kürtlerin elinde olacaktır" denilmesi, ama Azeriler için "Azerbaycan Milli Hükümeti Memurlarından" bahsedilmesi ilgi çekicidir. (Y)

(***) Ne yazık ki bu anlaşmanın aslı elimize geçmedi ve Farsçadan çevrildi. Bu nedenle aslına benzemeyebilir. Şu andaki belge ile aslı arasında bazı kelime farklılıklarının bulunma ihtimaline karşın anlam ve içerik aynıdır. (Y)

halkının, özelde Mahabat, Bokan, Şino ve Negede halkının Kürdistan otonom Cumhuriyeti'ni tamamiyle destekliklerini söyleyebiliriz. Bu mesele bir başka biçimde de yorumlanabilir: O dönemde köyler ağa va aşiret reislerinin hakimiyetinde olduğundan, ağalar köylülerin sözcüsü olduğundan dolayı, köylülerin Kürdistan Cumhuriyeti'ne direkt destekleri azdı. ADF'nın toplumsal programı daha radikal olduğundan, toprak sorununu köylülerin yararına çözmek istemesinden dolayı köylüler, Azerbaycan Milli Hükümetini destekliyorlardı. Buna karşılık Mahabat halkının Kürdistan Cumhuriyetine verdiği destek gibi bir desteğe Tebriz'de ve öteki Azerbaycan şehirlerinde rastlanmıyordu. Kürdistan'daki yürüyüş ve mitinglerde Kürdistan Bayrağı'nın, Azerbaycan'da ise kızıl bayrağın taşınması dikkat çekici bir noktadır.

Bu iki hareketin ayrı niteliklere sahip olmasından başka Azerbaycan Milli Hükümeti'nin ve Kürdistan Cumhuriyeti'nin kurulmalarından sonra iki hükümet arasında bazı sorunlar ortaya çıktı. Söz konusu sorunlar daha ziyade, Batı Azerbaycan Eyaletinin yani, Hoy, Salmas, Ormiye ve Miyandov şehirlerinin yönetimi konusundan kaynaklanıyordu. Her iki taraf da bu dört şehir ve çevresinde hakimiyet kurmak istiyorlardı. Kürtler ve Kürdistan Cumhuriyeti, Ormiye gölünün batısını —ki adı geçen dört şehir bu bölgede bulunuyor— Kürdistan olarak görüyorlardı. Buna karşılık, Azerbaycan yöneticileri ise, bu dört şehirde yaşayan halkın büyük çoğunluğunun Azeri olması nedeniyle söz konusu şehirlerin Azerbaycan'a bağlı olduğunu iddia ediyorlardı. Bu sorunun çözümü için Kürdistan Cumhuriyeti'nin Ormiye ve Miyandav'da temsilcileri vardı. Ama pratikte her dört şehir Azerbaycan Milli Hükümeti tarafından yönetiliyordu. Bu nedenle Ormiye ve Miyandav çevresinde sorunlar çatışmaya kadar uzandı. Birkaç kez peşmergeler Azeri fedailerini çembere aldılar, bölgeden uzaklaştırdılar. Sovyetler Birliği'nin arabuluculuk yapması, Mahabat ve Tebriz'den gelen merkez temsilcilerin müdahalesiyle olası bir savaşın önü alındı. Ama bu geçici bir çözüm idi. Çünkü sorunu yaratan nedenler ortadan kaldırılmamıştı. Her iki hükümet, sonuna kadar bu dört şehrin Kürdistan Cumhuriyetine mi, Azerbaycan Hükümetine mi bağlı olduğunu belirleyen bir anlaşmaya varamadılar.

Bu dört şehirle, özellikle de Ormiye ile ilgili sorunu çözmek için Kürdistan ve Azerbaycan temsilcileri, 1946 Baharında Ormiye'deki Sovyet Konsolosluğunda bir araya geldiler. Ama her iki tarafın da görüşlerinde ısrar etmelerinden dolayı, bu toplantıdan da bir sonuç alınamadı. (*)

Peşeva Kadı Muhammed de Cumhuriyet yöneticilerden bir iki kişi ile birlikte Ormiye'ye geldi ve Tebriz'den gelen Azerbaycan temsilcileri ile görüştü. Ama bu görüşmelerden de hiçbir sonuç çıkmadı. Ormiyeli bazı büyük toprak sahipleri ve zengin Azeriler, Peşeva'yı ziyaret edip Ormiye'nin Otonom Kürdistan Cumhuriyeti'ne bağlanmasını talep ettiler. Onların bu istemi Kürtleri sevdiklerinden dolayı değildi. Çünkü onlar tüm tarihleri boyunca Kürtlere karşı idiler. Her zaman şövence davranmışlardı. Zeki bir siyaset adamı olan Peşeva Kadı, bu kişilerin amacının Ormiye'nin Kürdistan Cumhuriyeti'ne bağlanması olmadığını, topraklarının köylülere dağıtılmasını önlemek ve sınıfsal çıkarları korumak için, Ormiye'nin Azerbaycan Milli Hükümeti'nin nüfuzundan çıkarılması olduğunu çok çabuk anladı.

Kısaca onların bu istemi "Alinin aşkından" değil "Muaviye'ye olan kin"lerindendi. Bu toplantıda Peşava Kadı Muhammed "diş ağrısını" bahane ederek, cevap vermedi. Çünkü Ormiye'nin Kürdistan'a ait olmadığını söylemek ve aynı zamanda, Azeri köylülerin zararına ve toprak sahiplerinin çıkarına olan bu istemi kabul etmek de mümkün değildi. Batı Azerbaycan şehirlerinin yönetiminden kaynaklanan sorunların ve her iki hareketin farklı tabiatlarının olduğu bir dönemde, asıl olan merkezi devlet ve Şah rejiminin planlarına karşı her iki hareket arasındaki birlik idi. Ayrılıklar ve sorunlar ikinci derecede bir öneme sahiptiler. Elhak, her iki tarafın temsilcileri de bu birlik ve dayanışmanın günden güne güçlenmesi için çaba sarfediyorlardı.

1946 baharında, Azerbaycan Milli Hükümeti ve Kürdistan Cumhuriyeti temsilcileri ile merkezi devlet arasında görüşmeler başladı. Söz konusu görüşmeler, Tahran ve Tebriz'de yapılıyordu. Herhangi siyasi bir görüşmenin Mahabat'da yapılmaması dikkat çekici bir şeydi.

Kızılordu'nun İran'ı terketmeye başladığı bir dönemde 28 Nisan 1946 tarihinde, Pişeveri başkanlığındaki Azerbaycan Milli Hükümeti'nden bir heyet, görüşmelerde bulunmak için Tahran'a gitti. Heyetin Tahran'da uzun bir süre kalmasına rağmen istemleri özellikle de Azerbaycan silahlı güçlerinin korunması konusundaki talebi, hemen Rıza Şah'ın emri ile merkezi devlet tarafından reddedildi. Bu heyette Kürdistan Cumhuriyeti'nin temsilcisi olarak bulunan Seyfi Kadı, İran Başbakanı Gevam ve Sovyet Elçisi Sadçekof'un da katıldığı asıl görüşmelerden hiçbirine katılmadı.

Bu görüşmeler elle tutulur hiçbir sonuç vermeden sona erdi. Gevam 13 Mayıs günü Azerbaycan heyetini merkezi devletin önerilerini kabul etmemekle suçladı. 14 Mayıs'ta Tebriz'e dönen Pişeveri, merkezi hükümetin Azerbaycan'ın kayıtsız-şartsız teslim olmasını istediğini açıkladı.

15 Haziran günü Muzaffer Firuz, merkezi devletin temsilcisi olarak Tebriz'e geldi. Birkaç gün süren görüşmelerden sonra merkezi devlet ve Azerbaycan temsilcileri aşağıdaki gibi anlaşmaya vardılar:

(*) Bu toplantıda, Herki Aşiret Reislerinden okuma yazması olmayan ama, zeki ve becerikli birisi olan **Zero Bahadıri,** sandalyesini kadırıp toplantı yapılan odanın ortasına koydu ve **"Sayın Haşimof (Ormiye'deki Sovyet konsolosu),** şimdi ben sandalyemi sana ait olan odanın ortasına koyup, bu odanın bana ait olduğunu iddia edebilir miyim?" dedi. Zero'nun amacı, Ormiye'nin Kürdistan'ın ortasında bulunduğu, çevresinin Kürt olduğundan dolayı Azerbaycan'ın bir bölümü olarak kabul edilemiyeceğini göstermekti. (Y)

Azerbaycanlılar, Azerbaycan Milli Hükümeti olarak, İran'ın bir parçası olduklarını, istemlerinin İran çerçevesinde olduğunu bildirdiler. İran'dan ayrılmayı düşünmedikleri konusunda devlete güvence verdiler.

Bu görüşmelerde Kürdistan Azerbaycan'ın bir parçası olarak değerlendirildi. İran genelinde ulusal bir azınlık olan Kürtler, sözkonusu anlaşmaya göre Azerbaycan'da yaşayan bir azınlık oldular(!) özel siyasi benliklerini yitirdiler.

Azerbaycan Milli Hükümeti meşruiyet kazanmıştı. Yani Tahran tarafından bir ölçüde resmen tanınmıştı. Azerbaycan Eyaleti Valiliğine Selamullah Cavid atanmıştı. Sözkonusu anlaşmada Kürdistan'dan ayrı olarak bahsedilmemiş, Azerbaycan'ın bir parçası olarak değerlendirilmişti.

Kürdistan Cumhuriyeti ve KDP yönetiminin böylesi bir anlaşmayı kabul edemeyecekleri çok açık bir şeydi. Çünkü bu anlaşmayı kabul etmek, Kürdistan Cumhuriyeti'nin üstüne kırmızı bir çizgi çekmek ve Cumhuriyet'in yaptıklarını inkar etmek demekti. Bu nedenle Peşava, 1946 Ağustosu başında Kürdistan Cumhuriyeti'nin birkaç yöneticisi ile birlikte Tahran'a gitti. Bu ziyaret sonunda, merkezi devlet ve bizzat Gevam, Kürdistan adıyla yeni bir eyaletin oluşturulmasını, bu eyaletin Kürdistan Cumhuriyeti yetkililerinin kontrolü altında olmasını ve Kadı Muhammed'in eyalet genel valisi olarak atanmasını kabul ettiler. Sözkonusu eyaletin sınırları, Sovyetler Birliği sınırından başlıyor, Kirmanşah ve Sine arasına, yani, Kamyaran bölgesine kadar uzanıyordu. Kirmanşah, eyaletin sınırları içinde değildi. Merkezi hükümet, İngiliz şirketleri tarafından işletilen petrol yataklarının bulunduğu Kirmanşah'ı, Kürdistan'ın bir parçası olarak görmeye ve tanımaya hiç bir biçimde hazır değildi ve bunu yapamazdı da. Öte yandan Kirmanşah İngiltere'nin nüfuzu altında bir bölge olarak hesab ediliyordu. Gerçekçi birisi olan Peşava, İngilizleri tamamiyle Kürdistan Cumhuriyeti'ne düşman etmek istemiyordu ve o dönemdeki şartlarda Kirmanşah'ın öteki bölgelerle birliğini sağlamanın mümkün olmadığını biliyordu.

Gevam, bunları görünüşte kabul etmesinin yanısıra kurnaz bir biçimde "Azerbaycan Eyalet Valisi Doktor Selamullah Cavid'e karşı gelmemek şartıyla kabul ettiğini" bildirdi. Gevam bununla sorunu uzatmayı ve gelecekte, sorunun çözümüne engeller çıkarmayı amaçlamıştı. Daha sonraki gelişmelerin de gösterdiği gibi, Gevam'ın bu süre zarfında yaptıkları, Kızılordu'nun İran'dan çekilmesine kadar, İran ordusunun Azerbaycan ve Kürdistan'ı yeniden işgal edebilecek duruma gelmesine kadar zaman kazanmakdı.

Kadı Muhammed somut bir şey elde edemeden Kürdistan'a döndü. Kürdistan Cumhuriyeti resmen tanınmamıştı sadece yarım yamalak vaadler verilmişti.

4- Savaş Cephesi

Kürdistan Cumhuriyeti Kürdistan topraklarının üçte bir üzerinde kurulmuştu ve Sakız'dan Kirmanşah'a kadar uzanan Güney Kürdistan, merkezi devletin hakimiyeti altında idi.

Cumhuriyet yöneticilerinin önündeki en önemli sorunlardan biri de; Güney Kürdistan'ı da kurtarıp Cumhuriyetin hakimiyeti altına almalı mı, yoksa varolan da çerçevede mi kalmalı? konusunda bir karar vermekti. Sakız'ın merkezi devletin kontrolünde bulunması ve hem Bane hem de Serdeşt'de ordu kışlalarının var olması, hassas bir anda merkezi devletin Cumhuriyet'e darbe vurmak için buralardan yararlanma tehlikesini içinde barındırıyordu.

Sakız-Bane cephesi sorunu Cumhuriyet yöneticileri için çok önemli bir sorundu. Bu nedenle peşmergelerin çoğunluğu bu cephede mevzilendirilmişti. (*) Eldeki bilgilere göre, 12.750 peşmerge 1946 baharında bu cephede bulunuyordu. Bunların 10.750 kişisi İran Kürtlerinden ve suvari idiler. Geri kalan 2 bin kişi ise piyade ve Barzani peşmergeleriydi. Güneye saldırma konusunda, Kürdistan Cumhuriyeti'nin açık bir politikasının bulunmamasından dolayı, bu cephenin görevi merkezi devletin Kuzeye yapacağı saldırılara karşı koymaktı.

Kısaca bu cephede bulunan büyük bir güç savunma durumunda idi. O dönemde 12.750 silahlı insan nicelik olarak büyük bir güçtü. Ama nitelik olarak bu güç birkaç büyük zaaf taşıyordu:

1. Peşmerge güçleri, Kürdistan Cumhuriyeti silahlı kuvvetleri olarak adlandırılmalarına karşın, özünde aşiret güçlerinin oluşturduğu bir güçtü ve tüm bölümlerin komutanları aşiret reislerindendi. Bu yapıda iki olumsuzluğa neden oluyordu:

a) Bu güçler Kürdistan Cumhuriyeti'nin üst organlarından ziyade kendi aşiret reislerinin hakimiyeti altında idiler. Yani Cumhuriyet yönetiminin emri ile değil, aşiret reislerinin emri ile hareket ediyorlardı.

b) Zorunlu ve gerekli disiplin silahlı güçler arasında oluşmuyordu. Üstelik aşiretler arasında rekabet ve çelişkiler vardı ve aşiret çıkarları, hareketin genel çıkarlarının önünde tutuluyordu.

2. Daha önce de değindiğimiz gibi, Barzaniler dışında hepsi suvari idiler. Silah ve muhimmat konularında durumlarının iyi olmaması dikkat çekici bir durumdu. Otomatik tüfek ve ağır makinalı gibi silahlar çok azdı ve hemen hemen hepsinde Bırno tüfekleri vardı.

3. Bir başka zaaf ise, silahlı güçler arasında eğitimin yapılmaması idi. Irak'ta yıllarca savaşan ve tecrübe sahibi olan Barzani'lerin dışındakilerin hemen hemen hepsi, ne savaş görmüşlerdi ne de herhangi askeri bir eğitimden geçmişlerdi. Söz konusu bu büyük silahlı gücün her bölümüne sorumlu olarak bir subay atanmıştı ve bu

(*) Serdeşt'de de bir cephe vardı. Peşmergeler birkaç kez hücum edip köprüyü geçtiler ve Serdeşt kışlasının yanına kadar ilerlediler. **Tikab'da Azerbaycan ve Kürdistan Ortak Cephesi** vardı. Ama, asıl ve büyük cephe Bane-Şakız cephesi idi. (Y)

sorumluların yerine getirmek zorunda oldukları iki önemli görev vardı. Bunlardan biri cephede peşmergeleri eğitmek, öteki ise peşmergelerin ihtiyaçlarını (yiyecek, giyecek vs.) temin etmekti.

O dönemde İran ordusu için en can alıcı sorun, abluka altında olan Bane ve Serdeşt kışlalarına yiyecek, silah ve mühimmat göndermekti. Sakız-Bane, Sakız-Serdeşt yolları peşmergelerin kontrolü altında idi ve İran hava kuvvetleri söz konusu kışlalara havadan yiyecek, silah vs. ulaştıracak kadar güçlü değildi. İran ordusu her ne pahasına olursa olsun bu kışlalara ulaşma çabasındaydı. Bu amaçla 600 kişiden oluşan askeri konvoy 24 Nisan 1946 tarihinde yola çıktı. Bu konvoy ''qarava'' köyü yakınlarında yolu kesen Barzanilerle çatışmaya girdi ve Barzaniler, ani ve ilk saldırılarında 21 askeri öldürdüler, 18 askeri yaraladılar, 40 kişiyi de esir aldılar. Geri kalanlar ise Sakız'a doğru geri çekildiler. İran ordusu için büyük bir yenilgi olan bu başarı, Sakız-Bane cephesinde bulunan peşmergelerin moralini yükseltti. Özellikle milli duyguları güçlendirdi, aşiretler arasındaki çelişkileri azalttı. Ordunun Kürdistan'daki bu yenilgisi ordu saflarında ve Tahran'da yankılara yolaçtı. Bu nedenle sözkonusu yenilgiden sonra, General (Serleşker) Rezım Ara, Sakız bölgesi komutanlığına atandı.

İkinci bir çatışmaya girmeden önce, İran Ordusunun önünde Kürt temsilcileri ile görüşme yapmaktan başka bir yol kalmamıştı. Sakız'da 26 Mayıs günü yapılan görüşmede her iki taraf, çatışmaların önünü almak için Sakız-Bane ve Sakız-Bokan istikametlerine doğru 3 kilometrelik bir alanın tarafsız bölge olması konusunda anlaştılar. KDP memsilcileri, ordunun Bane ve Serdeşt kışlalarına yiyecek (silah ve mühimmat değil) göndermesini kabul ettiler. Ayrıca gelecekteki çatışmaları önlemek, ortaya çıkabilecek sorunları ortaklaşa çözmek için, KDP'nin Sakız, Serdeşt ve Bane'de resmi temsilciler bulundurması ve bu temsilcilerin Ordu temsilcileri ile ilişkide bulunmaları konusunda anlaşmaya varıldı.

Ama beklendiği gibi bu anlaşma hayata geçmedi. Özellikle Şah Ordusu, her ne pahasına olursa olsun Bane ve Serdeşt kışlalarına silah ve mühimmat ulaştırma çabasındaydı. Bu nedenle arasıra Sakız-Bane, Sakız-Bokan caddelerinde bazı küçük çatışmalar oluyordu. (*)

Rezım Ara Sakız'a geldikten sonra Kürdistan silahlı güçlerine büyük bir saldırının hazırlıklarını başlattı. İran ordusu hazırlıkları tamamladıktan sonra, 2 topçu bataryası ve hava kuvvetlerinin desteğiyle büyük bir güçle 15 Haziran günü Mameşa dağına saldırdı. Bu bölgede İran Ordusu ve Barzaniler ve öteki peşmergeler arasında çok zorlu bir savaş çıktı. İran Ordu güçlerinin çok olması, Barzanilerin sayısının az olması ve abluka altına düşmeleri, yetenekli ve cesur bir komutan olan Barzanlı Halil Hoşevi'nin şehid olması nedeniyle, Kürdistan Cumhuriyeti kuvvetleri geri çekildiler. Rezım Ara bu yengiden siyasal planda olabildiğince yararlanmak istiyordu.

1946 Haziranı ortalarında Bokan ve Sakız arasında bulunan Sera köyünde, Peşeva Kadı ve Rezım Ara arasında bir görüşme oldu. Görüşmede 26 Mayıs anlaşmasının her iki tarafça uygulanması ve İran Ordusuyla Kürdistan Cumhuriyeti kuvvetleri arasındaki ateşkesin devam etmesi kararları alındı. Rezım Ara zaman kazanmak, peşmerge güçlerinin Güneye ilerlemesini ve İran ordusuna saldırmalarını engellemek için onları müdafa durumunda tutmayı amaçlıyordu.

Mameşa savaşından sonra peşmergeler arasında, Güneye doğru ilerlemek Sine'yi kurtarmak için Sakız'a saldırma arzusu gittikçe büyüyordu. Peşmergelerin sayısı çoktu, moralleri yüksekti, her yönden hazırlıklı oldukları belli oluyordu. Peşmergeler, eğer usulüne uygun savaşırlarsa, İran ordusunun kendilerini engelleyemeyeceği inancındaydılar. Ama bu esnada bir başka unsur işe karıştı ve Kürdistan Cumhuriyeti güçlerinin Güneye doğru ilerlemesine engel oldu.

Sovyetler Birliği'nin Ormiye konsolosu Haşimof 20 Haziran 1946 tarihinde Sera köyüne gelerek Kadı Muhammed'le görüştü. Haşimof Kürtlerin İran ordusuna saldırmamalarını istedi. Çünkü Sovyetlerin savaş çıkmasını istemediğini, savaşın çıkması halinde ise Kürdistan Cumhuriyeti'ne herhangi bir yardım yapamayacağını bildirdi. Peşeva ve Parti'nin öteki yöneticileri Kürdistan'da ve İran'daki genel durumu yeniden gözden geçirmek zorunda idiler. Bir yandan Kızılordu İran'dan çekilmiş, ''Muzaffer Firuz-Pişeveri'' anlaşması imzalanmış, öte yandan ise Sovyetler ve İran ortaklaşa petrol şirketi kurulmasında anlaşmışlardı. Tüm bu ve benzeri gelişmelerin gözden geçirilmesinden sonra Peşeva, Kürdistan Cumhuriyeti ve SSCB arasındaki ilişkileri, olumsuz yönden etkileyebileceğinden dolayı, İran Ordusuna saldırıyı uygun bulmadı. Bu karar Kürdistan Cumhuriyeti'nin kaderini etkileyen bir karardı. Kürdistan Cumhuriyeti kurulduğu dar çerçevede yani Kürdistan topraklarının üçte biri üzerinde kaldı.

5- Azerbaycan'ın Teslim Olması (**)

O dönemde Başbakan Gevam'ın siyasal manevraları devam ediyordu. Zaman kazanma amacında olan Gevam,

(*) Milli Ordunun yetenekli subaylarından Albay Muhammed Nanavazade, şüpheli bir uçak kazasında şehit oldu. Nanavazade'nin içinde bulunduğu ve Bane'den Sakız'a giden askeri uçağa sabotaj yapılmışa benziyordu. Çünkü sözkonusu uçak Geli Han mıntıkasında düştü. Nanavazade şehit oldu ama uçağın pilotu paraşütle atlayarak hiçbir yara almadan bu ''kaza''dan kurtuldu. (Y)

(**) Kitabın Kürtçesinde ''Aşbetali'' kelimesi bu bölümde başlık olarak kullanılmıştır. Aşbetali, herhangi bir hareketin, mücadelenin, hiçbir direniş göstermeden, şavaşmadan mücadeleyi terketmesi, mücadele meydanlarını düşmana bırakıp ya teslim olması veya bir başka ülkeye sığınması anlamına gelmektedir. Bu nedenle yenilmek -ki yenilgi bir mücadele ve karşı koyma sonrası gelir- ve bir kişinin düşmana teslim olmasından farklı bir anlam taşıyan ''Aşbetali'' kelimesinin yerine yukarıdaki başlığı kullandık. Bölümün içeriğini açıklayabilecek bir başka terim bulamadım. (C. Rênas)

tüm ulusal ve demokratik güçlerin birliğini ve cephesini sağlamak istediğini göstermek istiyordu. Merkezi devlet ve Azerbaycan Milli Hükümeti'nin anlaşmasından sonra Gevam, demokratik ve sol güçlerin dikkatini kendi üzerine çekmek için bazı şeyler daha yaptı.

2 Ağustos 1946 tarihinde Tudeh yöneticilerinden 3 kişi, İreç İskenderi (Esnaf ve Sanatkarlar Bakanı), Doktor Feridun Kişaverz (Kültür Bakanı) ve Murtaza Yezdi (Sağlık Bakanı) olarak, Gevam hükümetinde yeraldılar. Gevam Tudeh'i hükümete ortak ederek halktan yana bir hükümet oluşturmak istediğini göstermek istiyordu. Aslında, önceden de belirttiğimiz gibi o dönemde, halktan yana bir hükümetin kurulmasının şartları vardı. Çünkü demokratik hareket sadece Azerbaycan ve Kürdistan'da değil aynı zamanda tüm İran'da büyük gelişme göstermiş ve toplumun en büyük gücü haline gelmişti. Gevam bu yaptıklarıyla; yani, Kabineye Tudeh'li bakanları almakla, Azerbaycanla anlaşma imzalamak vb. kendisiyle İran Şahı arasında sanki bir çelişki varmış gibi göstermek istiyordu. O dönemdeki Tudeh yöneticileri ve hatta ADF yöneticileri, Gevam'ın gerçekten İran'ı demokratize etmek istediğini, gelecekte günün birinde Şah'ı uzaklaştırıp İran'da demokratik cumhuriyeti kuracağını söylüyorlardı. İşlerin yürütülmesinde seçilen taktikler konusunda Şah ile Gevam arasında görüş ayrılıkları bulunabilir. Ama Gevam'ın tüm yaptıkları sadece Şah tarafından değil, aynı zamanda Amerika ve İngiltere tarafından da onay görüyordu. Gevam İran halklarının demokratik mücadelesini zayıflatmak ve ortadan kaldırmak için, önceden hazırlanan bir plan uyarınca hareket ediyordu ve son darbeyi indirmek için fırsat kolluyordu.

Gelişmelerde öyle oldu. Gevam 29 Haziran'da İran Demokratik Partisi adı altında bir devlet partisi kurdu. Görünüşte bu parti, ilerici cephede bir araya gelen demokratik ve sol güçlerin bir müttefiği idi. Ama özünde bu parti öteki örgütlere özellikle de Tudeh'e karşı kurulmuştu. Seçimler Gevam için (seçimlerin özgürce yapılması amacıyla) Kürdistan'a ve Azerbaycan'a ordu gönderme talebinde bulunmasına bahane oldu. Gevam'a göre, ordu bu iki bölgede yerleşmediği sürece özgür seçimler yapılamazdı. (*)

Bu, Gevam'ın polika değişikliğinin ilk belirtisi idi. Önceden de meseleleri bilen birisi, eğer olayların gelişme sürecini biraz dikkatli inceleseydi, Gevam'ın kötü niyetlerini görebilirdi. Firuz-Pişeveri anlaşması merkezi devlet tarafından onaylanmadı, üzerine sünger çekildi. Bundan başka sözkonusu anlaşmanın imzalanmasından iki gün sonra, kimler tarafından kurulduğu belli olmayan(!) ''Huzistan Eyaleti Encümeni'', Azerbaycan'a tanınacağına dair söz verilen hakların, kendilerine de verilmesini talep etti. Çok geçmeden İngiliz Petrol Şirketinin teşvikiyle ''Huzistan Aşiretleri Birliği'' oluşturuldu ve aynı hakları talep etti.

14 Eylül 1946 tarihinde Gevam'ın kışkırttığı Kaşkayi ve Bayır Ahmedi aşiretleri Fars Eyaleti'nde ayaklandılar. İsyancılar merkezi devletin silahlı güçlerini silahsızlandırdılar, işçi örgütlerine saldırdılar, Tudeh'li bakanların kabineden çıkartılmasını ve Fars Eyaleti'ne de özerklik tanınmasını istediler.

Her ne kadar Tahran'da devlet yöneticileri Kaşkayilerin hareketini mahkum etti ise de, pratikte İran ordusu isyanı bastırmak için hiçbir şey yapmadı. Gevam bu karışık ortamdan yararlanarak Azerbaycan ve Kürdistan hareketlerini bastırmayı amaçlıyordu.

Bu politikayı uygulamada kararlı olduğu yavaş yavaş açığa çıkan Gevam, Zencan'ın Azerbaycan'a bağlı olmadığı bahanesiyle, Kasım ayı ortalarında bu şehre ordu birliklerini gönderdi. Zencan'ın ele geçirilmesi, Azerbaycan'ın öteki bölgelerine ve Kürdistan'a ordu birlikleri göndermenin başlangıcı idi. Bu yaptıklarıyla Gevam, halkı aldatmada ve politik manevra yapmada eşine az rastlanır bir usta olduğunu ispat etti. Gevam o dönemde sürekli olarak şu demagojiyi tekrarlıyordu: ''Halkın yolunda yürüme zorunluluğu halkı aldatma değildir.''

İran ordusunun öncü kolları Kasım ayının uzun gecelerinden birinde Zencan'a ulaştı ve 23 Kasım günü şehrin tamamiyle işgali gerçekleşti. Zencan'da üstlenmiş olan Azerbaycan fedaileri en küçük bir direnme dahi göstermediler. Zencan'ın böylesine kolay bir biçimde devletin eline geçmesi askeri, siyasi ve hatta manevi alanlarda Azerbaycan Demokratik Hükümeti için büyük bir yenilgi idi. Çünkü teslimiyet ve yenilgiyi kabullenmek düşüncesinin tohumları Zencan'da atıldı. Zencan'ın savaşsız ve çatışmasız ele geçirilmesi Şah ordusunu azgınlaştırdı ve onu en kısa zamanda Azerbaycan'ın tümünü ele geçirmeye teşvik etti. Öte yandan bu olay, fedailerin moralini sıfıra indirdi ve direnme, karşı koyma duygularını öldürdü. Zencan daha sonra tüm Azerbaycan'a yapılan saldırılarda bir üs oldu. Gevam hükümeti Azerbaycan'a ve Kürdistan'a ordu göndermek için oradan faydalandı. Zencan'ın ele geçirilmesi Azerbaycan Milli Hükümeti'nin zaaflarını açığa çıkardı, özellikle hükümetin şehir orta tabakaları tarafından desteklenmediğini gösterdi. Merkezi devleti, tüm Azerbaycan'ı kolayca ele geçirme konusunda umutlandırdı. Kısaca, Zencan'ın ele geçirilmesi, bir teslimiyet ve Azerbaycan Milli Hükümeti için büyük bir yenilgi idi ve gerici ordunun Tebriz'e doğru ilerlemesini kolaylaştırdı.

Bazı kişilerin iddialarının aksine (bugün de aynı iddiayı tekrarlayanlar var) İran Devleti askeri açıdan çok güçlü değildi. Azerbaycan'a gönderilen askerlerin sayısı 20 bini geçmiyordu ve bunların 3 bini o zamanın deyimiyle ''çirik'' (gerilla) bugünkü deyimiyle Çahş (hain) idi. Sözkonusu ordu topu topuna 30 tanka ve birkaç topa sahipti. Cephede etkili olamayan daha ziyade gösteriş için birkaç eski teyyare de bulunuyordu. (**) Buna karşılık, Azer-

(*) **Tahran'daki Amerikan Elçisi George Allen,** Gevam'a desteğini şöyle dile getiriyor: ''İran devleti'nin, güvenlik güçlerini ülkenin her tarafına gönderme kararı (...) tamamiyle yerinde bir karardır.'' *Rossow, Middle East Journal,* 1956

(**) İran Ordusu karargahı **Azerbaycan ve Kürdistan Savaşı** için **7 Haine uçağı ve 2 Tiger Mauss uçağı** ayırmıştı.'' N. Pisyan Ez Muhabati Hunin *(Kanlı Mahabat'tan),* S. 64.

baycan'ın cephede düzenli ve iyi silahlanmış 18 bin fedaisi vardı. Fedailerin tank, top vb. ağır silahlara sahip olmadıkları doğrudur; ama, fedailer diğer konularda çok düzenli ve hazırlıklı idiler. Şah ordusunun Tebriz'e kadar uzanan yolu üzerinde ''Qaflanko'' gibi karşı koymaya müsait olan birçok yer vardı. Azerbaycan Milli Hükümeti yöneticilerinin siyasi zayıflıkları, Sovyetler Birliği'nin şiddetli çatışmalara karşı olması ve Azeri halkının önemli bir bölümünü oluşturan şehir orta sınıf ve tabakalarının hükümete karşı olmaları nedeniyle, sadece ''Qaflanko'' mıntıkasında küçük bir direniş gösterildi. Bu küçük çaplı direniş çok çabuk kırıldı ve İran ordusu Tebriz'e doğru yola koyuldu. Tebriz'e kadar bu orduya karşı en küçük bir direniş gösterilmemesi bir yana, Fırka yöneticileri ordu daha Tebriz'e ulaşmadan 11 Aralık 1946 tarihinde teslim olduklarını resmen açıkladılar ve yöneticilerin büyük çoğunluğu Sovyetler Birliği'ne kaçtı. İşin ilginç yanı, Gevam'ın Azerbaycan'a ordu birlikleri göndermek istemesinin açığa çıkmasından sonra ADF yöneticileri direnme kararı almışlardı. Ve hatta, ordunun Tebriz'e ulaşmasından birkaç gün öncesine kadar da ''ölmek var, dönmek yok'' sloganını atıyorlardı. Tarih bu sloganın pratikte iki bölüme ayrıldığını gösterdi: Yöneticilerin bölümü kaçmak, halk yığınlarınınki ise kalıp ölmek.

İran'daki Sovyet temsilcilerinin, Azerbaycan Milli Hükümeti'nin merkezi devlete karşı tavrı konusunda, ayrı ayrı düşünceleri vardı. Bakırof, Azeri halkın İran Ordusunun önünü kesmesi ve kendi hükümetini koruması gerektiği düşüncesindeydi. Tahran'da Sovyet elçisi olan, Stalin ve Molotof'dan direkt talimat alan Sadçekof için; Gevam'la Kuzey petrolleriyle ilgili anlaşmayı imzaladıktan sonra, Pişeveri hükümetinin varlığı ve yokluğu pek önemli değildi.

12 Aralık 1946 tarihinde yani, Azerbaycan Milli Hükümeti'nin kuruluşundan tam bir yıl sonra, İran ordusu Tebriz'e ulaştı. Şah ordusunun Tebriz'e ulaşmasından önce şehirde hakimiyet Fırka düşmanı olan kişilerin eline geçmişti. Bu nedenle orduya karşı herhangi bir direnişin gösterilmemesi bir yana, bu kişiler ADF yöneticilerinden yüzlerce kişiyi idam ettiler.

Böylece Azerbaycan Demokratik Hükümeti'nin bir yıllık yaşamı sona erdi. Bu biçimdeki bir sona eriş, hem Azerbaycan demokratik hareketine katılan neslin hem de daha sonraki neslin üzerinde manevi ve siyasi yönden çok kötü bir tesir bıraktı.

Çünkü bu özünde tamamiyle bir teslim olmaydı ve halk bunu beklemiyordu. Beklenmeyen bu teslim olma, ADF yöneticilerinin Şah ordusuna karşı duracak ve eğer bunu başaramıyorlarsa düzenli bir geri çekilmeyle üye ve kadrolarını katliamdan kurtaracak kadar, devrimci yeteneğe ve beceriye sahip olmadıklarını açığa çıkardı. ADF yöneticileri teslim olma kararını siyasi ve askeri kadrolarına bildirmeden Azerbaycan'ı terkettiler. Bundan dolayı üye ve kadroların büyük bir bölümü gericilerin eline düştüler, vahşice öldürüldüler ve tüm varlıkları talan edildi.

Bu, Gevam'ın seçimlerin düzenli yapılması için gerekli gördüğü özgür ortam idi!

Tebriz'den sonra öteki Azerbaycan şehirleri teker teker merkezi devletin eline geçti. Binlerce ADF üye ve sempatizanlarının mahkeme edilmeden, gericiler tarafından öldürülmesi için İran Ordusu şehirleri kasıtlı olarak geç ele geçiriyordu. Kesin olmayan rakamlara göre, Azerbaycan köy ve şehirlerinde yaklaşık 15 bin kişi gericiler tarafından öldürüldüler, ''temizlendiler!''.

(Devam edecek)

TANIR MISIN BENİ

A. Kasemlo'nun anısına

Yastığa baş koyup,
Bir uyumaz sevdayım.
Bir karasevda,
Bir karabelayım,
Belamdan,
Korkunç belamdan da olsa
Tanır mısın beni?

Zincire vurulmuş,
Dört oğul aslanım ki,
Anamın göğsünde,
Dört hançer yarası.
Yaramdan,
Korkunç yaramdan da olsa,
Tanır mısın beni?

Bir yoldur,
Uzar, gider.
Bir yoldur,
Diyarbekir'den Kerkük'e
Adı özgürlük,
Adı sevgi,
İşte geldim, gidiyorum,
Sizler yaşatın beni, kavganı,
Özgürlüğün ölümsüz neferleri...

Y. KIZIL

ŞEVÊN PIŞTGIRİYA KOVARA DENG

DİYARBAKIR-AĞRI TEMSİLCİLİKLERİ

ŞEVA PIŞTGIRİYA KOVARA DENG A YEKEMİN LI DIYARBEKIR

Egemenlerin sömürgeci politikalarının teşhirinde olduğu kadar, Kürt kültürünün kitleler arasında yaygınlaşmasında da etkin bir işlevi olan dergimiz DENG'in dayanışma gecelerinin ilki Diyarbakır'da yapıldı.

Çıkışından günümüze değin üstlendiği görevi layıkıyla yerine getiren, ödünsüz yayıncılığıyla her türlü zorluğa göğüs geren DENG, bu işlevini yerine getirirken çoğu zaman çalışanları bile şaşırtan yeni baskı ve engellemelerle karşılaşabiliyordu. Öyle ki, bazen DENG'in bütün kadrosu cezaevlerine kapatılabiliyor, matbaacılar ölümle tehdit edilerek DENG'i basmamaları isteniyor, okurlar, bayiler, özcesi DENG'in yanından geçenler dahi, egemenlerin baskısıyla karşılaşabiliyordu.

Çıkışıyla egemenleri ürküten DENG, 12 Eylül askeri faşist diktatörlüğünün ardından yayınlanan Kürtçe isimli ilk dergi olması nedeniyle de yoğun baskı ve engellemelerle karşılaştı. Daha dergimizin ilk sayısında toplatma kararı alındı, dergimizin sahibi ve yazıişleri müdürü tutuklanarak cezaevine konuldu, dergimiz hakkında onlarca dava açıldı, sorumlular hakkında yüzyıllara varan hapis, milyonları aşan para cezası istendi. Özellikle Kürdistan'da satış yapan bayilere yoğun engelleme ve baskılarla yaklaşan egemenler, DENG dergisini satan onlarca bayii gözaltına aldı, işkence tezgahlarından geçirdi.

Sömürgeci egemen güçlerin tüm baskı ve engellemelerinden umduğu tek şey vardı: DENG'in sesini kesmek...

Kitleler içinde çıkışıyla umut olan, yüklendiği misyonla kitlelere rehberlik eden, teorik-pratik birikimiyle Kürt halkının ulusal kurtuluş mücadelesinde onurlu yerini alan DENG'in sesini kesmek o kadar kolay değildi kuşkusuz. DENG'in sesini kesmek isteyen bayların unuttuğu birşey vardı. DENG, yüklendiği görevi başarıyla yerine getirmeye kararlıydı. Her türlü zorbalığa göğüs gerecekti.

Egemenlerin baskı ve engellemelerine karşı yürüttüğümüz onurlu mücadele kendini dayanışma gecelerinin düzenlemesinde de gösterdi.

DENG'le dayanışma geceleri düzenlemek için ilk başvuru Diyarbakır Valiliği'ne yapıldı. 2911 sayılı esas yasa uyarınca, 7 kişilik düzenleme kurulu oluşturularak 11 Aralık 1991 tarihinde Valiliğe yapılan başvurudan hemen sonra gecenin hazırlıklarına başlandı. Gece hazırlığı için, yasanın ve Olağanüstü Hal "yasalarının" gerektirdiği ek belgeler de olmak üzere toplam 60'a yakın belge Valiliğe verildi. Belgelerin Valiliğe verilmesiyle birlikte gece hazırlıklarına da başlandı. Bir yandan afişler asılıyor, diğer yandan da biletler satılıyordu.

Yapılan başvurudan sonra Emniyet yetkilileri sonucun en geç üç gün içinde bildirileceğini şifaen belirttiler. Buna rağmen gecenin yapılacağı tarihe 48 saat kalıncaya kadar herhangi bir bildirimde bulunulmadı. Hazırlıkların büyük çoğunluğu ile tamamlandığı, biletlerin tümünün satıldığı bir esnada emniyet yetkilileri, Vali adına yaptıkları bildirimle geceye izin verilmeyeceğini söylediler. Gerekçeleri ise basit, inandırıcılıktan uzak ve tamamen keyfiydi. İzin verilmeme gerekçesi yapılan tebligatta aynen şöyle yazılıydı:

"İlimiz Olağanüstü Hal Bölgesi'nde olması Düzenleme Kurulu Üyeleri ile toplantıda görev alacakların durumu, İlimiz Olağanüstü Hal bölgesinde olması, toplantıya büyük bir halk kitlesinini iştirak edeceğinin tahmin edilmesi, kanuna uygun olarak başlatılacak olan toplantının devamı süreci içinde kanunsuz toplantı haline dönüştürülebileceği, Genel Güvenlik ve Asayiş yönünden sakıncalı olacağı düşünülerek, düzenlemek istediğimiz kapalı yer toplantısına 2935 sayılı Olağanüstü Hal Kanununun 11. maddesinin (h) bendi ile 2911 sayılı Kanunun 17. maddesi uyarınca izin verilmemiştir."

Özellikle yeni kurulan hükümetle birlikte, demokratikleşme konusunda ileri adımlar atılacağı görüntüsü kitleler içinde yer etmişti. Demirel-İnönü hükümetinin ilk gezilerini Kürdistan'a yapmaları, Kürt halkının yoğun kalabalıklarla yeni hükümete destek vermesi bu görüntünün uzantısıydı. Ancak büyük vaatlerle kurulan yeni hükümetin günümüze değin çok az zaman geçmesine rağmen vaatlerini ne denli "yerine getireceğini" yaşanan olaylarla görmek mümkündür.

Kürt halkı yine katlediliyor, Kürdistan yine kaynıyor, işkence yine devam ediyor, en sıradan haklar bile yine gaspediliyor... Kültürel etkinliklerin bile engellenmesi hükümetin gerçek yüzünü görmeye yeter, artar bile...

Baylarımız, gerçek yüzlerini DENG'in dayanışma gecesine izin vermemekle de gösterdiler. Ancak tüm baskı ve engellemelere rağmen DENG'in Diyarbakır'da düzenleyeceği dayanışma gecesi yapıldı.

Diyarbakır Gecesi'nden bir görüntü (Foto: DENG)

21 Aralık 1991 gecesi Site Sineması'nda düzenlemek için başvurusu yapılan geceye izin verilmemesi üzerine aynı programla bir başka yerde gece fiilen yapıldı.

Yaklaşık 1000 kişinin katıldığı dayanışma gecesine, Ey Raqip marşı eşliğinde şehitler anısına yapılan saygı duruşu ile başlandı. Marş esnasında, sahnede yapılan düzenleme ile Şex Said, Seyit Rıza ve Qadı Mıhamed'in Kesk-Sor-Zer zemin üzerine yapılan bez pankartı sahneye asıldı. Saygı duruşunun bitiminde Koma Folklora HKD Amed'in Urfa oyunlarından oluşan gösterisi kitleye sunuldu. Daha sonra sahneye çağrılan DENG Dergisi Sahibi **Hikmet ÇETİN** kitleye hitaben konuştu. Hikmet ÇETİN, coşkulu alkışlar eşliğinde sürdürdüğü konuşmasında özetle şu görüşlere yer verdi:

"Kürt halkı, ülkesi ve tüm değerleriyle sömürgeciler tarafından parçalanmış ve bu parçalanmışlık sürecinde her döneme özgü mücadele yöntemleriyle ayakta kalabilmeyi başarmış bir halktır. Halkımız üzerindeki baskıcı, sömürgeci uygulamalar süreklilik arzetmekle beraber, bu uygulamalar, belirli dönemlerde alabildiğince vahşi ve acımasız bir düzeye yükseltilmiştir."

Bu koşullar altında DENG Dergisi'nin yayın yaşamına başladığını anlatan ÇETİN, konuşmasını şu cümlelerle sürdürdü:

"Egemenlerin Kürt halkına yönelik sömürgeci politikalarının teşhirinde yoğun bir çaba içerisine giren dergimiz DENG, bu politikaların etkisiz kalması için teknik teorik kadrosu, muhabir, temsilcilikler ve okur kitlesiyle özverili ve disiplinli bir çalışma örneği göstermiştir."

Konuşmasının daha sonraki bölümlerinde DENG'in yayın yaşamını ayrıntılı bir şekilde açıklayan ve karşılaştığı zorluklara değinen ÇETİN, konuşmasının devamında şu görüşlere yer verdi:

"Yayın hayatına atılışımızın birkaç ay sonrası, çıkartılan SS kararnameleri bile bizleri, doğru politikaları kitlelere ulaştırmaktan alıkoyamadı.(...)

İstanbul'daki matbaalar özel olarak uyarılıp, DENG'in basılması engellenmeye çalışıldı, kimi matbaacılar ölümle tehdit edildi.(...)

Ancak bizler, egemenlerin istediği zeminde yani ....istanlı, ...stanlı yeni ülkeler keşfetme garabetine düşmeden, başından beri benimsediğimiz yayın politikasıyla yürümeye kararlıydık. Günümüze kadar da bu politikayla gelebildik."

ÇETİN, konuşmasının daha sonraki bölümlerinde dergimizin SS Kararnameleri sürecinde verdiği kararlı mücadeleyi ve 5. sayımızı, devrimci yaratıcılığın en güzel örneği denebilecek bir metodla, fotokopiyle çoğaltıp dağıttığımızı anlattıktan sonra konuşmasını şöyle sürdürdü:

"Bizler, tüm yaşamımızı sömürgecilerin zindanlarında geçirme pahasına, hatta yaşamımızı bir bütün olarak bu davaya adamışız. Bu uğurda sizlerden de aldığımız güçle her türlü güçlüğü aşacağımıza ve halkımızın özgürlük mücadelesine katkıda bulunmaya ve bu mücadeleyi geliştirmeye kararlıyız."

Yeni hükümetin politikalarınında eskileri aratmayacak oranda baskıcı ve inkarcı olduğunu vurgulayan ÇETİN, konuşmasını şu taleplerle sona erdirdi:

"Tüm gerici uygulamalara karşın devlet tarafından atılacak olumlu adımların karşısında olmayacağımızı da belirtmek isterim. Ayrıca hükümetçe vaad edilen girişimlerin de Kürt sorununun adil ve demokratik çözüm sürecini başlatacağını da sanmıyorum.

Bu sürecin başlatılması ve ilk ciddi adımların atılması gerekir.

Bunun içinde;

*** Kürdistan'da Olağanüstü Hal'e son verilmeli,**

*** Kürdü Kürde kırdırtmak demek olan Köy Koruculuğu kaldırılmalı,**

*** Bir cinayet ve provakasyon örgütü olan özel tim ve kontr-gerilla kaldırılmalı,**

*** İşkenceye son verilmeli,**

*** Genel af çıkarılıp, yurttaşlıktan çıkarılanlara tüm hakları geri verilmeli,**

*** Tüm yurtsever Kürt Partilerine serbestçe faaliyet hakkı tanınmalı,**

*** Radyo ve televizyonda Kürtçe yayın ve okullarda Kürtçe eğitim yapılıp Kürt dili resmi kurumlarda da kullanılabilmelidir.**

Hükümet Kürt sorununun çözümü ve demokratikleşme proğramının uygulamasında samimiyse öncelikle bu adımları atarak güven sunmak zorundadır.

Özgürlük, demokrasi ve barış mücadelesinde Kürt kimliğini, Kürt sanatını, Kürt kültürünü ve Kürdistani politikaları savunup geliştirme yolunda onurlu ve ağır bir görevi üstlenerek bugüne kadar yayın yaşamını sürdürebilen DENG adına sizleri sıcak duygularımla selamlıyorum."

Yoğun bir coşkuyla devam eden geceye ilk sanatçı olarak **SİPAN** çıktı. Serhad şehri Agıri'nin ezgilerini Diyarbakır'a taşıyan SİPAN, yoğun bir ilgiyle izlendi.

SİPAN'dan hemen sonra ise Diyarbakır'ın uzun yıllar özlemini duyduğu **ROJDA** kitleyi coşturdu. 12 Eylül öncesi oluşturulan Koma Azadi'nin solisti ROJDA, Kürdistani giysileri içinde sahnede bir ışık gibi parlıyordu. ROJDA programını "Mılletê Kurd" türküsüyle bitirdi. Her "Riya Azadi Bawerbıı" dizesiyle kitle coşuyor, alkışlar salonu inletiyordu.

Şiirle devam eden gecede, **Seydayê CİGERXWİN**'in "Ey Heval Robson" şiiri yurtsever bir dostumuz tarafından okundu. Hemen sonrasında ise mesajların okunmasına geçildi. Mesajların okunması gece boyunca da aralıklı olarak devam etti.

Geceye yoğun bir mesaj katılımı vardı. Mesajlar içinde en büyük ilgi ise, PSKT (Partiya Sosyalist a Kurdıstana Tırkiyê) Genel Sekreteri Sayın **Kemal BURKAY**'ın Kürtçe ve Türkçe okunan mesajına gösterildi. Kitlenin coşkusu Sayın BURKAY'ın mesajının okunduğu an dorağa ulaştı. Salondaki tüm kitle mesaj süresi ve bitiminde mesajı yaklaşık 10 dakika ayakta alkışladı. Salon yoğun alkışlar ve "Bıji Kurdıstan" sloganlarıyla inliyordu.

Mesajların okunmasını Halepçe Mizanseni, Slayt ve Folklor gösterileri izledi. Diyarbakır ve İstanbul HKD'nin birlikte sunduğu Halepçe Mizanseni'nde, bir yandan da slatylar gösteriliyordu. Mizansen ve slayt gösterisinde duygularını saklamayan onlarca insan ağlıyordu. "Bımre Saddam", "Bıji Kurdıstan" sloganları salonu inletiyordu. Slayt gösterilerinde ağırlık, Halepçe'de katledilen binlerce Kürdün içler acısı görüntülerindeydi. Her şehidimiz bir kez daha dünyaya haykırıyordu: "Kürt halkının yeniden katline izin vermeyin!..."

Mizansenden sonra sahneye, 14 yıldır ülke topraklarından uzak, yurtsever sanatçı Said GEBARİ çıktı. Militan sanatçılığın da bir ifadesi olan Said GEBARİ, ud'uyla kitleyi Kürdistan'ın dağlarında, ovalarında, şehirlerinde dolaştırdı. Yaklaşık 1 saat sahnede kalan GEBARİ, Kürdistan halkıyla da yıllardır duyduğu özlemi giderdi.

Gecenin ikinci slayt gösterisi Koma Dengê Azadi'nin programından hemen önce yapıldı. Slaytlar DENG'in şimdiye kadar çıkan sayılarından kapaklarla, DENG'in seçim tavrını doğrulayan mitinglerin gösteriminden oluşuyordu.

Programın sonuna gelinmişti artık. Saatler yıldırım hızıyla ilerliyordu.

Son sanatçılarımız genç ve yetenekli Modern Kürt Grubu **Koma Dengê Azadi'ydi. Programını, başlangıçta özellikle Kürt müziğini çağdaş bir tarzda yorumlayan bestelerden oluşturan grup, sonraki bölümlerde özellikle folklorik parçalara ağırlık verdi. Son parçaları olan "Kine Em"i söylediklerinde adeta salon alkışlarla inliyordu. Modern müzikleriyle kitleyi coşturan Koma Dengê** Azadi'nin programında tüm kitle pistte hayal çekiyordu.

DENG, bir kez daha egemenlere şamar vurmuştu, meşru haklarını bir kez daha layıkıyla kullanmıştı... Kitlelere güvenini birkez daha pekiştirmişti DENG...

PSKT Genel Sekreteri Kemal BURKAY'ın Mesajı

Değerli Arkadaşlar,

Ben ve Yurt dışındaki birçok arkadaşım için, bu dayanışma gecesine katılmak, ne yazık ki mümkün değil.

1983'den bu yana, sivil yönetime ve demokrasiye geçiş adı altında, tek kaleli seçim oyunlarıyla kitleler aldatılıyor. Ama ülke daha militarize edildi, faşist yapı pekiştirildi. Halkımıza karşı terör çarkı ağırlaştırıldı. Demokrasi üstüne bolca konuşan yeni hükümetin ise proğramında, özellikle de Kürt sorunuyla ilgili olarak, dişe dokunur birşey yoktur. O, kitao ve gazete yayınını sözde serbest bırakarak Kürt sorununu çözmekten söz ediyor. Sorunun boyutları karşısında bu öneriler gülünçtür. Bağımıza elkoyan bize bir salkım üzümü yeter buluyor!

Oysa Kürt sorununa gerçekçi, adil bir çözüm bulunmadan Türkiye'de demokrasi ve barış getirmek düştür. Kayseri'nin doğusu özgür olmadan batısı da özgür ve barış içinde olamaz.

Türkiye çok uluslu bir ülkedir. Politik ve idari yapısı da buna uygun olmak zorundadır. Gözleri bu gerçeğe kapamanın kimseye yararı yoktur. İki halkın birarada yaşaması ancak ve ancak tam bir özgürlük temelinde mümkündür. Biz bunu istiyoruz.

Ama yetmiş yıldır inkar ve zulüm politikası izleyenlerin kafaları kireçlenmiştir ve değiştirmeleri güçtür. Onlardan merhamet bekleyemeyiz. Demokratik Türkiye'yi, özgür Kürdistan'ı kitlelerin mücadelesi yaratacaktır.

Kardeşler,

Mücadele süreci acılıdır, uzundur, iniş ve çıkışlarla doludur. Ama kuşku olmasın, 2000 yılına özgür bir halk olarak varacağız.

Bu mücadelede bize inanç, coşku ve direnç kadar sağduyu ve uzak görüşlülük de gerekir. Ülkemizin ve bölgenin bugünkü koşullarında bağımsız ve etkili bir politika izlemek güçtür, ama olanaksız değildir. Sağlıklı bir politika meyvelerini uzun erimde verir.

Yakın bir gelecekte birlikte olma dileğiyle size başarılar dilerim.

Yüreğim sizinledir!

Kemal BURKAY
Türkiye Kürdistanı Sosyalist Partisi (PSKT) Genel Sekreteri

İDARE MAHKEMESİ BAŞKANLIĞINA
DİYARBAKIR

YÜRÜTMENİN DURDURULMASI İSTEKLİDİR

DAVACI: 1) M. Fehim IŞIK; Muradiye Mahallesi 14. Sk, 4. Çıkmaz, No: 6-D D.BAKIR.

2) Ahmet KILIL; Melikahmet Cad. Palo Sk. Palo Apt. K:3, No:9 D.BAKIR

3) Mazhar KARA; Fatih Mah, 18. Sk. No:7-DİYARBAKIR,

4) İbrahim HALİL DEDE; İnanoğlu Cad. Oryıl 11 Apt. No: 7/30 D.BAKIR,

5) Mükerrem AYYILDIZ; Aliemiri Cad. 64/11 D.BAKIR,

6) İsmail ÖZTÜRK; Rızvanağa Sk. Gençkalan Apt. Kat: 2/4 D.BAKIR,

7) Atilla KARAKOÇ; aynı adreste oturur.

VEKİLİ: Av. Semir GÜZEL; İnönü Cad. Kahraman işhanı, Kat:4 DİYARBAKIR.

DAVALI: Diyarbakır Valiliği.

DAVA: İşlemin iptali.

İSTEK KONUSU: Diyarbakır Valiliğinin 19.12.1991 tarih ve Basın-91188/91 bila sayılı ekli işleminin **iptaline ve öncelikle YÜRÜTMENİN DURDURULMASINA** karar verilmesi isteğidir...

BİLDİRİM TARİHİ: 19.12.1991

OLAY VE İPTAL NEDENLERİ: 1) "Atatürk Bulvarı, Emlak Bankası Apartmanları, B. Blok, No:146, Kat:7, Daire:28-Aksaray/İstanbul" adresinde münteşir DENG DERGİSİ'nin kuruluş yıldönümünü kutlamak amacıyla, anılan derginin Diyarbakır İrtibat Bürosu çalışanları olarak, Diyarbakır Valiliğine 11.12.1991 tarihinde başvuruda bulunduk. Başvurumuz ekinde, 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'nun aradığı belgeler ve sair tüm biçim koşulları yerine getirilerek Valilik Makanıma sunulmuştur.

Ancak, Diyarbakır Valiliği Emniyet Müdürlüğü Güvenlik Şube Müdürlüğü birimi tarafından tesis edilip Vali Yardımcısı imzası ile düzenlenmiş olan 19.12.1991 tarihli işlem kapsamında, "(...) **Düzenleme kurulu üyeleri ile toplantıda görev alacakların durumu, İlimiz Olağanüstü Bölgesinde olması, toplantıya büyük bir halk kitlesinin iştirak edeceğinin tahmin edilmesi, kanuna uygun olarak başlatılacak olan toplantının devamı süresi içide kanunsuz toplantı haline dönüştürülebileceği, genel güvenlik ve asayiş bakımından sakıncalı olacağı düşünülerek, kapalı yer toplantısına 2935 sayılı Olağanüstü Yasanın 11. maddesinin (h) bendi ile 2911 sayılı kanunun 17. maddesi uyarınca izin verilmemiştir**" denilmektedir.

Ekte sunduğumuz anılan işlem müvekkillerden M.Fehim IŞIK imzasına 19.12.1991 tarihinde tebliğ edilmiş; tebellüğü içeren imza evrak suretine alınmıştır. Bu bakımdan dilekçe ekinde tebelluğ belgesi sunalamamıştır.

2) Davalı idarece tesis edilen işlem usul, yasa ve hukuka açıkça aykırı olduğu için iptal edilmesi isteği ile işbu davayı açmak zorunluluğu doğmuştur.

2-a) **İşlem sebep unsuru itibariyle sakat ve hukuka aykırıdır:**

İşlem kapsamında sebep olarak gösterilen "düzünleme kurulu üyeleri ile toplantıda görev alacakların durumu", idarenin önyargılı davrandığını; işlemi salt bu önyargının etkisi ile tesis ettiğini ortaya koyan bir ifade biçimidir. Zira, toplantı için izin isteminde bulunan müvekkillerimizin tamamı yetkili C.Başsavcılığından sabıkasız olduklarına ilişkin belgeleri dahi hazırlayıp yetkili makama sunmuşlardır. Kaldı ki, toplantıda görev alacak şahıslar bakımından da herhangi bir yasadışılık bulunmamaktadır. Soyut bir yaklaşım biçimi ve önyargıdan öteye geçmeyen karalamacı bir tutum ile, izin verme işlemi tesisinde, sebep olarak gösterilen gerekçenin inandırıcılığını gölgelemektedir.

İdare işlemlerinde gösterilen sebeplerin somut, belge ile desteklenir nitelikte şüpheye dayanmayan ve yakın amaçlara göre oluşan olgulara dayanması gerekmektedir. Bu özellikleri içermeyen idare işlemi temelinden sakat ve hukuka aykırıdır. Kaldı ki, işlem kapsamında gösterilen bu gerekçede, idarece dayanılan ölçütlerin hangi yasa veya yönetmelik kuralına göre şekillendiği de belirgin değildir. Gerçekten hiçbir yasada, "toplantıyı düzenleyen ve görev alacak şahısların durumu" diye bir izin vermeme gerekesi bulunmamaktadır. Bu ölçütten hareket edildiğinde, İdarenin takdir yetkisi'nin yerini, bütünüyle bir keyfilik hakkı almaktadır ki; bu hal "hukuk devleti ve hukukun üstünlüğü kuralı" ile uygunluk taşımamaktadır. Böyle bir ölçüte hukuken geçerlilik tanınması halinde, her mülki amir, yasa ve yönetmelikleri tamamen bir yana bırakarak dilediği yönde tasarruf yapma keyfiliği kuşanmış olur. Ancak, İdarenin takdir yetkisinin yerinde kullanılmış olup olmadığının denetimi dahi yargıya aittir. Hukuk devleti ilkesi de bunun gerektirmektedir. Bu bakımdan sebep unsurunu sakatlayan bu işlemdeki diğer gerekçeleri dahi zedeleyen bu yaklaşım biçimi nazara alındığında, işlem bütünlüğü de hukuka aykırı düşmektedir. onun içindir ki, iptal istemimizin kabulünü talep zorunluluğu doğmuştur.

Yine aynı şekilde "toplantıya büyük bir halk kitlesinin iştirak edeceğinin tahmin edilmesi" şeklindeki sebep de, aynı şekilde işlemi sakatlayan bir sonuç yaratmaktadır. Hukuk, tahminlerle ilgilenmez; olgu'larla ilgilenir. İdare de tahminlerle değil hakkın özünü ilgilendiren olgularla ilgilenmek işlevine sahip olmak konumundadır. Zaten toplantının yapılacağı salon dahi ancak 740 kişi almaktadır. **Bu salonun tamamen doldurulabileceği dahi olanak dışıdır.** Kaldı ki, ülkemizde 1000 kişinin, 2000 kişinin katıldığı salon toplantılarının yapıldığı; bu toplantıların televizyon ve basından dahi kamuoyuna yansıtıldığı, herkesçe bilinen bir vak'adır. Esasında kurumlararası, kişiler arası, organlararası eşitlik kurallarına dahi açıkça aykırı düşen işlem mantığı, temelinden sakattır.

Demokratik İdare biçimlerinin uygulandığı yönetim modellerinde geniş halk kitlelerinin katılımı, esasında o demokratik rejimi güçlendiren bir unsurdur. Rejimin iç tutarlılığının sağlanmasını temin bakımından, İdarelerin önyargıdan öteye geçmeyen endişelere sarılmaları, esasında "demokrasi" ilkelerine de köklü bir şekilde zarar vermektedir. Demokrasiye zarar verici nitelikteki bu işlem, mer'i hukuk kurallarına da dayandırılmamıştır. Bu işlemdeki temel yaklaşım tarzı demokratik yönetim kurallarını zedelediği gibi hukukun üstünlüğü ilkesinin yerine keyfiliği ikame etmektedir. Bu yönüyle Anayasada kullanılmasını engelleme; hakların özünü ortadan kaldırma; Anayasal hakları anlamsızlaştırma gayesini gütmektedir. Böyle bir sebep de yasal değildir.

Aynı işlem kapsamında "kanuna uygun olarak başlatılacak toplantının" kanunsuz hale dönüşebileceği endişesi vurgulanmıştır. Bu sebep dahi, işlemi kendi içinde çelişkili bir hale getirmektedir. Madem ki İdarece toplantının kanuna uygun olarak başlatılmış olduğu öngörüldü; o halde, "düzenleme kurulu üyeleri ve görev alacakların durumu" şeklindeki yaklaşım alabildiğine anlamsızlaşmaktadır. İşlemde bulunması gereken maksat yönünden yasaya uygunluk unsurunu zedeleyen bu iç çelişki karşısında, iptal istemimizin kabulüne karar verilmesini talep ederiz.

Diyarbakır ilinde Deng Dergisi tarafından daha önceleri herhangi bir toplantı düzenlenmemiştir. Diğer dergi veya yasal dernek toplantılarında da, yasadışılığa dönüşme hali olmamıştır. Bu işlem kapsamında gösterilen soyut varsayımı destekleyen hiçbir emsal olay vukua gelmediği gibi, olayın meydana geleceğine ilişkin karine de bulunmamaktadır. O bakımdan, yasaya açıkça aykırılığının ötesinde, en basit mantık kuralları ile dahi bağdaşmayan izin verme-

me işlemi hukuka aykırı sonuçlar yaratmıştır.

Genel güvenlik ve asayiş ölçütü, oldukça genel bir sebeptir. Özgül başvuruda somutlaşmış bir güvenlik engeli bulunmamaktadır. İnsanların bir araya gelmesi ile Diyarbakır ilinin yada dar bir çevrenin güvenliğini zedeleyen hiçbir hal vukua gelmez. Çünkü, müvekkillerimizin toplantı istemine ilişkin evrakları teslîminden iki gün önce şehrimize Başbakan ve Başbakan Yardımcısı gelmiş; binlerce kişi coşkulu bir şekilde bir arada toplanmış; bu toplanmadan da herhangi bir güvenlik yada asayiş sorunu doğmamıştır.

Bu bakımdan insanların bir araya toplanmasına vesile olunmasından duyulan endişe, yere özellikler itibariyle de anlamsızdır. Diyarbakır halkı ve bir toplantının izleyisici konumundaki muhtemel insanlar, asayiş ve güvenlik sorunu yaratmayacak olgunluktadır. Toplumun uygarlık düzeyi, işlemin temelini teşkil eden uygarlık düzeyinden çok daha üstündür. Toplumumuzun en çok gereksinim duyduğu "İdare ile Birey arasındaki güven unsurunun" tesisinde, Yönetim Organlarına çok büyük bir görev ve sorumluluk düştüğü aşikârdır. Hakların yasal kullanımı ne kadar engellenirse, yasadışılık da o kadar özendirilmiş olur. Bu da güven unsurunu temelinden zedelediği gibi, hukuk ve demokrasi kurallarını da inkilaa uğratmaktadır. Hukuk kurallarını tesisine katkıda bulunulmasını temin bakımından da, iptal istemimizin kabulünü talep zorunluluğu doğmuştur.

2-b) **İşlem konu unsuru itibariyle sakat ve hukuka aykırıdır:**

İşlemde dayanılan madde, 2935 sayılı Olağanüstü hal Yasasının 11/h ve 2911 sayılı yasanın 17. maddesidir. Öncelikle Olağanüstü hal Kanunun 11. maddesinini kenar başlığı "Şiddet Hareketlerinde Alınacak Tedbirler" adını taşımaktadır. 2935 sayılı yasanın 11/h maddesinin takbit edilebilmesi için, şiddet hareketinin oluşması, cereyan etmiş bulunması, bir önkoşuldur. Şiddet hareketi ise, üçüncü şahıslara yönelik somut bir eylemliliği ifade eder. Gerçek ve tüzel kişilere yönelik somut eylemlilik hali oluşmadan, 11/h maddesi ile düzenlenen yasak şartı da oluşmaz. Anılan madde hükmü ile somut bir eylemlilik ortamında cereyan eden bir şiddet hareketi devam ettiği sırada sahne oyunu veya film gösterilmesi yasaklanmaktadır. Önkoşul oluşmadığına göre, 11/h maddesinin aradığı unsurlar da cereyan etmemiştir. Bu, durum, işlemi konu unsuru itibariyle sakatlamaktadır.

Kaldı ki, 2935 sayılı yasanın 11/h maddesi münhasıran sahne oyunlarına ve film gösterilerine engel olmaktadır. Şiddet ortamında, bu tür görsel etkinlikler engellenmiştir.

Oysa, müvekkillerimizin başvurusu, bir derginin kuruluş yıldönümünü kutlama toplantısıdır. Kutlama toplantısı ile sahne oyunu ve film gösterimi aynı anlamı ifade etmemektedir. İdarenin yasaklama kararında, kıyas yöntemine başvurulmuştur. Kanunların tatbikinde, kıyas yöntemine başvurulamayacağı; yasaların sarih düzenlemelerin ile bağlı ve sınırlı kalınması gerekliliği, İdare İşlemlerindeki konu unsurunun bir gereğidir. İşlemin bu yönüyle dahi iptali gerekmektedir.

2911 sayılı yasanın 17. maddesine birtakım fiillerin işlenmesinin kuvvetle muhtemel bulunması veya ülke bütünülüğü, genel ahlak ve kamu sağlığının korunması amacı ile toplantıyı yasaklayabilir hükmünü getirmiştir. Bu hükümle İdareye tanınan yetki kesin ve mutlak olmayıp, belirli koşulların oluşmasına bağlı bir takdir yetkisinden ibarettir. Bu yetkinin kulllanımında, somut, objektif, yasal gerçeklere dayanılması gerekmektedir. Aksi halde takdir yetkisinin keyfi kullanımı gibi, hakkın özünü ortadan kaldırmaya yönelik bir keyfilik doğar ki; bu da, Anayasa kurallarına açıkça aykırı düşmektedir. Monarşilere özgü keyfilik yetkisinin Demokratik Yönetimlere için öngörülmesi, hatta düşünülmesi dahi mümkün değildir. Müvekkillerimizin toplantı istemini, bu genel ilke ışığı altında değerlendirdiğimiz zaman, İdarece takdir yetkisinin sınırları aşılmıştır. Çünkü, bir toplantı yapılmakla, kamu düzenini bozacak olayların çıkması; bu olayların çok ciddi boyutlar kazanması; bu ihtimali de çok kuvvetlendiren belirtilerin bulunması koşulları bir arada gerçekleşmiş olmadıkça, 2911 sayılı yasanın 17. maddesinin tatbiki mümkün değildir. **Yine aynı şekilde, bir kutlama gecesinin düzenlenmesi ile, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü ortadan kalkmaz.** Kaldı ki, kimlikleri, adresleri belirli olan müvekkilerimiz her türlü sorumluluğu dahi üstlemişlerdir. Kendilerini yasaların öngördüğü rizikoya atmaları mantık dışıdır. Hukuk Devletinde bireylere haklar tanınır; hakların kullanımında yasaya aykırılıklar ceryan ettiğinde de sorumluluklar doğar. Yasaya aykırı eylem yapan, sorumlulukla karşılaşır. Bu bakımdan, hakkın kullanımının engellenmesi, hakkın özünü boşaltan, o hakkı işlevsiz kılan sonuçlar yaratmaktadır.

Ancak, engellemenin sınırları somut, objektif, herkesçe kabul edilebilir, aleni ve eşitlik kurallarına da uygunluk taşımalıdır. Belirtilen ilkelerden uzak ve keyfi bir şekilde yapılmış olan engelleme işleminde, soyut bir şekilde madde gösterilmiş olması, konu yönünden işlemi sağlıklı kılmamaktadır. onun içindir ki, iptal istemimizin kabulünü talep ederiz.

2-c) **İşlem maksat unsuru itibariyle sakat ve hukuka aykırıdır:**

Her idari işlemin tesisinde İdarenin objektij, tarafsız, yasaya uygun olmakla birlikte eşit ve hakkaniyet ilkelerine de uygun davranması gerekmektedir. İşlemin mantığına geçerlilik tanınması halinde, olağanüstü halin uygulandığı 13 vilayetteki hiçbir insanın, hiçbir sosyal yada mesleki topluluğun toplantı düzünlemesi mümkün değildir. Bu 13 vilayetteki kişi ve kurumlar yönünden bir Anayasal hak kullanılmaz bir hal almıştır" şeklindeki işlem mantığı, güncel bir şekilde orkaya konan toplumsal uzlaşma, toplumsal barış, demokratik katılım, doğu-batı arasındaki eşitlik, hakların yaygınlaştırılması gibi ilkelere de aykırılık teşkil etmektedir.

Sebep ve konu unsuru yönünden yaptığımız irdelemeler, esasında işlemin maksat unsuru yönünden de geçersizliğini açıkça ortaya koymaktadır. Bu itibarla, davalı valilik işleminin sebep, konu ve maksat unsurları itibariyle iptaline karar verilmesini talep ederiz.

Yürütmenin durdurulması, nedenleri:

Düzenlenmesi istenen bu toplantı nedeniyle salon tutulmuş; biletler bastırılmış; satışa arz edilmiş; bir miktar da biletin satışı gerçekleşmiştir. Ayrıca, geceye katılımın sağlıklı olabilmesi bakımından, reklam niteliğinde afiş ve duyurular bastırılmıştır. Tüm bunlar, belirli bir parasal harcamayı da beraberinde getirmiştir. Müvekkiller, kamuoyu nezdinde güzide bir sosyal faaliyet sergileme özlemi ile bütçelerinden, zamanlarından özveride bulunmuşlardır. Mali durumu yüksek olmayan müvekkiller yönünden "telafisi güç ve imkânsız zararlar doğmuştur".

İşlem de, yukarıda açıklanan nedenlerle, sebep, konu ve maksat unsurları itibariyle **"açıkça hukuka aykırı" düşmektedir.**

2577 sayılı yasanın 27/2. maddesinde belirtilen "telafisi güç ve imkansız zararların doğması ve işlemin açıkça hukuka aykırı bulunması" koşulları bir arada gerçekleşmiştir. Her iki unsur bir arada oluştuğuna göre, bir an önce yürütmenin durdurulmasına karar verilmesini; bu bakımdan da müvekkillerimizin muhtemel, telafisi imkânsız, önlenemez nitelikteki zararlarının önlenmesini talep zorunluluğu doğmuştur.

HUKUKSAL NEDENLER: Anayasa, İYUK, HUMK, 2911, 2935 sayılı yasalar ve ilgili mevzuat...

KANITLAR: İşlem, işlem dosyası ve sair her türlü kanıt...

SONUÇ VE İSTEK: Yukarıda açıklanan neden ve gerekçelerle, sebep, konu ve maksat unsurları itibariyle usul, yasa ve hukuka

açıkça aykırı davalı İdare işleminin iptaline;

2577 sayılı yasanın 27/2. maddesinde öngörülen koşullar birlikte gerçekleştiği için, öncelikle yürütmenin durdurulmasına karar verilmesini,

Yargılama giderleri ve avukatlık ücretinin de davalı İdareye yüklenmesini saygılarımla talep ve arz edirim.

EKİ:

1) Vekâletname;
2) 19.12.1991 tarihli Valilik işlemi;
3) 55 sahifeden ibaret "işlem dosyası"nın onaylı fotokopisi.

Av. Semir GÜZEL
Davacılar Vekili.

BASINA VE KAMUOYUNA

Büyük vaadlerle kurulan yeni hükümetin, kurulduğu günden bu güne çok az bir zaman geçmesine rağmen vaadlerini ne denli "yerine getireceğini" yaşanan olaylarla görebilmek mümkün.

Özellikle tüm sorunların aşılmasında ve öncelikle demokratikleşme konusunda kararlı bir tutum içinde oldukları görüntüsünü sunmaya çalışan Demirel-İnönü Hükümeti döneminde de değişen hiç bir şeyin olmadığı, açık örneklerle ard arda cereyan ediyor.

Yine Kürt halkı üzerindeki anti-demokratik uygulamalar devam ediyor, yine insanlar karanlık güçlerce alınıp hunharca katlediliyor, yine Kürt insanının barışçıl, kültürel etkinlikleri Hükümetin gerçek niyetini net olarak açığa çıkaracak gerekçelerle engellenebiliyor.

Bu tür baskıcı ve anti-demokratik uygulamaların son örneğini DENG Dergisi ve Diyarbakır halkı yaşadı.

Dergimizin, 21.12.1991 günü saat 18.30'da Diyarbakır Site Sineması'nda düzenlemeyi programladığı "Deng Dergisi İle Dayanışma Gecesi"ne Diyarbakır Valiliği'nce izin verilmedi.

Valiliğin 19.12.1991 tarih ve 91188/91 sayılı gerekçe yazısında gecenin tertip Komitesi ve geceye katılacak olan kitle potonsiyel suçlu olarak gösterilmekte, halkımızı ve dergimizi şimdiye kadar olduğu gibi şimdi de potansiyel suçlu görmekten kaynaklanan ve ileriye yönelik kendilerinden menkul kehanetlerle toplantının kanunsuz gösteriye dönüşebileceği varsayılarak izin verilmemektedir.

Valilik yazısında aynen şöyle demektedir: "(...) İlimiz Olağanüstü Hal Bölgesi'nde düzenleme Kurulu üyeleriyle toplantıda görev alacakların durumu, İlimiz Olağanüstü Hal Bölgesi'nde olması, toplantıya büyük bir halk kitlesinin iştirak edeceğinin tahmin edilmesi, kanuna uygun olarak başlatılacak olan toplantının devamı süresi içinde kanunsuz toplantı haline dönüşebileceği Genel Güvenlik ve Asayiş yönünden sakıncalı olacağı düşünülerek düzenlemek istediğiniz kapalı yer toplantısına izin verilmemiştir (...)"

Demokrasi özlemi içerisinde olan tüm Demokrasi güçlerini bekleyen acil görev; bu tür anti-demokratik uygulamalara karşı durmak ve baskı unsuru oluşturmaktır.

Genel anlamda tüm anti-demokratik uygulamaları, özel olarak dergimiz DENG'in karşı karşıya bulunduğu baskıları protesto ediyor, insanım diyen herkesi duyarlılığa davet ediyoruz.

19.12.1991

ŞEVA PIŞTRIRİYA KOVARA DENG
A DIWEMİN LI AGIRİ

Kürt halkının özgürlük ve demokrasi mücadelesinde onurlu yerini alan ve her geçen gün kitleler arasında kök salan; yayın alanında doğru politikalarından ve ilkelerinden ödün vermeden mücadelesini tüm baskı ve engellemelere rağmen sürdüren DENG, mücadelesini meşruiyet temelinde bugün de sürdürüyor.

Kuruluşunun 2. yılını doldurması sebebiyle Kürdistan ve Türkiye'nin değişik bölgelerinde yapılması planlanan "DENG'le Dayanışma Geceleri"nin 2.'si Ağrı'da yapıldı. 27 Aralık 1991 günü Ağrı Belediye Sineması'nda yapılan geceye Ağrı halkı yoğun bir ilgi gösterdi. 12 Eylül sonrası bu tür etkinliklerle ilk kez 20 Ekim Seçimleri'nde Bağımsız Milletvekili Adayı Nurettin BASUT'un seçim kampanyası sırasında tanışan Ağrı halkı, yapılan bu gecede bir kez daha ve daha büyük bir yoğunlukla korku duvarlarını aştı, dosta ve düşmana kimliğini haykırdı.

Geceye polisin müdahale edebileceği, değişik provokasyonların olabileceği kaygısı bile katılım oranını etkileyemedi. Salonda adeta adım atabilecek yer dahi yoktu. 1500. kişilik kapasitesi olan salonu yaklaşık 2500 kişilik bir kitle doldurmuştu.

Gece öncesi salonun çevresi resmi ve sivil polislerce adeta kuşatma altına alınmıştı. Geceyi izlemeye gelen kitle tek tek aranarak salona alındı. Saat 17.00'de başlayan gecede, salon yarım saat öncesinden tamamen doldu. Salona girildiğinde ilk göze çarpan şey, sahne gerisine asılan ve gece boyunca asılı kalan yaklaşık 5 m. boyundaki, kırmızı, beyaz, yeşil renklerden oluşan ve ortasında sarı renklerle DENG yazısının bulunduğu bayraktı. Gece saat 17.00'de Kürtçe olarak yapılan açış konuşmasıyla başladı. Konuşmada, yeni hükümetin tüm demokrasi demagojilerine rağmen, DENG'in Diyarbakır'da yapmayı planladığı geceyi yasaklamakla gerçek yüzünün açığa çıktığı belirtildi. Ancak DENG'in mücadelesinden bir adım dahi geri atmayacağı vurgulandı. Konuşma şu sözlerle devam etti:

"Lê em baş dızanın ku, tekoşina netewiya gelê Kurd wek pêlên behra mezın roj bı roj pêşta dıçe, bend û zincirên gırêdayi yek û yek dışkine. Lê em baş dızanın ku, tekoşina gelê me wek bayê Kurdıstan, zılm û tedayi jı ser xwe mina pelê payizê dıweşine. Em gelê Kurd ın, Dengê me nayê bırin. Duh em lı Diyarbekrê bûn, lê iro ji lıvırın. Dengê me hê zêtır, hê gumrah bılınd dıbe û azadi roj bı roj nêzık dıbe."

Yeni hükümetin Kürt sorunun çözümünü üniter devlet yapısı içinde gördüğü sürece demokratikleşme programı uygulayamayacağı, zira yeni hükümetin programının da Kemalizmin hamuruyla ve Kürt düşmanlığı üzerine yoğrulduğu vurgulanan konuşma şu sözlerle son buldu:

"Jı aliyê dın, gelê Tırk û gelê Kurd û rêxıstınên wi ên welatparêz ger programê da xalên pêşwerû hebın, divê lı ser wan bısekının û pıştgırı bıdınê. Lê em baş dızanın ku, ev gotınên wan bı dıl û can nınn. Ev gotınên wan derewê

hışk û holın. Dıvê gelê Tırk û gelê Kurd bı dayinên pıçûk nexapın. Jı bo bırati û wekheviya gelan tekoşineke hevgırêdayi bı rêkın. Bı bir û baweriya me pêkanina Kurdistaneki aza û Tırkiyake demoqrat bı vi awayi tê damazrandın. Pırsa Kurdi bı vi awayi tê safikırın. Her bıji bıratiya gelan. Her bıji DENG"

Açılış konuşmasının ardından **Mustafa ÇAMLIBEL, Metin AKSOY, Orhan ALPASLAN** ve tüm devrim şehitlerinin anısına, Kürt halkının ulusal marşı **"Ey Raqip"** eşliğinde saygı duruşu yapıldı.

Ağrı'da kitleler korku duvarlarını aştı (Foto: DENG)

Saygı duruşu sonrası diğer parçalarda yaşayan halkımız şu mesajla selamlanıyordu:

"Em dıxwazın vi şevê da slavek bışinın jı gelê xwe yê parçe kıri ra. Jı Qamışli ra, jı Zaxoyi û Silêmani ra, Jı Kirmanşahi û Mehabadi ra, Jı Erivani ra, jı seranser geli Kurdistani yên qehreman ra slavên xwe yên bırati dıkın."

Kürt halkının birliğe olan ihtiyacı ve O'nun devrimci güçlerine düşen görev ise şu sözlerde ifadesini buluyordu:

"Lı ali dın, em dıxwazın bala we bıkşinın ser rewşa hêzên şoreşger. Em hêvidarın û bawerın ku ev şev bıbe himek, bıbe stûnek jı bo yetikiya hêzên welatparêz. Em hevaltiya xwe ya şer xurt bıkın. Ev tışt bı destê me ye, em jı bir nekın."

Sonraki bölümde Dergimizin imtiyaz sahibi Hikmet ÇETİN kitlenin yoğun alkışları eşliğinde bir konuşma yaptı. Konuşmasında DENG'in yayın yaşamını, karşılaştığı baskı ve egellemeleri ayrıntılarıyla anlatan ÇETİN; özellikle, yeni hükümetin, atacağı adımlarla Kürt halkına ve demokrasi güçlerine güven sunması gerektiğini vurguladı. Bu amaçla da acil olarak hükümetin yerine getirmesi gereken talepleri şöyle sıraladı:

"* Kürdistan'da olağanüstü hale son verilmeli,

*** Kürdü Kürde kırdırma demek olan Köy koruculuğu kaldırılmalı,**

*** Bir cinayet ve provokasyon örgütü olan özel tim ve kont-gerilla kaldırılmalı,**

*** İşkenceye son verilmeli,**

*** Genel af çıkartılıp yurttaşlıktan çıkarılanlara tüm hakları geri verilmeli,**

*** Tüm yurtsever Kürt partilerine serbestçe faaliyet hakkı tanınmalı,**

*** Radyo ve televizyonda Kürtçe yayın ve okullarda Kürtçe eğitim yapılıp Kürt dili resmi kurumlarda da kullanılabilmelidir."**

Hükümetin henüz bu konularda güven verici adımlar atmadığını, ayrıca yaklaşımları itibariyle bu sorunları çözmekte kararlı olduğunu anlatamadığını, Kürt halkı için bu konularda rehavete kapılarak büyük beklentiler içinde olduğumuzu sananların, Kürt halkının ve O'nun Ulusal Kurtuluş Güçlerinin sağlam basacaklarını iyi bilmeleri gerektiğini vurgulayan ÇETİN, sözlerini şöyle bitirdi:

"Özgürlük, demokrasi ve barış mücadelesinde Kürt Kimliği'ni, Kürt Sanatı'nı, Kürt Kültürü'nü ve Kürdistani politikaları savunup geliştirme yolunda onurlu ve ağır bir görevi üstlenerek bu güne kadar yayın yaşamını sürdürebilen DENG adına, sizleri en sıcak duygularımla selemlıyor, daha nice yıllar böylesi şölenlerde beraber olabilmek ve bir gün özgür ve demokratik bir Kürdistan'da hep beraber halay çekip, coşkuyla özgürlüğü tatmak özlemi ve arzusuyla saygılar sunuyorum."

Hikmet ÇETİN'in konuşmasından sonra Diyarbakır Halk Tiyatrosu oyuncuları "Bir Duruşmanın Öyküsü" adlı oyunlarını sahnelediler. DENG'in sahibi Hikmet ÇETİN ve Yazı İşleri Müdürü Kamil ERMİŞ'in yargılandıkları bir duruşmayı oyunlaştıran DİHT oyuncuları, oyunlarıyla kitlenin beyenisini kazandılar.

DİHT'ndan sonra, aynı zamanda gecenin sunuculuğunu da yapan Dengbêj Orhan, söylediği türkülerle kitleyi coşturdu. Özellikle "Mıhemedo" adlı uzun havayı söylerken, adeta salondaki seyirci kitlesiyle bütünleşen Orhan, halktan çok sayıda istek aldı. Hareketli parçalar söylediğinde kitle, yer darlığına rağmen alkışları ve "Govend"leriyle Orhan'a eşlik etti. Repertuarını, özellikle 12 Eylül öncesi söylenen ve halk arasında yaygın olarak bilinen türkülerden seçen Orhan, kitlenin coşkulu alkışlarıyla programını bitirdi.

Orhan'dan sonra sahneye çıkan SİPAN, özellikle Ağrı yöresinde yaygın olarak söylenen folklorik parçalardan oluş-

Ağrı'da Kürt halkı DENG'le dayanışmasını coşkusuyla kanıtladı (Foto: DENG)

turduğu repertuarıyla büyük ilgi topladı. SİPAN'dan sonra sahnelenen ve Halepçe'de çekilmiş slaytların gösterimiyle de desteklenen Halepçe Mizanseni sırasında Ağrı halkı sloganlarıyla Saddam vahşetini bir kez daha lanetledi. Daha sonra DENG'in yayınlanan tüm sayılarının, DENG Yayınları arasında çıkan tüm eserlerin ve DENG'in desteklediği Bağımsız Adayların Seçim çalışmaları sırasında çekilmiş slaytların gösterimi ilgiyle izlendi. Halepçe Mizanseni'nin akabinde sahnaye çıkan HKD "Govend" ekibi oyunlarıyla beyeni kazandı.

Programın sonraki bölümünde, Irak Kürdistanı'nda uzunca bir süre Peşmerge olarak savaşmış, defalarca zindanlara atılmış ve işkence görmüş ve şu an yaşamını Avrupa'da sürdüren ünlü Kürt ozan Said GEBARİ sahneye çıktı. Yaklaşık bir saatlik bir süre kâh uzun havalarıyla, kâh govend türü parçalarıyla, zaman zaman da marşlarıyla kitlenin nabzını elinde tutan GEBARİ'yi sahneden ayrıldığında kitle uzun süre alkışladı.

Programın son konuğu, çalışmalarıyla Kürt halkı arasında yer etmiş, Kürt halkının müziğini evrensel değerlerle yoğurarak geleceğe aktarmak anlamında özverili çabalarıyla tanınmış Koma Dengê Azadi'ydi. Koma Dengê Azadi programına özgürlük ve demokrasi mücadelesinde 1979 Mart'ında Doğubeyazıt'ta provokatörlerce katledilen Mustafa ÇAMLIBEL ve 1980 Ekim'inde faşizm zindanlarında direnişiyle destanlar yazarak şehit düşen Metin AKSOY'un anısına yapılmış ve ilk kez söylenen parçayla başladı. Parça kitlenin duygularının doruğa çıkmasına ve faşizmin bir kez daha lanetlenmesine aracı oldu. Daha sonra çağdaş Kürt müziğinden örnekler sergileyen grup, "Kine Em" adlı parçayla programını bitirdiğinde tüm salon ayaktaydı.

Geceye bir çok kurum, kuruluş ve kişi tarafından, çok sayıda mesaj yollanmıştı. Türkiye Kürdistanı Sosyalist Partisi Genel Sekreteri Kemal BURKAY'ın mesajı okunduğunda kitle uzunca bir süre mesajı ayakta alkışladı. Mesajın okunması sırasındı "Bıji Partiya Sosyalist a Kurdıstana Tırkiyê" sloganı coşkulu bir biçimde atıldı.

Gece büyük bir olgunluk içinde ve düşmana inat mücadelenin ve direniş azminin zirveye çıktığı bir tarzda sona erdi.

VAN GECESİ'NE YASAK

28 Aralık tarihinde Van'da yapılması gereken DENG'le Dayanışma Geceleri'nin üçüncüsü anti-demokratik bir uygulamayla ve hiç bir gerekçe gösterilmeden yasaklandı.

Aynı gün gecenin yapılacağı salonun önünde gelen toplanan kitleye olayı açıklamak ve bu uygulamayı protesto etmek isteyen tertip komitesinden **Seyfettin KIZILYILDIZ** ve **Hakan KARTAL**, toplanan kitleden yaklaşık 100 kişi gözaltına alındı. Tertip Komitesi yaptığı basın açıklamasında olayı şu sözlerle protesto etti:

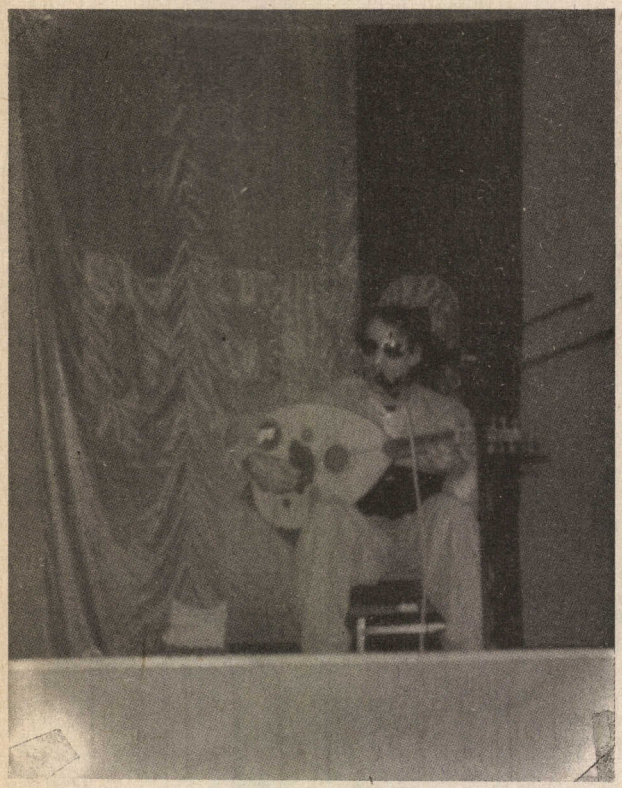

Said GEBARİ Şevên Pıştgıriya DENG da (Foto: DENG)

BASINA AÇIKLAMA

Bizler DENG Dergisi'nin yayın hayatına girişinin 2. yıldönümünü kutlamak amacıyla 29 ARALIK 1991 Cumartesi gecesi bir kültürel şenlik düzenlemek amacıyla müracaat ettik. Ancak Vilayet Makamı, gecenin yapılacağı tarihten bir gün önce bu kültürel etkinliğe izin vermediğini tarafımıza tebliğ etti. Açıktır ki, gecenin yapılacağı salonun kilalandığı, davetiyelerin dağıtıldığı bir süreçten sonra gecenin yapılmasına 24 saat kala yapılan bir yasaklama hiç bir hukuk kuralına ve yasal uygulamaya sığdırılamaz.

Kürt halkı'nın Ulusal Demokratik Mücadelesi'nde önemli bir işlevi yerine getiren dergimiz DENG'in bu girişimini T.C. Devleti her türlü hukuki ve demokratik kuralları çiğneyerek engellemiştir. En mütevazi bir demokratik hakkın kullanılmasının hazmedilmediğini gösteren bu hukaka ve demokrasiye aykırı davranışı şiddetle kınıyoruz.

Demokratikleşme yolunda büyük "iddialar" sahibi iktidar, sahte yüzünü bu uygulamasıyla hiç vakit kaybetmeden göstermiştir. Kürt kimliğini tanıdığını söyleyen T.C. Devleti, öyle görünüyor ki, Kürt halkının ulusal demokratik haklarını kullanmasını baskı ve şiddet yolu ile engellemeyi her zaman olduğu gibi sürdürecektir. Bu tavra karşı dirençle duracağımızı, yasal haklarımızı kullanmaktan vazgeçmeyeceğimizi ve gecemizi meşru zeminde en kısa zamanda yapacağımızı kamuoyuna duyururuz.

Ayrıca gecenin iptal edildiğini davetlilere iletmek amacıyla, gecenin yapılacağı salonun önünde Düzenleme Komitesi'nin üyesi ve ertelemeden haberi olmayan 100'e yakın davetli sorumsuz ve saldırgan bir davranışla gözaltına alınmıştır. Bu uygulamayıda şiddetle kınıyoruz.

Gecemize katılmak amacıyla bizlerle dayanışma içinde olan yurtsever halkımız ve demokratik kuruluşlar yapacağımız geceye şimdiden davetlidirler. Bizden davetiye alıp da davetiyelerini iade etmek isteyenler Dergi Temsilciliğimize müracaat edebilirler.

VAN
DÜZENLEME KOMİTESİ
Seyfettin KIZILYILDIZ
Hakan KARTAL
Dilaver ERGİN
Necati BAYRAM
İlhan GÜNERİ
Lütfü BALBAL
Hüseyin DAVRAN

DAYANIŞMA GECELERİNİ MESAJLARIYLA DESTEKLEYENLER

• Kemal BURKAY PSKT Genel Sekreteri • M. ŞAHİN KOMKAR Genel Başkanı • Alikarên PSKT ya Jınên Amedê • Lice'den Bir Grup PSKT Taraftarı • Dicle'den bir grup PSKT Taraftarı • Kulp DENG Okurları • Nûçevanên Kovara DENG Lı Ruha • Şoreşger û Welatparêzên Ergani • Platforma Netewayi û Demokratik a Mamostan • Ronahi (Kürt Alman Dostluk Cemiyeti) • Victoria Kürdistanlılar Derneği Australia • HKD Gençlik • DİHT (Diyarbakır Halk Tiyatrosu) • Kazım GÜRBÜZ (HEP Eski MDK Üyesi) • Hekim COŞKUN (HEP Yalova İlçe Başkanı • Ahmet KÖSE (HEP Mersin Kurucu İlçe Başkanı) • Sabri SELİM (HEP Mersin Merkez İlçe YK Üyesi) • Ali ÖZTÜRK (HEP Arpaç Sakarlar Belde Başkanı) • Halil DOĞAN (HEP Mecitli Belde Başkanı) • Kemal YÜKSEL (HEP İstanbul İl YK Üyesi) • Bayram KARACA (HEP Eminönü İlçe YK Üyesi) • İkram OĞUZ (HEP Fatih İlçe YK Üyesi) • Osman ÖZÇELİK (HEP İstanbul İl Başkanı) • Kürdistanlı Genç Sosyalistler Birliği • Azadixwazê Mazıdaxê • Şoreşgerên Dêrik û Qızıltepe • HKD'li Kadınlar • Hani Devrimci ve Yurtseverleri Adına A. Rahman GÜVERCİN • Peşmergên Kampa Diyarbekır • Yılmaz ÇAMLIBEL (Kürt Hak ve Özgürlükler Girişim Komitesi Üyesi) • Kovara Roja Medya • Yeni Demokrasi Dergisi • Devrim Dergisi • Newroz Dergisi • Emek Dergisi • Emeğin Bayrağı Gazetesi • Emek Kitap Kırtasiye Tatvan

DENG'LE DAYANIŞMA GECELERİ PROGRAMI:

MERSİN : 3 OCAK 1992 CUMA
İZMİR : 10 OCAK 1992 CUMA
İSTANBUL : 18 OCAK 1992 CUMARTESİ

DİYARBAKIR, LİCE VE KULP'TA DEVLET TERÖRÜ

Fehim IŞIK

Kürt halkının oyları birkez daha kurşun ve katliam olarak kendilerine geri döndü. Oysa Kürt halkı demokrasi için oy kullanmıştı (!). Yeni oluşturulan hükümette "demokrasi"yi baş vaad ilan etmişti. Değişen bir şey yok... Daha düne kadar demokrasi nutuklarını utanmazca ağızlarına dolayan yeni hükümetin bayları da, Kürdistan'a kan, zülüm ve katliamı reva görüyorlar.

Yeni hükümetin ilk icraatları Diyarbakır Merkez, Lice, Kulp ve diğer bir çok yerleşim merkezinde utanç verici bir insanlık suçuna dönüştü. Yeni katliam hesapları yapıldığı birkez daha anlaşıldı, açığa çıktı.

KULP VE LİCE'DE İNSANLIK SUÇU; KÜRT HALKI KATLEDİLİYOR...

T.C. demokrasisi, Kürdün yazgısına imzasını vurmaya devam ediyor. Yazgı, kendini Kulp ve Lice'de insanların katledilmesi ile de gösterdi.

Kulp ve Lice'de gelişen olaylar, yeni hükümetin Kürdistan'a yönelik ilk icraatlarından biri olmasından öte, "Kürt sorunu"nu çözüm yöntemini de ele veriyor.

21 Aralık 1991 tarihinde Kulp-Solhan arasında meydana gelen çatışma sonucu vurulan militanların cenazesini almak için Kulp ve Lice'den yola çıkan araçlar, aynı gün hem olumsuz hava koşulları yüzünden, hem de "güvenlik" güçlerinin engellemesi nedeniyle cenazeleri alamadan geri döndüler. Çatışmalar, aynı gün ve daha sonrasında da yer yer devam etti.

23 Aralık 1991 tarihinde değişik bölgelerden biraraya gelen insanlar yaklaşık 100 araçlık bir konvoyla, cenazeleri almak üzere tekrar Kulp'a gitmek üzere hareket ettiler. Konvoy, Kulp'a yaklaşık 4 km. kala Pır Pasûr bölgesinde, Yolçatı Karakolu civarında durduruldu. Durdurulan konvoyun ilçeye girmesine izin verilmediği gibi, geri dönüşü de engellendi. Kulp'tan kamyonlarla gelen özel tim, polis ve asker tarafından yoğun bir ablukaya alınan konvoyun geri dönmesine de izin verilmemesi üzerine, konvoy ertesi güne kadar karakolun bulunduğu mıntıkada bekletildi. Kulp'un hemen girişinde bu gelişmeler izlenirken, Lice'den bir grup insan 23 Aralık 1991 tarihinde Kulp'a gitmek üzere yola çıkmak istediler. Ancak ilçeden çıkmak isteyenler de, özel tim ve askerlerce engellendi.

24 Aralık 1991 günü sabah saatlerinde, cenazelerin Kulp yakınında bulunan Şinnas köyünden Kulp'a götürüleceği haber yayıldı. Bunun üzerine insanlar Kulp'a doğru yürüyerek gitmek istediler. Bir kısım insan köprünün Kulp tarafına geçtikten hemen sonra, aralarına giren tank ve panzerler sonucu kitle ikiye bölündü. Tartışmalar ve hakaretler de giderek artıyordu. Tartışmaların yer yer fiziki müdahaleye dönüşmesi üzerine, özel tim ve komando askerleri konvoyda bulunan yaklaşık 100 aracı hedef alarak taramaya başladı. Araçların 30'u ağır hasar görürken, diğer araçlarında bir bütün olarak tümünün camları patladı. Ateş esnasında kitlenin büyük çoğunluğu kendini araziye doğru atarak dağılmaya başladı. Kulp'tan gelen özel tim ve komando askerleri dağılmanın hemen ertesinde bir yandan hedef alarak ateş açmaya, diğer yandan da insanlara saldırmaya başladılar. Bu saldırı esnasında, toplam 7 kişi yaşamını yitirirken, 45'in üstünde kişi de yaralandı. Yaşamını yitirenlerin isimleri şöyle: **Neytullah TEKİN, Felemez BULUT, Ömer ÖZTÜRK, Şahin TEKİN, Hayrettin DEMİRTOP, İlhami TEKTEKİN, Mehmet YILDIZ.** Yaralılardan isimleri tespit edilenlenler de şunlar: **Şeyhmus ALTINDAĞ, Ramazan ŞAHİN, Kadri ÇINAR, Rojen SÖZEN, Özcan TAŞ, Tevfik KAYA.** Ayrıca **Tevfik** isminde soyadı tespit edilemeyen bir kişi de ağır yaralı olduğu halde hastahaneye kaldırılmayarak, Kulp'ta tutulmaktadır.

Olaylar esnasında toplam 54 kişi gözaltına alındı. Gözaltına alınanların tümüne ağır işkenceler yapıldığı ve gözaltına alınanların Kulp Komando Taburu'nda tutulduğu bölgeye gelen heyetlerce de ifade edildi.

Kulp'ta bu gelişmeler devam ederken, Lice'den de insanlar Kulp'a gitmek üzere tekrar ilçeden çıkma girişimlerinde bulundular. Kulp karayoluna çıkmak isteyen Lice halkının özel tim ve askerlerce engellenmesi üzerine, kitle tepkisini sloganlarla ifade etti. Sloganların hemen ardından özel tim ve askerler kitleyi taramaya başladılar. Bölgedeki muhabirlerin bildirdiğine göre bu saldırı esnasında da **Fahrettin BEKTAŞ ve Mehmet ŞAH** isimli iki şahıs yaşamını yitirirken, 5'in üstünde kişi de yaralandı.

Kürt halkına yönelik devlet terörünün en azgın biçimiyle sürdüğü, bölge ile haberleşmenin kesildiği de dikkate alınırsa, alınan haberlerin özellikle ölü sayısını tespit etmede zor olacağı bilinmelidir. Ölü sayısının ismen tespit edilenlerden fazla olduğu kesindir. Halen de cenazesi verilmeyen aileler mevcuttur. Öte yandan 21 Aralık'tan bu yana devam eden olaylar hakkında resmi yetkililer söz birliği etmişçesine açıklama yapmamaktadırlar. "Halk iktidarıyız" diye martavallarını hergün kamuoyuna sunan baylar, Kürdistan'da Kürt halkı katledilirken, susmayı tercih ediyorlar.

Öte yandan bölgede gazetecilerin çalışması engellenmekte, bölge adeta bir bütün olarak cezaevine dönüştürülmüş durumdadırlar. Kont-gerilla istediği gibi at koşturmaktadır.

SHP heyeti olarak bölgeye giden milletvekillerinin ifade ettiğine göre, İçişleri Bakanı'nın talimatıyla bölgeye gitmek isteyen **Diyarbakır Valisi Muzaffer ECEMİŞ**'in bile, bölgede görev (!) yapan **Jandarma Albay İsmet YEDİYILDIZ** tarafından "Genelkurmay'ın emri var. Kimseyi bölgeye sokmam" gerekçesiyle bölgeye sokulmadığı söylenmektedir. Öte yandan **Lice Kaymakamı Beyazıt TUNÇ**'ta olayların istenilirse silah patlatılmadan çözülebileceğini ifade etmektedir.

Lice ve Kulp'ta meydana gelen olaylarla ilgili protestolar halen devam etmektedir. Olayları protesto ederek yakınlarının cenazesini almak üzere Hazro'dan Kulp'a gitmek üzere yola çıkan grubun Lice'ye varmadan Hani kavşağında özel tim tarafından tarandığı ve en az üç kişinin öldüğü, 7 kişinin yaralandığı gelen bilgiler arasındadır.

Öte yandan Silvan'da 24 Aralık 1991 gece saat 9.30 civarlarında ilçeye getirilen **Ali YAYIN**'ın cenaze töreninden sonra yürüyüş yapıldığı ve yürüyüşün olaysız dağıldığı Silvan muhabirimiz tarafından bildirildi.

26 Aralık 1991 tarihinde Diyarbakır'da olayları protesto amacıyla kepenk kapatma eylemi yapıldı. Kepenk kapatma eyleminde katılım yüksek olduğu gibi, Diyarbakır'da yoğun güvenlik önlemlerinin alındığıda dikkat çekiyor.

Kuşkusuz Kürt halkına yönelik devlet terörü yeni bir şey değil. Daha önceki dönemlerde de Kürt halkı üzerinde alabildiğince baskı kurulmuş, bir çok insanımız acımasızca katledilmişti. Ancak yeni hükümetin göreve başlamasıyla birlikte, Kürt halkı nisbi de olsa nefes alacak deniyordu. Ancak bu nefesin (!) kimyasal gazlı olacağı kuşkuları, her Kürt insanında halen de var.

DİCLE ÜNİVERSİTESİ'NDE DEVLET TERÖRÜ...

Kont-gerilla bir yandan Kürdistan'da at koştururken, öte yandan vahşi terörünü tırmandırmaya da devam ediyor. "Dinci" terör odakları palazlandırılarak devrimcilerin üzerine saldırtılıyor.

Kontr-gerilla ve polis destekli gerici terör odakları, ilerici devrimci insanlarımıza saldırmanın ötesinde, dükkan kundaklama, silahlı saldırı gibi faaliyetlere de yönelerek, provakatif birçok eylem düzenlemektedir.

Yaklaşık 10 günden beridir, Dicle Üniversitesi'nde de gerginlik sürmekteydi. Özellikle "dinci" gençlerin Tarih Bölümü son sınıf öğrencisi yurtsever bir genci eve giderken dövmeleri üzerine gerginlik giderek arttı.

Gelişmeler üzerine, D.Ü. devrimci gençliği bir araya gelerek **"Anti-Faşist Gençlik Cephesi"**ni oluşturdular. Cephe'nin ilk kararı da, 24 Aralık Maraş Katliamı'nı ve özelde Üniversite'de "dinci" maske altında palazlandırıldırılan genelde de tüm Kürdistan'da boyutlandırılan kontr-gerilla eylemlerini protesto eylemi oldu.

EĞİTİM FAKÜLTESİ'NDE PROTESTO EYLEMİ...

Dicle Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde yurtsever ve devrimci öğrenciler Maraş katliamının 12. yıldönümünü ve Kürdistan'daki kontr-gerilla eylemlerini protesto etmek amacıyla bir dizi eylem yaptı.

24 Aralık günü saat 13.30 civarlarında kantinde toplanan 300 kadar öğrenci gündemle ilgili bir forum düzenledi. Forumun hemen ardından öğreci kitlesi kantinden çıkarak Fakülte bahçesinde bir yürüyüş yaptı. Yürüyüş sırasında atılan sloganlar "Kahrolsun Faşizm", "Katliamlarla Halklar Yokedilmez", "Bıji Bıratiya Gelan", "Kahrolsun Kontr-gerilla" ve "Bıji Kürdistan"dı.

Yürüyüşten hemen sonra tekrar kantine giren öğrencilere 30 kadar sivil polis saldırdı. Silahlı ve sopalı saldırı esnasında, tüm öğrenciler kantine kapatıldıktan sonra, giriş ve çıkışlar tutularak öğrenciler rehin alındı. Okulun etrafını da saran polisler, tüm giriş ve çıkışları tuttular. Öğrenciler arasına çeşitli provakatörlerini de yollayan polis, ablukayı akşama kadar sürdürdü. Bu arada yüze yakın öğrenciyi de gözaltına alan polis, halen de okullarda terör estirmeye devam ediyor.

DİCLE ÜNİVERSİTESİ KAMPÜSÜ'NDEKİ PROTESTO EYLEMİ...

24 Aralık günü "Anti-Faşist Gençlik Cephesi" imzalı bildirinin dağıtılmasıyla başlayan eylemlilik süreci, öğlen yemeğinde kantindeki forumla kitle, "Maraş Katliamını Kınıyoruz, Kahrolsun Kontr-Gerilla" yazılı pankart eşliğinde Rektörlük binasına doğru yürümeye başladı. Kortej henüz Rektörlüğe ulaşmadan, 100'ün üstünde silahlı, sopalı sivil polis korteje saldırdı. Saldırı esnasında bir polis tarafından üç el ateş açıldı. Ateşle birlikte kampüs dışında bekleyen resmi polisler de saldırıya katıldı. Saldırı esnasında 150'nin üstünde insan gözaltına alınırken, gözaltına alınanların büyük çoğunluğu da yaralanmıştı.

Yaralanan öğrencilerin birçoğu hastaneye kaldırılmadığı gibi, durumu ağır olup hastaneye kaldırılanların da yatırılmasına müsade edilmiyordu.

Hastahaneye kaldırılan öğrencilerden F. ile bir röportaj yaptık.

- Olay nasıl başladı, anlatırmısınız?

F. Yürüyüş halindeyken çevik kuvvet ve sivil polis silah ve panzerlerle üzerimize saldırdı. Her taraftan saldırdılar. Bu arada benim görebildiğim 20-25 kişi yerdeydi. Polis cop ve kalaslarla rastgele vuruyordu. Bu arada silah sesleri de duyduk. Hemen yanımda bulunan 5-6 kız öğrencinin kafalarının yarıldığını ve kan aktığını gördüm.

- Araştırdığımıza göre yaralılar hastahaneye getirilmemiş. Sizi kim getirdi?

F. Yaralıları o halleriyle polis otobüsüne üst üste atıyorlardı. Ben yerde iken onları götürdüler. Daha sonra sıra bize geldi. Beni yalnızca buraya getirdiler. Benimle birlikte bir kişi daha vardı. Ancak onu tekrar geri götürdüler. Beni niçin burda bıraktıklarını halen de anlayabilmiş değilim. Sanırım kafa travmasından korkmuşlar. Unutmuş ta olabilirler.

- Söyleyeceğiniz başka birşey var mı?

F. Bu olayın ve diğer olayların basına ve duyarlı insanlara ulaştırılmasını istiyorum. Olayların önünün kesilmesi için, başta yeni hükümet olmak üzere tüm herkesi duyarlı olmaya çağırıyorum...

Hastaneye kaldırılan diğer öğrencilerden kafası ve kolu kırık olan **Selma İPEK** hastaneye yatırılırken, eli kırık olan **Hamza YILDIZ** hastaneye yatırılmadan tekrar gözaltına götürüldü. Halen de gözaltında 50'nin üstünde öğrenci bulunuyor.

Tüm Anti-Demokratik Uygulamalara Karşı Yükseltilen
İnsanlığın Ortak Sesi:

" İNSAN HAKLARI HAFTASI ETKİNLİKLERİ "

D. TATLI - F. ŞAHİN

İnsan Hakları Derneği İstanbul Şubesi tarafından kutlanan ve gelenekselleşen İnsan Hakları Haftası, bu yıl da İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin kabulünün 43. yılında 10-16 Aralık tarihleri arasında çeşitli etkinliklerle kutlandı.

Hafta, 10 Aralık günü Sultanahmet Meydanı'nda yapılan basın açıklamasıyla başladı. İnsan Hakları Derneği İstanbul Şubesi imzasıyla yapılan basın açıklamasında; günümüzde yaşanan işkence olaylarına, gözaltında kaybolmalara, kontr-gerilla eylemlerine, Terörle Mücadele Yasası ve DGM'lerle adil yargılanma hakkına ve düşünce ve örgütlenme özgürlüğüne yönelik anti-demokratik uygulamalara yönelik eleştiriler sıralandı. Açıklamada ayrıca; milyonlarca Kürt'ün yasalarla değil, zulüm kararnameleriyle, Özel Timlerle, Olağanüstü Hal İdaresiyle, Korucularla zapturapt altına alınmak istendiği, soykırım tehlikesini taşıyan sınırötesi operasyonlardan medet umulduğu vurgulandı. Kadın haklarına yönelik ihlallerin hala sürdüğü, inanç özgürlüğünün çifte standartçı anlayışla baskı altına alındığı, seyahat özgürlüğünün kısıtlandığı belirtilen açıklamada, Dernek ve Sendikalar Yasası'nın anti-demokratikliği, hak arama özgürlüğünün yol edilmeye çalışıldığı, çocuk haklarında ve çevre sorunlarında çağdışı bir konumda bulunulduğu savunuldu. Basın açıklaması şu istemlerle sona erdi: "Eğer insan haklarına saygılı bir yönetim oluşturulmak isteniyorsa bu haftadan başlanarak, Anayasa Mahkemesi kararı beklenmeden, 'Terörle Mücadele Yasası' geri alınmalıdır. Uluslararası sözleşmelerdeki tüm çekincelere son verilmelidir. Yasalardaki erkek egemenliğini pekiştiren hükümler ayıklanmalıdır. Gözaltı süresi 24 saate indirilmelidir. İdam cezası yasalardan çıkarılmaladır. Haksız dönemin tüm neticelerini ortadan kaldıracak bir GENEL AF ÇIKARTILMALIDIR. Diller ve ulusal zenginlikler, azınlık inançlar üzerindeki baskılara son verilmelidir. İnsanların Anayasa Mahkemesi'ne bireysel başvuru hakları olmalıdır. DGM ve Askeri Mahkemeler kaldırılmalıdır. Gözaltındaki kayıplar ve işkencelerle ilgili özel soruşturma komisyonları kurulmalı, sorumlular yargı önüne çıkartılmalıdır. Kontgerilla odakları kapatılmalıdır. Okullara insan hakları dersi konmalıdır.

Devlete değil, bireye ve topluma özgürlük yolu açılmalıdır.

İnsanların daha özgürleşeceği yılları yaratmak için elele verelim."

İNSAN HAKLARI GECESİ

Aynı günün akşamı Kadıköy Caferağa Spor Salonu'nda bir gece düzenlendi. Gece, İHD Yönetim Kurulu Üyesi Leman FIRTINA'nın açış konuşmasıyla başladı. FIRTINA konuşmasında, 10 Aralık'ın İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin kabul günü olduğunu belirterek "Bu gün Türkiye'de İHD'nin kuruluşunun 6. yılı. Fakat biz geçen 6 yılda yeteri kadar çalışma yapabildiğimizi söyleyemiyoruz. İnsan hakları savunucuları olarak, birlikte yapacağımız çok şey olduğunu unutmayalım, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin kabülünün 43. yıldönümünü kutlayalım ve bu gecede acılarımızı şiirlerimizde, türkülerimizde, müziğimizde paylaşalım." dedi.

Leman FIRTINA'nın konuşmasından sonra dernek üyesi Üzeyir AVCI tarafından Kürtçe bir açış konuşması yapıldı. Konuşmada Kürt halkının karşı karşıya bulunduğu sorunlar ve insan hakları açısından

yaşadığı durum anlatılarak, tüm insan hakları savunucularına bu konuda gerekli duyarlılığı göstermeleri çağrısında bulunuldu. Konuşmacı konuşmasını; "Bıji Azadiya Gelan-Bıji Bıratiya Gelan" sözleriyle bitirdi.

Gecenin sunuculuğunu Nur SÜRER ve Halil ERGÜN yaptı. Ayrıca Müştak ERENUS, Zafer DİPER şiirleriyle; Grup Selenler, Bilgesu ERENUS, Grup Mayıs Rüzgârı, Ozan Çağdaş, Grup Kızılırmak, Koma Deng Azadi, Aynur, Ali Ekber EREN, Hüseyin AYDIN, İlhan İrem, Fırat, Grup Yorum, Sevinç ERATALAY şarkılarıyla, HKD Govend ekibi de oyunlarıyla geceye katılım sağladılar.

Grup Mayıs Rüzgarı, Özgürlük Savaşçıları ve Vedat AYDIN'ın anısına söylediği "Xeydok " adlı Kürtçe parçayla izleyicilerin beyenisini kazandı. Kürt müziğini çağdaş bir anlayışla yorumlayan ve onun evrensel kültürün bir parçası olması yolunda çalışmalar yapan Koma Deng Azadi, söylediği marşlar ve govend parçalarıyla gecede adeta Kürt halkının sesini, soluğunu, direnişini seslendirdi. Salonda bulunan 4000'i aşkın kitle adeta Koma Deng Azadi'yle bütünleşti, ona eşlik etti. Koma Deng Azadi'den önce sahneye çıkan HKD Govend Ekibi Kürt Halk Oyunlarını ulusal sentez anlayışıyla yorumlayıp sergiledi. Ekip kitlenin büyük beğenisini kazandı ve dakikalarca alkışlandı. Gecede son olarak sahneye çıkan Grup Yorum da söylediği parçalarla beyeni kazandı.

Geceye bir çok kişi, kurum ve kuruluş tarafından dayanışma mesajı yollandı. Ayrıca, tutuklu bulunan Güneş Gazetesi İnsan Hakları Servisi Şefi Gazeteci Deniz TEZTEL'in salıverilmesi talebini içeren bir metin imzaya açıldı. Gece coşkulu bir biçimde ve büyük bir olgunlukla sona erdi.

DAWİYA DEHAQ

İnsan Hakları Haftası içerisinde sergilenen bir diğer etkinlik ve 14 Aralık günü Kartal Hasan Ali Yücel Salonu'nda sergilenen Dawiya Dehaq (Dehak'ın Sonu) adlı Kürtçe tiyatro oyunuydu. Şanoya Roja Azadi (Roja Azadi Tiyatrosu) tarafından sergilenen oyun ilk kez sergilenen bir Kürtçe oyun olması açısından çok önemliydi. Oyun öncesi bir konuşma yapan İHD İstanbul Şubesi YK. Üyesi Eren KESKİN oyunu hazırlayan Tiyatro Grubu hakkında bilgiler verdi. Eren KESKİN'in konuşmasından sonra söz alan tiyatrodan bir yetkili, amaçlarının Kürt halkının geçmişten gelen kültürel değerlerini ve günümüzde karşı karşıya bulunduğu sorunları işleyen oyunları, çağdaş bir anlayışla yorumlayarak öncelikle Kürtçe oyunlarla kitleyle diyalog kurmak istediklerini belirtti. Böylece Kürt halkının özgürlük ve demokrasi mücadelesine bu alanda katkı yapmayı amaçladıklarını söyleyen konuşmacı, bunun yanında bir çığ gibi yükselen Kürt halkının kimlik mücadelesini yükseltmeyi de hedeflediklerini vurguladı. Oyun yaklaşık 500 kişilik bir seyirci kitlesinin katılımı ve yoğun ilgisiyle son buldu.

FORUM

İHD İstanbul Şubesi tarafından Mülkiyeliler Birliği Lokali'nde 15 Aralık'ta düzenlenen forumda şu konular tartışıldı: "Çalışma Yaşamındaki Hak İhlalleri ve İnsan Hakları-Terörle Mücadele Yasası ve İnsan

Hakları-Çevre Sorunu Sağlık ve İnsan Hakları-Çocuk Hakları ve Gençlik Sorunları-Sanat ve Kültür Alanındaki Hak İhlalleri-Kadın Sorunu ve İnsan Hakları-Cinsel Tercih Hakkı-Ulusal Haklar."

Terörle Mücadele Yasası başlıklı konuda konuşmacılar, devletin bu yasayla özgürlük ve demokrasi mücadelesine getirdiği engellemeleri vurguladılar. Ayrıca Çevre Sorunları konu başlığı altında, atmosferdeki ekolojik dengenin bozulması, gürültü, radyasyon ve kimyasal artıkların insan sağlığı üzerindeki olumsuz etkileri ve işçi sağlığı konularına değinildi. Çocuk Hakları ve Gençlik Sorunları konusunda söz alan konuşmacılar, anne ve babanın çocuğa verdiği yetersiz ve sağlıksız eğitim, çocuk ve şiddet, çocuk hakları sözleşmesinde yer alan maddeler ve bu maddelerin içeriklerine değindiler. TC Devleti'nin Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 17 ve 30. maddelerine Kürt çocuklarının haklarına yönelik ihlallerini meşru gösterebilmek amacıyla çekince koyduğunu belirttiler.

Oturumun ilerleyen bölümlerinde Kürt gençleri adına söz alan konuşmacı, Kürt gençlerinin metropollerde de bir çok sorunla karşı karşıya kaldığını, Kürt çocukları ve gençlerinin kendi anadillerinde eğitim yapma haklarının sağlanabilmesi için insan hakları savunucularının duyarlı olmaları gerektiğini vurguladı. Sanat ve Kültür Alanındaki Hak İhlalleri konulu oturumu sanatçı Füsun ERBULAK yönetti. ERBULAK, toplumsal yaşamdaki çarpıklıkları ve eşitsizlikleri kamuoyuna yansıtmanın en iyi yollarından birinin sanat ve edebiyat olduğunu belirtti. Konuşmasının sonraki bölümlerinde bağnaz bir komünist olduğunu vurgulayan ERBULAK, Kürt edebiyatında ve müziğinde Kürtçenin kullanılmasının uygun olduğunu, fakat Kürtçe tiyatro oyunlarının oynanması yerine, ortak dil olan Türkçenin kullanılmasının daha uygun olacağını belirtti. Bu konuşma üzerine söz alan konuşmacılar, Türk aydınlarının bir çoğunun resmi ideoloji olan Kemalizm'in etkisinden kurtulamadıklarını, ERBULAK'ın konuşmasında da bu olayın bir kez daha ortaya çıktığını vurguladılar. ERBULAK, tartışmalar sonrasında kendisinin aynı zamanda Atatürkçü olduğunu açıkladı.

Kadın Sorunu konulu bölümde söz alan konuşmacılar, kadının cinsel ve sınıfsal olarak sömürülmesinin altında, erkek egemen anlayışın ve sınıflı toplumun yattığını sorunun çözümü için de, kadınların kendi öz örgütlenmelerini yaratmaları gerektiğini vurguladılar.

Kürt kadınları adına söz alan konuşmacı konuşmasında, Kürt kadınlarının, Türk kadınlarından ayrı olarak ulusal baskıyı yaşadıklarını ve bu anlamda erkeklerden, Türk kadın örgütlenmelerinden ve politik örgütlerden ayrı olarak Kürt kadınının bağımsız örgütlenmesinin gerekliliği konusuna özellikle vurgu yaptı.

Cinsel Tercih başlıklı bölümde, kişinin kendi cinsel tercihini özgürce belirlemesi ve eşcinsel üzerinde devletin ve toplumun baskıları kınandı.

Forumun son tartışılacak konusu olan Ulusal Sorun konulu bölümde konuşmacıların genel olarak üzerinde birleştikleri ortak nokta, Türkiye'de ulusal sorun denince akla ilk gelen konunun Kürt sorunu olduğuydu. Yine genelde ortak olarak vurgulanan bir diğer nokta da şöyle şekillendi: Kürt sorunu öz olarak ulusal bir sorun olması yanında aynı zamanda bir insan hakları sorunudur. Olağanüstü Hal kal-

dırılmadıkça, Kontr-gerilla Kürdistan'dan çekilmedikçe; Kürt halkı üzerindeki tüm baskı ve asimilasyon politikalarına son verilip, kendi kaderini belirleme hakkı tanınmadıkça Türkiye'de demokrasi kurulamaz. Kürt sorununa duyarlı olmak, resmi devlet ideolojisinin etkisinden kurtulmanın ve gerçek anlamda aydın ve demokrat olmanın ölçütüdür.

DİGER ETKİNLİKLER

Bunların yanı sıra 11 Aralık günü Vedat AYDIN'ın anısına dia gösterisi ve Özgürlük Savaşçıları filmi Beyoğlu sinemasında gösterildi. Ayrıca 12 Aralık günü Mülkiyeliler Birliği Lokali'nde "İnsan Hakları Açısından Uluslararası Satandartlar" konu başlığıyla bir panel, 10-13 Araiık tarihleri arasında Odakule Alman Kültür Derneği'nde Yılmaz GÜNEY Filmleri gösterimi yapıldı. Ayrıca 10-16 Aralık tarihleri arasında Cağaloğlu Basın Müzesi'nde yapılması gereken 90-91 Yılı Yasaklı Kitap ve Dergi Sergisi Valilik izin vermediği için gerçekleştirilemedi.

İNSAN HAKLARIYLA İNSANDIR YÜRÜYÜŞÜ

Haftanın son etkinliği ise 16 Aralık tarihinde Mis Sokak'tan başlayarak İHD İstanbul Şubesi önünde sona eren İnsan Haklarına Sempati Yürüyüşü'ydü. Yaklaşık 800 kişiden oluşan bir toplulukla birlikte İHD yöneticileri ve SHP İstanbul Milletvekili Ercan KARAKAŞ'ın katıldığı yürüyüş *"İnsanlık Onuru İşkenceyi Yenecek", "Hüseyin Toraman Nerede? Kayıplara Son", "Devlet Terörü Yasasına Hayır"* sloganlarının coşkulu bir biçimde ve tüm katılımcılarca atıldığı yürüyüş, çevrede bulunan insanların da yoğun ilgisini çekti.

Yapılan bu yürüyüşle İnsan Hakları Derneği'nin İnsan Hakları Haftası etkinlikleri son buldu. Yürüyüşün bitiminde İHD binası önünde bir konuşma yapan Şube Başkanı Ercan KANAR, insan hakları yürüyüşünün uzun soluklu bir yürüyüş olduğunu vurgulayarak, insan hakları ihlalleri sürdükçe bu mücadelenin de süreceğini, duyarlı insanların bu mücadeleye omuz vermeleri gerektiğini belirtti.

İNSAN HAKLARI YARGILANIYOR

İnsan Hakları Derneği İstanbul Şubesi'nin, 12.05.1991 tarihinde Harbiye Açık Hava Tiyatrosu'nda düzenlediği "Iraklı Kürtlerle Dayanışma Gecesi" dolayısıyla, Dernek hakkında İstanbul DGM tarafından kapatma davası açıldı. Özellikle insan hakları ihlallerinin yoğunluk kazandığı son günlerde İHD'nin çeşitli şubeleri hakkında değişik gerekçelerle açılan bu tür davalar "sorunsuz" bir "demokratik Türkiye" yaratmak adına kitlelere umut dağıtan yeni hükümetin yaptığı "İnsan Hakları" makyajının altındaki gerçek yüzü açıkça ortaya koyuyor.

28.11.1991 tarihinde İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemesi'nde başlayan davadan önce DGM binasında bir basın açıklaması yapan İHD İstanbul Şubesi Başkanı Ercan KANAR, davayı şu sözlerle protesto etti: "(...) Suç ne? 12.5.1991'de düzenlenen 'Iraklı Kürtlerle Dayanışma Gecesi'nde insanların slogan atması, Kürt kimliğine ilişkin sözlerin belirtilmesi, Olağanüstü Hal Valiliği'nin yasakladığı, ama halkın doğal renkleri olan kırmızı-yeşil-sarı renkli eşarplı ve giysili insanların gecede bulunması. İşte suç, işte deliller. Hangi çağdayız? (...) İnsan hakları savunucuları kendi onurlu yollarında, tüm organize baskılara rağmen coşku ile yürümeye devam edecektir."

Ercan KANAR, mahkeme sırasında verdiği sorgusunda da şu görüşlere yer verdi: "(...) Dava esas itibariyle bölücü bir mantıkla, inkarcı bir mantıka açılmıştır. Kürt kelimesinden, Kürdistan kelimesinden yola çıkılarak suçlama yapma alışkanlığı hala devam ettirilebilmektedir. (...) Kırmızı-sarı-yeşil renklerin olduğu eşarp ve giysiler Kürt bayrağı olarak değerlendirilmektedir. (...) İddia hala Kürt kimliğini yasaklamak istemektedir. Varolan bir şey nasıl yasaklanabilir? Maddi bir varlık, nesnel bir gerçeklik, zengin ve gelişen bir kültür buyruklarla yokedilebilinir mi? Bu dava anti-Kürt ırkçı mantığıyla açılmıştır. Çifte standartlıdır. Asıl bölücülük bu anlayıştır. Yani gerçeği yok kabul etmek, bitirmeye kalkmak, soykırım zihniyetiyle yaklaşmak bölücülüktür."

Davada Ercan KANAR ile birlikte yargılanan İHD İstanbul Şubesi Yönetim Kurulu Üyeleri Eren KESKİN, Yüksel HOŞ, Mustafa İzzet ERAY, Hüseyin AYGÜL, Ayşe Nur ZARAKOLU, esas olarak Ercan KANAR'ın düşüncelerini paylaştıklarını ve davanın hukuki dayanaktan yoksun ve ırkçı bir mantıkla açıldığını, Ulusların Kendi Kaderlerini Tayin Hakkının evrensel bir hak olduğunu ve Kürt halkının da bu hakkını kullanması gerektiğini vurguladılar.

Dava, tanık polislerin dinlenilmesinden sonra 13.01.1992 tarihine ertelendi.

IRAK KÜRDİSTANI'NDA KİTLESEL AÇLIK GREVLERİ

Kemal DEMİR

Kanlı Saddam rejimi, yine tüm dünyanın gözleri önünde soykırıma hazırlanıyor. Kürtler yine perişan, yine yollara düşmenin hazırlığında. Kürt kanına doymayan Saddam'ın eli kanlı cellatları, tüm dünyanın gözlerinin içine baka baka, yine Kürtleri yollara düşürmenin hesabında. Daha şimdiden onbinlerce Kürt, şehirleri terketmiş durumda.

Eli kanlı Saddam, bu kez yalnız topla, tüfekle saldırmıyor, tüm Kürt şehirlerini ekonomik ablukaya almış, Kürt kadınını, erkeğini, yaşlısını, aşsız, ilaçsız, barınaksız bırakarak yoketmenin, onları Allahın emriyle(!) öldürmenin iğrenç hesaplarını da yapıyor.

Buna karşın bir yandan peşmergelerin yaşam savaşı, diğer yandan Kürt halkının kitlesel açlık grevleri, miting ve yürüyüşleri sürüyor. 6.12.1991 tarihinden beri, Irak Kürdistanı'nın her yerinde açlık grevleri yapılıyor. Yürüyüş ve mitinglerle de desteklenen açlık grevleri giderek yaygınlaşıyor. Kadınların da yaygın olarak katıldıkları açlık grevleri, Güney Kürdistan'daki tüm Birleşmiş Milletler Temsilcilikleri (UNHCR) önünde devam ediyor. Irak Kürdistanı'nın Ranya kentinde devam eden açlık grevine ikisi bayan 62 kişi katılırken, Süleymaniye kentinde devam eden açlık grevinde, şimdiye dek, iki kişi yaşamını yitirmiş durumda. Tüm Kürdistan'da açlık grevlerine katılanların sayısı yaklaşık 5000 kişi civarında.

Açlık grevlerine katılanların temel istemleri şunlar:

- Birleşmiş Milletler'in ilan ettiği himaye alanı 36. paralelden, 38. paralele çıkarılsın. (Ki bu alan, tüm Irak Kürdistanı'nı kapsamaktadır. Kerkük ve Musul da bu alanda yer alıyor.)
- Birleşmiş Milletler'in almış olduğu tüm karalar yaşama geçirilsin.
- Irak Kürdistanı'na karşı uygulanan ekonomik ambargoya son verilsin.
- Irak'ta tutuklu bulunan tüm politik tutuklular serbest bırakılsın.

Tüm bu istemlerin yerine getirilmesi için açlık grevleriyle birlikte yürüyüş ve mitinglerde düzenlenmekte. 10.12.1991 tarihinde Aqre kentinden, Duhok kentine kadar, onbinlerin katıldığı, yaklaşık 5 saatlik bir yürüyüş düzenlendi. Saddam vahşetinin ve ekonomik ablukanın protesto edildiği yürüyüşte, tüm dünyanın dikkati çekildi.

Öte yandan, YNK lideri Celal TALABANİ'nin belirttiğine göre, önümüzdeki birkaç ay içinde, Kürdistan'da mevcut tüm partilerin katılacağı bir genel seçim yapılacak. Her parti, kendi programıyla seçimlere katılabilecek, partilerin, Cephe içinde bulunması koşulu aranmayacak.

Saddam'ın yeni vahşet planları sürerken, Kürt halkının direnişi de devam ediyor. İnsanca yaşam için, özgürlük için direnenler, eylemleriyle tüm dünyaya da çağrıda bulunuyorlar: "Bir kez daha bizi yollara düşürmeyin, bir kez daha katledilmeyelim. İnsanca ve özgür yaşamak istiyoruz."

MERSİN BELEDİYESİ'NDE EYLEM

26 Mart 1989 yerel seçimlerinde, 500 kişiye iş, 25000 kişiye sosyal güvence vaadleriyle seçimleri kazanarak seçilen Kaya MUTLU, gerçekten de seçimden sonra bu sayıya yakın insanı işe aldı ve bunu geleceğe yönelik politik bir yatırım olarak değerlendirmek için belediye binasının her tarafına "5000 kişiyi işe aldık" ibareli yazılar astırdı.

Ancak ne var ki, ANAP iktidarı döneminde işçi çıkarmayan Sosyal Demokrat Belediye Başkanı Kaya MUTLU, tam da kendi partisinin koalisyon ortağı olduğu hükümetin işbaşına geldiği 26 Kasım 1991'de, kendisinin Japonya'da seyahatte olduğu sırada 800 işçiyi işten attırdı.

Bu durum işçilerin ve kamuoyunun büyük tepkisine neden oldu. İşten çıkarılan Belediye işçileri Be-

lediye önünde toplanarak olayı protesto ettiler. Halkın da katılımıyla büyük bir kalabalık oluşturan kitle, yürüyerek SHP ve DYP binalarına, oradan da Belediye-İş Sendikası'na gelerek bir basın açıklaması yapmak istedi. Fakat sendika yönetimi buna yanaşmadı. Daha sonra 300 kişilik bir işçi grubu PTT'ye giderek Başbakanlığa, İçişleri Bakanlığı'na, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'na telgraf çekerek protestolarını sürdürdüler. 9 gün süren eylem boyunca işçiler hemen hemen her gün belediyenin önünde toplanarak alkışlı protestoda bulundular. Zaman zaman davul-zurna eşliğinde halay çekerek Mersin kamuoyunun büyük ilgisini topladılar. Nitekim, 3.12.1991 günü yine Belediyenin önünde toplanan kalabalık işçi grubuna, Başkan Kaya MUTLU'nun seyahatten döndüğü haberi gelince, kalabalık yağmura rağmen yaklaşık 2. km'lik yolu yürüyerek Belediyenin serbest bölge civarında bulunan yeni binası Mavi Saray'a geldi. Daha önce kendi aralarında oluşturdukları komite aracılığıyla Başkanla görüşmek istedi. Ancak Başkanın görüşmeyi reddetmesi üzerine işçiler, Mavi Saray önünde oturma eylemine başladılar. Mesai saatinin bitimine yakın bir sırada SHP Merkez İlçe Başkanı binadan çıkarak işçilerin dağılmasını ve işçi dilekçesi vermek kaydıyla işe yeniden başlayacaklarını, memur olmak isteyenlerin ise ancak güvenlik soruşturmaları tamamlandıktan sonra işlerine devam edebileceklerini söyledi. Bunun üzerine işçilerin "Başkan pencereye çıkıp bize güvence versin" demeleri üzerine, ikinci bir açıklama 4.12.1991 günü Büyük Sahne'de Başkanın işçiler ile görüşeceği ve açıklama yapacağı söylendi ve kitle dağıldı.

Bir sonraki gün, daha önce baskı yapılarak memur dilekçesi vermeye zorlanan işçilere, bu sefer de işçi olarak kalmak için dilekçe verdirilerek yeniden işbaşı yaptırıldı.

Ancak, geçici işçi olarak, politik yatırım amacıyla işe alınan bu işçilerin iş güvencesi bugünde yoktur. Hele de, geçici işçilerin çalıştırılması için İçişleri Bakanlığı'nın vizesinin şart koşulduğu ve ANAP iktidarının giderayak 434 Sayılı Kararname'yle bu uygulamayı yasallaştırdığı bugünkü ortamda, bu durumdaki işçiler için iş güvenliğinden bahsetmek mümkün değil.

MÜNİH'TE KÜRT FİLMLERİ HAFTASI

Münih'te 2-7 Aralık 1991 tarihleri arasında bir Kürt Filmleri Haftası düzenlendi. "Verein zur Förderung Etnischer Minderheitten (Azınlıkları Koruma Derneği)" tarafından düzenlenen ve aynı derneğin lokalinde gerçekleştirilen Kürtler ve Kürdistan ile ilgili film gösterimlerine katılım oranı günde ortalama 40-50 kişi arasındaydı. Gösterilen filmler arasında Sürü, Yol ve Umuda Yolculuk en ilgi gören filmlerdi.

Kürt kültürü üzerinde süregelen asimilasyon ve yoketme politikalarına alternatif olabilecek böylesi çalışmaların kültürümüzü yurtdışında da tanıtmak ve halkımızın özgürlük mücadelesine bu alanda katkı sağlamak açısından önemli bir yeri vardır. Büyük bir özveriyle gerçekleştirilen etkinliğe karşı Türk boyalı basının tavrı da hayli ilginçtir. Etkinlik, Alman basınında sayfalarca yer alırken; boyalı basın adeta olaya kulaklarını tıkadı. Avrupa'da, Türk Hava Yolları'nın herhangi bir bürosuna atılan birkaç taş sonucu büronun camlarının kırılmasını manşetlere çıkaran burjuva basını, böylesine barişçil ve haber değeri yüksek etkinliklere adeta boykot tavrı uyguluyor.

Film haftasının son günü, tanınmış Kürt ozanlarından Sait Gebari'nin katıldığı bir gece düzenlendi. Kalabalık bir Kürdistanlı ve Alman kitlesinin katıldığı gece, Kürt halkının yaşamını anlatan "Em Kurdın" adlı Kürtçe film gösterimi ile coşkulu bir biçimde sona erdi.

ABDULLAH BAŞTÜRK'Ü YİTİRDİK

Tüm yaşamını işçi sınıfının mücadelesine adayan DİSK Genel Başkanı Abdullah BAŞTÜRK'ü 18 Aralık 1991 günü geçirdiği beyin kanaması sonucu yitirdik.

Türkiye Sendikal Hareketinin önde gelenlerinden olan BAŞTÜRK sendikal çalışmaları dolayısıyla birçok kez tutuklandı, gözaltına alındı, işkencelerden geçirildi. Yaşamı boyunca sağ basın ve çeşitli gerici çevrelerin boy hedefi haline geldi. 12 Eylül faşist darbesiyle birlikte tutuklanan BAŞTÜRK, bu kez 4.5 yıl ceza aldı. Cezaevinden çıktıktan sonra SHP İstanbul Milletvekilliği'ne seçilen BAŞTÜRK, 7 Kürt milletvekilinin SHP'den ihracı üzerine bu partiden ayrılarak HEP çalışmaları içerisinde bulundu.

BAŞTÜRK bu süre içerisinde DİSK'i yeniden oluşturmak için çalışmalarını aralıksız olarak sürdürdü. Askeri Yargıtay'ın DİSK hakkında beraat kararı alması üzerine tekrar DİSK Genel Başkanlığı'na döndü.

Türkiye işçi sınıfının kaybı Abdullah BAŞTÜRK'ün anısı önünde saygıyla eğiliyoruz.

İNSAN HAKLARI ve KÜRTLER

Öncelikle, 10 Aralık'ın insan hakları günü olarak kutlanmasının kabulü ve İnsan Hakları Bildirgesi'nin 43. yıldönümü nedeniyle genelde insanlık için özelde de Kürt halkı için temel insan hak ve özgürlüklerinin kazanılması uğruna bedel ödemiş, acı çekmiş ve bu kutsal mücadeleye yaşamını feda etmiş bütün insanların anısı önünde saygıyla eğilmeyi şeref biliriz.

Neden insan hakları ve Kürtler?

Çünkü, Kürtler dünyada belkide insanlık tarihinin tanık olmadığı bir şekilde en temel insan hak ve özgürlüklerinden, napalm bombaları, kitlesel kırım silahları ve biyolojik kimyasal silahlar kullanılarak yoksun bırakılan mazlum bir halktır.

Çünkü, insanlığın büyük umutlarla girmeye hazırlandığı 21. yüzyılda Kürtler halen köle kalmanın zulmü ile karşı karşıyadırlar. Kürtler için yaşamın gerçek boyutları bu durumda iken, uygar dünyada yıldönümü kutlanan İnsan Hakları Bildirgesi'nin önemli maddeleri şöyle sıralanmıştır.:

- "TÜM İNSANLAR ÖZGÜR, ONUR VE HAKLAR BAKIMINDAN EŞİTTİR."
- "HERKESİN DÜŞÜNCE, VİCDAN VE DİN ÖZGÜRLÜĞÜ VARDIR."
- "HİÇ KİMSE KEYFİ OLARAK YAKALANAMAZ VE SÜRGÜN EDİLEMEZ."
- "HİÇ KİMSEYE İŞKENCE YA DA ZALİMCE, İNSANLIK DIŞI YA DA ONUR KIRICI DAVRANIŞ VE CEZA UYGULANAMAZ."
- "HERKESİN GÖRÜŞ VE ANLATIM ÖZGÜRLÜĞÜNE HAKKI VARDIR."

İnsan Hakları Bildirgesi'ne bağlı ve saygılı kalacağını deklare eden ülkelerden bir tanesi de Türkiye'dir. Uluslararası görüntüyü kurtarmanın yüzüsuyu hürmetine Bildirgeye imza atan Türkiye'nin, Kürtler açısından insan hakları manzarasına kısaca göz atalım.

1- İnsanların onurlu olmalarının en temel ve vazgeçilmez koşulu kendi ulusal kimliklerini özgürce ve gururla ceplerinde taşıyabilmelerinden geçer. Ulusal kimliği gasp edilmiş insanların onurları da gasp edilmiştir. Bu bağlamda Kürt insanlarının kimliği üzerindeki gasp, insan haklarının da gaspıdır.

2- En ağır ceza yasaları ve sürgün kanunları (Mecburi İskanlar, Takrir-i Sükun kanunları, Tunceli kanunları ve SS kararnameleri) özellikle Kürtler için çıkarıldı ve uygar dünyanın gözü önünde ve en ilkel yöntemlerle Kürtlere uygulandı. 12 Eylül elikanlı generaller yönetiminden günümüze kadar onbinlerce Kürt keyfi olarak yakalandı, binlercesi tutuklandı ve yüzlercesi işkence tezgahlarında katledildi. Köyler yakıldı, kitleler halinde Kürtler kurşunlandı.

3- Düşüncelerinden dolayı binlerce yurtsever, ilerici, devrimci, demokrat ve Kürt aydını bedel ödedi. Kürtlerin çıkardığı gazete ve bütün yayın organları halen her gün toplatılmakta, sorumluları hakkında ağır cezai işlemler uygulanmaktadır.

4- Dili, kültürü müziği, örf ve adetleri yasaklanan Kürtlerde görüş ve anlatım özgürlükleride yoktur.

Türkiye'nin insan hakları bildirgesine ne kadar bağlı olduğu attığı imzaya ne denli sahip çıktığı ortadadır.

Halkımıza dayatılan onursuzca yaşam politikalarını dünyadaki değişikliklere azbuçuk uygun hale getirerek, gelişen Kürt muhalefetini ehlileştirmenin sorumluluğunu T.C. adına üstlenen DEMİREL ve Lozan'ın biricik evladı İNÖNÜ bölgeyi dolaşarak, halkımıza insanca yaşamayı, Genelkurmay Başkanı'nın güvencesi altında vaadetmektedir. Bu zevatlar daha 1990 yılında Nusaybin-Cizre direnişlerinin hemen akabinde ve alelacele Özal'ın çağrısına koşarak Çankaya'da ünlü "SS kararnameleri"nin altına imza attıklarını, dolayısıyla Olağanüstü Hal, Özel Tim, Kontrgerilla, jandarma zulmünü ve koruyuculuk sistemini bir çırpıda azdırdıklarını unutarak halkımızın karşısına çıkmaktalar. Bu uygulamaların ürünü olarak son altı ayda yirmibeş cinayet kontrgerilla tarafından gerçekleştirildi. Ve Lozan'ın biricik evladı İNÖNÜ şu mesajı açık ve net bir ifade ile sunarken, (koruculuk sistemine aktarılan devlet paralarıyla, Genelkurmayın modern araçlarla donatılmış profesyonel birliklerini bölgeye taşıyarak, koruyuculuk sistemine son vereceğiz.) babasının mirasına toz kondurmamanın tarihsel sorumluluğunu yerine getirmiştir. Sonuç olarak, insan hak ve özgürlüklerinin gerçek muhtevası itibarıyla sömürgeci burjuva partilerinden Kürtler adına bir şeyler beklemek, çölde serabı su sanmaktır. Bu beklentilerle burjuva partilerini yeniden halkımıza lanse etmek veya böyle bir izlenimi halkımızda bırakmanın sorumluluğu ağırdır.

Kürt insanı olmanın sorumluluğunu ve bu sorumluluğun gereklerini kendi öz dinamiklerine dayanarak yerine getiren herkese insan hakları gününde bin selam.

TEŞ-İŞ SENDİKASI
1 NOLU ŞUBE BAŞKANLIĞI
DİYARBAKIR

DERSÊN ZMANÊ KURDİ • BARAN

Kürtçe Dil Dersleri

XIX

ZMANÊ ME

Zman bo merıvan hevcareki hêja ye. Merıv dı saya zmin da daxwazên xwe jı hev û du ra dibêje, hev û du fêm dıke, dıde û dıstine.

Zanin û hostati dı saya zmin da wında nabe, jı bav û kalan derbazi me dıbe. Zanin dı saya xeberdan û nivisandınê da belav dıbe, dıgıhe merıvên dın.

Komela merıvan tucar bê zman nabe.

Merıvên heri kevn hin xwedi zman nebûn. Ewana mına heywanan deng derxıstıne. Heywan bı van dengan mane, merıvan ew pêş va bırıne. Bı vi awayi, hêdi hêdi zman derketıne ortê. Merıvan nıvis kıfş kırıne û hini xwendın û nıvisandınê bûne.

Gelan, her yek zmaneki wi heye. Zmanê me Kurdi ye.

Xelil dı lisê da dıxwine. Zmanê wi Kurdi ye, lê dı xwendegehan da xwendın Tırki ye. Çıma? Xelil, hin ku zaro bû û dı dıbıstana gund da dıxwend, lı ser vê pırsê fıkırı: Em çıma bı zmanê xwe naxwinın?. Wi rojeki jı dersdar pırsi: "Mamoste, em çıma bı Kurdi naxwinın?" Dersdar, hımber vê pırsê hım şaş bû, hım ji enırı; usa lê vegerand: "Kurdi ne zman e!"

Jı wê rojê vır da gelek sal derbaz bûn. Xelil iro êdi mezın e. Ew û hevalên wi, nıha ji lı ser pırsên han dıfıkırın. Lê ew, êdi rastiyê dızanın. Lı dinê hemû gel bı zmanê xwe dıxwinın. Ew dı zaningehan da zmanê biyani ji hin dıbın, lê bıngeh zmanê bav û kalan e.

Kurd bı zmanê xwe naxwinın, jı ber ku ew iro bındestın. Kurdıstan dı bın nirê biyaniyan da ye. Biyani dıxwazın ku Kurd zmanê xwe, çanda xwe jı bir bıkın, hışyar nebın û bona azadiyê nexebıtın.

Xelil û hevalê xwe ji vê yekê iro êdi baş dızanın. Û ew dızanın ku Kurdi ji zmanek delal e. Zmanê me ji mina diroka me kevn e, ew jı hezar salan dınısile û tê. Rast e, iro Kurdi paş da maye. Jı ber ku zordestan fırsend nedane xwendın û nıvisandına wi. Dıbıstan û zaningehên Kurdan tunın; kolonyalistan ew qedexe kırıne. Ew nahêlın ku bı Kurdi rojname û kowar derkevın, pırtûk çap bıbın. Bona kırınên han, ew cezayên mezın dıdın Kurdan. Lêdan, gırtın, kuştın û menfi kırın bo me bûyerên her roji ne. Em dı radyo û têlewizyonê da zmanê xwe nabıhısın. Ew nahêlın ku dı derê hukumetê da Kurd bı zmanê xwe xeberdın. Û ew bıla lı wır bımine, nahêlın ku em dı cejn û dawetan da stranên xwe bı serbesti bêjın.

Lê disa ji, hımber ewqas hovitiyê, Kurdan zmanê xwe jı bir nekırın. Ewana bona xwendın û nıvisandına zmanê xwe, bona pêş va bırına çanda xwe xebatek mezin kırın. Lı hundır û lı deri welat rojname û kowar derxıstın, pırtûk çap kırın. Dı zaningehên der da beşa zmanê Kurdi vekırın û tê da ders dan.

Xelil û hevalên xwe ji çend caran rojname, kowar û pırtûkên Kurdi bı dest xıstın, bı dılgermi lı wan nıhêrin. Ew jı zmanê xwe gelek hez dıkın. Nıha ew xwendın û nıvisandına Kurdi dızanın. Û dızanın ku dı sazûmanên zordest da merıv gele rastiyan dı xwendegehan da hin nabe. Dıvê merıv bı xwe cehd bıke û rastiyê hin be.

Belê, rewşa gelê Kurd ji usa namine. Gelê me bı lez hışyar dıbe, bona azadiyê dıxebıte. Roj wê bê, emê welatê xwe rızgar bıkın, zor û tedayê jı ser xwe rakın. Hıngê dıbıstan û zaningehên Kurdi ji wê vebın, bı zmanê me ji têr rojname, û pırtûk wê çap bın. Çanda me wê pêş va bıçe û gelê me wê jı nezaniyê xılas be, bıgıhe azadiyê.

Xelil û hevalên xwe, iro gelê xwe hışyar dıkın û bona rojên pêş yên azadi û serfıraziyê dıxebıtın.

Hevcar	: *Araç*	Bı serbesti	: *Özgürce*
Hêja	: *Değerli*	Sazûman	: *Düzen, rejim*
Daxwaz	: *İstek*		
Fêm kırın	: *Anlamak*	Cehd kırın	: *Çaba gösterme*
Wında bûn	: *Kaybolmak*		
Hostati	: *Ustalık*	Rewş	: *Hal, durum*
Xeberdan	: *Konuşmak*	Rızgar kırın	: *Kurtarmak*
Belav bûn	: *Dağılmak*	Rızgari	: *Kurtuluş*
Komel	: *Topluluk*	Derew	: *Yalan*
Kevn	: *Eski*	Derewin	: *Yalancı*
Xwedi	: *Sahip*	Hışyar bûn	: *Uyanmak*
Nıvis	: *Yazı*	Delal	: *Güzel, hoş*
Kıfş kırın	: *Keşfetmek*	Dirok	: *Tarih*
Lise	: *Lise*	Nısılin	: *Süzülme*
Xwendegeh	: *Okul*	Zordest	: *Zorba*
Mamoste	: *Öğretmen*	Qedexe	: *Yasak*
Hımber	: *Karşı*	Hıştın	: *Bırakmak*
Şaş bûn	: *Şaşırmak*	Rojname	: *Gazete*
Şaş	: *Yanlış*	Kowar	: *Dergi*
Enırin	: *Kızmak*	Çap bûn	: *Basılmak*
Rast	: *Doğru*	Çap kırın	: *Basmak*
Rasti	: *Doğruluk*	Ceza	: *Ceza*
Zaningeh	: *Üniversite*	Kırın (isim)	: *İş, eylem*
Biyani	: *Yabancı*	Lê dan	: *Vurmak*
Bıngeh	: *Temel*	Gırtın	: *Tutuklama*
Bındest	: *Bağımlı, köle*	Nefi kırın	: *Sürgün etme*
Kûr	: *Derin*	Bûyer	: *Olay*
Nir	: *Boyunduruk*	Radyo	: *Radyo*
Çand	: *Kültür*	Têlewizyon	: *Televizyon*
Jı bir kırın	: *Unutmak*	Hukumet	: *Hükümet*
Bı dest xıstın	: *Elde etmek*	Dawet	: *Düğün*
Dıl	: *Yürek*	Stran	: *Türkü*
Dılgermi	: *Coşku, sıcak ilgi*	Zor	: *Zor*
		Lez	: *Hızlı, tez*
Serbest	: *Serbest, özgür*	Hov	: *Vahşi*

Hoviti : *Vahşet*
Beş : *Bölüm*
Sazkırın : *Kurmak, düzenlemek.*
Ders dan : *Ders vermek*
Paş da man : Geri kalmak
Rakırın : *Kaldırmak*
Serfirazi : *Başarı*

Bo, bona : *İçin*
Pêş va bırın : *İlerletmek*
Teda : *Eziyet*
Dız : Hırsız
Dızi : Hırsızlık
Rengdêr : Sıfat
Hoker : Zarf

Hıştın Kök: *Hışt*, emir : *bihêle*

Haber kipi **1. Tekil şahıs**

Şimdiki zaman : *Ez dihêlım*
Dili geçmiş : *Mın hışt*
Mişli geçmiş : *Mın hıştiye*
Gelecek zaman : *Ez ê bihêlım*

Dilek kipi

Şimdiki ve gelecek zaman : *Ez bihêlım*

Kırın fiili
Dilek kipi
Şimdiki ve gelecek zaman

Ez bıkım
Tu bıki
Ew bıke
Em bıkın
Hûn bıkın
Ew bıkın

Haber kipinin gelecek zamanında dilek kipinden farklı olarak fiilden önce **wê, dê** veya kısalmalı biçimiyle **ê** gelir.

Ez ê bêm : *Geleceğim*
Roj wê bê : *Gün gelecek*

Sözkonusu *wê, dê, ê* fiil öncüsü özneyi izler.

Ez	ê	sıbê saet çaran da	bêm
özne	fiil ö.	tümleç	fiil

Hingê	dıbıstan û zaningehên Kurdi ji	wê	vebın
tümleç	özne	fiil ö.	fiil

Bazı fiillerin haber kipi gelecek zamanı:

	Hatın
1- Ez ê bêm	2- Ez ê werım
Tu ê bê	Tu ê weri
Ew ê bê	Ew ê were
Em ê bên	Em ê werın
Hûn ê bên	Hûn ê werın
Ew ê bên	Ew ê werın

Hatın fiilinin gelecek zamanının biri kurala uygun, biri uygun olmayan iki biçimi vardır.

Çûn	Xwestın	Bûn
Ez ê bıçım	Ez ê bıxwazım	Ez ê bıbım
Tu ê bıçi	Tu ê bıxwazi	Tu ê bıbi
Ew ê bıçe	Ew ê bıxwaze	Ew ê bıbe
Em ê bıçın	Em ê bıxwazın	Em ê bıbın
Hûn ê bıçın	Hûn ê bıxwazın	Hûn ê bıbın
Ew ê bıçın	Ew ê bıxwazın	Ew ê bıbın

Jı bir kırın - Jı birê çûn

– Serdar, te çıma pırtûka xwe ne ani?
– Mın jı bir kır, mamoste.
– Cardın jı bir me ke!

Ew dıxwazın ku Kurd zmanê xwe jı bir bıkın.

Bavê mın jı mın ra got "Elo, du kilo şekır bıgre." Lê mın ne gırt. Ew jı bira mın çû.

Bı dest xıstın

Van rojana qehwe nayê dıtın, lê mın pakêtek bı dest xıst. Dı mala wan da xaliçek heye, pır hêja ye, bı dest nakeve.

Jı wê vır da

Xelil par lise xılas kır û çû Enqerê. Jı wê vır da me hev û du ne dit.

* * * *

Merıvê han : *Ew merıv*
Vê yeka han : *Vê yekê (vê meselê)*
Pırsa han : *Ev pırsa*

Ew bı kêri tışteki nayê. Ez jı merıvê han hez nakım.
Hevalo, rê dırêj e û çetın e; vê yeka han baş bızane û zû bêzar me be!

Bona kırınên han:

Ew dıziyê dıke û derewin e. Bona kırınên han (dızi kırın û derew kırın) ez jı wê hez nakım.

Bıla

Hesen bıxwine! (Hasan oku)
Hesen bıla bıxwine. (Hasan okusun)
Ew bıla lı wır bımine.. (O şurda kalsın..)

— Van rojana qehwe nayê dıtın.
— Qehwe bıla lı wır bımine, çay bı dest nakeve.

Beşa zmanê Kurdi: Lı zaningeha Sorbon û Leningradê beşa zmanê Kurdi heye. Lı wır mamoste Kurdi hini xwendekaran dıkın.

Sazkırın

Pışti sala 1917 dı Rusiyê da sazûmanek nûh sazbû; zordesti çû, azadi hat.
Em ê rojeki gelê xwe jı nirê bındestiyê xılaskın û dı welat da jinek nu sazkın.

Fêm kırın

Merıv dı saya zmin da hev û du fêm dıke.
Mın jı gotına te tıştek fêm nekır.

Bûyer

Duh êvarê têlewizyonê bûyêrên İranê nişan da.
Derketına "Roja Welat" bûyerek mezın bû.

Hinkırın

I

Hevokên jêrin bıguhurinın demên dın (demên ku hûn hini wan bûne).

Weki ha:

Ez dıçım bajêr (dema nıho-şimdiki zaman)

a) Ez çûm bajêr (boriya têdayi-dili geçmiş)
b) Ez çûme bajêr (boriya dûdar-mişli geçmiş)
c) Ez bıçım bajêr (raweya blani-dilek kipi)
d) Ez ê bıçım bajêr (dema paşi-gelecek zaman)

www.arsivkurdi.org

1— Ez ji Mahabadê têm.
2— Pez lı zozanan dıçêre.
3— Cotkaran cotê payizê kırıne.
4— Par zıvıstanê pır berf bari.
5— Tu ê kingê bıçi sûkê?
6— Bıla bavê wi rûn û penir bıfroşe.
7— Ez ê kilok tıri bıxwım.
8— Çıvik bı alikariya perê xwe fır dıdın (dıfırın).
9— Wan iro sıbê çay vexwar.
10— Pêr, Şahan lı mal bûye.

II

Bı hokerên jêrin hevokan çêbıkın:

Jêr, jor, dor, ser, bın, paş, pêş, hundır, der, cem, hıngê, kingê, car car, çend, ewqas.

Weki ha:
Mala me lı jêri gund e.

III

Bı rengderên jêrin hevokan çêbıkın:

Dırêj, kurt, bılınd, nızm, kûr, nêzık, dûr, germ, sar, hışk, nerm, sor, zer, kesk, şin.

IV

Bı lekerên jêrin hevokan çêbıkın:

Qijin, girin, dı heqê da hatın, tûj kırın, vebûn, vêxıstın, rızgar kırın, wında bûn, fêm kırın, jı bir kırın, rakırın, saz kırın, pêş va bırın, dızin.

Weki ha:
Mırişk çıma dıqije?

(SÜRECEK)

DİL-KÜLTÜR ÇALIŞMALARI HIZLANIRKEN GÖZÖNÜNE ALINMASI GEREKLİ BİRKAÇ ÖNEMLİ NOKTA

Munzur Çem

Cumhuriyetin Başlangıcından Günümüze Kısa Bir Bakış

Söylemeye gerek yok ki Osmanlı döneminin bir kısım baskıcı, engelleyici yöntemlerini bir kenara bırakacak olursak Kürt dili, kültürü ve tarihiyle ilgili yasaklamaların Cumhuriyet Türkiyesine yaşıt olduğunu görürüz. Daha doğrusu kurulduğu gün, devlete hakim kılınan resmi ideolojiye göre Kürt diye bir halk yoktu ki, onun bir dili kültürü ve tarihi de olsundu.

Kuşkusuz devletin temelini atanlar bu yola başvururlarken ne yaptıklarını çok iyi biliyorlardı. Onlar kültürel ve tarihi değerlerin ulusların yaşamında oynadıkları rolün bilincindeydiler. Kürt ulusunun varlığını ortadan kaldırabilmek için de, yapılması gereken işlerin başında onun bu tür değerlerini inkar etmek ve giderek onları ortadan kaldırmak geliyordu. Bu başarılabildiği taktirde, halkın geçmişiyle bağı kopartılmış olacak, kişilik erezyonuna uğratılarak kendine güveni ortadan kaldırılacak ve böylece asimilasyonun başarıya ulaşması daha kolay hale gelmiş olacaktı.

Bu bakımdan da dil, kültür ve tarih alanındaki çalışmalar, başka halklarınkinde olduğu gibi, Kürt halkının ulusal kurtuluş mücadelesinde de önemli bir yere sahiptir.

Yüzyılımızın başlarına göz attığımızda, Kürt toplumunda ulusal bilincin gelişmesine paralel olarak Kürt aydınlarının bu konuda hayli aktif olduklarını görüyoruz. Ancak genel olarak demokratikleşme planında olsun, Kürdistan politikası bakımından olsun, Padişahlığın da gerisine düşen Kemalist rejim, uyguladığı dizginsiz terörle Kürt dili, kültürü ve tarihi ile ilgili çalışmaları sekteye uğrattı ve giderek tümüyle durdurdu. Ortaçağda kilise bağnazlığının bilim, kültür ve sanata vurduğu darbe ne olduysa, kimilerinin "aydınlanma dönemi" demekten pek hoşlandıkları bu dönemde, ırkçı-şöven uygulamaların kürt dil ve kültürüne, ülkemizdeki bilimsel yaşama vurduğu darbe de o oldu. Kürt aydınları, düşün ve sanat adamları kendi ülkelerinde çalışma olanağına sahip olmak şurda kalsın, ya idam sehpalarına gönderildiler, kurşuna dizildiler, ya da yurtdışına çıkmak zorunda bırakıldılar.

1960'lı yıllarda rejimin bu yöndeki baskılarına karşı bazı çıkışlar görüldüyse de bunlar, toplumu fazlaca etkiliyebilecek yaygınlık düzeyine ulaşma olanağı bulamadılar. 1975'lerden itibaren ise durum bir hayli değişti. Elbet değişen devlet politikası değil, yurtsever mücadelenin gösterdiği kabarmaydı. Bu yıllarda Kürt politik gruplarının, demokratik kitle örgütlerinin etkinliği ve bazı yurtsever kişilerin çabaları sonucu, dil ve kültür alanında günün koşullarına göre küçümsenemiyecek çalışmalar gerçekleştirildi. Yayınlarda bu sorun işleniyor, kitaplar basılıyor, seminerler düzenleniyor, newroz geceleri yapılıyordu vs. Kürtçe-Türkçe 15 günlük **Roja Welat** gazetesinin yayın hayatına girmesi ise ayrıca üzerinde durulması gereken bir olaydı.

Ancak çok geçmeden 1980 darbesi geldi. Faşist 12 Eylül cuntasının öteki alanlarda olduğu gibi bu konuda da yaptıklarını burada özel olarak ele almaya gerek yok. Bugün kamuoyu generallerin gerçek yüzlerini tüm çıplaklığıyla görebiliyor, onları rahatlıkla değerlendirebiliyor. Onların, 1924'lerden beri süregelen Kürt dili üzerindeki fiili yasağı da yeterli görmeyerek, bunu bir anayasa kuralı haline getirmelerini, ardından ise ünlü 2932 sayılı yasayı çıkarmalarını belirtmek, sanıyorum sözkonusu dönemin özelliklerini dile getirmek bakımından yeterlidir.

Kürt Dil, Kültür ve Tarihiyle İlgilenenler ve Amaçları

Bu yönde çaba harcayan çevreleri esas itibariyle üç ana başlık altında gruplandırmak mümkün:

a) Asimilasyon amacı güdenler.

b) Çıkarcı amaçlarla bu işin peşinde koşanlar.

c) Konunun önemine inanan ve bir hizmet olmak üzere bu yönde çalışma yürütenler.

(a) Asimilasyon amacı güdenler: Bunlar devlet ile onun asimilasyoncu politikası doğrultusunda çaba harcayan resmi ve resmi olmayan kuruluşlarla kişilerdir. Devletin bu alanda Milli Güvenlik Kuruluyla, istihbarat örgütüyle, hükümeti, radyo ve televizyonu, üniversiteleri, okullarıyla yaptıkları ortada olduğundan üzerinde ayrıca durmaya gerek yok. Yine aynı politika çerçevesinde burjuva basınının, siyasi partilerinin ve öteki bir dizi örgütün, tek tek insanların harcadığı çabalar da herkesin gözleri önündedir. Tüm bu çevrelerden oluşan sömürgeci cephe Kürt ulusal varlığına, bunun bir parçası olarak da halkımızın diline, kültürüne ve tarihsel değerlerine karşı düşmanca bir tu-

tum içerisindedir. Onlar ya halkımıza ait değerleri tümüyle inkar ediyor yasaklıyor, ya da işin hırsızlığını yapıp kendilerine aitmiş gibi göstermeye çalışıyorlar.

Başka bir ifade ile dile getirmek gerekirse, devletin Kürt halkına, özelde de onun dil ve kültürüne yönelik olarak 1924'lerde saptadığı politika ne idiyse bugünkü de odur. Son dönemlerde gerek uluslararası planda karşılaşılan güçlükler ve gerekse yurtseverlik duygularının halkımız arasında kaydettiği büyük sıçrama karşısında, devlet ile onun kollarının orda burda sanki bir lütufmuş gibi sarfettikleri "Vatandaşlarımız hangi dili istiyorsa onun serbestçe konuşabilirler", yahut da "Kürt kökenli vatandaşlarımızın kültürel haklarına saygı göstermeliyiz" türünden sözler, samimi olmaktan uzak gözboyama çabalarıdır. Yoksa Kürt dil ve kültürüne ilişkin politikada temelde bugün de hiç bir değişiklik meydana gelmiş değil. Dikkat edilirse kimse Kürtçe öğrenmekten, Kürt halkının kendi dilini yaşamın her alanında özgürce kullanması hakkından ve kültürünü geliştirmesi gereğinden bahsetmiyor. Bir tanrı buyruğuymuş gibi herkese Türkçe öğrenme zorunluluğu dayatılıyor. Yeminli Kürt düşmanı Ecevit, ve benzerleri "Kürt kökenli yurttaşlarımız dillerini konuşabilmeliler" deyip, hemen arkasından da "Vatandaşa Türkçe öğretme çabasına hız kazandırmak gerekir, özellikle de kadınlara Türkçe öğretmeliyiz" türünden sözler sarfederlerken, takındıkları demokratlık maskesinin arkasına saklı ırkçı ve şöven çehrelerini açığa vuruyorlar.

Yine ANAP iktidarının şaşalı bir tarzda Kürtçe üzerindeki yasağı kaldırıyoruz yolunda ileri sürdüğü iddiaların ne ölçüde içi boş bir palavra olduğu bugün daha iyi gözlemleniyor. Gerçekte bu, Özal'ın iç ve dış kamuoyunu aldatma manevrasından öte bir şey değil. Zaten getirilen yeni yasaklayıcı hükümler durumu bir çok yönden eskiye oranla daha da kötüleştirmiş bulunmaktadır. Daha geçtiğimiz eylül ayında, iki Kürtçe türkü ihtiva ettiği için kaseti yasaklanan "Özal abi"nin İbosu'nun serzenişleri bu konuda ilginç bir örnekti. Tatlıses'in kendi açıklamasına göre, yasaklama kararından sonra "Sayın" Kültür bakanıyla telefonda görüşüp, şikayetlerini "arzedince" o da yanıt olarak "Kasetini yasaklıyoruz ama Türkiye'yi kurtarıyoruz" türünden bir yanıt vermiş.

Ne demeli böylesi bir komediye? "Kürt İbo"nun saflığına ve zavallılığına mı üzülmeli, yoksa şu "çağdaş" devlete, şu "Muassır medeniyet seviyesinin üstüne çıkmayı" önüne hedef olarak koymuş, "Çağ atlayan" Türkiye'ye mi?. İnsanlık uzayı fethediyor. ikibin yılına varmaya, şurda topu topu dokuz yıl kaldı. Ama onlar hala bir halkın anasından öğrendiği dili, onun müziğini nasıl yokedeceklerinin hesabını yapıyorlar. Bununla da devletlerini kurtaracaklarmış. Belki başarırlar, kimbilir!

b) Çıkarcı amaç peşinde olanlar: Sömürgeci güçlerin Kürt diline ve kültürüne gösterdiği bu "ilginin" yanısıra, bir de bunu ticari veya politik amaçlarla istismar etme çabası içerisinde olanlar var. Elbet işe bu türden hasapların karışması da en başta kültürel değerlerin özünden uzaklaşmasına ve yozlaşmasına neden olmaktadır. Bu gruba girenlerden bazıları, doğrudan asimilasyona hizmet etmek gibi bir amaç taşımasalar ve hatta yurtsever duygulara sahip olsalar bile, yaptıklarıyla sonuçta Kürt kültürüne zarar verir duruma düşmekten kurtulamıyorlar. Kürt türkülerini sırf türkücülük yapabilmek, veya para kazanmak amacıyla Türkçeye çeviren, veya türkçeleştirilmiş metinlerin arasına bir-iki kelime Kürtçe serpiştirerek sözümona Kürtçe müzik yapmaya karşı olmadıklarını gösterenlerin! yaptıkları buna tipik bir örnektir.

Yine politik istismarcılığın, fırsatçı eğilimlerin bu alanda yolaçtığı tahribatın da ötekilerden geri kalır yanı yok. Bu yöndeki çabalar, yani "pazarı kapma" telaşı, bir yandan edebi, kültürel ve tarih değerlerimizin içinin boşaltılmasına neden oluyor, bir yandan da kamuoyunun yanlış bilgilendirilmesi gibi bir sonuç ortaya çıkarıyor. Çünkü soruna kişisel veya örgütsel bir takım hesaplarla yaklaşan bu gibileri, gerçekleri kendi kafalarındaki yargılara, özlem ve istemlerine göre çarpıtmaya, değiştirmeye çalışıyorlar. Örneğin, bir bakıyorsunuz ki yaşamı boyunca Kürt sorununda demokratça davranamamış, bu konuda çaba harcayan yurtsever çevreleri bundçulukla vs. suçlamış biri, öteki alanlarda sermayeyi kediye yükleyince birden bire Kürtçlüğe soyunuveriyor. Bunu yaparken de Kürt tarihi, dili ve kültürü hakkında hiç bir ciddi çabası yokken "uzman" pozlarına bürünüyor. Bir kelimesini bile bilmediği Kürt dili üzerine ahkam kesiyor, Kürtçenin lehçeleriyle ilgili ileri-geri sözler etmeye başlıyor. Hiç mi hiç tanımadığı Kürt yurtsever hareketi üzerine "tahliller" geliştirmek ve bu konuda "tezler" ortaya atmak da işin cabası.

Önümüzdeki yıllarda yasak duvarları zorlandıkça ve koşullar giderek uygun hale geldikçe, bu türden politik ve ticari amaçlı yozlaştırmaların hız kazanacağına da mutlak gözüyle bakmak gerekir. Günün birinde piyasanın, özü boşaltılmış, sanatsal ve kültürel değeri olmayan bir dizi "Kürt sanat ve edebiyat eseri"yle dolup taştığını görürsek şaşmamalıyız. "Mem û Zin"in başına gelenlerle ilgili olarak Deng dergisinin 14. sayısında yer alan bilgiler bu konuda açık bir ipucu veriyor.

c) Bu yöndeki çalışmayı bir hizmet olarak yürütenler: Bu gruba girenler ötekilerin tersine Kürt dilinin, onun kültürel ürünlerinin, Kürt sanat ve edebiyatının, tarihinin açığa çıkarılması, yaşatılması ve geliştirilmesi yönünde çaba harcayanlardır. Yani davanın sahipleri ve dostları. Yurtdışında öteden beri sürmekte olan çalışmalara ek olarak son bir kaç yıldır ülke içerisinde de yeniden bir canlanma dönemi yaşanıyor. Dizginsiz devlet terörüne, baskı ve yasaklamalara karşın Kürt dili, kültürü ve tarihi ile ilgili çalışmalar giderek yaygınlık kazanıyor. Bu da sadece Kürt toplumu açısından değil, Türk toplumu yönünden de olumlu bir gelişmedir. Türk halkı hiç değilse bu çabalar sonucu sınırlı da olsa, yanyana, içiçe yaşadığı Kürtlere, devletin resmi görüşünün

dışında bir gözle bakma, onu tanıma ve anlama olanağı elde etmiş olmaktadır.

Ancak, bu alanda karşılaşılan bazı olumsuzluklar var ki onlara değinmeden geçmek doğru olmaz.

Bilindiği gibi Kürt dili, kültürü ve sanat-edebiyatı üzerine çalışmalar esas olarak iki temelde gelişiyor. Birincisi, halihazır varolan eserlerin araştırılıp ortaya çıkarılması ve yazılı hale getirilmesi, ikincisi ise yeni ürünlerin yaratılmasıdır.

Her iki çalışma türününün taşıdığı önemi kabul etmekle birlikte, kanımca birinci şıkta belirleneni biraz daha önceliğe sahiptir, veya öyle olması gerekir. Bu da yüzyüze bulunduğumuz koşulların bir sonucudur. İşlemekte olan yoğun asimilasyon çarkının, bizden önceki kuşaklar tarafından yaratılan değerleri adeta öğüterek yutuyor olması, onlara sahip çıkma ve onları bulup ortaya çıkarma çabalarının önemini arttırmaktadır. Bu görev ise enbaşta bu işle uğraşan kültür çalışanlarımıza, aydınlarımıza düşse bile sorumluluk hepimizindir. Herkesin bu konuda bazı hallerde bir şeyler yapabileceğini kabul etmek gerekir. Elimizde bulunan eski bir bıçağın, bir kılıcın, bir su içme tasının, yazılı bir belgenin, bir halı veya kilimin vb şeylerin tarihi ve kültürel bir değeri olabileceğini unutmamalıyız. Hikayeler, atösözleri, deyişler, halk türküleri, oyunlar, bayramlar, gelenek ve töreler bakımından da durum böyledir. Bazan bakıyoruz, yaşlı insanlarımız kendi yaşadıkları döneme, yahut daha eskilere ait bir dizi önemli olay anlatıyorlar ama öldükleri zaman da o bilgiler onlarla birlikte mezara gömülüp gidiyor. Oysa eğer bunlar saptanır da yazılı hale getirilirse, elimizde kültürel ve tarihi zenginliklerimize ilişkin hazinelerin geçmesi işten bile değil. İhmalkarlığın ise bunun tersine bir sonuç doğuracağı açıktır. Bu bakımdan da bu alanda "falan türkünün, sözün, hikayenin veya benzeri şeylerin ne önemi var, ondan ne çıkacak?" tarzında herhangi bir düşünceye sapmadan herkesin elinden geldiği oranda çaba harcaması önem kazanır. Ayrıca bu gibi şeyleri kasetlere alıp eskilerin parayı küpte veya sandıkta sakladıkları gibi saklamak da amaca hizmet etmez. Bunlar, bu yönde çalışması olan yayınlara, öteki kurum veya kişilere ulaştırılmalı ki değerlendirilebilsin, en azından arşive girmiş olsun.

Öte yandan bu konularda çalışma yapanların objektiflik sınırlarının dışına taşmamaları da üzerinde durulması gereken bir başka önemli noktadır. Bunu şu anlamda söylüyorum. Toplumun şu veya bu dönemine ilişkin tarihi ve kültürel değerlerini ele aldığımızda, onların bir bütün olarak veya bazı yönlerden bugünün koşullarına, kendi düşüncelerimize uygun düşmemeleri mümkündür. Eğer araştırmacı kişi bu noktada kendi istem ve özlemlerine, kendisine doğru gelen biçime göre onlarda değişiklik yaparsa, o değer tahrif edilmiş olur. Buna da kimsenin hakkının olmaması gerekir. Örneğin, Dersim yöresinde 1937-38 ayaklanması dönemine ilişkin bir hayli halk türküsü var. Bu türkülerde Dersimlilerin kendi iç ilişkileri, yöre halkı ile devlet ilişkileri çeşitli yönlerden dile getiriliyor. Ama bir de bakıyoruz ki o türküleri söyleyen kimileri kendilerine göre eklemelerde bulunmuş, ya da değişiklik yapma yoluna gitmişler. Ogün söylenen bir türkünün sözleri arasına "devrim", "faşizm", "faşistler" gibi sözcüklerin yerleştirilmesi, ya da düşmanın Amerika ile Rusya olduğu tarzında belirlemelerde bulunulması gibi. Açıktır ki elli altmış yıl önceki Kürdistan'da insanlar faşizmi tahlil edebilecek, onu türkülerine yansıtabilecek durumda değillerdi. Bu gibi sözler sonradan eklenmiştir. Zaten asıllarıyla karşılaştırıldığında da bunu görmek güç değil. Yahut da yine bakıyorsunuz bir kişi veya bir olay için söylenmiş bir türkü götürülüp başka bir kişi veya olaya bağlanıyor, onlarla bağlantısı kuruluyor. Yani onu söyleyen, gönlüne göre değişiklik yapma yoluna gidiyor.

Bazı hallerde ise bir türkünün, hikayenin, söyleşi veya olayın gerici, müstehcen, ve hatta bir aşireti, bölgeyi veya bir gurubu memnun etmeyecek nitelikler taşıması mümkündür. Açıktır ki böyle bile olsa kamuoyuna sunulduğu zaman onu değiştirmek, orijinaline bağlı kalmamak gibi bir hakkımız yok.

Kaynak göstermek de üzerinde önemle durulması gereken bir başka nokta. Bazan unutkanlık, bazan önemsememek, bazan da başka nedenlerle, kullanılan bir belgenin, elde edilen bir bilginin kaynağını göstermeme alışkanlığı şu veya bu ölçüde göze çarpıyor ki bunlar mutlaka aşılması gereken eksikliklerdir. Ama bunun da ötesine giderek o tarihi ve kültürel değeri dolaylı ve direk yollardan kendi çalışmasının bir ürünüymüş gibi gösterenlere de rastlanılıyor. Doğal olarak bu daha ciddi bir olumsuzluğun ifadesidir. Halk türkülerini, hikaye ve masallarını, söylencelerini araştırmak, onları toparlayıp yazılı hale getirmek önemli bir çalışma, saygı duyulacak bir hizmettir. Ancak bunu yapan araştırmacı, onun yaratıcısı değil derleyicisidir ve kendi ismini de ancak o şekilde lanse edebilir.

Bunun yanısıra müzik parçalarının yorumlanması, yenileştirilmesi ile ilgili olarak da bir noktanın altını çizmekte yarar olduğu kanısındayım. Elbet yaşamın her alanında olduğu gibi müzikte de sürekli bir yenileşme ve değişme var. Hiç kimse her hangi bir halkın müziğinin yerinde saymasını, aynı kalmasını isteyemez. Ne var ki bu işin sınırı ne, neyi hangi ölçüde değiştirmeye hakkımız var, bu konuda da elde herhangi bir ölçü yok. Kanımca Kürt müziği açısından en başta yapılması gereken, onu orijinal biçimiyle ortaya çıkarmaktır. Bu arada bu işle uğraşanlar tarafından bir takım zenginleştirmeler, yenileştirmeler yapma yoluna da gidilebilir. Bunlar bir yerde gereklidirler de. Ne var ki bunu yaparken, müziğin orjinalitesini bozmamaya özen göstermek gerekiyor. Bir Kürt halk türküsünü yenileştirme adına onu kendisi olmaktan çıkarmak, arap, azeri veya başka türden bir müziğe dönüştürmek benimsenebilecek bir tutum olmasa gerek. Bazan bakıyoruz bir kaç kişi tarafından söylenen bir halk türküsü

yenileştirme adına o hale getiriliyor ki, ayrı ayrı havalarda olabiliyor ve üstelik de içlerinden hiç birisi orjinal halini tam olarak yansıtamıyor. Demek oluyor ki yorumlama ve yenileştirmede keyfilik değil, belli bir disiplin ve özenin gerekli olduğunun gözönünde tutulması gerekiyor. Ne var ki bu konuda daha fazla söz söyleme hakkını da kendimde görmüyorum. Sorunu tartışmak ve sağlıklı bir ölçüye varmak, herkesten önce bu işin çalışanlarına, ozan arkadaşlarımıza düşüyor.

Kürt sorununa yönelik yayın çalışmaları hızlanmışken gerek yazar-yayınevi, gerekse değişik yayıncılar arasındaki ilişkilerde belli bir disipline, kurallara gereksinme olduğu kanısındayım. Bu konuda da yine ayrıntılara girmeye gerek yok. Ama örneğin, bir yayınevi tarafından yayınlanmış bir kitabın, ona sorulmadan, onunla konuşulmadan başka bir yayınevi tarafından basılması türünden korsanca davranışların benimsenecek bir yanı olduğunu kimse ileri süremez.

Kürt aydınları arasında araştırmacılık geleneği hayli zayıftır. Elbet bu, bu alanda çalışan insanlarımızın bir kusuru olmaktan çok koşulların ve ırkçı-şöven baskıların yarattığı bir durumdur. Son dönemlerde ise bu konuda sevindirici bir gelişme gözlemleniyor. Denilebilir ki bugüne kadar dilimiz, kültürümüz, tarihimiz, ülkemizdeki ekonomik ve sosyal gelişmeler hakkında sömürgecilerden, dolaylı ve direkt olarak onların etkisinde bulunan çevrelerden duyduklarımızı hızlı bir biçimde bir kenara bırakıyor ve gerçeklerimizi kendimiz araştırıyor, ortaya çıkarıyoruz. Elbet bunu söylemekle Türk ilerici ve aydınlarının sınırlı da olsa harcadıkları çabayı, düşünce planında olsun, pratik faaliyetler planında olsun yaptıkları olumlu katkıları bir kenara bırakıyor değiliz. Bu kesim, halkımızın samimi dostudur. Kürt yurtseverleri ve aydınları bu konuda kendilerini onlarla aynı cephede görüyorlar.

Belirtmeye gerek yok ki araştırma çalışmalarının hızlandırılması, belgelerin ortaya çıkartılması, sömürgeci ideolojinin etkisini ortadan kaldırmın en etkin yollarından bir tanesidir. Bu, aynı zamanda Kürdistan'daki geri toplumsal yapının, gelişmenin önüne çıkardığı engelleri aşmaya da yardımcı olur.

Kürt sorununun çokça aktüelleştiği bu dönemde, canlı bir tartışma ortamına ve diyaloga toplumumuzun büyük gereksinmesi var. Ama şu da bir gerçek ki, bu işte başarılı sayılabilecek durumda değiliz. Bir yandan sömürgeci düzenin yarattığı ağır baskı koşulları, bir yandan da toplumumuzda mevcut güçlü aşiretsel yapı, ağalık, şeylik ve dedelik gibi kurumlardan kaynaklanan baskılar, aile baskısı vs. insanlarımızın özgür kafa ile düşünmelerinin önüne büyük engeller çıkarmış. Son derece gerilimli bir toplumun insanlarıyız. Alınganlıklar, kırgınlıklar, çabuk sinirlenip ipleri koparmalar sıkça rastlanılan şeylerdir. Bu ise bilimsel çalışmalara ve araştırmalara zarar veren bir durumdur. Oysa bir araştırmacı arkadaşımızın, bir yazarımızın yaptığı bir çalışmayı, ötekiler ele alıp rahatlıkla irdeleyebilmeli, gördükleri yanlış ve eksiklikleri dile getirebilmeliler. Gerçeğin açığa çıkması ve gelişme ancak bu sayede sağlanabilir.

Burada yeri gelmişken dil konusuna da kısaca değinmekte yar görmekteyim. Kürt dili ile ilgili çalışma yapmanın, onu geliştirmenin taşıdığı öneme özel olarak değinmeye elbet gerek yok. İnsanlarımızın kendi dillerine sahip çıkmayı, onu günlük yaşamda konuşmayı, onunla okuma-yazma öğrenmeyi gerekli, gerekli olmanın da ötesinde bir zorunluluk olarak algılamaları gerekir.

Ancak bugün asimilasyonun belli bir mesafe kaydettiği ve küçümsenemiyecek bir Kürt kitlesinin Kürtçeyi unuttuğu da bir gerçektir. Kürtçe ile okuyup yazabilen insan sayısı fazla sayılmaz. Böyle olunca da bir yandan Kürt dilinin konuşulması, yaygınlaştırılması çabamızı titizlikle sürdürürken, bir yandan da toplumun en geniş kesimlerine seslenebilmenin, görüşlerimizi onlara iletmenin önemini gözardı etmemek gerekiyor. Bugün Kürtler tarafından yürütülen yayın çalışmalarında Türkçenin Kürtçeden daha ağırlıklı olarak kullanılıyor olması, esas olarak bu zorunluluktan kaynaklanıyor. Kaldı ki Türk dili ile yazılıp çizilenler, Kürtçe bilsin bilmesin sadece Kürt kesimine değil, Türk halkına da ulaşmış olur -ki bunun öneminin küçümsenemiyeceği açıktır.

Bu bakımdan kimilerinin Kürt aydını olmayı, Kürtçe eser verip vermemeyle eşdeğer kılmak istemesi tutumu gerçekçi değil. Örneğin, Yeni Ülke gazetesinin 1-7 Eylül tarihli nüshasında, konuk yazar **Selahaddin Mihotuli**'nin özellikle de **İsmail Beşikçi**'nin bazı yanlış belirlemelerine parmak bastığı "Kürtler Kimliksiz Bir Halk Değildir" başlıklı makalesinde bu konuda söylediği şu sözler ilginçtir:

"...Sözgelimi bir kişi ne kadar iyi şair olursa olsun, eğer, halkının dilinde yazmıyorsa, halkın aydını olmadığı gibi diğer halkların da aydını olamaz; kimliksiz bir nitelik alır."

Bugün Kürtçe bilmediği için veya bilse bile yukarıda üzerinde durduğumuz nedenlerle Türkçe yazan, ama Kürt sorununun kamuoyuna maledilmesi, Kürt tarihi ve kültürüyle ilgili gerçeklerin ortaya çıkarılması çabalarına değerli katkıları olan insanlarımız var. Sayın Mihotuli'nin yaptığı bu belirleme onlara karşı açık bir haksızlık değil mi? Üstelik kendisi de makalelerini Türkçe yazıyor ve onunla tartışıyor iken.. Açıktır ki bu nitelikte olanlar da Kürt aydınlarıdır. Yoksa tarihçi ve araştırmacı **Cemşid Bender**'i, yazar **Mehmet Bayrak**'ı, Koçgiri ve Dersim destanlarının yazarı **Cemşid Mar**'ı ve onlar gibi daha nicelerini ne diye adlandıracağız, kendilerine nerede yer vereceğiz?.

Sonuç olarak söyleyeceğimiz şu; toplum olarak zorlu bir kavga içerisindeyiz. Ondan başarıyla çıkmada aydınlarımıza, müzisyen, sanatkar ve öteki kültür adamlarımıza, tarih ve toplumbilim araştırmacılarımıza büyük görevler düşüyor. Bunun da sorumluluk duygusunu elden bırkmamayı, özverili çaba harcamayı, ilişkilere hoşgörüyü hakim kılmayı gerektirdiği açıktır.

ŞIVAN Û AQILFIROŞ

Meriki feqir çû du sala bû şivanê meriki dewleti. Du sala terka jın û zarê xwe da. Go, ezê heqê xwe yê du sala têxme ser hev, derbekêra dewleteki bıstinım. Weki hebeki ber çeva bê.

Du salê wi temam bûn. Gerekê ewi heqê xwe jı dewleti bıstanda, weke pênci-şêst kavıri. Wextê ewi dewa heqê xwe lı dewleti kır, dewleti menê gırt, go:

- Te pezê mın wında kıriye, deynê gura, ez tışteki heqê nadıme te.

Şıvan ma şaş û mehtel. Ne bı zorê û ne bı şikiyatê ewi bı dewleti nıkarıbû. Dina xwe dayê boş e, go: Dewleti tu Xudê xwe. Çend zêra bıde mın. Weki ez bêsıtar ser mala xwe da neçım. Dewleti rabû sê zêr danê. Şıvan rabû kete rê çû. Wextê çû nivê rê, mêrek rasti wi hat, go: Xorto, tê kuda heri?

Go: Ez jı şıvantiyê têm. Ezê herıme mala xwe.

Go: Lê tu jı ku têyi?, kêyi?

Go: Ez ji aqılfıroş ım.

Şıvan ci da mehtel ma, heyıri go: Canım aqıl çawa tê fırotanê? Kê dınyayê da ditiye, merıv aqıl bıfroşe? De were bêje ka çawa dıfroşi? Bıhayê wi çiye?

Go: Qurban, bahayê aqıl yek zêr e. Berê zêreki bıde, ez aqıleki bıdıme te.

Şıvan derxıst zêrek dayê. Xweyiyê aqıl go: Şıvan temiya mın lı te, weki dıçi ciki, du merıv hevra dıkıne şer, tu ji wana bıreve, şıxulê te bı şera wan neketiye. Tê axıriyê da xwediyê karê bi. Eva aqılek.

Şıvan gotê: Qurban çend aqılê te mane? Go: Welle du aqılê mın mane, dıxwazi du zêra ji bıde, ezê herda ji bıdıme te.

Şıvan fıkıri go: Canım eva du sala ez dewleti ra xebıtime bêheq, ezê çı bıkım van herdu zêra ji. Ewi herd zêrê mayin ji derxıstın û dane aqılfıroş. Aqılfıroş go: De, guhdarike. Ez herdu aqılê dınê ji bıdıme te. Wextê dıçi malekê, dêna xwe dıdêyi dı wi malê da şer e, şerê mêr û jınê, yan ji kulfetê malê. Tu qet jê xeber nede, kêfa wan e, çı dıkın bıla bıkın. Tu mêvan i, pari nanê xwe bıxwe û bıde ser riya xwe here. Eva aqılê dudoya. Aqılê sısiya ji, her tımê tu xwe lı ciya, yan mala xwe da gıran bıgre, sıvık nebe. Tu çıqas xwe gıran bıgri tê xweyiyê karê bi. Tu zırar jı gıraniyê nayê.

Şıvan hersê gıli hıldan, destûra xwe jı aqılfıroş xwest û da ser riya xwe çû. Çû nivê rê rasti aqılê pêşin hat. Dêna xwe dayê du meri wê ser kûpe zêr dıkıne şer. Şıvan xwest têkeve navbera herduya, weki lı hev nexın. Nışkêva gıliyê aqılfıroş kete birê, go, welle ezê herım ciki bısekınım, şıxulê mın pê neketiye. Ew xwe ra çû xwevley wana sekını. Dêna xwe dayê du merıvên hıkumetê xwe lı herdu meriya gırtın û tên. Ewan ji ditın, weki merıv tên, kupê zêra avitıne pışt kevıreki û xwe ra çûn, duri kevır rûnıştın. Ewana hatın herdu meri ji gırtın û bırın. Lê kupê zêra ma ber kevır. Şıvan dêna xwe dayê kes tune, ewi çû kupê zêra hılda, kıre xurca xwe û bı lez lıviya ber bı malê. Çû derkete mala xwe. Jın û zarokê wi çav zêra ketın, geleki şabûn.

Rokê ji şıvan çû malekê, dêna xwe dayê jın û mêr şer dıkın. Ewi xwest têkeve ortê weki lıhev nexın. Disa gıliyê aqılfıroş kete birê. Ew xwe ra gıran sekını. Lê mêrê jınê ji sond xwarıbû, weki kê têkeve orta şerê wi û jına wi, pır hındıki jê xeberde, gereke bıkuje. Jın û mêr çıqas şerkırın gıliyê xwe anine ber şıvan, şıvan xwe ker û gıran gırt, tevi qenci û xırabiya wana nebû.

Paşê xweyiyê malê gote şıvan: Qurban, welle şirê te helal bû, te orta me da xeber neda. Weki pır hındıki te jı qenciyê û xırabiyê xeberda, mınê tu bıkuştayi.

Ew ji rabû, sed zêr da şıvan. Şıvan çû mala xwe da aqıl û gıran rûnışt, bû xweyiyê hebûna mezın.

••

XETÊN PAYİZÊ

I—LI GIRTİGEHÊ

Dema hatına me giya tev teze bûn
U lı bakûr bû roj
Lê depoyê komirê wala bû êdi
Payiz hate Mamakê

Girti lı bın tavê dınhêrın
Payiz çawa derbaz dıbe
Malıkên hember çıqa şirin ın
Riya Samsûne tıji trampêl ın
Çıqa xweş e merıv nıha lı rê be

Kemal Burkay

- Def hê deng nade, ew direqise.
- Deftera mirov, pişt mirov tê xwendin.
- Derziya jina, timi di serê jina da ye.
- Derba kesi, tucar li ser xwe nehêle.
- Derb ji derba zêdetir e.
- Derb hene xeber wi dibirin, şûr wi nabirin.
- Derb ku hate seri, xwedê çeva xilas bike.
- Derb ku hespê ket, xwedê siyar xilas bike.
- Dest desta dişon, paşê wedigerin rûya dişon.
- Destê dê, pêşkê qizê.
- Destên diza, rind naçine paşka wan.
- Destê helewxura, kivş in
- Destê ku carek şikest, weke berê nacebire.
- Destê bi don, pêşi serê xwe bide.
- Dilê fireh, zû-zû pir nabe.
- Dilê tirsonek, timi dukute.
- Dilê şivan ku kete bişkul, hûr dike şir dixwe.
- Dinya dor bi dor e, ne bi zor e.
- Dinya, milkê bavê kesi nine.
- Dinyayê da, ji camêrtiyê bêtir tiştek nine.
- Dinya xan e, insan bazirgan e.
- Dinya waha hatiye, wê waha ji here.
- Diranê êşyayi, wê rojek were kişandin.
- Diranê feqira, di helisê da ji dişkê.
- Dirêjaya rêya, ji beraya rêya va kivşe.
- Diza ji diza dizi, erd û ezman tev lerizin.
- Diz bi şevereşa digerin.
- Dizi dizi ye, ferqa hêştir û berxê nine.
- Dizê bostana, derdikevin zivistana.
- Donê nemerda, li serê xwe nede.
- Dostê çê, di rojên tengasiyê da kêrê mirov tê.
- Ew, belengazê aqilê xwe ye.
- Ew bêdera ku çêlek ser bigere, xêra wi bêderê tune
- Ew ci xweş e, ku mirov jê razi ye.
- Ew ezmanê ku min ditiye, baran jê nayê
- Ew hevir, wê hê zehf av hilde.
- Ew kesê ku ji xwedê netirse, ji wi kesi bitirse.
- Ew kesê ku qeweta te pê neçe, belayê xwe wi kesê nede.
- Ew rêya ku tu li seri, ez zûda di wi rê da derbas bûme.
- Ew zimanê te nebûya, wê qijika çavê te derxista.
- Ewê ku bitirse, bila qe ji paşka jina xwe dernekeve.
- Ew kesê ku feqir be, kirasê wi ji dişewite.
- Ew kesê ku neçe şer, şer pê xweş e.
- Ewê ku mesiya bigre, wê qûna wi ji şil bibe.
- Ewrê reş mizgina baranê, ewrê spi mizgina zivistanê.
- Ên çiyan tên, yên gundan diqewirin in.
- Ê ku kar bike, birçi namine.
- Ê ku şil be, ji baranê natirse.
- Ê ku dewa boxetiyê bike, wê rojek qiloçê wi bişkê.
- Êl hebe, êlbeg ji heye.
- Êl, ji begtiyê zortir e.
- Gotin kuro tu çi dixwezi; got: çavek ron, pariki don.
- Golikê malê, ji gayê malê natirse.
- Gol çiqas kur bin, avjen ewqas tevdira xwe dibinin.
- Gog çiqas giloverbe ji, wê li ciki rast bisekine.
- Gotine sitiri ciyê te kider e; gotiye: wele ba dizane.
- Gorê şêx û mela, rihmet li cahila.
- Goşt, li ser post tê hûrkirin.
- Goşt, bê hesti nabe.
- Goştê diziyê naxwe, lê pariyê xwe di avşorê wi da dike.
- Gund ku xweya kirin, hewciyê.
- Gur ra dixwe, bi xweyi ra şin dike.
- Gura ker xwariye, hê ji hewar dike.
- Gur bi du pariya namire.
- Gur li şevê bi dûman digerin.
- Gur pir dibe, kuçik pê dilizin.
- Gur bitirsiya, wê ji xwe ra holik çêbikira.
- Gur lê dixe, qijik dixwe.
- Gur hate nav mala, way li halê feqir û bêmala.
- Gisnê xebiti, ji dûr va diçûrise.
- Giha li ser koka xwe şin dibe.
- Govenda cahila da, sergovend ne kivş e.
- Gihayê hewşê, bi hewşê tahl e.
- Her mirovek, di dilê xwe da paşa ye.
- Her pari tê cûtin, lê her xeber nayên gotin.
- Her tişt di kemla xwe da xweş e.
- Her nemûşek ra, hostayek lazim e.
- Her seyek, ber derê xweyiyê xwe diewte.
- Her rojek, dûweroja wi heye.
- Here mêvaniya dujmin, lê çekê xwe ji bir neke.
- Heta aqil tê seri, her tişt ji dest diçe.
- Heta birçi nebe, qedrê nan nizane.
- Heta neçe diyarê gorê, mirin nakeve birê.
- Heta xirab neke, ava nabe.
- Hevalên rojê fireh, gelek in.
- Hevraz tû diki simêl e, berjêr tû diki rû ye.
- Hewes e, ew ji bes e.

DIBÊJIM

Ev evrazi û nışivi
çiya, zınar û lat
melan
ref bı ref mel
mela du nıkıl
zerêle, reşêle..
rê
rêyên sorêk, rê bızınan
ên çileçep
şeqam û kolanên teng
rêl, rez
rulên lı ber beravan, lı ber cûbaran
yên sor, spi û bınefşi
hezaran belbelitanên lı ser serê mın dızıvırın
Tev ez ım ez...
ma tu nabini
her yekê hezaran çirok heye bı mın ra
va dıbejım bıbıhê...

Stêr
stêrên dıweşın
stêrên derdıkevın lı rojhılat
pışti bangê sıbê
—demê azadi û xılasiyê—
buka rengin, buka asıman
asımanê hêşin
tev ez ım...

Nıvisanın bızmarı
rısmên kolayin lı diwaran
heykelên ser bı kurt
lı bırcan
gorên şehidên welêt
ên nas û nenas lı mezra-botan
havinên avi/honêk
havinên bê av/germ wek agırê Brahim
zıvıstanên dıjwar/sar, bahoz û boran
tev ez ım...

Xabur
xabura bejın zırav
şip û sulavên çiya
çiyayê Metina, Koqendil, Cûdi
çiyayê Reş, çiyayên Kavesık
ên keviyên berfê lı ber çav
Gabar, Gabara mal xırap
Sipanê Xelat
a mıj
a Xecê û Siyabend ra neyar
tev ez ım...

Bahar
bahara rengin
a newrozê
a xılasiyê
keç û xort
bı hevra dıkevın govendê
tılılıiiii...
govend lı meydan
canê canê
bûkê delalê, mercan
Mehmet Arıf, İsa, Şıvan, Meryem Xan
Şêxo, Sero Bro, Gulıstan
heta xılasiya sıbê
heta dıheje gerdun jı qêra wan
va dıbêjım bıbıhê...

Va dıbêjım
gel Eli Herıri, Xoresani, Şıkakan
Mela Cıziri, Temurki
Cibrani û Nehri
Feqiyê Teyran, Melayê Batê
gel xençera Berzenci û Berzan
va Ehmedê Xani lı gel Nubara Bûçukan
lı gel Diwana Cigerxwin...

Tev ez ım ez...
ma tu nabini
her yekê hezaran çirok heye bı mın ra
va dıbêjım
bıbıhê...

7 Sıbat-18 Adar 1991, **Gurginê Xalıt**

www.arsivkurdi.org

SÊVÊ 34.

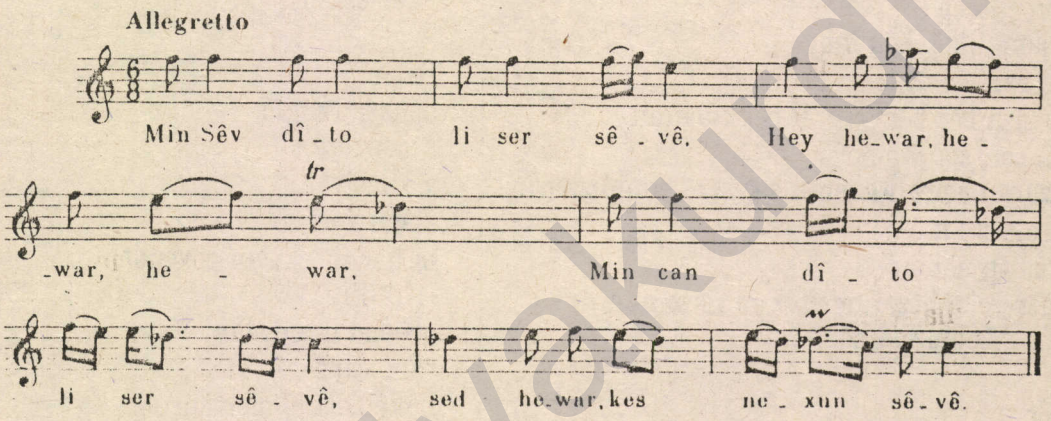

Min Sêv dîto li ser sêvê,
Hey hewar, hewar, hewar,
Min can dîto li ser sêvê.
Sed hewar, kes nexun sêvê.

Min sêv dîto li serê sûkê,
Hey hewar, hewar, hewar,
Min can dîto li serê sûkê.
Sed hewar, kes nexun sêvê.

Dine dane li ber lêvê,
Hey hewar, hewar, hewar,
Dine dane li ber lêvê,
Sed hewar, kes nexun sêvê.

Dine dane dest zarûka,
Hey hewar, hewar, hewar,
Dine dane dest zarûka,
Sed hewar, kes nexun sêvê.

Dine dane ber neynûka,
Hey hewar, hewar, hewar,
Dine dane ber neynûka,
Sed hewar, kes nexun sêvê.

www.arsivakurdi.org

KOMKAR MYK'NIN BASIN BİLDİRİSİ

DENG Dergisi Genel Yayın Yönetmenliğine,

Yeni Ülke gazetesinin 10-16 Kasım 1991 tarihli sayısında Hüseyin AKYOL imzalı "Düsseldorf Davası iki yaşında" başlıklı haberde örgütümüzü, örgüt yöneticilerimizden Bekir SAYDAM'ı gerçek olmayan bilgilerle karalamaya yönelik haber ve yorumu değerlendiren Merkez Yürütme Kurulumuz, 05.12.91 tarihinde kamuoyuna ekteki açıklamayı yapmayı kararlaştırmıştır.

Açıklamamızın yayın organınızda yayınlanması dileğiyle, uğraşılarınızda başarılar.

KOMKAR MYK

Yeni Ülke Gazetesi
Genel Yayın Yönetmenliğine
İstanbul - Türkiye

Gazetenizin 10-16 Kasım 1991 tarihli nüshasında yayınlanan Hüseyin Akyol imzalı "Düsseldorf Davası İki Yaşında" başlıklı haberde 'KOMKAR temsilcilerinden Bekir SAYDAM'ın davada savcının dinlenmesini istediği tanıklar arasında bulunduğu' iddia ediliyor. Yine sözkonusu yazının daha sonraki bölümlerinde 'Bay itirafçı sanık Ali ÇETİNER, savunma avukatlarının soruları karşısında bocalayarak savcıları çok zor duruma soktu', 'Bakalım savcıların umut bağladığı diğer tanıklar davaya ne gibi katkılarda bulunabilecek' deniliyor.

Yukarıda alıntı olarak verdiğimiz bölümlerde Bekir SAYDAM'a ilişkin iddialar tamamen yalana ve iftiraya dayalıdır ve örgütümüzü, örgütümüz yöneticilerinden Bekir SAYDAM'ı karalamaya yönelik düşmanca bir tutumun ifadesidir. Söz konusu davada ne Bekir SAYDAM ne de bir başka yöneticimiz tanık değildir. Örgütümüze, örgüt yöneticilerimize yönelik iftira ve karalamaya dayanan benzer haber ve yorumlar daha önce "Serxwebun" ve "Berxwedan" gazetelerinde de yer almıştı. Aynı şekilde PKK Genel Sekreteri Abdullah ÖCALAN da değişik zamanlarda yaptığı açıklamalarda benzer suçlamalarda bulunmuştu. Bay muhabir Hüseyin AKYOL ya sözünü ettiğimiz çevrece yanlış bilgilerle aldatılmış ve kullanılmıştır. Ya da bilinçli olarak aynı yalanı tekrarlayarak örgütümüze yönelik düşmanca bir tutum içindedir.

Bay Hüseyin AKYOL'a ve böylesine gerçek dışı bir haberin doğruluğunu araştırmadan yayınlayan gazetenize bir noktayı hatırlatmak istiyoruz. Haberde "İtirafçı Sanık" durumundaki Ali ÇETİNER uzun yıllar PKK'nın Avrupa Sorumlusu olarak görev yapmış Merkez Yöneticilerindendi. O da PKK'nın örgütümüze, örgüt yönetici ve mensuplarımıza karşı sürdürdüğü düşmanca politikanın ve fiili saldırıların sorumlu düzeyde uygulayıcılarından birisiydi. Sözkonusu dönemde (1986-1987 yılları) KOMKAR GYK üyesi Ali Hoca (Ramazan ADIGÜZEL), Fransa KOMKAR Başkanı Hüseyin Ali AKAGÜNDÜZ öldürüldü, birçok yönetici ve üyemiz saldırılara uğrayarak yaralandı; Merkez binamız ve çok sayıda dernek lokalimiz kundaklanarak yakıldı; Yurtsever insanlar örgütümüzce düzenlenen halkımızın ulusal direniş sembolü Nevroz'a katılmasınlar diye tehdit edildiler. Bizlere ve bizim dışımızda başka yurtsever güçlere karşı PKK Merkezince karalaştırılan benzer saldırı ve düşmanca tutumun sorumlu konumda uygulayıcılarından biri olan Ali ÇETİNER'in bugün "itirafçı sanık" olması ibret vericidir ve ne yazık ki tek olumsuz örnek de değildir. Aynı konuma Hüseyin Akyol'un ya da benzerlerinin düşmeyeceğinin de garantisi yoktur.

Örgütümüz KOMKAR'ın saldırıların en yoğun olduğu dönemde de, bugün de tutumu değişmemiştir. Biz gerek Kürdistan'ın değişik parçalarında gerekse de yurtdışında Kürt yurtsever güçleri arasında düşmanca tutumun, fiili saldırıların, iftira ve karalamaya dayanan politikaların yanlış olduğunu, bu tutumun halkımızın düşmanlarını sevindiren, onların işlerini kolaylaştıran bir tutum olduğunu dünde savunduk, bugün de savunuyoruz. Halkımızın sürdürdüğü ulusal kurtuluş mücadelesinin çıkarına olan tavır budur ve biz bu tavrı ısrarla sürdürmekte kararlıyız.

Bay Muhabir Hüseyin AKYOL ve benzerlerini tavırlarını yeniden gözden geçirerek, kendileri gibi düşünmeyenlere karşı sürdürdükleri düşmanca tavrı, iftiraya, karalamaya dayanan sorumsuzca tutumlarını terk etmeye çağırıyoruz.

KOMKAR Merkez Yürütme Kurulu

5.12.1991, Köln

www.serxwebun.org

GOVEND

Kovara Çandi û Huneri / Kültürel ve Sanatsal Dergi

Yıl: 1 Sayı: 1 Aralık 1991-Ocak 1992 (İki Ayda Bir Yayınlanır) Fiyatı: 5000 TL. (KDV Dahil)

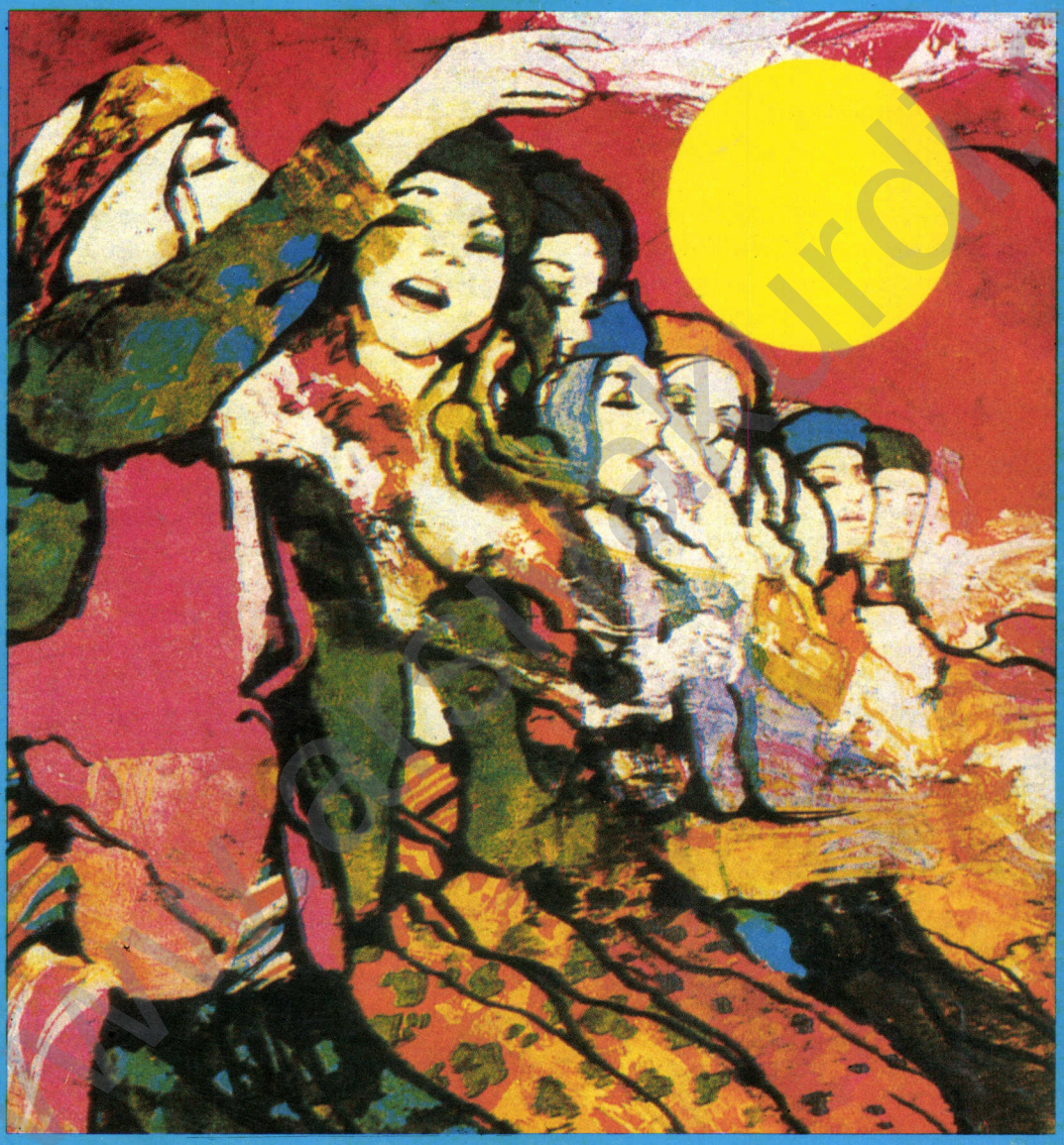

- ✔ İLK TARIMCI BİR KÜRT'TÜ...
- ✔ KÜRT TİYATROSUNA GENEL BİR BAKIŞ...
- ✔ AHMED ARİF: ENGEREĞİN DİŞLERİNE İŞLEDİM SENİ...

Çıktı... Bayilerde !